

**ÖZBEK YAZAR MİRMUHSİN'İN HİKÂYESLERİ
(İNCELEME-METİN)**

Ezgi PEKŞEN

Yüksek Lisans Tezi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı

Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

2022

Her Hakkı Saklıdır.

T. C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI

Ezgi PEKŞEN
Orcid No:0000-0001-5562-2403

ÖZBEK YAZAR MİRMUHSİN'İN HİKÂYELERİ
(İNCELEME-METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

ERZURUM – 2022

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **“Özbek Yazar Mirmuhsin'in Hikâyeleri (İnceleme-Metin)”** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

☐ Tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım.**

İSTİSNAİ DURUMLAR*

☐ **Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ **Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre tezde yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ **Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

25.08.2022

Ezgi PEKŞEN

Aslı Islak İmzalıdır

* İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR danışmanlığında Ezgi PEKŞEN tarafından hazırlanan “Özbek Yazar Mirmuhsin’in Hikâyeleri (İnceleme-Metin)” başlıklı bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 25.08.2022

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR	Kabul / Det – İmza
(Ad-Soyad-Unvan)	<i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI	Aslı Islak İmzalıdır
(Ad-Soyad-Unvan)	<i>Atatürk Üniversitesi</i>	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV	Aslı Islak İmzalıdır
(Ad-Soyad-Unvan)	<i>Karabük Üniversitesi</i>	

Bu tezin *Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Osman MERT
Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	III
ÖNSÖZ.....	VII
ÖZET.....	VIII
SUMMARY.....	IX
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ.....	1
A. AMACI.....	1
B. KAPSAM VE YÖNTEMİ.....	1
C. MİRMUHSİN MİRSAİDOV (1921-2005).....	3
HAYATI VE SANATI.....	3
ESERLERİ.....	11
BİRİNCİ BÖLÜM.....	17
1.1. Eserin Temel Unsurları.....	17
1.1.1. Kişiler.....	17
1.1.2. Mekân.....	26
1.1.3. Zaman.....	32
1.2. Hikâyelerin Olay Örgüsü.....	35
1.3. Hikâyelerin Dil Anlatım ve Üslup Özellikleri.....	49
1.4. Bakış Açısı.....	55
1.5. Eserde Kullanılan Anlatım Teknikleri.....	57
1.5.1. Diyalog Tekniği.....	57
1.5.2. Anlatma Gösterme Tekniği.....	59
1.5.3. Geriye Dönüş Tekniği.....	60
1.5.4. Tasvir (Betimleme).....	61

1.5.5. Özetleme Tekniği.....	63
1.5.6. İç Monolog Tekniği	65
1.5.7. İç Diyalog Tekniği	65
1.5.8. Montaj Tekniği.....	66
1.6. Hikâyelerin Muhteva Özellikleri	67
1.6.1. Siyasi Düzey	67
1.6.2. Sınıf Farklılıkları.....	73
1.6.3. Ekonomik Düzey	75
1.6.4. Aile ve Toplumsal Yapı	77
1.6.5. Savaş-Çatışma.....	78
1.6.6. Irkçılık.....	81
1.6.7. Aşk	81
1.6.8. Uyuşturucu ve Madde Kullanımı.....	82
1.6.9. Yozlaşmak.....	83
1.6.10. Simgesel Çözümleme.....	83
1.6.11. Tarihi ve Efsanevi Kişiler	86
İKİNCİ BÖLÜM	92
HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI	92
2.1. Meslekler.....	92
2.2. Yeme-İçme Sofra Kültürü.....	94
2.3. Halk Giyim Kuşamı	95
2.4. Gelenek ve Görenekler	96
2.5. Evlilik Süreci	98
2.6. Argo ve Küfür	98
2.7. Lakap.....	99
2.8. Mahlas.....	99

2.9. Dini İnanışlar	99
2.10. Dini Günler	101
2.11. Ölüm Anı	102
2.12. Cenaze Töreni	102
2.13. Halk İnanışları.....	103
2.14. Halk Hekimliği.....	105
2.16. Ev Eşyası.....	106
2.17. Halk Mimarisi	107
2.18. Ulaşım Araçları.....	107
2.19. Halk Edebiyatı	109
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	112
TÜRKİYE TÜRKÇESİ İLE METİNLER.....	112
3.1. SEVGİNİN DOĞUŞU	112
3.2. NİL ÜSTÜNDE AY	117
3.3. MONA	126
3.4. MAŞRİKÎ’NİN HAYATI.....	131
3.5. KAYBOLAN MÜCEVHER.....	137
3.6. İBİS KUŞLARI.....	144
3.7. BİR GAZEL TARİHİ	147
3.8. ACILI ÇOCUK.....	150
3.9. ÇİLEKEŞ ANNE	153
3.10. EL MEHDÎ.....	157
3.11. SAHTE ÇİÇEK.....	164
3.12. KUMRU VE TEMENNA.....	166
3.13. NUKRE.....	172
3.14. CEHALET PENÇESİ	179

3.15. SİDKÎ'NİN KADERİ	184
3.16. YIKILMAZ KAYA	189
3.17. DOLANDIRICI	196
3.18. BAY PİTTS	200
SONUÇ	204
KAYNAKÇA	208
DİZİN	213
ÖZGEÇMİŞ	216

ÖNSÖZ

Ekim Devrimi ile başlayan Sovyetler Dönemi'nde yazarlar sosyalizm realizmi adı altında eserler vermekteydi. Sovyet Özbek Edebiyatını II. Dünya Savaşı yıllarındaki Özbek edebiyatı, Savaşın Sonraki İlk Yıllar Özbek edebiyatı (1945-1960) ve Bağımsızlık Dönemi Özbek Edebiyatı (1991'den günümüze) olarak üç bölüme ayırılır.

Sovyet Devri Özbek Edebiyatı'nın tanınan usta yazarlarından biri olan Mirmuhsin Mirsaidov'un seçtiğimiz en hacimli 18 hikâyesini Türkiye Türkçesine kazandırmak ve yazarın dönemi yansıtan eserlerini siyasi, sosyal, ekonomik açıdan değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. SSCB döneminde Mısır'da Nasır Dönemi'nde sıkı ilişkiler kurulmuş ve Mısır'a siyaseten hâkim olunmuştur. Sovyet yazarı olan Mirmuhsin'e de ısmarlama eserler yazdırılmıştır.

Mısır'a yönelmesinin sebebi de budur. Siyasi birliktelik kültür ve edebiyata yansımıştır. Ele aldığımız eserler Sovyet dönemini ele almaktadır. Mirmuhsin'in yazmış olduğu bu hikâyeler Özbek Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne aktarılmıştır. Öncelikle yazarın hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş ve daha sonra hikâyelerin temel unsurları, olay örgüsü, dil ve üslup özellikleri, bakış açısı, hikâyelerde kullanılan anlatım teknikleri, muhteva özellikleri, halk edebiyatı unsurları açısından incelenmiştir. Eserler sömürülen ve ezilen halkların yaşayışlarını gözler önüne sermektedir.

Çalışmamda bana desteklerini esirgemeyen ve rehberlik eden kıymetli danışmanım Prof. Dr. Hüseyin Baydemir'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca bu süreçte her daim yanımda olan anneme, babama, kardeşlerime, Seda Çebi'ye, Tuğba Gümrükçü'ye ve Elif Çelik'e sevgilerimi sunarım.

ÖZET

ÖZBEK YAZAR MİRMUHSİN'İN HİKÂYELERİ

(İNCELEME-METİN)

Ezgi PEKŞEN

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

2022, 218 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

Dr. Öğr. Ü. Nursan ILDIRI

Dr. Öğr. Ü. Saidbek BOLTABAYEV

Sovyet Dönemi Özbek Edebiyatının sevilen yazarlarından biri olan Mirmuhsin Mirsaidov'un on sekiz hikâyesi ele alınmıştır. Bu hikâyelerde Sovyetler döneminde yaşanan sosyal, siyasi ve ekonomik değişikliklerin Özbek halkına ve diğer halklara nasıl yansıdığını görülmektedir.

Özbek yazar Mirmuhsin'in Hikâyeleri (İnceleme-Metin) adlı çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yazarın hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, birinci bölümde hikâyelerin temel unsurları, olay örgüsü, dil ve üslup özellikleri, bakış açısı, hikâyelerde kullanılan anlatım teknikleri, muhteva özellikleri, ikinci bölümde halk edebiyatı unsurları açısından incelenmiş ve üçüncü bölümde ise çevirisini yaptığımız on sekiz hikâyenin Özbek Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne aktarımı yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Mirmuhsin, Hikâyeler, Sovyet dönemi, Özbek edebiyatı.

SUMMARY

STORIES OF UZBEK AUTHOR MİRMUHSİN

(REVIEW-TEXT)

Ezgi PEKSEN

Advisor: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

2022, 218 Pages

Jury: Prof. Dr. Huseyin BAYDEMİR

Dr. Öğr. Ü. Nursan ILDIRI

Dr. Öğr. Ü. Saidbek BOLTABAYEV

We have considered eighteen stories of Mirmuhsin Mirsaidov, one of the beloved writers of Uzbek literature of the Soviet era. In the stories, we see how the social, political and economic changes experienced during the Soviet era were reflected on the Uzbek people and other peoples.

In this study, titled On Mirmuhsin's Selected Stories (Review-Text), there are three chapters on the detailed analysis of the works. At the entrance, information is given about the life, art and works of the author. In the first part, the basic elements of the stories, plot, language and style features, point of view, narrative techniques used in the stories, and content features are included. In the second part, these works were examined in terms of folk literature elements. In the third part, which is the last chapter, the translation of eighteen stories from Uzbek Turkish to Turkey Turkish was carried out.

Key Words: Mirmuhsin, Uzbek literature, Stories, Soviet era.

KISALTMALAR

HES	Hidroelektrik Santrali
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
s.	Sayfa
S.	Sayı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türk Diyanet Vakfı
haz.	Hazırlayan
vd.	Ve diğerleri
Y.	Yıl
C.	Cilt

GİRİŞ

A. AMACI

Sovyetler Birliği dönemi önemli yazarı olan Mirmuhsin Mirsaidov sosyalizm realizmi adı altında eserler vermiştir. Bu zor dönemlerden geçen yazar SSCB'nin kontrolünde yapmış olduğu seyahatlerde gözlemlemiş olduğu süreçleri eserlerine yansıtmıştır. Bu hikâyeleri seçmemizdeki amacımız kapsamlı olan bu on sekiz hikâyede sadece Özbek halkının değil, sömürülen, asimile olan bazı halkların hayat hikâyelerinin ele alınmasıdır.

Ele aldığımız bu hikâyelerdeki amacımız özellikle Arapların İngilizler tarafından sömürülmesi, bazı Arapların asimele olması, Özbek halkının Sovyetler tarafından maruz bırakıldığı durumların sergilenmesi ve sömürülen Arap halkının yanında olduğunu sergileyen SSCB'nin politikasının bu hikâyeler yardımıyla okuyucuya sunulmasıdır.

B. KAPSAM VE YÖNTEMİ

Çalışmamız öncelikle giriş bölümüyle başlayıp daha sonra üç bölümde incelenmiştir.

Giriş bölümünde çalışmanın amacı, kapsam ve yöntemi belirtilmiştir. Daha sonra Özbek Sovyet Edebiyatı'ndan kısaca bahsedilmiştir. Ele aldığımız Sevginin Doğuşu, Nil Üstünde Ay, Mona, Bir Gazel Tarihi, Kaybolan Mücevher, İbis Kuşları, Maşrikî'nin Hayatı, Acılı Çocuk, Çilekeş Anne, El Mehdi, Sahte Çiçek, Kumru ve Temenna, Nukre, Cehalet Pençesi, Sıdkî'nin Takdiri, Yıkılmaz Kaya, Dolandırıcı, Bay Pitts adlı hikâyelerin incelemesi yapılmıştır. Teknik açıdan eserlerin incelemesi yapılırken sosyoloji biliminin tanınan isimlerinden Lucien Goldman'ın oluşumsal yapısalılık kuramı kullanılmıştır. Günümüzde Goldmann'ın yöntemi, edebi bir metni bütüncül bir yaklaşım olarak ele alarak işlevini sürdürür. (Tiken, 2009: 45). *“Diyalektik maddeci yöntemi benimseyen ve edebiyat eseri ile toplumsallık arasında kopmaz bir ilişki olduğuna inanan Lucien Goldmann'ın (1913-1970) çıkış noktası eserle yapı arasındaki ilişkinin çözümlenmesidir. Çözümlemede kavramsal araç olarak kabul edilen tarihsel ve sosyal bir olgu saymaktadır: dünya görüşü, belirli sosyal gruplarca oluşturulan ekonomik ve sosyal*

ortam içerisinde bulunan kişinin düşünsel, duygusal ve eylemsel eğilimlerinin bütünüdür.” (Alver, 2004: 221-222). Goldmann’ın geliştirdiği bu oluşumsal yapısalcılığın esasında Hegel’in aklık felsefesi, Lukacs’ın ise erken dönem yapıtları yer alır (Yavuz, 2018: 159). Ali Tilbe Türkiye’de Oluşumsal yapısalcılığı uygulayanlardan birisidir. (Dıykanbayeva, 2017: 23). Buna göre oluşumsal yapısalcı yöntemin içeriği şu şekildedir:

- A. Anlama Aşaması
 - 1. Anlatının Bakış Açısı
 - 2. Hâkim Bakış Açısı
 - 3. Kahraman Bakış Açısı
 - 4. Gözlemci Bakış Açısı
 - 5. Çoklu Bakış Açısı
- B. Anlatım Teknikleri
 - 1. Tasvir Tekniği
 - 2. Mektup Tekniği
 - 3. Özetleme Tekniği
 - 4. Geriye Dönüş Tekniği
 - 5. İktibas Tekniği
 - 6. Otobiyografi Tekniği
 - 7. Ana Motif Tekniği
 - 8. Diyalog Tekniği
 - 9. İç Diyalog Tekniği
 - 10. İç Monolog Tekniği
 - 11. İç Çözümleme Tekniği
 - 12. Bilinç Akışı Tekniği
- C. Anlatı Yerlemleri
 - 1. Zaman
 - 2. Mekân
 - 3. Kişiler
 - 4. Toplumsal Yapı ve İlişkiler
 - 5. Siyasi Seviye
 - 6. Kültürel Seviye

7. Ekonomik Seviye
8. Dini Seviye
- D. Açıklama Aşaması
 1. Yazarın Hayatı ve Dönemi
 2. Anlatının Kaynağı
 3. Tarihi Çerçeve
 4. Simgesel Çözümleme (Dıykanbayeva, 2017: 23-24)

Eserlerimizi incelerken ele aldığımız bu kuram içerik bakımından farklılık göstermektedir. Giriş bölümünde Mirmuhsin'in hayatta olduğu dönemde yaşadıkları, sanat hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde ise eserler, eserin temel unsurlar adı altında incelenmiştir. Burada kişiler, zaman, mekân ayrıntılı bir şekilde verilerek, hikâyelerin olay örgüsü, dil ve üslup özellikleri, bakış açısı, eserde kullanılan anlatım teknikleri (özetleme tekniği, tasvir tekniği, geriye dönüş tekniği, montaj tekniği, diyalog tekniği, iç monolog tekniği, anlatma gösterme tekniği, montaj tekniği) tek tek örnek verilerek açıklanmıştır. Daha sonra muhteva özellikleri verilerek siyasi düzey, sınıf farklılıkları, ekonomik düzey, aile ve toplum yapısı, uyuşturucu madde kullanımı, simgesel çözümleme, tarihi kişiler, tarihi mekânlar, aşk, yozlaşmak, savaş- çatışma gibi konular ele alınmıştır. İkinci bölümde ise halk kültürü unsurları incelenmiştir. Üçüncü bölümde hikâyelerin Özbek Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne aktarımı yapılmıştır.

C. MİRMUHSİN MİRSAİDOV (1921-2005)

HAYATI VE SANATI

Özbek Sovyet edebiyatının usta kalemlerinden biri olan, nazım ve nesrin tanınan temsilcilerinden Mirmuhsin Mirsaidov 3 Mayıs 1921 yılında Taşkent'in Kesekkorgan Mahallesi'nde çömlekçi bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Babası ve büyük dedeleri çömlekçilikle uğraşan zanaatkârcılardanmış. Amcalarından bazıları kürkçülük-telpakçılıkla uğraşmıştır. Dayısı 1917 yılında parti üyesi, ömrünün sonuna kadar da bölge komite sekreteri olarak çalışmıştır. Onların sülalesinde asıl uzun boylu, sakallı çömlekçi

Mirsaid, Çıgatay bölgesinin Kesekkorgan Mahallesinde meşhurluğu (Mirsaidov, 1973: 5).

Mirmuhsin çocukluk çağlarında çömlekçiliğe ilgi duymaya başlamış ve çoğu zaman babasına yardım ederek seramik yapımını öğrenmeye çalışmıştır. Babası ve babasının çevresiyle birlikte kış aylarında çömlekçilerle beraber bir sandalın etrafında oturup, sürekli cenk nağmeler, âşıkane gazeller dinlemiş, “Pahlavoni Ahmad” (Pehlivan Ahmet), “Abomuslim” (Eba Müslim), “Rustami doston” (Rüstem-i Destan), “İskandar” (İskender), “Zarqum” ve ara sıra “Elif leyla ve leyla...”lar kulağına çalınmıştır. Bu kültürel çevre içerisinde büyümesi onun edebi alanda gelişmesini sağlamış ve küçük yaşta yazmaya başladığı eserleri ile Özbek edebiyatının tanınan isimlerinden biri haline gelmiştir. Böylelikle ilk önce babası ve babasının çevresi tarafından eğitimini aldığı söylenebilir. *“Cenk nağmeleri çok dinlediğimden dolayı olsa gerek edebiyat öğretmenlerim benim çok söz bilişime şaşırdılar”* (Mirsaidov, 1973: 5)

1936 yılında komünist gençlik örgütü teşkilatının ilk sekreteri olarak çalışmıştır. Okulda okuduğu zamanlarda “Lenin uchquni” (Lenin kıvılcımı), “Yosh kuch” (Genç güç), “Vojatıy” (Lider), “Yosh Leninchi” (Genç Leninci) gibi gazete ve dergilerde ilk şiirleri çıktı. Orta mektebi bitirip 1938 yılında Nizami adındaki Taşkent Devlet Pedagoji Enstitüsüne girdi. Öğrencilik yıllarını altın devir olarak adlandırmıştır. O yıllarda Aleksandr Puşkin, Nikolay Alekseyoviç Nesterov, Lermontov gibi Rus yazar ve şairlerinin eserlerini okumuş ve büyülenmiştir. Aynı zamanda Özbek destanları, derlemeleri okuyup öğrenmiştir. Halk biliminden ders veren hocaların tesirinden olsa gerek sözlü edebiyat eserleri ile tanışmıştır. Firdevsi, Hafız, Bidil, Babür, Shiller, Bayron, Nevâî, Sadî, Goethe, Togare, Muhammed İkbâl, Kadîrî, Tihonov, Tukay, Shchipachev, Gafur Gulam, Alimcan, Aybek, Uygun gibi yazarların eserlerini okuyup anlamaya çalışmıştır. Ona göre kendini bilen şair onları okumadan, anlamadan iyi bir şair olamazdı.

Sanat hayatına şair kimliği ile başlayan Mirmuhsin 1930’lu yıllarda başladığı edebi faaliyetlerini uzun yıllar devam ettirdi. Hem nazım hem nesirde kalem salladı. O yıllardan beri sayısız manzum şiir, roman, destan, hikâye, kıssalar, çocuklara öyküler yazmış, Özbek Sovyet edebiyatında ilklere imza atmıştır. Mirmuhsin üç yüzden fazla nesir ve manzum kitaplarının yazarıdır. Andrey Puşkin, Taras Şevçenko, A.Mitskeviç, Ya. Kolas ve birçok şairin şiirlerini Özbek diline tercüme etmiştir. Zamandaşları arasında

en verimli yazarlardan biri olmuştur. Ona göre, hayat meşakkatlerini çekmeden büyük ve ölümsüz eserler yaratmak zordur.

Sovyet Özbek edebiyatın tanınmış yazarlarından olan Gafur Gulam, Mirmuhsin'e hitaben yazdığı yazılarında yazarı daima halk ile hem nefes, yazılarında doğrucu, dürüst olmaya davet ettiğini yazıyordu. Mirmuhsin de üstada cevaben yazdığı "Qalb va Qalam" (Kalp ve Kalem) yazısında, her zaman vatan için hizmet etmenin sadakat ve dürüstlüğün kendi için mukaddes bir görev olduğunu söylemiştir (Karimov vd. 1999). Bu öylesine kuru bir laf olmamıştır. Yazar uzun yıllar verdiği eserleriyle bu görev ve verdiği vaatlere tutarlı olmanın emeline ulaşmıştır.

O tabiaten alçakgönüllü, çalışkan bir insandı. Gafur Gulam onun için; *"Ömür boyu bir parça çamurdan, bir parça vatandan gözünü ayırmadan geçen çalışkan babanın evladı; demek ki çinçilik-çömlekçilik mesleği bu meslek sahiplerine özgü alçakgönüllülük, misafirperverlik, onun için babadan kalma. Kader onun eline bir parça çamur değil, kalem tutturdu. Yaratılış ona kendine has yetenek ihsan etti. Baba mesleği çömlekçiliği değil, sanatsal eser yolunu seçti. Bu yoldan gidip çetin, çelişkili yıllarda kendine özgü yazar olarak yetişti"* demiştir (Karimov vd. 1999).

1936 yılında İspanya'daki sert savaşa ithaf ettiği "İspan yigiti" şiiri Sovyet Edebiyat dergisinde basıldığı ay "Yosh kuch" (Genç güç), "Önderler" dergisinde kolhoz servetini yangından koruyan cesur çocuk hakkında "Sheralining mardlığı" (Şerali'nin mertliği) adında küçük bir hikâyesi ve "Olov bolalar" (Ateş çocuklar) adlı hikâyesi basılmıştır.

İlk eseri olan "Kamer" destanı 1938 yılında Sovyet edebiyatı dergisinde (sonraki yıllardaki adı şark yıldızı olmuştur) basılmıştır. Yazarın bu destanı basıldığında ki mutluluğunu ve daha sonra örnek alacağı yazarlar tarafından desteklendiğini şu cümlelerle ifade etmiştir: *"İlk eserim Qamar destanı Sovyet edebiyatı dergisinde 1930'ların sonlarında ilan edildi. Bu destanın basıldığı zamandaki mutluluğumu tarif edemiyorum. Destanı dergi editörü alıp gittiğimde Aydın abi ve Emin Umariy'ler ile tanıştım ben sekizinci sınıfta okuyordum destanı çıkış haberini şair Jig'oy abiden duyup okulda mahallemizde çok fazla iyi sözlerle karşılaştım o zamanlarda destanı çıkan benden büyük şair olmasa gerek. Destandan önce ve destandan sonra "Yosh kuch", "Yorqin hayot" , "Yosh Leninci", "Yangi hayot" sayfalarında da şiirlerim çıktı. 1939*

yılında da sanatsal edebiyat dergisi “Özbekistan” adındaki yıllıkın çıkarılmasıyla birlikte burada edebi derleme editörü Uygun abi ile tanıştım. “Qizil alma” (Kızıl Elma) adlı şiirim bu derlemede basıldı. Bir şeyden etkilenip gittim... Ya iyi ya kötü... Bu etki süreci büyüdü.” (Mirsaidov, 1985, s.163). Bu eserleri edebiyat camiası tarafından sıcak karşılanmıştı. Yazarın eserlerindeki duruluk, doğallık o devirde usta şairlerin dikkatini çekmişti. O ülkenin güzelliklerini “Ona yurttan atab” , “Bo’stanliq”, “Sohibkor”, “Dunyonin qalbi”, “Chirciq suyu” manzum eserlerinde görebiliriz.

Mirmuhsin’in canlı edebi faaliyetleri eski Sovyetler Birliği döneminde muhalefetlerle, karışıklıklarla, facialarla dolu bir dönemden geçti. II. Dünya Savaşı ve savaştan sonraki yıllarda çalışmaları daha çok yönlü bir hale geldi. Savaş sırasında savaş alanlarında Özbek halkının zor savaş meydanlarındaki kahramanlığını anlatan şiirler yazdı. Şairin, “Er Yurak” (1942), “Panfilovchi”, “Vaton” şiirleri bu açıdan önemlidir. Yazar devrin hüküm süren ideolojisi nedeniyle realist edebiyatın saygın geleneklerine sadık kalmıştır.

İlk şiirlerini 1944 yılında “Vafo” (Vefa) adlı kitapta toplamıştır.

1945-60 döneminde şiirin ilgi alanı güncel konular doğrultusunda genişledi. Vatan, savaşa karşı mücadele barış dostluk hakkında şiirler yazıldı. Bu devir Özbek şiirine has mücadelecilik sosyo-politik ruh, şairlerin barış için verilen mücadeleyi konu edindikleri lirik eserlerinde hissedilmekteydi. Bu dönem şiirlerinde sıradan insanların gerçek sıkıntıları yüceltilmiş ve emekçi insan sembolü yaratılmıştır. Özbek halkının üretim sahasında çektiği sıkıntılar karşısında özverililiği ve cesareti yüceltilmiştir. Halkların dostluğu ve kardeşliği konusunda ayrıcalıklı bir yere sahipti. Halkların hayatı, bağımsızlıkları, eşitlik ve barış için süre gelen mücadeleleri hakkında şiirler yazılmıştır. Mirmuhsin de “Mehmonlar” (Misafirler) adlı eserinde diğer halkların hayatı, mücadelesi, arzuları, düşünce ve hayalleri, kendileriyle ilgili gelecek tasarıları betimlemişti.

Bu yıllar arasında Mirmuhsin, Özbek destancılığında da başarı elde etmiştir. “Yashil Qishloq” (Yeşil Köy) adlı eserinde Özbek çiftçilerinin hayatı, üretim sıkıntılarını konu edinmiş, 1946’da yazdığı “Usta Giyos” adlı eserinde II. Dünya Savaşı dönemindeki olaylar konu edinmiştir. Bu dönem tarihi şahısların sosyal faaliyetlerinin, toplumsal hayattaki rollerinin ifade edilmesinde de değişiklikler olmuştur. Yazarın “Abdulla Nabiye”v” adındaki yazmış olduğu destanda yakın geçmişteki olaylar edebi bir dille anlatılmış, tarihi

şahıslar birer sembol haline getirilmiştir. “Qadrdonlar” (1957) şiirinde Özbek çiftçilerinin emekleri korkusuzca yüceltili. Yazarın Dorbozlar (1956) hikâyesinde de Özbek milli karakteri geleneksel sanatı etkileyici bir şekilde anlatılmıştır. “Usta Giyos” (1946), “Yashil Qishloq” (1948) “Shiroq” (1969), “Donan” (1948), “Nevara” “Avesto” (1970) gibi destanlarda çağdaş ve tarihi kahramanların siması çizilmiştir.

Mirmuhsin 60’lı yıllara kadar manzum şiire daha meyilliydi. Mirmuhsin eserlerindeki ilk adımlarında aynı o gerçek hayattaki sıradan eli nasır emekçi, fakir fukaralar himayecisi olarak görünmeye başladı. Bu hal onun eserlerinin ruhuna da eserlerinin konu malzemelerine de ifade tarzında açık bir şekilde göründü. Yazar, önce sıradan insanların hayatını boyayıp süslemeden doğallığıyla eserlerine aldı. Onun halkın ağzına düşen destan kahramanları, saygıdeğer kişileri Donan’da, Usta Giyos’ta hatta efsanevi Şirok’ta ve daha sonra yazılan “Memor”, “Temur Malik” gibi roman kahramanları da sıradan insanlardır. Manzum şiirdeki sade insanlar hayatına itibar derttaşlık, hoşgörü duygusu daha sonra onun nesri eserlerinde yine de daha güçlü tarzda göründü. Şair bazen nesre meyilli mısralarını kullanmaktan korkmadı. Yazar tabiattaki bu kendine has hisler yazarın nesirde hikâyeler kıssalar ve sıra sıra romanlar yazmaya neden oldu.

50’li yılların ortalarında başlayıp, manzum eserle birlikte yan yana tutarlı nesir eserler yazmaya başlamıştır. Nazımla başlayan sıradan insanların hayatıyla beraber tarihi konularda hikâye, kıssa ve romanlarıyla nesir tarzındaki eserleriyle de güçlü bir şekilde göründü. “Tungi chaqmoqlar” (1964), “Oq marmar” (1958), “Chori” (1959), “Jamila” (1957) adlı yazmış olduğu kıssalarında halkının geçmişini yansıtmıştır. İstiklal devri hikâyeciliğinde güçlü eserler vermiştir. Yazar dünya genelinde yabancı halkların hayatını yansıtan bir sıra eser yazmıştır. Yurt dışına yaptığı seyahatlerde bulunduğu sırada oradaki zulüm ve istibdada karıştı savaştan mert, gönlü zengin cesur kahramanların ve halkların yaşamış olduğu dönemdeki sıkıntıları gözlemlemiş, etkilenmiş ve bu izlenimleri üzerine birçok hikâye ve kıssa kaleme almıştır. Mısır, Hint, Arap, Afganların hayatlarını da ele almıştır. “Arap hikâyeleri”, “İskenderiya körfezi” “Motilal” “Gurbattaki adam”, “Chodrali ayol” hikâye ve kıssalarında Şark halklarının hayatlarını tasvirlemiştir. Bu hikâyelerde kadın erkek ilişkileri, toplumsal düzen, özgürlüğü kısıtlanan kadının kaderi de anlatmıştır. Yazar kahramanların başına gelen olayları, onların dramatik dakikalarını üzüntüyle kaleme almış, gözyaşıyla yetinmeyip onların dert ortağı olup okuyucularını bu

gerçekte düşünmeye davet etti. Bu eserler yazarın sadece usta bir şair değil aynı zamanda yetenekli bir düzyazı yazarı olduğunu göstermiştir. Özellikle Arap dünyasına adanmış öykü ve anlatım dizisi, yazarın nesir yeteneğinin büyük bir potansiyele sahip olduğunu göstermiştir.

1960-1980’li yıllar Özbek edebiyatının gelişimine özgü önemli bir nokta “geçmiş”tir. Yazarlar ve şairler tarihi olaylar ve şahsiyetler hakkında yazma eğilimine kapıldılar. Bunun sonucu olarak Türk tarihinde önemli rol oynamış isimlerle ilgili birçok roman şiir ve hikâye yazıldı. Tarihi roman eserleri veren bir yazarlardan birisi de Mirmuhsin’dir.

Mirmuhsin aynı zamanda üretken bir romancıydı. Birçok etkili roman yazmıştır. “Memor”, “Temur Malik”, “Turan Malikasi” gibi tarihi romanları, “Degrez o’g’li”, “İldizlar va Yaproqlar”, “Chotqol yo’lbarsi” ve “Umid” adlı çağdaş konudaki romanları edebi toplum ve okuyucular için sırayla yerini almıştı. Onun özellikle Ümit adlı romanı kendi zamanında okuyucular arasında kızgın tartışmalara sebep olmuştur. Mirmuhsin işte bu eser için Cumhuriyet devlet mükâfatına layık görülmüştür.

Yazarın birkaç eseri Rus, Ukrayna, Kazak, Kırgız, İngiliz ve Arap dillerine çevrildi. Yazar uzun sanatsal hizmetleri için 1974 yılında “Hamza” adında devlet mükâfatı, 1981 yılında “Özbekistan halk yazarı” 1998 yılında “El Yurt Hürmeti” madalyası ile mükâfatlandırıldı. Onun için halk ile birlikte olmak, insafli olmak, insanlara hizmetçi olmak gerekti. Ona göre bir halkın değer verip sevdiği bir yazarı, başka diğer halklarda sevip, değer verip, kitaplarını okuyabilir. Eğer ki benzersiz bir yazar ise diğer memleketlerin halkları da o eseri yüceltebilir.

“1957 yılında ilk şiirsel romanım olan “Ziyod ve Adiba” romanını bitirip, bastırıp Moskova’ya Dekada’ya alıp gittim. Edebiyatçı ve yazar dostlarım bana nazım eser kaidelerini öğreten ileri gelen yazarlar ilk kitabım “Vefa” hakkında güzel fikirler söyleyip, bu toplamın başarısı hakkında sonraki işlerimde büyük etki sağladı. Daha sonra “Vatandoshlar” (1952), “Farg’ona” (1951), “Sherlar ve poemalar”, “İrmoqlar” (1959), “Qalb ve falsafa”(1960) “Lirik She’rlar”, “Tongni qutlab” ve diğer manzum eserlerim peş peşe çıktı. Bu yıllar içerisinde Moskova’da da “Ferganskaya vesna”, “Stixotvoreniya i poemı”, “Liricheskie stroki”, “Vozvratsenie v jizn”, “Djamilya”,

“Master Giyos” “Neuramsimost”, “Sliva i uryuk”, “Malenkiy vrach” kitaplarım rus diline çevrildi.” (Mirsaidov, 1973: 7)

Sadece yetişkinlere hikâye yazmakla kalmayıp okula kadar ve okul yaşındaki çocuklar içinde hikâyeler yazmıştır. “Yulduzlar”, “Lola”, “Jonli xat”, “Mardon”, “İqbol va kapalak”, “kichik hikoyalar” bunlardan bazılarıdır. Bazı mensur eserleri, çocuklar için yazdığı hikâyeleri Kiev’de, Almatı’da Duşenbe’de, Nüküs’de da ayrı ayrı kitap halinde basılmıştır.

1945 yılında Sovyetler Birliği Kominist Partisi tarafına geçti. SSCB yazarlarının II, III, IV ve V. kongrelerine temsilci ve V. kongre merkezi denetleme komisyonuna üye olarak seçildi. Mirmuhsin çok çalışkan bir insandı. Pek çok yerde çalışma hayatına ve eserlerini aktif olarak yazmaya, okumaya devam etmiştir. Enstitüyü bitirdiğinde orta öğretimde edebiyat öğretmeni, Özbekistan Konsol Merkez Komitesinde bölge müdürü, radyoda editör, Cumhuriyet radyo komitesinde yazarlık yapmıştır (1944-46). “Makine” adlı çok trajlı gazetenin editörlüğü, Özbekistan yazarlar birliği sekreteri (1947-61), “Sharq Yulduzi” (1950-60, 1972-81), “Muştum” (1963-71), “Guliston” (1982-94) dergilerinin başyazarı olarak çalışmıştır. “Kızıl Özbekistan” gazetesinde bölüm müdürlüğü yapmıştır (1961-63). Bu çalışmaları ve emeğinin karşısında parti ve hükümet “Hürmet belgesi” ve madalya ile mükâfatlandırmıştır. “Özbekistan SSR’de hizmet gösteren medeniyet işçisi” unvanı da verilmiştir. Bu gazete ve dergilerde çalışmak ona büyük katkı sağlamıştır. Halkın derdini, sıkıntısını yakından tanıklık etmiş oldu. Usta bir nazım ve nesir yazarı olarak yetişmesine katkı sağlamışlardır.

Mirmuhsin dil meselesine de çok önem vermiştir. Bir yazısında: *“Bazı eserlerde dil meselesinin acizliği beni önceden beri kati endişelendiriyor. Derdim içimde. Bazen hoş olmayan bölümler, sahte ve herhangi yan yana karakterlerde yapaylık mümkün mü? Beni, hepimizi endişeye salmakta. Yapaylık olan bir yerde edebiyatta yok! Kendi eserlerimizde de kusur seziyor musunuz? dediler; evet zaman daha sonra ayna demektir. İlk eserdeki eksiklikler hissedilmemesiyle daha sonra göz görünürdü.” (Mirsaidov, 1985: 164)*

Ona göre; “...yetenek nadir doğuşandı, edebi dil ustası olmak da öyle değerlidir. *Qarquluktan*¹ bülbül çıkarmak zordur. Dil edebiyat denilen söz dili yetersiz biri her nasıl bir şey yazması mümkündü ama gerçek yazar olmuyordu. Yetenekli olup, gerçek çalışma yapan biri muradına erer denilen sözü hocalar boşuna söylememiş. Gerçek dil zenginliğimiz olmadan, halk hayatından uzak okuyup kitap yazanların Avusturya Kitasında meşhur oluşunun bir önemi yok. Biz önce halkımıza hizmet ederiz. Eğer benim eserim muazzam vatanımız halklarının işine yaramazsa, ibret olmazsa komünist gayemize hizmet etmese böyle eserin ne gereği var!” (Mirsaidov, 1985: 172)

Ona göre tüm dostlarının, ailesinin sağlıklı olması, başladığı eserini iyi bitirip sonuna nokta koyduğu an iyi bir andır. Yazar, 2 Şubat 2005’te Taşkent şehrinde vefat etmiştir.

Ortiqbay Abdullayev, 2017 yılında basılan Şark Yıldızı dergisindeki bir yazısında Mirmuhsin hakkında şunları söylemiştir:

“Mirmuhsin abiyi toplantılarda yazarlar birliğindeki meclislerde çok görmüştüm. Endamı dik, gözlüğü yüzünü yakışmış, daima yeni takım giyip dik yürüyen şehresi açık biriydi... Yazar Mirmuhsin abi Nosır Fozilov, Mavlon İkrām ile birlikte köye gelip Xumson’da bir gece misafirim oldular. Mirmuhsin abi köye sadece dinlemek için değil, eser planlarını güçlendirmek için de gelmişti. “Chotqol yo’lbarsi” romanı üstünde işe başlayacağını hemen anladık. Usta, köyümüzün adından başlayıp derya, vadi, çeşme ve yolların nasıl adlandırıldığını sorup soruşturdu. Xumson’daki tarihi olaylar, yaşlı adamlar, isimler ilginçti. Hatta köy kabristanına ne için Sevar ata denildiğini, Sevar atanın kim olduğunu sorup defterine yazdı... Mirmuhsin abinin temiz düzenli olmasına çok özenirdik. Bununla ilgili yazar Ferhad Musajonov “Seni hatırlamak” hatıralar kitabını yazdı. Uzun yıllar “Şark yıldızı”nda yazarlık yaptığı için işini bilir, herkesin kalbine göre muamele yapardı... Mirmuhsin abinin yakın dostları, hocaları Uygun, Zinnat Fatxulin, Shukrulla abi ve Said Ahmet abi gelirdi... Mirmuhsin abi çok intizamlıydı. O memurlara yaratıcı bir gün vermekten hoşlanmazdı. Fakat iş zamanını saat 11.00’den 17.00’ye kadar plan yapar ve ilk sırada kendi görev alırdı... Bana da başkalarına da çok yazın iyi yazın çokça eser yazmaktan yorulmayın hepsi emekle olur,

¹ Bir kuş türü

diye nasihat ederdi. Bildiğim kadarıyla kendisi cumartesi ve pazar günleri de eser yazmaya devam ederdi. Özellikle, tatil günlerinde arkadaşı Said Ahmad telefon edip, "Mirmuhsin, ne yapıyorsun!?" diye kızdırırmış. "Avluda yürüyorum, çiçeklere, güllere su serpiyorum." diye cevap alırmış. Bunu kendi gülerek anlatırdı... Mirmuhsin abi basıma hazırlanılan esere gönlü ısınmasa, onu çıkarmaya kararsız kalsa hemen başka bölümlerdeki birilerine okutup, fikrini sorup istişare ederek işini sağlamlaştırmaya üşenmezdi. Usta vefat edene kadar abi kardeşliğimiz devam etti. Şimdide Mirmuhsin abinin kızı yetenekli gazeteci Gülyüz ile haberleşiyoruz." (saviyauz, 2018: 1).

Gafur Gulam adındaki neşriyat ve sanatkarlar evi 2009- 2016 yılları arasında en iyi 100 kitap isimlerini ilan etmiştir. Bunların arasında Mirmuhsin'in "Memor" adlı eseri 2014 yılında 57. sırada yer almıştır.

3 Mayıs 2021 yılında Özbekistan Milli Kütüphanesinde "Özbekistan" okuma salonunda "Qalb va qalam sohibi" diye adlandırılan kitaplı resimli sergi açıldı. Sergide Mirmuhsin'in hayatı ve sanatı, onun felsefi fikirlerine ait farklı yıllardaki yayınlanan kitapları sergilendi. Sergiye katılanlar Özbekistan Milli Kütüphanesi kaynağında bulunan Mirmuhsin'in eserleri ile tanıştılar (natlibuz, 2021: 1).

ESERLERİ

Mirmuhsin üretken bir romancıydı. Birçok etkili roman yazmıştır. "Memor" (1974), "Temur Malik" (1996), "Turon Malikasi" (1997) gibi tarihi romanları, "Degrez o'gli" (1973), "İldizlar ve Yaproqlar" (1989), "Chotqol Yo'lbarsi" (1977), "Umid" (1969), İlon O'chi (1995) adlı çağdaş konudaki romanları edebi toplum ve okuyucular için sırayla yerini almıştı. Onun özellikle Ümit adlı romanı kendi zamanında okuyucular arasında kızgın tartışmalara sebep olmuştur. Mirmuhsin işte bu eser için Cumhuriyet devlet mükâfatına layık görülmüştür. Memor adlı romanı, Zodchiy (1979) yılında, Degrez Ogli, Sin Liteytshika (1983) adında Rusça basılmıştır.

Yazarın adını geniş kitlelere tanıtan Ümit romanı olmuştur. Roman Rus ve diğer halklar dillerine tercüme edilmiştir. 1974 yılında "Hamza" adındaki devlet mükâfatıyla mükâfatlandırılmıştır. Romanın konusu başkahraman olan Ümit'in başından geçen çok ağır olaylar ve Ümit'in faşizme karşı sürüklenen savaş kurbanı çocuğunun yetimlikle

geçen çocukluk yılları, dramlarla dolu hayatı ve özbek halkının pamukçuluk yanında pamukçuluğu geliştirme yolundaki meşakkatleri ve azimleri anlatılmıştır.

“Ümit romanını yazalı işte yirmi yıl oldu. Hala okuyuculardan mektuplar alıyorum. Ümit hayatta olan biri mi yoksa kompozisyon mu? Neden Hafıza ile hayatları böyle oldu diye yazılan mektuplar aralıksız gelirdi. Ümit genel olarak karakter, aynı zamanda tanıdık ve hayattan olan birisi. Hafıza da... Hayatın gerçeği, sanatsal gerçeğe dönüşü, bence böyle olsa gerek.” (Mirsaidov, 1985, 164)

Diğer romanlarında Ümit'teki gibi sanatsal mükemmelliğe, etkililiğe eserin gayesini coşku derecesine yükseltmeye erişemedi.

Yazarın 1960- 1969 yılları arasında yazdığı ve 1970'de basılan “Chiniqish” romanı işçi gençlerin hayatına adanmıştır. Kısaltılmış bir halde basılan bu roman belli bir müddet sonra hızlıca okuyucuların dikkatini çekmiştir. Gençlerin çoğunda mektup gelmiş ve bu eser mektuplarda beyan edilen istekler doğrultusunda tekrar yazar tarafından yazılmıştır.

1971-74 yılları arasında yazmış olduğu Memor romanında geçmiş dönem mimarlarının hayatı, eşsiz sanatı ve o dönemin zıtlıklarını göstermiştir. Memor romanı XI. asırda Maveräünnehir ve Horosan'da mimarlık sanatının eşsiz gelişimini, abideleri ve tarihi eserlerini mimarlar ve mühendislerle birlikte halka geniş hikâye yapmıştır. Mimar Necmeddin Buhari'nin kızı Bedia'nın muhabbetini hem de halk kahramanlıkları açık bir şekilde gözler önüne sermiştir.

Turan Malikânesi adlı tarihi romanı XI-XII asırlardaki Harezmi şahı Alaaddin Muhammed- Otsiz devrindeki olayları ele almıştır. Saljuqiyyler bağımlılığından azad etmek için yaptığı zor savaşları, iki büyük derya arasındaki Semerkant, Buhara, Şaş, Gurganj, Keş, Termiz, Hokant, Xevayu Otrar gibi şehirleri geliştirme yolundaki mücadeleler anlatılmıştır.

Temur Melik romanı 1985 yılında Şark yıldızı dergisinin 5, 6, ve 7. sayılarında peşpeşe yayımlanmıştır. 1986 yılında kitap halinde çıkmıştır. Memor başarısından cesaretlenen yazar uzun tarihin çetin devri, Maveräünnehrinin Cengiz'in ordusu tarafından zapt edilişi ve Moğol baskınına karşı halk kahramanının savaşları hakkında Timur Melik romanını yazmıştır. Aradan çok geçmeden Rusçaya çevirip Moskova'da

neşredilmiştir. Romanın Özbek dilindeki ikinci nesri de bu adla basıldı sonunda bu seferki o ilk adı ile çıkmıştır.

Yazar bu kitabı yazabilmek için Timur Melik’le ilgili pek çok tarihi kitap, belgeler toplayıp okumuştur. *“Temur Melik’in yazılışı on yıla kadar uzasa da o devre ait birçok tarihi kitaplar, kahramanlar hakkında belgeler topluyorum. V.V. Barthold, S. Ayniy, E. Bertel’s, İ. Yakubovskiy, Z. Bunyodov, İ. Mo’minov, H. Ziyoev gibi büyük âlimlerin kitaplarından başka bende de on dosyaya yakın ayrıntılı belge vardı”* (Mirsaidov, 1985: 163).

Degrez o’gli romanı da Özbek işçilerin hayatı ve emeklerine adanmıştır.

45 hikâyeden oluşan Ilon o’chi adlı romanında insanların hayatlarından hikâyelerle birlikte, halkın asırlık problemleri, dilin kadir ve kıymeti, ecdatlarının tarih sahnesindeki yeri, kadın ve erkek arasındaki muhabbet ve sevginin insan hayatındaki yeri gibi konular işlenmiştir.

Mirmuhsin Özbek destancılığında da başarı elde etmiştir. Luiza Fojiası (1939), Usta Giyos (1946), Do’nan (1948), Yashil Qishloq (1948), Shiroq (1969) Nevara (1970), Avesta (1970), Babur ve tilim Fargona qovuni” gibi güçlü destanlar yazmıştır. “Yaşıl Qışloq” adlı eserinde Özbek çiftçilerinin hayatı, üretim sıkıntılarını konu edinmiş, 1946’da yazdığı “Usta Giyos” adlı eserinde İkinci dünya savaşı dönemindeki olaylar konu edinmiştir. Bu dönem tarihi şahısların sosyal faaliyetlerinin, toplumsal hayattaki rollerinin ifade edilışinde de değışiklikler olmuştur. Yazarın Abdulla Nabiyeu adındaki yazmış olduğu destanda yakın geçmişteki olaylar edebi bir dille anlatılmış, tarihi şahıslar birer sembol haline getirilmiştir. Qadrdonlar (1957) şiirinde Özbek çiftçilerinin emekleri korkusuzca yüceltildi. Yazarın Dorbozlar(1956) hikâyesinde de Özbek milli karakteri geleneksel sanatı etkileyici bir şekilde anlatılmıştır. Usta G’iyos(1946), Yashil qishloq(1948) Shiroq(1969), “Donan”(1948), “Nevara” “Avesto” (1970) gibi destanlarda çağdaş ve tarihi kahramanların siması çizilmiştir. Yazar yazdığı Şirok destanını Ekim devriminin 50. Yıl dönümüne adanmıştır: *“Bu olay Milat’tan önce 519 yılında olmuş. Fakat o şimdi de ve bundan sonra da çok ibret oldu. Geçmişe hürmetle bakmak gerçek öğreticilik işaretidir, demişti Fribrix Engels. İran Şah-ı 1.Doro büyük orduyla iki deniz ortasında yaşayan ecdatlarımız Soğd, Şak, Harezmi, Massagem kabilelerini basıp talan etti. Şak kabilesinden olan çoban Şirok kendi canını kurban edip düşmanı kumluklara*

getirip susuzluktan kuruyup gitmelerine neden oldu. Benzersiz kahramanlık gösterip kendi memleketini baskıcılardan korudu. Bu yer evladı oluşundan dolayı da bu bahadarlık hakkında okumadan olmazdı. Yeni destanı Ekim Devrimi'nin 50. yıl dönümü başlıyorum." (Mirsaidov, 1973: 334).

Yazarın ilk manzum eseri Vafo'dır. (1944). Daha sonraki yıllarda Qadrdon do'stlar (1948), Farg'ona (1951), Votondoshlar (1952), Irmoqlar (1959), Qalb va Falsafa (1960), She'rlar (1964) gibi manzum eserlerde yazmıştır.

Yazar bir de Şark Yulduzi adlı dergide birçok makale yazmıştır. Kalbi derya hemde olgun, 1980 yılında Şark yıldızı dergisinin 1. Sayısında yayımlanmış bir makaledir. Kamil Yaşin'in 70 yaşını doldurması münasebetiyle yazar ve sanatı hakkında kaleme aldığı yazısıdır. Doktor gibi hayat başlıyordu 1980 yılında Şark yıldızı dergisinin 3. Sayısında yayımlanmış bir makaledir. Laziz Qayumov'un 50.yaş günü sebebiyle yazar ve sanatı hakkında kaleme aldığı yazısıdır. Çehovona, 1980 yılında Şark yıldızı dergisinin 6. Sayısında yayımlanmış bir makaledir. Said Ahmad'in 60. yaş münasebetiyle yazar ve sanatı hakkında kaleme aldığı yazısıdır. Kırk yıllık dostum hakkında söz 1980 yılında Şark yıldızı dergisinin 12. Sayısında yayımlanmış bir makaledir. Askad Muxtar'ın 60. Yaş günü münasebetiyle yazar ve sanatı hakkında kaleme aldığı yazısıdır. Edebiyatımızın aynası 1982 yılında Şark yıldızı dergisinin 6. Sayısında Şark yıldızı benim hayatımda başlığı altında Şark yıldızı dergisinin 50. Yıl dönümüne binaen yazdığı yazıdır. Zaman ve müspet kahraman 1984 yılında Şark yıldızı dergisinin 2. Sayısında yazarlara birtakım sorular sorularak anket yapılmıştır. Mirmuhsin de bu sorulara cevap vermiştir. Öncülerdendi, 1984 yılında Şark yıldızı dergisinin 8. Sayısında SSCB Yazarlar Birliği'nin 50. yılına özel yazar Aydın ve sanatı hakkında yazıya aldığı makalesidir. Kuyumculuk veya zanaatçılık, 1985 yılında Şark yıldızı dergisinin 1. Sayısında edebi dil sorunlarını Dil ve Cevahir başlıklı yazısında bahsediyor.

Mirmuhsin'in "Mirmuhsin Asarlar" adı altında içinde farklı hikâyelerinin, kıssalarının ve romanlarının olduğu dört ciltlik kitabı yayımlanmıştır. Yazarın farklı yıllarda yazmış olduğu bu eserlerinde yabancı halkların hayatları da işlenmiştir. Yurt dışına yaptığı seyahatlerde bulunduğu sırada oradaki zulüm ve istibdada karşı savaştan mert, gönlü zengin cesur kahramanların ve halkların yaşamış olduğu dönemdeki sıkıntıları gözlemlemiş, etkilenmiş ve bu izlenimleri üzerine birçok hikâye ve kıssa

kaleme almıştır. Al Mahdiy, Bir g'azal tarihi, Jabrdiyda, Mona, Onaizor, Nil ustida oy, İlan o'ynatuvchi, Mashriqiy hayoti gibi hikâyeleri yazar tarafından yabancı halkların yaşadıkları hayattan esinlenerek yazılmıştır. Bununla birlikte yazar hicvi hikâyelerde yazmıştır. Yasama gul, Fe'lan kuchsizlik, Yugurdak, Hujjat, Musicha odam, Farishta, Choh, Supurgiga sajda gibi hikâyeler hicvi oalark yazdığı hikâyelere örnektir.

“Tungi chaqmoqlar” (1964), “Oq marmar” (1958), “Chori” (1956), “Jamila” (1957) adlı yazmış olduğu kıssalarında halkının geçmişini yansıtmıştır. “Arap hikâyeleri”, “İskandariya ko'rfazi” (1958) “Motilal” “Gurbattaki adam” kıssalarında şark halklarının hayatlarını tasvirlemiştir. Yazar Chori adlı kıssanın sonuna bu kıssayı neden yazdığını açıklamıştır:

“Değerli Hive şehrinden güney tarafına iki kervan yolu giderdi. Onların biri Amuderya yakasından Dorg'onata tarafından Chorjo'ya, ikincisi Qaraqumu geçip Sog'aja kuyusu üstünden dosdoğru Marva'ya giderdi. Kumdaki bu eski kervan yolunun bazı kısınlarıyla şimdi de karşılaşmak mümkün.

Biz arabayla Sog'ajo yolundan gittik. Yoldaşımın söylediğine göre, gece buralarda sert rüzgâr esip, ön taraftaki kum tepelikleri kayboldu. Bazı yerlerde yolu rüzgâr yalayarak geniş ve çukur havuzlar oluştururdu. O, arabanın aynasından etrafa bakarak şaşırırdı. Yakın yıllarda buralarda böyle sert rüzgâr olmadığını söylerdi. Aradan bir saat geçtikten sonra biz alana geldik. “Buradaki yüksek kum tepelikleri nereye uçup gitti...” dedi elini alına şemşiye gibi tutup uzaklara bakarak. Gerçektende buraları rüzgârın yalayıp yuttuğu hissedilirdi. Kumlukta saçılan insan kemikleri hemen dikkatimizi çekti. Kaburgalar, el ve ayaklar, çenesiz kelleler kum içinde yatarı. Buraları iyi bilen yoldaşım da dikaktle kemiklere baktı. “ Buradaki yüksek kum tepeliklerin üstünde insan cesetlerinin olduğunu bilirdik.” dedi o acınmayla. Biraz yürüdüğümüzde harabe olan köyü de gördük.

Kemikler arasında kararan bastonlar, paslanan dirgenler, yarısı batık yarısının sapı çürümüş kılıçlarda kumluklarda yatarı. Yoldaşım yol boyunca bana bu facianın hikâyesini anlattı. Yoldaşım sebebiyle ben bir yıl zarfında bu olayı öğrendim. Zulmün yok ettiği sevgiyi, katledilen insanları, çilekeş anneleri mutlu günlerimizde hatırlamak için bu kitabı yazmayı gerek gördüm.” (Mirsaidov, 1983: 281-282).

Mo'tilal adlı yazmış olduğu kıssasının sonuna da şu notu düşmüştür:

Yakında biz bir grup seyyahla birlikte, bu mucizevi ve sıradışı şeylerle dolu büyük memelekete seyahat ettiğimizde, “Ovami Odora” diye adlandırılan dokumacı grup bize teklifte bulunarak işçiler mahallesindeki sıradan bir salonda geç saate kadar sohbetleştik. İnsanların içinde oturan koltuk değnekli kara bir çocuk yerinden kalkıp, “Sizlerde doktor hastaya ücretsiz bakarmış, doğru mu?” dedi. “Evet, doğru,” dedim bende. O yine yerine oturdu. Yanındakine birşeyler söyleyip fısıldaştılar. Bir saniye geçer geçmez arkadaşı: “Beyefendi, bu arkadaşım sizin söylediğinize inanmıyor. Her yerde doktorlar hastaya parayla bakıyor ya.” dedi. “Bizde tıbbi yardım ücretsiz. Bu gerçek!” dedim. Oturanlar can kulağıyla sözlerimi dinleyip şaşırdı. Onların kalplerindeki heves yüzlerindeki sıvak tebessümden seziliyordu. Sohbetin sonunda soru soran koltuk değnekli kara çocuk benim yanıma gelip ismimi sordu. Ben de ona ismimi söyleyip rozet hediye ettim. Çocuk nu sohbeti hiçbir zaman unutmayacağını tekrar tekrar söyleyip, kendi isminin de Mo’tilal olduğunu, gerçi ayağı çolak olsa da, kendisinin değerli olduğunu yani Hintçe’de Mo’ti- inci, -lal’inde yakut olduğunu söyledi. Böylece bu yazdıklarımı hikâye olarak yazdım. (1960, Delhi- Taşkent)” (Mirsaidov, 1983: 305).

Görüldüğü gibi yazar yazmış olduğu eserlerinin çoğunu hep bir hayat hikâyesinden etkilenerek yazmıştır.

Sadece yetişkinlere hikâye yazmakla kalmayıp, okula kadar ve okul yaşındaki çocuklar içinde hikâyeler yazmıştır. “Yulduzlar”, “Lola”, “Jonli xat”, “Mardon”, “İqbol va kapalak”, “kichik hikoyalar” bunlardan bazılarıdır. Bazı mensur eserleri, çocuklar için yazdığı hikâyeleri Kiev’de, Olmaota’da Dushanba’da, Nukus’da da ayrı ayrı kitap halinde basılmıştır.

Ana Kabrina Gul adlı hikâyesi ise Türkiye Türkçesi’ne Ömer Küçükmehtetoğlu tarafından aktarılmıştır. Annesini küçük yaşta kaybeden Erkin’in ve eşini kaybeden Hümayun’un yani baba ve oğlun yas dönemini anlatmaktadır. (Küçükmehtetoğlu, 2016: 83)

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Eserin Temel Unsurları

1.1.1. Kişiler

Bir edebi eserdeki en temel unsurlardan biridir. Yazar eserlerindeki kişileri gerçek hayattan alabilir ve gözlemlerini eserine yansıtabilir. Bu nedenle eser ve okuyucu özdeşerek o hikâyede kendilerini yaşatmaya odaklanır (Bayburtlu, 2019: 188). Yazarın, kişi kadrosu geniş olmayan Sevginin Doğuşu, Nil Üstünde Ay, Mona, Bir Gazel Tarihi, Kaybolan Mücevher, İbis Kuşları, Maşriki'nin Hayatı, Acılı Çocuk, Çilekeş Anne, El Mehdî, Sahte Çiçek, Kumru ve Temenna, Nukre, Cehalet Pençesi, Sıdkî'nin Takdiri, Yıkılmaz Kaya, Dolandırıcı, Bay Pitts adlı hikâyelerindeki kişilerin özellikleri ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Ana Kişi

Mona: Hikâyeye ismi verilen Mona olayın merkezindeki kişidir. Uzun bir elbise giyen başına siyah başörtü takan, kıvrık saçlı, gözleri çukurlaşmış, çelimsiz, kendi halinde dul bir kadındır. Kahire El Ahmar mahallesinde yaşarken demir yollarında çalışan eşinin bir İngiliz vatandaşına hakaretten hapse girip orada ölmesinden sonra üç küçük çocuğu ile birlikte Gize şehrine taşınmış ve burada hayatını idam ettirmeye çalışmıştır. Piramitlerin etrafında gezerek satın aldığı küçük seramik heykelleri satmaya çalışmıştır. Cesur ve mücadeleci bir kadındır. Kendi Arap halkına değer vermeyen kibirli ve İngiliz yanlısı olan tüm Araplardan iğrenir. Heykellerini satmaya çalıştığı bir sırada İngiliz yanlısı bir memur tarafından itirilip yere düşürülür ve bir rehber olan Arap kızı memura karşı onu savunur ve korur. Mona bu kızı yıllardır unutmamıştır.

Hizmetçi Kişiler

Bay Hebb: İngiliz vatandaşıdır. Hikâyede herhangi bir diyalogu yoktur. Mona'nın eşi tarafından yüzüne tükürülmüştür.

Polis memuru: Mona'nın ürünlerinin satışına izin vermeyerek onu yabancı seyyahların yanından kovmak istemiştir. Bir diyalogu yoktur.

İngiliz kadın: Bir grupla piramitleri görmek için gelmiş bir İngiliz'dir. Mona ona heykellerini göstererek satmak ister.

Görevli: Mona heykellerini bir kadına gösterirken görevli araya girer ve kadına heykellerin sahte olduğunu ve almamasını gerektiğini söyler. Görevli kadının heykelleri gerçek sanması üzerine görevli onunla dalga geçer. Fakat daha sonra kadının İngiliz olduğunu duyunca Mona'ya daha kötü bağırmaya başlar, Mona'nın onları dolandırdığını söyler.

Arap kızı: Şık giyimli, iyi eğitilmiş, uzun boylu güzel bir Arap kızıdır. Gelen yabancı seyyahlara rehberlik yapmak ve piramitlerin tarihini anlatmakla görevlidir. Arap memurun Mona'yı ittirdiğini görünce sinirlenir ve olaya müdahale eder. Mona'yı düştüğü yerden kaldırır ve yabancı seyyahlara hizmetçi olmadan oradan ayrılır.

Sevginin Doğuşu adlı hikâyedeki kişi kadrosu:

Ana Kişiler

Tursunbay: Memleketi Nemengan'den kolhozda çalışmak için gelmiş ideal bir kahramandır. İnce bıyıklı, yapılı geniş omuzlu, irice cesur ve çalışkan bir delikanlıdır. Çalışmaya gittiği yerde herkes o ve arkadaşlarından memnun kalmıştır. Gerçek bir çiftçi olduklarını ortaya koymuşlardır. Burada HES'de çalışan Lida adında bir kıza âşık olmuştur ve köyüne gitmeyerek HES binasının montaj bölümünde çırak olarak işe başlamıştır. Daha sonra HES binasını devralmış ve Lida ile evlilik planları yapmaktadır.

Lida Mel'nikova: HES'in Elektromontaj bölümünün volmetre tarafında, abisi ise montaj tarafında çalışmaktadır. Orta boylu beyaz tenli, sarı saçlı güzel bir kızdır. Tursunbay ile güzel vakitler geçirmiştir.

Hizmetçi Kişi

Andrey Petroviç Kondroşev: HES'in yapımı boyunca montaj işlerinde şef olarak çalışmaktadır. Neşeli bir adamdır. Tursunbay ile yakında kurulan aktif genel merkezinde tanışmışlardır. HES de Lida'yı bulması için Tursunbay'a yardım etmiştir.

Lida'nın abisi: HES in montaj bölümünde çalışmaktadır.

Bir Gazel Tarihi adlı hikâyedeki kişi kadrosu:

Ana Kişi

Muhammed Sıdkî: Şairdir. Bir davette kendisinin yazmış olduğu Moskova'yı yücelten bir şiir okumaya başlayınca emperyalizm yanlısı çoğu kişi orayı terk eder. Casusların onu takip ettiğini anlayınca bir arkadaşına saklanır. Daha sonra Süveyş kanalı savaşı çıkınca savaşa katılır ve savaşı. Araplara destek veren Moskova'yı artık dostları gibi görürler. Bu nedenle Muhammed Sıdkî'yi bir edebiyat gecesine davet ederler ve şiirini okuyunca herkes onu ayakta karşılar.

Hizmetçi Kişi

Bir Beyefendi: Davete katılanlar arasında bulunan bu adam Muhammed Sıdkî'nin okuduğu şiire tepki gösterir.

Kaybolan Mücevher adlı hikâyede bulunan karakterler:

Ana Kişi

Melek Abdul Said: Luksor'da ailesi ile yaşayan Melek iki erkek kardeşi ile küçük yaşta yetim kalır. Evde çoğu zaman yalnız kalan Melek'i şarkıcı, dul bir kadın yanına alır. Çok becerikli, fidan gibi gövdesi olan ve güzel dans eden Melek'i kadın bırakmaz ve onu Asvan şehrine alıp gider. Melek burada evlenir. Daha sonra boşanır ve İskenderiye şehrine gider. Asıl hayat mücadelesi bundan sonra başlar. Burada müzisyen bir gruba katılır ve dans etmeye başlar. Kral sarayına davet edilip, hediyeler alır. Zengin yabancı bir adamla İtalya'ya gider. Saçlarını kestirir ve Avrupai giyinmeye başlar. Bir zaman sonra da Mısır'a dönüp Kahire'de yaşamaya başlar. Burada meşhur bir dansöz olur. Genç yaşta gelen şöhret ona memleketini ve ailesini unutturmuş ve kaybettirmiştir.

Hizmetçi kişiler

Abdul Said: Melek'in babasıdır. Eşini kaybettikten sonra afyona başlamıştır. Çarşı arasında kötü bir dükkânda gaz ocaklarını tamir eder. Kızına hiçbir zaman kızmamış, küçük yaşta annesinin ölümünden sonra ezildiğinden dolayı ona her zaman dua ettiğini söylemiştir. Zaman geçtikçe eşinin ve kızının yokluğundan sonra afyon bağımlısı olan Abdul Sait, çöp gibi zayıflar, hasta olur ve ölür.

Abdül Aziz ve Abdül Latif: Melek'in iki erkek kardeşidir.

Yaşlı komşu: Melek'in Luksor'daki evine geldiğini gören komşuları yaşlı teyze Melek'e sitem eder.

İbis Kuşları adlı hikâyede bulunan karakterler:

Ana Kişi

Hüseyin: Babası genç yaşta ölen Hüseyin köyde annesiyle birlikte yaşamaktadır. Annesine her konuda yardım eder ve onu el üstünde tutmaktadır. Evin tüm yükünü sırtlanan Hüseyin küçük yaşta birçok zorluk görmüş, sabırlı ve kanaatli bir çocuktur. Eskiden hurma ağaçlarına çıkıp, İbis kuşlarını izlemeyi severmiş. Dayısı ile birlikte yaşadıkları köyün yakınlarındaki rıhtımda yük taşımayı öğrenir ve ağır yükler yüklenen gemilerle sefere çıkar. Bir gün seferden döner ve köydeki evlerin yavaş yavaş yıkıldığını ve fabrika kurulacağını öğrenir. Kendi evlerine de sıra gelince onlara karşı çıkar ve canı pahasına onlarla mücadele eder. Annesinin hatırına mücadeleyi bırakır ve pes eder. Annesiyle köyü terk eder.

Hüseyin'in annesi: Kocasını genç yaşta ölmüş dul bir kadındır. Tek oğlu olan Hüseyin'i çok sever ve onunla birlikte köyde yaşar. Oğlunun tüm hareketlerini ölmüş olan eşine benzetir. Evlerinin yıkılacağı duyup sinirlenen oğlunu ve yer ölçmek için gelen adamları sakinleştirir. Oğlunu kaybetmek istemeyen hasta anne, varını yoğunu alıp oğluyla birlikte göç eder.

Yer ölçücü adam: Kurulacak fabrika için gelen şişmanca yer ölçücü adam Tursunbay ile küçük bir çatışma yaşar.

Nil Üstünde Ay adlı hikâyedeki kişiler:

Ana Kişiler

Fatma: Fatma Arkeoloji bölümünden yeni mezun olmuş, kendi köyü Huha'da işe başlayacaktır. Çok çalışkan, azimli ve disiplinli bir kızdır. Vika'nın evine gittiğinde hiç güzel karşılanmaz bir an önce evine dönmek ister.

Vika (Fethiye): Avrupa giyimli, genellikle İngilizce konuşan yozlaşmış, Kahireli bir Arap kızıdır. Çalışmayı pek sevmez. Üniversiteden Fatma'nın arkadaşı olan Vika Fatma'nın çalışacak olduğu yerde oda çalışacaktır ve bu süre zarfında Fatmaların evinde misafir olacaktır. Babası banka müdürüdür.

Hizmetçi Kişiler

Abdül Mümin: Fatma'nın babasıdır. Huha köyünde çiftçilikle uğraşmaktadır. Eli açık, merhametli, misafirperver bir insandır.

Ayşe: Fatma'nın annesidir. Temiz, saf bir kadındır. Yaşamakta olduğu köyü Huha'dan başka bir yer görmemiştir.

Vika (Fethiye): Avrupa giyimli, genellikle İngilizce konuşan yozlaşmış, Kahireli bir Arap kızıdır. Çalışmayı pek sevmez. Üniversiteden Fatma'nın arkadaşı olan Vika Fatma'nın çalışacak olduğu yerde oda çalışacaktır ve bu süre zarfında Fatmaların evinde misafir olacaktır. Babası banka müdürüdür.

Muzaffer El Mahfuz: Arkeologdur. Huha'da buluna Krallar Vadisi'nde kazı çalışmaları yapmaktadır. Disiplinli bir adamdır.

Doktor Ebubekir: Fatma'nın Üniversiteden hocasıdır.

Muhammed Yusuf, Ali Abdülhalik, İdris, Yahya: Abdül Mümin'in arkadaşlarıdır. Çiftçilerdir.

Süreyya: Fatma'nın çocukluk arkadaşıdır.

Yaşlı hizmetçi: Vika'nın evinde hizmetçilik yapan yaşlı bir kadındır.

Maşrikî'nin hayatı adlı hikâyedeki kişiler:

Ana Kişi

Hüsniddin Maşrikî: Terakkiperver bir şairdir. Baba mesleği olan doktorluğu seçmeyip öğretmen olmuştur. Tüm hayatını sanata adanmıştır. Daha küçük yaşta Hoca Hafız gazellerini okumuştur. Gençliğinde âşık olduğu kadından ekonomik nedenlerle ayrılmış ve onu hiç unutamamıştır. İngiliz sömürgeciliğine başkaldırmış, yazdığı bir şiirde Moskova'yı övdüğünden dolayı hapse atılmıştır. Çıktıktan belli bir süre sonra hastalanmış ve ölmüştür.

Hizmetçi Kişiler

Suriye: Zengin bir aile kızıdır. Maşrikî ile severek evlenir. Fakat yokluk ona göre değildir. Ekonomik sıkıntıya dayanamamış ve Maşrikî'den boşanarak ailesinin evine dönmüştür. Bir yıl sonra da deri ticareti yapan bir adam ile evlenmiştir.

Müzisyenler: Maşrikî'in yaşadığı çevrede yaşamaktadırlar. Maşrikî'ye onlara şiir yazması için rica etmeye gitmişlerdir.

Sahaf Muhammed: Maşrikî'nin kitabını satan sahafçıdır.

Polisler: Maşrikî'yi tutuklamak için evine gelmişlerdir.

Acılı Çocuk adlı hikâyedeki kişiler:

Ana Kişi

Abu: Altı yaşındadır. Yoksul bir ailenin enerji kaynağıdır. Babası fabrikada çıkan isyanda tutuklanır. Bu durumdan etkilenen annesi hastalanır ve ona bakar. Çok vefalı bir çocuktur. Kendi küçük, verdiği mücadele büyüktür.

Abu'nun annesi: Aslen Sudanlıdır. İş aramak için eşiyle birlikte Huha köyüne gelir. Fabrikada çıkan isyanda eşi tutuklanır. Eşinin tutuklanmasına çok üzülür ve hastalanarak yataklara düşer. Hasta haliyle bile küçük yavrusunu düşünür.

Hizmetçi Kişiler

İngiliz eczacı: Acımasız olan eczacı kadın, Abu'yu kale almayarak ona ilaç vermez.

Birkaç kişi: Eczacının, eczaneye gelen insanlara insan gibi davranmadığından bahsederler.

Sıdkî'nin Kaderi adlı hikâyedeki kişiler:

Ana Kişi

Mahfuz Muhammed Sıdkî: Huha köyünde doğmuş, çiftçi bir ailenin oğludur. Huha köyünden çıkan okumuş tek kişidir. Çok zor şartlarda üniversiteyi bitirmiş, çalışkan, enerjik biridir. Mühendis olan Mahfuz önce İskenderiye limanında inşaatta çalışmıştır. Burada onu çok seven Hamdi Bey onu kızı ile evlendirir. Daha sonra Avrupa'ya elçiliğe gönderilir. Londra'da yaşayan ve elçilikte çalışan Mahfuz Britanya memurlarından hoşlanmaz. Yazdığı bir makaleden dolayı iftira atılır ve sınır dışı edilir ve itibarı yerle bir olur. Eşi ve kızıyla Kahire'ye döner. Bu duruma sinirlenen eşi, kızlarını da alıp babasının evine gider. Köyüne dönen Mahfuz annesiyle beraber yaşamaya başlar. Kızını çok özler. Görmek istese de her zaman izin verilmez. Aradan altı yıl geçer Faruk Saltanatı devrilir, Mahfuz savaşa katılır.

Hizmetçi Kişiler

Suriye: Zengin bir ailenin kızıdır. Mahfuz'un eşidir. Mısırlılardan pek hoşlanmaz İngilizleri onlardan daha iyi bulur. Elçilikte çalışan El Şefi'den hoşlanır. Londra hayatına alışmış ve oradan ayrılmak istememektedir. Fakat eşinden dolayı Kahire'ye gelmek durumunda kalır. Bu nedenden dolayı eşinden ayrılır ve kızını da alarak babasının evinde Kahire de kalır.

Nauga: Mahfuz Muhammed Sıdkî'nin kızıdır.

Fevzi Şerif Bey: Dış işlerinde elçidir.

Lord Gordon Michael: Afrika'daki eline mızrak tutan halkı aklen çağdışı olduğunu söyleyip, maymun ile insan arası bir canlı olduğunu söylemiştir.

Hamdi Bey: Suriye'nin babasıdır.

Çilekeş Anne adlı hikâyedeki kişiler:

Ana kişi

Şemsiye Teyze: El Kantara şehrinde bir bodrum katta yaşamaktadır. Üç çocuğunu da kıtlık zamanı kaybedince kör olur. Yaşlı, zayıfça biridir Yaşamını dilencilik yaparak idam ettirir. Küçük çocuklar dâhil herkes onunla dalga geçer. Fakat onun toprağa dahisaygısı vardır.

Hizmetçi Kişi

Fuad: Şemsiye Teyze'nin enkazdan çıkarmaya çalıştığı çocuktur. Yetimdir ve bir sarrafın yanında çalışmaktadır.

Bay Pitts adlı hikâyedeki kişiler:

Ana Kişi

Bay Pitts: Amerikalıdır. Hindistan'ın Mumbai şehrinde "Bank of Amerikan" bankasında çalışır. Küçük boylu, hareketli, kendini beğenmiş biridir. Beyaz tenlileri sever, yerli halktan hiç hoşlanmaz. Yapılacak olan bir konferansa karşı çıkar ve bulunduğu yerde daha fazla duramayacağını anlayınca Amerika'ya geri döner.

Hizmetçi Kişiler

Kulüp başkanı: Bay Pitts'in klübü basmasından dolayı ona kızar.

Zenci bir profesör: Bir dönem Amerika’da yaşar. Gördüğü ırkçı muameleyi kulüpte, Amerika’da “İrksal denklığı” ve başından geçen zorlukları anlatacak fakat Wold Pitts ona izin vermeyecektir.

Sathe: Kulüp üyesi ve işyeri nöbetçisidir.

Diğer hizmetçi karakterler kasap, bir memur, Bay Pitts’in eşi ve okul arkadaşlarıdır.

Nukre adlı hikâyedeki kişiler:

Ana Kişi

Nukre Şerova: Beş yaşındayken babası savaşta ölmüştür. Sekizinci sınıfta okurken annesi evlenir. Üvey babası onu okula göndermeyip kocaya vermek ister. Evde zulüm gören Nukre annesinin ağlamalarına bakmadan evden kaçır ve komsomola girer. Burada Mircelal ile tanışır evlenir. Çok çalışkan olan Nukre enstitüyü bitirip, deney seleksiyon istasyonunda pamukların hastalığı hakkında bilimsel bir çalışma yapar. İstasyona gelen ilmi rehber Celil Kerimoviç’ten hoşlanır fakat bunun yanlış olduğunu anlar ve kendini geri çeker. 23 yaşında olan Nukre istasyona gelen yabancı misafirleri zekiliği ve bilmişliği ile çok güzel karşılamış ve hocası onu takdir etmiştir.

Hizmetçi Kişiler

Celil Kerimoviç: 50 yaşında istasyonda danışmandır. Laboratuvarında deney yapar. Nukre’den hoşlanır fakat karşılık bulamaz. Nukre’nin onun yerine gelmesinden korkar ve sevgisi kıskançlığa dönüşür ve onda soğur.

Mircelil: Nukre’nin kocasıdır. Basit bir işçidir ve Taşelmas madeninde çalışmaktadır.

Üvey babası: Cahil, geri kafalı dindar bir adamdır. Nukre’ya zulm eder ve onu okula göndermek istemeyip evlendirmek ister.

Sergey Sergeyeviç: Nukre’nin hocasıdır.

Yıkılmaz Kaya adlı hikâyedeki kişiler:

Ana Kişi

Cörebek: Üniversitede hocalık yaptığı yıllarda büyük savaşa yedek subay olarak katılır ve savaş bittikten sonra öğretmenlik mesleğine geri döner. Yaşlanan Cörebek kanser hastalığına yakalanır. O hasta hali ile bile okumaktan ve çalışmaktan vazgeçmez.

Oğlu ile bahçeye vişne fidanları diker. Bazı öğrencileri onu ziyarete gelir. Son günlerini ailesi ile geçiren Cörebek'in neşe kaynağı torunudur. Bir gün torunun okuluna gider ve orada batılıların onların tarihini yok etmek istediklerinden bahseder. Daha sonra elden ve ayaktan düşer ve ölür.

Hizmetçi Kişiler

Cörebek'in torunu: Kıvrıkcık saçlı, bıbrı bıcır bir kızdır. Dokuzuncu sınıfa gider. Dedesine çok düşkündür. Ona çiçekler getirir.

Sabahathan: Cörebek'in eşidir. Çok sakın bir kadındır.

Profesör Vahidov: Cörebek'in üniversiteden en iyi arkadaşıdır. Cörebek'i evde ziyarete gider.

El Mehdî adlı hikâyedeki kişiler:

Ana Kişi

İbrahim El Mehdî: Kahire şehrinde bakırcılık zanaatıyla uğraşan bir tüccardır. Meslektaşları ona Kara Arap diye seslemektedir. İngilizlerden ve onlardan para dilenen çocuklardan hiç hoşlanmaz. Torunu ve bir hizmetkârı ile birlikte yaşamaktadır. Torunun İngilizlerden bahşiş aldığını görür ve ona sinirlenerek elindeki çekiçe ellerine vurur. Buna dayanamaz ve kendisi de sara nöbeti geçirerek ölür.

Yardımcı Kişiler

Subh: Altı yaşlarında kıvrıkcık saçlı bir kız olan Subh Mehdi'nin biricik yeğenidir. Annesi ve babası o üç yaşındayken ölmüştür. Dedesi ve ninesiyle büyümüştür. Dedesi Mehdi'nin dükkânında zaman geçirmektedir. Yaptığı kuklalarla oynar, dedesinin sözlerine pek kulak asmaz. İngilizlerden bahşiş almaması için dedesi onu uyarmış fakat o dinlememiştir.

Muhammad Kemal: El Mehdî'nin arkadaşıdır.

Su taşıyıcıları: Kahire sokaklarında su satarak geçimlerini sağlamaktadırlar.

Tevfik El Hüseyin: Bilirkişidir. Muhammed Kemal yanına giderek ona Arap halkının İngiliz sömürgeciliğine karşı ne yapmaları gerektiğini danışmıştır.

Edington: İngilizdir. Kahire de bir dükkânı vardır. Dilenen çocuklara bahşiş verir. Kendini beğenmiş ve Arap halkını küçük görmektedir. El Mehdî ile bir çatışma halindedir.

Sahte Çiçek adlı hikâyede kişiler:

Ana Kişiler

Usta Huşvakt: Uza köyünde bir kolhoz çalışanıdır. Kibar, edebiyat ile ilgilenen, dutar çalan birisidir. Sürekli radyoda adını duyduğu şair Cerengi'nin şiirleri hoşuna gider ve sürekli okur. İş nedeniyle gittiği Taşkent'te Cerengi'yi de görmeye gider. Fakat gördüğü muameleden hiç hoşlanmamıştır.

Cerengi: Gazete ve dergilerde sürekli şiirleri çıkan bir şairdir. Kendini beğenmiş, alt tabaka insanları önemsemeyen birisidir.

Hizmetçi Kişi

Cerengi'nin sekreteri: Cerengi'nin günlük işlerini düzenleyen bir kızdır.

1.1.2. Mekân

Anlatma esasına bağlı metnin önemli halkalarından biridir. Olay örgüsünün yapı taşlarından birisi de mekânlardır. “*Bir romanda mekânın çeşitli işlevleri vardır. Her şeyden önce ve en azından olayların bir dekorudur. Ama genel olarak mekân, vakanın varlık bulduğu yer, şahısların içinde yaşadıkları, kendi oluşlarını fark ettikleri alandır. Bununla birlikte şahısların içinde bulundukları çevreyi algılayış biçimlerini, ruhsal ekonomik durumlarını, karakterlerini açıklama yolunda imkânlar sunabilir*” (Narlı, 2002: 98). Mekân sosyalleşmeyi sağlayan, kişiye ait değerleri yansıtan, hareket ve zaman aracılığıyla sınırları çizilen bir mekanizmadır (Eliuz, 2014: 18).

Mirmuhsin'in ele aldığımız on sekiz hikâyesinde tek bir mekâna bağlı kalınmamıştır. Olaylar ve mekânlar üzerinde aynı derecede durularak tasvirlerle bezenmiş, kişilerin statüleri mekânlara bağlı olarak betimlenmiştir. Olayların yaşandığı mekânların çoğu gerçektir. Olaylar ve mekânlar gerçek olabilir veya olmayabilir. Ele aldığımız bu hikâyelerde olayların meydana geldiği mekânlar kurmaca olabileceği gibi gerçekte olabilir. Yazar inandırıcılığı sağlamak için gerçek mekânlar kullanmıştır. Hikâyelerde geçen Mısır, Kahire, Gize piramitlerinin bulunduğu yer, Nemengan, Ferhad

HES idaresi, Luksor, Nil Nehri, Kahire'nin El Ezher- El Ahmar sokakları, Gize piramitlerinin bulunduğu yer gerçek mekânlardır. Fakat hikâyelerde yer alan bu mekânların kurmaca olduğu unutulmamalıdır.

Mekânları açık, kapalı, dar, geniş, genel ve özel olarak adlandırabiliriz (Narlı, 2002: 100). Bu mekânlar bize dönemi, insanların toplumdaki yerini ve ekonomik gücünü bize yansıtır.

Kapalı Mekânlar:

“Mekânın darlığı fiziksel anlamda küçüklüğünden değil, karakterim imkânsızlığından ve kendini orada sıkıştırılmış duyumsamasından kaynaklanır.” (Korkmaz 2007: 403). Ele aldığımız hikâyelerdeki kapalı mekânlarda yaşayan karakterlerin karamsar bir ruh haline büründüğünü görmekteyiz. Mona adlı hikâyede Mona'nın çocuklarıyla birlikte yaşadığı baraka, koruyucu bir özellik taşıyan kapalı bir mekândır. Bu baraka onun sosyal yaşam alanını bize göstermektedir. Bununla birlikte Gize şehrinin bulunduğu yerdeki ıssız ve kimsesiz barakada yaşayan eşini kaybetmiş, üç çocuğuna bakmakla yükümlü bir kadın olan Mona'nın ruh halini de yansıtmaktadır.

“Bu civarda, Gize şehrine girildiğinde birçok ıssız evler de var. Dışardan bakıldığında insanların terk ettiği harabelere benziyor. Fakat aslında bu barakalarda da insanlar yaşıyordu. Çöl kurbağaları gibi kum tepecikleri arasında yaşamlarını sürdürüyorlardı. İşte bu kulübelerin birinin önünde, küçük küçük çocukları olan çelimsiz, gözleri çukurlaşmış, kendi halinde dul bir kadın olan Mona da yaşıyordu.” (Mirsaidov, 1983: 77).

Kaybolan Mücevher adlı hikâyede Melek Luksor'a doğup büyüdüğü eve gider. Ve o ev artık aynı kendisi gibi kimsesiz ve bomboştur.

“O zamanlar gıcırdayarak açılan eski kapı, şimdi de gıcırdayarak açıldı. Doğup büyüdüğü ev, şimdi kimsesiz bomboş duruyordu.” (Mirsaidov, 1983:111).

Kapalı mekân özelliği taşıyan fabrikalarda insanlardan beslenerek kişiliğ yok eden, insanı içine çeken bir canavardır (Eliuz, 2014: 12). Kumru ve Temenna adlı hikâyede bir fabrikanın küf kokulu bodrum katında çalışan Temenna'nın ruh hali hayatı ile özdeşmiştir.

“Onlar yine vedalaştı. Temenna gazların toplanıp bırakıldığı yarı karanlık bodruma indi.” (Mirsaidov, 1983: 39).

Kapalı ve özel olarak adlandırdığımız mekânlardan bir diğeri ise Tursunbay'ın Lida'yı görmek için girdiği HES binasının içidir.

“Kondraşev ile Tursunbay HES binasının içindeki kapkaranlık tünelden geçip büyük bir odaya çıktı. Bu odanın her tarafı karmaşık kablolar, her türlü elektrik malzemeleri, barometre, voltmetre ile doluydu.” (Mirsaidov, 1959: 15-16).

Kaybolan Mücevher adlı hikâyede Melek'in babasının bulunduğu dükkân herhangi bir tasvir yapılmamış kapalı bir mekândır. Bu gaz ocaklarının tamir edildiği soğuk yer, Abu Said'in aynı zamanda afyon içtikten sonra sızıp kaldığı yerdir. Abdul Said'in maddi ve manevi durumunu sergileyen bu mekânda fakirlik ve yalnızlıkla geçen yaşamı yansıtılmıştır.

“Daha sonra malum olduğunca, gazetelerde çıkan, Melek'in Avrupa'dan Mısır'a geldiği hakkındaki tüm haberler aynı gün uzak bir yerde bulunan Luksor şehrine de gitti. Burada çarşı-pazar arasında kötü bir dükkânda gaz ocağı düzenleyen afyon bağımlısı Abul Sait de “El Axvar” gazetesini alıp, okumaya başlayınca dansöz Melek'in resmine gözü takıldı. O Melek'in resmine baka kalmıştı. Komşu dükkâncının geldiğini hissedince gazeteyi hemen katlayıp kenara sakladı.” (Mirsaidov, 1983: 108).

İnsanların toplandığı mekânlar toplum olmanın önemli bir göstergesidir. Bir Gazel Tarihi adlı hikâyede ise Maarif Bakan Hizmetçisinin davet verdiği evi iç açıcı bir güzelliكتedir. “Büyük muhteşem odalarda avizeler yanıyordu. Avrupai giyimli memurlar güzel hanımlarla duvardaki resimlere dikkatlice bakar, bazen bahçeye çıkıp güller etrafında dolaşırlardı.” (Mirsaidov, 1983: 70).

Şair Sıdkî kapalı bir mekân olan konferans salonunda Moskova'yı övdüğü şiirini okumuştur. “Yakın bir zamanda şair Sidkî, Kahire Üniversitesi'nin düzenlediği Edebiyat gecesine davet edildi. Şairin bu geceye gelip de şiir okumadan dönmesi olmazdı. O kürsüye çıktı.” (Mirsaidov, 1985, s.72)

İnsanların doğup büyüdüğü evler onların nasıl bir psikolojide olduklarını bizlere gösterir. Nil Üstünde Ay adlı hikâyede Fatma'nın aile evi ve çevresi çok neşelidir. Vika'nın geldiğini öğrenen komşular Abdül Mümin'in avlusuna gelerek eğlenmişlerdir. “Hızlıca yürüyüp Muhammet Yusuf, Ali Abdülhalik, İdris, Yahya gibi çiftçi arkadaşlarını da çağırdı. Def çalıp eğlence başladı. Avlunun ortasında ateş yaktılar. Yakın-etraftaki çocuklar, kadınlar defin sesini duyup Abdül Mümin'in avlusuna yürümeye başladı. Bir

delikanlı eğlenceye inip, oynamaya başladı...” (Mirsaidov, 1983, s.95). Fakat Vika’nın evi ise bir o kadar soğuk ve neşesizdir.

Maşrikî’nin Hayatı adlı hikâyede ev önemli bir unsurdur. Hikâyenin girişinde ana karakter olan Hüsniddin Maşrikî’nin evinin konumu toplum içerisindeki yerini de bize yansıtmaktadır. Maşrikî sanayi bölgesinde bulunan dar bir sokaktaki evde yaşar. “Kahire’nin El Azhar bölgesinde bir tarafı sanayiye, bir tarafı tahıl pazarına çıkan biçimsiz dar sokakta Terakkiperver şair Hüsnittin Maşrikî yaşardı.” (Mirsaidov, 1983: 85). Maşrikî bu evde yazdığı şiiri müzisyenlere okuyarak onlarla beraber Arap halkını cehaletten kurtarmak için iş birliği yapmış, sevdiği kadının acısını ve kendi hastalığını bu evde çekmiş ve vefat etmiştir.

Mekânlardan birisi de Hüseyin ve annesinin beraber yaşadıkları evleridir.

Açık ve Geniş Mekân:

İnsanların kendilerini buldukları ve zihinlerinde özgürlük hissettikleri açık mekânlarda bunalmışlık bir ruh hali bulunmaz (Çalışkan, 2020: 173).

Açık mekânlardan biri savaş alanıdır. Savaşın insanlara yaşatmış olduğu korku, yoksulluk ve acımasızlık ruh hallerine de yansımıştır. “Hayat memat meselesi, savaş kavgası başladı. Şehirler yıkılıyor, günahsız gözü yaşlılar kurban ediliyordu. Kendi topraklarını korumak ve Süveyş’i emperyalizme vermemek için Sidkî de eline silah alıp cenk meydanına koştu.” (Mirsaidov 1983: 71-72).

Çilekeş Anne adlı hikâyede El kantara bölgesinde yapılan savaşta bölgede yaşayan insanlar tarafından korku yaşanmıştır. “İsrail tarafından uçurulan uçaklar Port Sait’in onda biri kadar gelmeyen Al Kantara üstünde eşek arısı gibi bomba atılan bu yerde sağlam kalan Araplar şaşırıp kaldı.”

İnsanların bulunduğu açık mekân özelliği taşıyan meydanlar, sokaklar, caddeler eserin içerisinde bulunan önemli mekânlardır. Kaybolan Mücevher adlı hikâyede ise Kahire sokaklarında çocuklar gazete satıyordur. “Sabahleyin Kahire de çıkan önemli tüm gazetelerde büyük harflerle “Melek geldi”, “Melek Kahire’de”, “Dansöz Melek Abdul Sait Avrupa’yı meftun edip, Mısır’a döndü” gibi sözler yazılıp, Melek hanımın güzel sureti gazeteye basılmıştı.” (Mirsaidov, 1983: 106).

Bir diğer açık mekân ise Kumru’nun bankta oturup kitap okuduğu, arkadaşlarıyla sohbet ettiği üniversite bahçesidir.

Mekânın gerçekçi olması da olayların inandırıcılığını arttırmaktadır. Yazar Asya sahrasını ve Nil boyundaki Seyhun nehrinin büyüleyici güzelliğini yansıtmıştır. İbis Kuşları adlı hikâyede olay örgüsü kadar küçük detaylarla mekânlar üzerinde de durmuştur. “Onlar bir müddet yol gittikten sonra, Asya sahrasının o sarı sıcak kum tepelikleri başladı. Hüseyin giderken kum tepelikleri üstünden uzakta kalan yemyeşil köyüne baktı. Masmavi gökyüzü, dik hurma ağaçları görülüyordu. Fakat tarlalarda yayılan, sabahtan akşama kadar ötüşüp şarkı söyleyen İbis kuşları görünmüyordu...” (Mirsaidov, 1959, s.102).

Hikâyelerde olaylar üzerinde durulduğu kadar mekânlar üzerinde de durulmuştur. Yazar bir taraftan Nil’in güzelliğinden bahsederken bir taraftan da Nil’in çevresinde yaşayan insanların bu nehrin onlara nasıl ruhen hayat verdiklerini de yansıtmıştır. Yansıtırken de mekânı betimlemiştir. İbis Kuşları adlı hikâyede köyün yakınlarında bulunan Seyhun nehri Hüseyin’in, Nil Nehri de Nil Üstünde Ay adlı hikâyedeki ana karakter olan Fatma’nın zamanını geçirdiği ve kendini iyi hissettiği açık bir mekân özelliği taşıyan mekândır. “Geniş tarlalara yayılan bembeyaz İbis kuşlarını kovalama huyu da kalmamıştı. O Nil boyundaki yemyeşil Seyhun nehrine gidip, yayılarak, çember üzerinde yürüyen kuşlarını izler, bir sürü halinde Seyhun’un üstünde uçuşup oynamalarını izlemek ona çok iyi gelirdi. Bazı çocukların koyduğu tuzakları gözden geçirdikten sonra, uzak otlaklardan dönen öküzlerden birinin üstüne binip, eve geri dönerdi.” (Mirsaidov, 1959, s.100).

“Böylece, önceden alışkanlık ettiği gibi akşam tek başına dere boyuna gitti. (O bir şeye çok sevinse veya çok üzülse nehrin kıyısına gidip, yüksek hurma ağaçlarının altında yalnız başına otururdu.) Nil sularının kıvrak akışını, suya göğsünü vurarak uçan kırlangıçları, çok uzakta parlayan gemileri zevkle seyretti.” (Mirsaidov, 1983: 91-92).

Mona adlı hikâyenin girişinde açık bir mekân olan piramitlerin bulunduğu Gize şehri betimlenerek okuyucunun gözünün önünde canlanması amaçlanmıştır. “Kahire’nin yaklaşık yirmi kilometre uzağında, Nil’in batı sahilinde Gize adında köhne bir şehir var. Şehrin yukarısında sekiz tane kum tepecikleri üstünde göğe doğru uzanan üç büyük piramit, dört bin yıldan bu zamana kadar duruyor. Piramitlerin en büyüğü olan Keops’un karşısında bulunan Gize şehrine varınca bedeni aslan, başı insan başına benzeyen büyük

bir taş heykel sfenksi de sarı kum katmanları arasından görkemli bir şekilde karşımıza çıkıyor.” (Mirsaidov, 1983: 86).

Tursunbay ve Lida'nın çalıştığı, HES'in bulunduğu mekân şu şekilde tasvirlenmiştir: “Her tarafta yüksekçe toprak yığınları, çukurlar, elektrik direkleri... İşte HES'e giden taş yolun her iki tarafında da çeşitli metaller, büyük motor parçaları, kocaman kutularda çeşitli makine ve tekerlekler, uzakta engebeli tepeler arkasında gemiyi yerine mıhlamak için denize atılan zincirin ucundaki çapaya benzeyen HES'in içinden görünen vinçler ve sağ tarafta depolar, garajlar görünüyordu.” (Mirsaidov, 1983: 14)

Mekânlardan bir diğeri ise köy alanıdır. “Hüseyin seferden dönüp geldiğinde, köye girmesi ile şaşırıp kaldı; beyaz şapka takan bazı kişiler yer ölçüp kazık dikiyorlardı. Komşu evlerden birkaçı yıkılmıştı.” (Mirsaidov, 1959: 100).

Yazar Nil Üstünde Ay adlı hikâyenin girişinde Huha köyünün nasıl bir güzellikte ve bereketli olduğunu küçük bir tasvir yaparak bizlere sunmuştur. Açık bir mekân olan bu köyün yakınlarında kazı çalışması yapılmaktadır. “İşte kendi köyü Huha... Ön tarafı Nil, sol tarafı yemyeşil ekinler, pamuk tarlaları. Oradan geçtikten sonra tepelikler ve batı tarafına bakıldığında sarı kumluklar başlardı. Bu yüksek tepelikler arasında Doktor Mahfuz rehberlik yaptığı ilmiy turizmde birkaç aydan beri toprak kızıp, bizim milattan önce 14. yüzyılda kurulan Ramoza Sarayı'nı açmakta.” (Mirsaidov, 1983: 91)

Önemli bir mekân olan köydeki düğün alanı Maşrikî'nin amacına ulaşmasını sağlayan propaganda amaçlı bir mekândır. “Perşembe günü bir araba ustası arkadaşı onu kendi düğününe davet etti. Maşrikî düğüne gidip, aziz misafirlerin yanında oturdu. Gelin ve damat şerefine yazdığı gazeli okuyup, onlara hediye etti.” (Mirsaidov, 1983: 88)

Nukre adlı hikâyede Nukre'nin çalıştığı mekân Çimyan Dağı'nın doruklarında bulunan bir seleksiyon istasyonudur. “Yeşil tarla ortasındaki seleksiyon deney istasyonu uzaktan denizlerdeki sakin adaya benziyordu. Dalları budanmış bir dizi dut ağaçları etrafı çevrelemişti. Uzaktaki Çimyan Dağı'nın dorukları perde arkasında durur gibi belirsiz bulanık bir şekilde göze çarpıyordu.” (Mirsadiov, 1972: 22)

Yazar Acılı Çocuk adlı hikâyede mekândan ziyade olaylar üzerinde durmuştur. Mekân tasviri yapılmamış mekânların yalnızca adı geçmiştir. Mekânlardan biri Abu ve annesinin yaşadığı Huha köyü, bir diğeri ise bu köyün içindeki eczanedir.

Bir diğerk açık mekân Sıdkî'nin çalıştığı Süveyş kanalıdır. “Savaş ve cenkin içinde binlerce insan çalışıyordu: onların içinde Sıdkî de var.”

Hikâyelerde evler daimi mekânlar, tren, uçak ve araba geçici mekânlar

1.1.3. Zaman

Zaman, geçmişten geleceğe süre gelen bir kavramdır. Anlatmaya bağlı edebi metinlerdeki olaylar bir süre zarfında meydana gelir. Zamandan soyutlanamayan edebi bir metinde olaylar belirli veya belirsiz bir zaman diliminde gerçekleşir. Belirli bir zaman diliminde öğrenilen bu hikâyeye yazarın belirlediği bir süre zarfında kaleme alınır. (Tekin, 2020: 117) .

Bir metni üç farklı yönüyle de inceleriz. Bir metin halkası üç ayrı tarihle alakalı olarak okuyucunun karşısına çıkar. Birincisi olayların meydana geldiği süre, ikincisi kurmaca bir varlık olan anlatıcının onu öğrenmesi ve okuyucuya anlatması için geçen süre, üçüncüsü ise yazarın kaleme aldığı süredir. (Aktaş, 2017: 57).

Mirmuhsin'in incelediğimiz hikâyeleri Sovyetler Dönemi, Sovyetler Dönemi Özbekistan'ı, İngilizlerin sömürgesi altında ezilen Mısır'da Kral Faruk dönemi ve Sovyet döneminde sıkı ilişkilerin kurulduğu Nasır döneminde geçmektedir. Hikâyeler içerisinde zaman bir akış halinde ilerlese de bazen art zamanlı olarak geriye dönüşlerde yapılmıştır.

Sosyolojik ve otobiyografik çalışmalarda yazma zamanı belirlemek edebi bir metin incelenmesinde çok önemlidir. Yazar yazma zamanı ile yaşadığı dönemi nasıl yansıtmak istediği, nasıl bir boyut kazandırarak sonunda anlatıcıya ne kadar özgürlük tanıdığı yazma zamanı ile ilgilidir (Narlı, 2002: 96-97).

Yazar genellikle içinde bulunduğu toplumun etkisi altında yazar. Okuyucuya aktarmak istediği durumları, gözlemlerini aktarır. “*Yazma zamanı yazarın seçtiği hayat sahnelerini, problem ettiği tematik değerleri de etkiler.*” (Narlı, 2002: 97).

İncelediğimiz hikâyelerdeki yazma zamanını yazar şu şekilde not düşmüştür: Sevgi'nin doğuşu 1948 (Bekobad), Nil Üstünde Ay 1953 (Luksor- Moskova), Mona, Bir Gazel Tarihi 1958 (Taşkent), Kaybolan Mücevher 1958 (Kahire-Taşkent), İbis Kuşları 1958 (Taşkent), Maşrikî'nin hayatı 1958, Acılı Çocuk 1958, Çilekeş Anne (Pord Said-Taşkent), El Mehdî 1958 (Kahire-Moskova), Sahte Çiçek 1960, Kumru ve Temenna

1962, Nukre 1962, Cehalet Pençesi 1963, Sıdkî'nin kaderi 1964, Yıkılmaz Kaya, 1964, Dolandırıcı 1965, Bay Pitts 1965.

Tarihte Nasır Dönemi'nde Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesi kararı üzerine İngiliz, Fransız ve İsrail askerleri 1956 yılında Pord Said'e savaş açmıştır. Mirmuhsin'de Bir Gazel Tarihi, Sıdkî'nin kaderi, Çilekeş Anne adlı hikâyelerde Pord Said Savaşı'nının yapıldığı yılları anlatmaktadır. Sıdkî'nin Kaderi adlı hikâyede ana kahraman Sıdkî ve Bir Gazel Tarihi adlı hikâyedeki ana kahraman Sıdkî Süveyşi emperyalizme vermemek için eline silah alıp Pord Said cenk meydanına koşmuşlardır.

Mona adlı hikâyeden yola çıkarak olay zamanının Sovyet dönemi ve İngilizlerin Mısır'ı sömürdüğü Kral Faruk dönemine denk geldiğini görmekteyiz. “— Bu, isyandır, isyan! dedi kilolu bay. Bunun gibiler Faruk Saltanatı'nın katili...” (Mirsaidov, 1983: 80). Yazar bu hikâyenin giriş kısmında geriye dönüş yaparak Pord Said Savaşı'nın olduğu zamanı hatırlatmıştır. “Ben Port Said'de yaralandım, beni öldüremediler. Ben her zaman vatanımı korudum ve hep uyanık kaldım...” (Mirsaidov, 1983: 76).

Sevginin Doğuşu adlı hikâyede olayın yaşandığı tarih ikinci dünya savaşı yıllarıdır. Bazı kelimelerin varlığı bizi hangi döneme ait olduğunu göstermektedir. Tursunbay kolhozda çalışan bir işçidir. Kolhoz (kolektif tarım) SSCB döneminde tarım sektöründe kullanılan bir terimdir.

“Kazı çalışması bitip, verilen görev yerine getirildi. Tursunbay ertesi gün kolhozda çalıştığı arkadaşları ile birlikte Nemengan'a gidecekti.” (Mirsaidov, 1959: 14).

Nukre adlı hikâyede ise Sovyetler'de yaşanan durgunluk dönemini yansıtmaktadır. Tarihte durgunluk dönemde pamuk üretiminin artmasıyla beraber çeşitli zararlara neden olmuş ve Aral Gölü'nün kurumasıyla birlikte topraktaki verimlilik düşmüştür. Çeşitli böcekler yüzünden hem pamuk tarlaları hem de insanlar zarar görmüştür. Hikâyemizde ise Nukre bir deney istasyonunda hastalıklar üzerine araştırma yapmaktadır.

“— Ben Nukre'nin çalışmalarını inceliyorum... 108-f iyi bir tür, fakat vi'lt hastalığından² çok eziyet çekiyor. Mekanizasyon tedavisine o kadar elverişli değil. C - 4727 ve C-8230 türleri erken olgunlaşması, ipliğinin uzunluğu, mekanizasyona elverişli

² Pamuk bitkisi, patates, mısır, ayçiçeği, lahana gibi bitkilerde bakteriyeler, mantarlar ve virüsler yoluyla bulaşan hastalık.

olması ile işte şimdi yüksek kaliteler olarak kabul edilir. Bu çeşitler “Delta payn”, “Harstvall”e bakıldığında yüz kat iyi. Çocuklar ben Nukre’nın bilimsel çalışmasına bakıyorum. Çok memnunum; pamukların vilt ile hastalanışı köy idaresine büyük zarar getirmekte. Vilt’i çağıran fuzariun ve vertezem gripleri var... Nukre işte bu mesele üzerinde çalışıyor.” (Mirsaidov, 1972: 23).

Maşrikî’nin Hayatı adlı hikâyede olaylar farklı dönemlerde geçer. Yazar bir ara geçmiş zamana dönerek Maşrikî ve eşi Suriye’nin nasıl evlendiğini ve ayrıldığını anlatır. İlk olayların geçtiği dönem Kral Faruk dönemidir. Tarihte Arap halkının ezildiği dönem olarak görülür. Maşrikî Mısır’da seyahat ettiğini ve mazlum Arap halkının kan ağlamakta, Kral Faruk’un ise günü gün ettiğini söylemiştir. “Mısır toprağında binlerce Arap kan ağlamakta. Bu sözüme güvenin, Allah hakkı için! Şah Faruk zevk ve eğlence de. Zenginler de İngilizlerle ağız ağıza. Fakat halkımız harap bir şekilde hakarete uğramakta...” (Mirsaidov, 1983: 87). Daha sonraki dönem ise Kral Faruk’un devrilip Cumhuriyet’in ilan edildiği dönem olan Nasır dönemi başlamıştır. “O söylediklerini burada değil başka yerde konuşuruz!” dedi. O gece Maşrikî alındı. Böylece on altı yıl hapis yatıp, Mısır’da Faruk Saltanatı devrilip Cumhuriyet’in kurulduğu günün ertesi azat oldu.” (Mirsaidov, 1983: 89).

Kumru ve Temenna, Yıkılmaz Kaya ve Cehalet Pençesi adlı hikâyelerde Sovyetler Dönemi’ni yansıtmaktadır. Yıkılmaz Kaya adlı hikâyede Cörebek II. Dünya Savaşı’na katılmıştır ve Sovyet düşüncesinin hiçbir zaman ölmeyeceğini simgesel bir üslupta yansıtmıştır. Sovyetler dini bir afyon olarak nitelendirmiştir. Dini bir tehdit olarak görmüş, baskı ve yaptırımlarla halkı bastırmaya çalışmıştır. Cehalet Pençesi adlı hikâyede yazar hasta olan bebeğe dua okuyan, nazar değdiğine inanan, halk hekimliği yapan insanları cahil insanlar olarak yaftalamıştır. En sonunda doktor, fabrikada çalışıp karanlıkta kalan ilk işçinin Kerime’nin eşi olduğunu söylemiştir. Kumru ve Temenna adlı hikâyede ise, Sovyetlerin uzak bölgelerde çalışma istediğini gerçekleştirmeyen Temenna’nın sonu o kadar okumasına rağmen küflü bir bodrum kat olmuştur.

“Bir romanda yıllar hatta kuşaklar boyu süren olaylar manzumesi anlatıldığı gibi bir günlük hatta bir saatlik olaylar da anlatılabilir.” (Tekin, 2020: 135). Bu zaman kavramlarına örnek verecek olursak:

“Mona cuma günü erkenden çömlekçiye gidip, üç dört tane kukla heykelleri alıp geldi.” (Mirsaidov, 1983: 78).

“Her gün sabahtan akşama kadar sfenks ve piramitlerin etrafında farklı farklı birçok yabancı seyyahlar gezinirdi.” (Mirsaidov, 1983: 77).

“O söylediklerini burada değil başka yerde konuşuruz!” dedi. O gece Maşrikî alındı. Böylece on altı yıl hapis yatıp, Mısır’da Faruk Saltanatı devrilip, Cumhuriyet’in kurulduğu günün ertesi azat oldu.” (Mirsaidov, 1983: 88).

“Her gün sabahtan akşama kadar sfenks ve piramitlerin etrafında farklı farklı birçok yabancı seyyahlar gezinirdi.” (Mirsaidov, 1983: 76).

1.2. Hikâyelerin Olay Örgüsü

Sevginin Doğuşu

Bu hikâyede Nemenganlı olan Tursunbay’ın kazı yapmak için gittiği yerde Farhad HES işletmesinde çalışan Lida adlı kızla olan aşk muhabbetini anlatmaktadır. Tursunbay kazı çalışmasını bitirdikten sonra köyü Nemengan’a dönecektir. Anne ve babasını da özlemiştir. Fakat burada başlayan küçük bir muhabbet kalbinin bir köşesine tutunmuştur. Hoş bir delikanlı olan Tursunbay önce berbere gider, saçını ve sakalını kestirir. Daha sonra her tarafta yüksekçe toprak yığınlarının, çukurlarının olduğu HES işletmesine doğru yol alır. İçeriye girmeden burada işletmeye girip çıkan insanları izler. Amacı Lida’yı görmektir. Arkasından biri gelir ve Tursunbay’ın gözlerini kapatır. Gözlerini kapatanın Lida olduğunu zanneden Tursunbay’ın hevesi kursağında kalır. Aslında o kişi burada montaj bölümünde şef olan Andrey Kondraşev’dir. Tursunbay Andrey Kondraşev’e işlerinin bittiklerini ve köylerine döneceklerini söyler. Ona burada Lida adında bir kız olduğunu ve onu tanıyıp tanımadığını sorar. Andrey’de burada birçok Lida’nın olduğunu ve hepsinin de işletmede bulunan elektro montaj bölümünde çalıştığını söyler. Bunun üzerine girdikleri elektro montaj bölümünde Lida’yı bulurlar. Tursunbay Lida’ya gideceğini söylerken odaya bir delikanlı girer ve Lida’ya yemeğe çıkalım der. Lida da daha sonra yiyeceğini söyler. Bunun üzerine Tursunbay Lida’yı bu delikanlıdan kıskanır. Aslında o Lida’nın abisidir. Tursunbay Lida’yı burada bırakıp gitmek istemez. Lida da onun gitmesini istemez. HES’e dilekçe verip geldiğini duyan Lida Tursunbay’ın boynuna sarılır. Lida daha sonra Tursunbay’ı akşam yemeğinde abisiyle tanıştıracığını

söyler. Burada kalmaya devam eden Tursunbay isteği üzerine HES işletmesinin müdürü onu mekanik montaj bölümüne verir. Burada çırak olarak başlayan Tursunbay burada çok çalışır. Tek desteği Lida'dır. Aradan bir yıl geçer ve Tursunbay burada herkesle abi kardeş gibi olmuştur.

Nil Üstünde Ay

Yazar bu hikâyede bize aynı ırktan olup farklı yetişen iki Arap kızının hikâyesini anlatmaktadır. Fatma Darülfünunu bitirip, kendi köyü Huha'dan birkaç kilometre ilerisinde bulunan Krallar Vadisi'nde, danışman olan Doktor Mahfuz'un yanında çalışacaktır. Huha köyü, sağ tarafı Nil, sol tarafı yemyeşil ekinlerin, pamuk tarlalarının olduğu bir yerdir. Biraz ilerisine gidildiğinde tepelikler ve batı tarafına bakıldığında sarı kumluklar başlar.

Bu yüksek tepelikler arasında Doktor Mahfuz'un danışmanlık yaptığı ilmî turizmde birkaç aydan beri toprak kazıp, bizim milattan önce 14. yüzyılda kurulan Ramoza Sarayı'nı açmaktadır. Fatma kazı yapılan yere gidip, Doktor Mahfuz ile buluşur ve Doktor onu görevlendirip, yarın işe başlayacağını söyler. Sonraki günlerde Fatma'nın üniversiteden arkadaşı Vika ona mektup yazar ve orada ilmî turizmde çalışmaya başlayacağını söyler. Fatma babasına mektubu okuduktan sonra Vika'nın babasının banka müdürü olduğunu duyunca biraz çekinir. Çünkü Fatma'nın babası çiftçidir ve böyle memurları yüksek makam olarak görürler. Fatma çiftçilerin de insan olduklarını, hatta gerçek insan olduklarını ve gülünç bir iş yapmadıklarını söyler. Cumhuriyet'in geldiğini de vurgular. Burada Kral Faruk döneminin bitip Nasır döneminin başladığı ve Cumhuriyet'i getirdiği vurgulanır.

Aradan iki gün geçer ve Vika gelir. Bu arada Vika'nın asıl adı Fethiye'dir. Fakat adını Victoria diye kullanır. Evdekiler de ona Vika diye seslenir. Bu asimile olmanın bir adımıdır. Vika Fatma'nın anne ve babasıyla tanışırken İngilizce konuşur ve Fatma onu uyarır. Yarı Arapça yarı İngilizce konuşmaya devam eder. Sonraki gün iki arkadaş hazırlanır ve Krallar Vadisine giderler. İki kız gün boyu çok sıcak güneşte, bazen yer altına inip toz içinde yer kazanların yanında Doktor Mahfuz ile birlikte. Vika bu durumdan biraz sıkılsa da Fatma çok zevk alır. Akşam eve geldiklerinde Fatma'nın annesi çok güzel yemekler yapmış ve babası Vika için bir koyun keserek misafirine çok değer vermişlerdir. Daha sonra Abdul Mümin'in çiftçi arkadaşları ve komşuları Vika'ya

görmeye gelir. Onun için küçük bir eğlence düzenlenir. Onun çok kültürlü olduğunu görünce şaşırılmışlardır. O köylünün bu sade eğlencesi Vika'nın çok hoşuna gider. Burada onu sadece Fatma'nın değil, hepsinin de memnun olduğunu, gönlü ne zaman isterse onların böyle hazır olacağını hissetmiştir. Keyifli anlarda Vika yarı gece de Fatma'yı sürükleyip, Nil boyuna alıp giderdi. Burada iki dolunay parlayıp dururdu: biri Nil'in üstünde, biri Nil'in altında. Bu dolunaylardan birisi Fatma birisi Vika'dır. Böyle dolu dolu bir ay geçiren Vika evine dönmeden önce Fatma'yı ve ailesini mutlaka Kahire'ye beklediğini söyler ve adresini verir. Bu tekliflerden haberdar olan Abdül Mümin ile Ayşe de memnun olur.

Araştırma işinin bir aylığına durdurulmasından dolayı Fatma da Vika'nın evine gidip onunla güzel vakit geçiririm diye düşünür. Fatma Kahire'ye Vika'nın evine gider. Fakat ortada ne Vika ne de ailesi vardır. Fatma ile evdeki hizmetçi kadın ilgilenir. Vika ya uyuyor ya da dışarıda oluyordur. Fatma zar zor geçirdiği bu günleri geride bırakarak evine döner.

Mona

Gize adlı şehirde piramitlerin olduğu yerde geçen bu hikâyede, Mona'nın başından geçen kötü bir olay anlatılmaktadır. Mona'nın demir yollarında çalışan eşi bir İngiliz vatandaşına hakaret edip hapse girer. Mona da onu kurtarmak için küçük çocuğuyla girmedik devlet dairesi bırakmaz. Fakat ona İngiliz vatandaşına hakaret etmenin kurtuluşu yok derler. Böylelikle eşini kurtaramaz ve eşi hapisanede ölüp gider. Bu olaydan sonra Mona, kendi Arap halkına değer vermeyen, boyuna kravat takan, İngilizlerin ağzına bakan tüm memurlardan iğrenir. Kahire El Ahmar mahallesindeki yerini yurdunu satarak, çocuklarıyla piramitlerin bulunduğu Gize şehrine gelir. Mona burada bir barınakta yaşar. Geçimini piramitleri görmeye gelen turistlere küçük biblo heykelcikleri satarak sağlar. Bir gün bir grup turist piramitleri görmeye gelir. İngiliz-Fransız zenginleri, yarı çıplak kadınları yalın ayak yürüyen Arap çocuklarına iğrenir gibi, onlara hayvanat bahçesindeki maymunlara bakar gibi bakarlar. Onların avuçlarına sadaka gibi para koyarlar. Mona da tahta kutucuklara koyduğu heykelcikleri gelen turistlere gösterip almaları için rica eder. Fakat polisler ona satış yapmak için izin vermez ve onu kovalarlar. Bir İngiliz kadının Mona'dan heykelcik alması sırasında oradaki bir rehber ona bu heykelciklerden almamasını onların sahte olduğunu söyler. Mona bu duruma

sinirlenir. Fakat bir şey yapamaz. Bir müddet sonra tekrar İngiliz'e heykelciklerini satmaya gittiğinde bunu gören Arap memur onu yere iter. Orada bulunan şık giyimli Arap kızı, turistlerin önünde kendi halkından biri olan bu kadını aşağılamasına sinirlenir ve onlara sfenksin tarihini anlatmadan oradan çekip gider. Diğer memurlarda turistlere piramitlerin tarihine dair hiçbir şey anlatmadan geldikleri araba ile geri dönerler. Mona hafif olsa piramidi ve sfenksi, kısa olsa Nil Nehri'ni de iki üç parçaya ayırarak gemiye yükleyip, Britanya'ya alıp gitmeye hazır bu açgözlü bayların arkasından bakar. Mona bu olaydan sonra Arapların iki çeşit olduğuna dair kanaat getirir. Bazıları İngilizlerin ağzına bakan ahmak ve hain, bazıları ise şık giyimli Arap kızı gibi hoşgörülü, insancıl, halkını ve yurdunu seven. Bu olaydan sonra Mona bu kızı hiç unutmaz ve hep hatırlar.

Bir Gazel Tarihi

Bu hikâye de Muhammed Sıdkî'nin emperyalizme karşı savaştığı yıllar anlatılmaktadır. Şair olan Sıdkî otuz beş yaşlarında Maarif Bakan Hizmetçisinin evinde verdiği ziyafete katılır. Yazar bu ziyafette kiminin Arapça kiminin İngilizce konuştuğunu, müzisyenlerin çalıp, çıplak dansözlerin dans ettiği, kadehlerin tokuşturulduğu bir ortamı vurgulamıştır. Müzik ve danstan sonra bir kadın Sıdkî'e ne zaman şiir okuyacağını sorar. Başkaları da "hani hani duyalım" deyince Muhammed Sıdkî ise babasıyla Sovyetler Birliği'ne seyahat ettiği sırada yazdığı gazeli okumaya başlar:

"Cemalin ne güzel sıcak, dilin abatmış Moskova.
Gördüp, sevgine kandık biz, halkın özgürmüş, Moskova.
Uzaktan Sindibad gibi sefer yaptık kucağına,
Bekledi tüm dostlarını, yüreğin ne kadar geniş, hoşnutmuş Moskova.
Ezilen yoksulları bulup senden muradı mutluluk
Dünya da mutlu bir yaşam daha iyiymiş Moskova..."

Sıdkî şiirini tamamlamadan çoğu kişi salonu terk eder. Salonda sadece üç kişi kalır. Salonda bulunan, boynuna kravat takan bir beyefendi Sıdkî'ye sadece Moskova'yı yücelttiğini Dünyada Moskova'dan başka Londra, Paris, Washington gibi şehirlerinde olduğunu söyler. Şair ise beyefendiye onların büyük şehirler olduğunu inkâr etmediğini, sözünü ettiği şehirlere de gittiğini ve kendi gözleriyle gördüğünü söyler. Daha sonra Sıdkî ziyafetten ayrılır ve eğlence kaldığı yerden devam eder. Aradan bir hafta

geçer. Sıdkî görevinden çıkartılır. Etrafında jandarma casuslarının dolaşmaya başladığını sezdiğinde, uzaktaki bir arkadaşına gider ve orada saklanmaya başlar.

Aradan yıllar geçer. Moskova, Nil Nehri'nin Arap halkının olduğunu kabul edip Süveyş Kanalı da Arap halkınıdır, diyerek bu sorunu ortadan kaldırıp, Arap halkını korur. Kahire'de çıkan büyük gazetelerde Moskova'nın, Arapları desteklediğini, onların bağımsız olduklarını yazarak pek çok samimi sözlerle destekler. Bunun üzerine Sıdkî'nin aklına altı yıl evvel yazdığı "Gazeliyat" şiiri gelir. Bu arada memlekette birdenbire huzursuzluk meydana gelir ve Sabahleyin radyolarda Amerika, Fransa ve İsrail askerleri, hava harp kuvvetlerinin Mısır'a savaş başlattıklarını, Port Said'i çok güçlü bir şekilde bombardımana tuttukları açıklanır. Hayat memat meselesi, savaş kavgası başlar. Şehirler yıkılmış günahsız gözü yaşlılar kurban edilmiştir. Kendi topraklarını korumak ve Süveyş'i emperyalizme vermemek için Sıdkî de eline silah alıp cenk meydanına koşar. O toprağa uzanıp tabancayı çektiğinde gözünün önüne bakan hizmetçisinin ziyafetinde boynuna kravat takan beyefendi gelir. Ve ona içinden: "Sevgili beyefendi, işte size Londra, Paris! Onlar on bin kilometre yol gelip, kendi evimizde bize savaş açıp, memleketimizi yağmalamakta. Şimdi bu olanları görüp anlayamıyorsanız, iki gözünüzde aksın!" der.

Dehşetli katliamlar hızlanıp, Mısır'ın şehirleri basılıp alınmaya başlandığı zaman, dünya çapında bir kahraman olan Moskova'nın sesi yükselir. O baskıncılara gözdağı verip, savaşın hemen durdurulmasını, Mısır topraklarından çekilmelerini sert bir şekilde talep eder. Moskova, eğer emperyalizm saygısızlık yaparsa, insancıl Arap halkını koruyup kollarız, der. Araplar ise: "Dostumuz Sovyetler Birliği'nin bu restinden sonra sinirlenen emperyalizm, kendi kanlı ellerini Mısır'dan çekti..." derler. Şair burada bu sözü Mısır da büyük edip Mahmut Teymur ve şair El Hamisi konuşurlarken kendi kulaklarımla duydum, diye yazar. Savaş bittiğinde şair Sıdkî yine neşriyatta çalışıp, yeni şeyler yazmaya başlar.

Daha sonra Sıdkî Kahire Üniversitesi'ne Edebiyat gecesine davet edilir. Kürsüye çıkıp şiirini okumaya başlayınca, salon tıklım tıklım dolar ve salondaki herkes onu ayakta alkışlar.

Kaybolan Mücevher

Bu hikâyede hayatta savrulup giden bir kadın olan Melek'in yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Melek'in annesinin ölmesiyle birlikte ev halkı da dağılır. Babası Abdül Said afyona başlar. İki erkek kardeşi babasının dükkânında babasına yardım ederken Melek evde tek kalır. Bunun üzerine Melek'i de bir şarkıcı kadın onunla yaşaması için yanına almıştır. Melek'in çok becerikli olduğunu görmüştür. Kadın, Melek on altı yaşlarına geldiğinde onu da alıp Asvan şehrine gider. Kadın Melek'i burada evlendirir. Kadının ölmesiyle birlikte Melek de eşinden boşanır ve İskenderiye'de müzisyen bir gruba katılır ve restoranlarda dans etmeye başlar. Kısa zamanda şöhreti kazanan Melek Kral Faruk'un bile sarayına davet edilir. O dönemlerde Kral Faruk zevk ve eğlenceye düşkün birisi olarak bilinmektedir. Daha sonra yabancı zengin bir adamla İtalya'ya gider. Tarzını değiştirip Avrupai giyinir ve saçını kestirir. Gittikçe yozlaşan Mona, babasını, iki erkek kardeşini, yerini ve yurdunu unutmuştur. Bir zaman sonra Kahire'ye dönen Melek'in Cumhuriyet ve Uyanış Meydanları'nda afişleri asılır, fotoğrafının basıldığı gazetelerde dansöz Melek'in Kahire'ye döndüğü ve "Fontana Restorantı'nda dans edeceğini yazar. Gazeteler kapış kapış satılır. Melek'in geldiği hakkındaki tüm haberler aynı gün uzak bir yerde bulunan Luksor şehrine de ulaşır. Abul Sait de "El Axvar" gazetesini alıp okumaya başlayınca dansöz Melek'in resmine gözü takılır. O, Melek'in resmine baka kalır. Komşu dükkâncının geldiğini görünce gazeteyi saklar. Komşu dükkâncı ona, kızının geldiğinden haberinin olup olmadığını, para gönderip göndermediğini sorar. Şöhretten gözü dönen kızının mektup yazmadığını ve para göndermediğini söyleyemez. Kızına hem kırgın hem değildir. Annesiz büyüdüğünden kızını suçlamaz ona hep dua eder. Afyon bağımlısı olan Abdül Said bir gün hastalanır ve ölür. Bu haberi bir hemşerisi Melek'e restoranda dans ettikten sonra verir. Melek çok kötü olur. Kimse onun neden böyle olduğunu anlayamaz. Melek sabah trenle Luksor'a doğru yol alır. Doğup büyüdüğü eve geldiğinde evin kimsesiz ve boş olduğunu görür. Artık o da kimsesizdir. Arkadaşları, akrabaları onun geldiğini duydukları halde onu görmeye gelmediler. Sadece yaşlı bir komşuları yanına gelip ona soğuk bir şekilde konuşur, sonra sokakta oynayan çocuklardan birini çarşıya gönderip, iki kardeşini de çağırır. Ablalarını on yıldır görmeyen Abdül Aziz ile Abdül Latif kardeşler, güzel ablalarıyla nasıl selamlaşacaklarını bilemeden umutsuzca başlarını öne eğdiler. Melek'in yüreği dolup ağlamaya başladığında, artık büyümüş, delikanlı olmuş kardeşlerinin boynuna sarılır. O gün babasının mezarına gidip mum yakar ve kabristandaki hocalara para dağıtır.

Birkaç gün içinde Kahire'ye dönmesi gerekir. Çünkü restoran müdürü ile şartname imzalamıştır. İki kardeşini de alıp gitmek isteyen Melek'e bir komşusu onları da serseri yaparsın diye karşı çıkar. Zaten aileni yerini yurdunu herkesi unuttun diye ona çıkışır. Bunun üzerine Kahire'ye dönen Melek eskisi gibi canlı, heyecanlı, cazibeli değildir. Sürekli aynı dansı sergiler. Bu nedenden dolayı Fontana müdürü onun ile çalışmak istemez. Melek bunun üzerine geçimini sağlamak için piramitlerin etrafındaki küçük kahvehanelerde dans eder.

İbis Kuşları

Hüseyin Nil boyuna yakın bir köyde dul annesiyle birlikte yaşamaktadır. Hüseyin çalışıp evi bakmaktadır. Annesi Hüseyin'in yaş alıp ona yardım etmesinden olayı sevinir. Oğlunun her hareketini eşine benzetir. "Pehlivanlığı da babasına benzesin, fakat ömrü benzemesin." der. Küçük yaşta her şeyin üstesinden gelmeye çalışan Hüseyin yetişkinler gibi sabırlı, kanaatli olup, bir iş yapacak olursa önünü arkasını düşünüp öyle yapar. Bazen Nil boyuna gidip İbis kuşlarını izlemek ona çok iyi gelir. Bir gün ağır yükler yüklenen büyük gemiyle Asvan, Luksor, Kena rıhtımlarından geçip Nil Nehri ile Tanta şehrine yönelir. Yolun uzunluğu ve yine yüzlerce küçük rıhtımlarda dura dura geçmeleri sebebiyle oralarda bir ay kadar kalır. Daha sonra köyüne döndüğünde yer kazıyıcılarının ve ne olduğunu anlamaya çalışır. Birkaç köylüsünün göç ettiğini duyar. Bazı evler yıkılmış, hurma ağaçları kesilmiştir. Eve zengin bir adamın buraya fabrika kuracağını duyar. Böylelikle o evinin yolunu tutar. Hasta annesi oğlunu görünce sevinir ve ona çay kaynatır. El Hamut denilen zenginin her ev için on beş funt verdiğini öğrenir ve sinirlenir. Evini satmak istemez. Geç vakitlere doğru yer kazıyıcıların yanına yer ölçücüler gelir. Hüseyinlerin avlusundan içeriye girip Hüseyin'in annesine seslenir. Bunu duyan Hüseyin dışarıya çıkar ve adamlarla atışmaya başlar. Onlara buradan gitmeyeceklerini söyler ve verdikleri parayı onlara geri verir. Evlerine izinsiz giren bu adamlara yerden taş alarak atmak ister. Adamlardan biri Hüseyin'in bu davranışından korkar ve geri adım atarak çantadaki silahı alıp Hüseyin'e doğrultur. Bunun üzerine annesine hemen onların yanına gelerek adama yalvarır. Anne oğlunu sakinleştirir. Ona bu olayın Allah'tan geldiğini söyler. Daha sonra sonraki gün eşeğe tüm eşyalarını yükleyip, köyden ayrılır. Hüseyin giderken kum tepelikleri üstünden uzakta kalan yemyeşil köyüne bakar. Yemyeşil düzlükler, dik hurma ağaçları gözükür. Fakat tarlalarda yayılan, sabahtan akşama kadar ötüşüp şarkı söyleyen İbis kuşları görünmüyordur. Çünkü İbis kuşlarının yaşam alanları

olan yerlere fabrikalar kurularak yaşam alanları ellerinden alınmıştır. Tıpkı bu insanlar gibi. Hüseyin'in aklı kesilen hurma ağaçlarında ve avlularındaki güldedir. Annesinin ona İbis kuşları insanların olduğu yerde olur ve baht getirir dediği sözü aklından çıkmamaktadır.

Doğu Hayatı

Yazar bu hikâyede Terakkiperver bir şair olan Hüsniddin Maşrikî'nin İngilizlerin prangası altında ezilen Mısır halkını bilinçlendirmek için giriştiği mücadeleyi anlatmaktadır. Maşrikî gençliğinde hep edebi eserler okur ve gazeller yazar. Babasının mesleği olan doktorluğu devam ettirmeyip öğretmen olur. Okulda sevdiği kız olan Suriye ile evlenir. Fakat zengin bir ailenin kızı olan Suriye ile geçim sıkıntısı yaşamalarından Suriye evden ayrılır ve babasının evine döner. Belli bir zaman sonra zengin bir adam ile evlenir. Bunu kaldıramayan Maşrikî kendini Nil boyundaki şehirleri gezmekte bulur. Burada birçok Arap halkının sömürölüp hor görüldüğünü ve Kral Faruk'un zevk ve eğlence de olduğunu görür. Tarihte Kral Faruk İngiliz yanlısı, zevk ve eğlenceye düşkün birisi olarak bilinir. Aşıkâne gazeller yazan Maşrikî'nin evini bir gün müzisyenler çalar ve ondan aşıkâne gazeller yazmasını isterler. Maşrikî böyle gazel yazacağını mümkün olduğunu söyleyip fırsattan istifade İngilizlerin Mısır'ı sömürdüğünü ve mazlum Arap halkının ezilip hor görüldüğünü, yetim çocukların dilencilik yaparak İngilizlerden bahşiş dilendiklerini müzisyenlere anlatır ve onlara Arap halkının bu cehaletten kurtarmak ve onlara aydınlatmak için sosyalizmi ve Lenin'i övdüğü bir şiir yazdığını söyler ve bu şiiri okur. Buradaki amaç sosyalizmi överek Lenin'i büyük lider olarak göstermek ve onların tek kurtarıcı olacağına inandırmaktır. Yazar bu görevi Maşrikî'ye yüklemiştir. Yazar bu şiiri her yerde okumaya başlar ve büyük ilgi ile karşılaşır. Aradan zaman geçer ve bu nedenle tutuklanır. Faruk Saltanatı'nın devrilip Cumhuriyet'in gelmesiyle hapisneden çıkar fakat eski sağlığı kalmamıştır. Bir müddet sonra hastalanır ve ölür. Cenazesine binlerce insan akın eder. Bu cenazenin arkasından bakakalan bir kişi daha vardır. O da Suriye'dir.

Acılı Çocuk

Yazar bu hikâyede İngilizler tarafından küçümsenen ve hor görülen küçük bir çocuğun hikâyesini anlatmaktadır. Aslen Sudanlı olan Abu ve ailesi iş aramak için Mısır'ın bir köyü olan Huha'ya gelmişlerdir. Abu mutlu bir çocukluk yaşarken babası

çalıştığı pamuk fabrikasında çıkan isyandan dolayı tutuklanır ve annesi ile yaşamaya devam eden Abu ve annesinin hayatı eskisi gibi olmayacaktır. Yazar burada sürekli çalıştırılan ve sömürülen işçi sınıflarının isyanlarına da az da olsa vurgu yapmıştır. Eşinin hapse girmesinden dolayı üzüntü duyan Abu'nun annesi hastalanır. Babasının bir arkadaşı onlara yardım ederek eve doktor getirir ve annesine ilaç yazar. Abu annesinin iyileşeceğini zannederek sevinir. Fakat annesi tekrar hastalanır. Abu da doktorun vermiş olduğu sarı şişedeki ilacı da alarak pamuk tarlasının yanındaki eczaneye koşar. Zorla eczaneye girebilen Abu elindeki şişeyi kaldırıp annesinin çok hata olduğunu defalarca söylemesine rağmen İngiliz eczacı tarafından kale alınmaz ve dışlanır. Bir tek Abu değil ilaç almaya gelen tüm yerliler İngiliz eczacı tarafından insan yerine koyulmaz. Eczaneyi işleten İngiliz kadın Abu'nun tüm çabalarına rağmen ona ilaç vermez. Abu da orada sarı şişeye benzeyen bir ilacın annesini iyileştiren ilaç olduğunu zannederek alır ve annesine içirir. Fakat bu yanlış bir ilaçtır. Annesi vefat eder. Annesiz ve babasız kalan Abu da şehir şehir dolaşarak rızkını arar.

Hikâyenin sonunda yazar bu olayı ona Abu'nun kendisi anlattığını ve Abu'nun Nîl iskelelerinin birinde çalıştığını yazmıştır. Burada bu olayın ve kişilerin hayali olabileceği gibi gerçekte olabilir.

Çilekeş Anne

Yazar bu hikâyede İsrail, İngiliz ve Fransız askerlerinin Mısır'da bulunan El Arış ve Gozi şehirlerinin bombalanması ve Şemsiye adlı yaşlıca bir dilencinin yetim bir çocuğu yıkımların arasından kurtarmasını anlatmaktadır. Şemsiye kıtlık zamanında iki çocuğunu kaybedip üzüntüden kör olur. Daha sonra dükkân dükkân gezerek dilencilik yapmaya başlar. Bir gün İsrail, İngiliz ve Fransız askerlerinin şehri bombalamasıyla yerle bir olan şehirde Şemsiye de yıkıntıların arasından çıkar. Bir ses duyar ve o sese doğru zorda olsa ilerler. Bu çocuk Sarraf Abdullah denen adamın yanında çalışan Fuad adında yetim bir çocuktur. Sarraf Abdullah ve durumu iyi olanlar önceden bu saldırının haberini aldıklarından dolayı şehri terk etmişlerdir. Cani sarrafta iki yetim çocuğu kandırarak malları onlara bırakıp kaçmıştır. Olan iki yetim çocuğa olmuştur. Şemsiye'nin kurtarmaya çalıştığı bu çocuk onların dalga geçtikleri dilenci kadın olduğunu anlar. Yıkıntılarının arasından kurtardığı bu çocuğu evinin olduğu yere getirerek pansuman yapar ve sabaha kadar başında bekler.

El Mehdî

Bu hikâyede İngiliz sömürgeciliği altında kalan Mısır'ın esnafları ve küçük çocukları nasıl etkilediği anlatılmaktadır. İbrahim el Mehdî, Mısır çarşısında bakırcılıkla uğraşan bir zanaatkârdır. Torunu Subh anne ve babasının ölümünden sonra yanında yaşamaktadır. Dükkânda dedesine yardım eder, onun sözünü pek dinlemez ve yaptığı kuklalarla oynayarak gününü geçirir. El Mehdî küçük çocukların İngilizlerden bahşiş istemesine çok sinirlenir. Bir gün torununda Edington adlı İngiliz'den para dilendiğini görünce çok sinirlenir ve torununa bir daha böyle bir şey yapmayacağına dair söz vermesini ister. Edington denen İngiliz'in mağazasına girip çıkanlar yüzünden bakırcıların pek müşterisi olmaz. El Mehdî artık Allah'a isyan edecek duruma gelmiştir. İngilizlerin hem yerini yurdunu sahiplenmesi hem de çocukları etkilemesine çok sinirlenir. Bir gün torununun yeniden bu İngiliz'den bahşiş istediğini görünce kan beynine sıçrar. Sinirden gözleri kararan El Mehdî elindeki çekiçle Subh'un ellerine vurur. Kan içinde kalan Subh'u etraftakiler hastaneye yetiştirir. Buna dayanamayan El Mehdî ise sara nöbeti geçirerek vefat eder.

Hikâyenin sonunda Nil Nehrinin belli dönemler kıvılcıkta akmasını Subh'un kanının Nil Nehri'ne akmasına bağlanır.

Sahte Çiçek

Kolhozda sulama işçisi olarak çalışan Xuşvaqt edebiyatla uğraşan ve çok iyi dutar çalan birisidir. Yazarlara ve şairlere karşı büyük bir saygısı vardır. Bir gün radyoda rast geldiği bir şairin şiirlerini çok beğenir. Xuşvaqt bir gün pamuk ekicilerinin konsey münasebeti ile Taşkent'e gelir. Burada o şiirlerini çok dinlediği ve saygı duyduğu şairin çalıştığı yere gidip onu bekler. Fakat düşündüğü gibi karşılanmaz, şairi kendi kolhozlarına davet eder fakat şair ona vaktinin olmadığını söyleyip başından savar. Kendinin beğenmiş, burnu havada olan bu şair Xuşvaqt ile tokalaştığı elini bile mendille siler. Xuşvaqt artık onun şairler şairi değil, kurumlar şairi olduğunu söyleyerek gözünden düşer.

Kumru ve Temenna

Kumru ve Temenna adlı iki arkadaş tıp fakültesini bitirmişlerdir. Göreve başlamak için sabırsızlanan Temenna uzak bölgelere gitmek için hazırdır ve üniversitenin konferans salonunda yaptığı konuşmada tüm arkadaşlarına uzak bölgelere göreve

gitmeleri gerektiğini söyler. Fakat Kumru'nun babası savaşta öldüğünden dolayı annesini yalnız bırakıp gitmek istemez. Temenna onu ikna eder. Lükse ve rahatlığa alışkın olan Temenna, Kumru ile birlikte hazırlanıp trene binerler. Trenden incekleri yere geldiklerinde Temenna'nın beklediği gibi bir karşılanma olmaz. O onları orkestrayla, övgülerle karşılanacağını zannediyordu. Fakat öyle olmaz. Bir taksiye binip çalışacakları yere geldiklerinde Temenna yine hayal kırıklığına uğrar. Eski püskü bir eve yerleşen iki arkadaş farklı köylerdeki hastanelerde çalışacaktır. Fakat Temenna burada kalmak istemez ve eve dönmek ister. Kumru o konferans salonunda konuşan kişinin nasıl bu düşüncede olduğuna şaşırır ve demek ki söylediği her şey yalanmış der. Kendini ve çevresindekileri ücra köylere gidip görev yapacağım diye kandıran oysaki içinde öyle bir arzusu olmayan Temenna tam bir tipik Sovyet kahramanıdır. Yazar 1963 yılı olarak not düştüğü bu tarihlerde olay zamanının belli olmadığından olaylardan yola çıkarak özgürce eser vererek gerçekleri yazarak realist bir eser ortaya koymuştur. Temenna evine geri döner fakat Kumru köyde kalarak yaşamını mutlu bir şekilde devam ettirmeye çalışır. Temenna ise yarı karanlık bir manifatura deposunda çalışmaya başladığı işine devam eder. Sosyalist karakterin sonu bir küflü depo olur.

Nukre

Bu hikâyede yazar başından geçen olaylar yüzünden komsomola sığınan bir kızın hikâyesini anlatmaktadır. Babasını savaşta kaybeden Nukre'nın annesi başka bir adam ile evlenir. Dindar olan üvey babası içki içen, şiddet uygulayan Nukre'yi erken yaşta evlendirip, okumasını istemeyen sözde dindar bir adamdır. Burada dini değer olumsuz bir şekilde lanse ettirilmiştir. Tüm bunlara dayanamayan Nukre çareyi komsomola girmekte bulur. Komsomol Sovyetler Birliği'nde bir gençlik teşkilatıdır. Bu teşkilatın amacı Sovyetleri gençlere benimsetmek, onları sosyalist toplum içerisinde yetiştirmektir. Burada yetişen Nukre iyi bir eğitim almış ve burada tanıştığı Mircelil adlı basit bir fabrika işçisiyle evlenir.

Nukre daha sonra yüksek lisansını bir seleksiyon deney istasyonunda pamuk tarlalarına bulaşan hastalığı iyileştirme üzerine yapmaya başlar. Evli olduğu halde burada çalışan bir Celil Kerimoviç adlı danışman ile birbirlerinden hoşlanırlar. Yasak bir aşka düşen Nukre daha sonra bunun yanlış bir şey olduğunu düşünür ve geri çekilir. Böylece işine daha sıkı bağlanıp bu olayı unutmak ister. Bir gün yabancı misafirler seleksiyon deney

istasyonuna gelir. Danışman olan Celil Kerimoviç'in işi olduğundan dolayı onları Nukre ve hocası Profesör Sergey Sergeyeviç karşılar. İstasyonu gezdikten sonra sohbet etmeye başlayan grup öncelikle Nukre'ye kim olduğunu sorar. Tercüman çevirmeden Nukre hemen İngilizce cevap verir. Nukre'ye soru sormaya devam eden bu yabancı adam ona İngiliz ve Amerika Edebiyatı'ndan kimleri okuduğunu sorar. Nukre, Shakespeare, Mark Twain, Kits, Bayron gibi yazar ve şairleri okuduğunu okuduğu söyleyerek kendine hayran bırakır. Nukre da ona karşılık olarak Özbek edebiyatından Nevai'yi, Rus edebiyatından Puşkin'i okuyup okumadığını sorar. Fakat yabancı adam cevaplayamaz. Daha 23 yaşında olmasına rağmen birçok yazar ve şairin eserlerini okumuştur Nukre. Yabancı adam onu belki de cahil olarak yerecekken Nukre onu yermiştir.

Hikâyenin kısa bir yerinde radyolarda Küba Savaşı'nın yapıldığı ertesi gün Küba elçisinin yaptığı röportaj verdiğine dair bir bilgi aktarılır. Küba elçisinin son kanımıza kadar savaşağız cümlelerini duyan Nukre, Sovyetlerin bu başarısından dolayı gururlanır.

Bir sonraki bölümde Mircelil, gelen yabancı misafirleri karşılayanın Nukre olduğunu duyunca sinirlenir ve kıskanır. Onu doğum gününe bile davet etmez. Buna çok üzülen Nukre kendini günlerce pamuk tarlalarında çalışır.

Cehalet Pençesi

Hikâyenin girişinde yazar, geyiğin, yavrusuyla otlarken onu kurttan koruyamadığı ve kurdun geyik yavrusunu gözlerinin önünde öldürdüğüne ve yediğıne dair küçük bir kesit anlatır. Yazar bu dönemlerde bile cehalet ve kurtla karşılaşılan benzer bir olay olan hikâyede anne olan Kerime da yavrusunu cehalet içinde kalan insanlardan son anda kurtarır. Kerime, çocuğı, kaynanası ve kaynatası ile aynı evde yaşamaktadır. Kaynanası ve kaynatası farklı batıl inançlara sahip, körü körüne inanalar insanlardır. Öyle ki kaynatası çok cimri olduğundan, elini ve ayağını sabun ile yıkarsa sırat köprüsünden geçerken ayağının kayacağına dair inancı vardır. Kerime'nin çocuğı hastalanır ve çocuğı hastaneye götürülmesine izin verilmez ve onun yerine Kerime'nin kaynana ve kaynatası birçok halk inancısını yerine getirerek çocuk iyileştirilmeye çalışılır. Tülbentin ucuna kuyruk koyarak emzirmek, kerpiç duvarlarını ufalayıp eleyip çocuğun kesilen yerlere sürerek çocuğun yıkandığı suya samanlı çamur karıştırarak, beşiğinin başına muska takarak, kırık tabağı fırından kül doldurup üstüne soğan basıp eski bir mendile

sararak güçlükle nefes alan bebeğe nazar değdiği düşünülerek tütsü yakarak, dua okuyup üfleyerek iyileseceğine dair inançları vardır.  ocuk gittikçe kötüleşir. Bunu gören Kerime'nin bir komşusu hemen ambulansı arar ve çocuğu hastaneye g t r rl r.  ocuk bu cahil ve vicdansız insanların ellerinden kurtulur.

Sıdkî'nin Takdiri

Bu hikâyede olay Lord Gordon Michael'in bir filminde ırk lığı propaganda edililişini, Afrikalıları aşıladığını söyleyen Britanya Dış İşleri Bakanlığı'nda elçilik danışanı olan Mahfuz Muhammed Sıdkî'nin ‐istenmeyen insan‐ olduğunu, ‐siyasette artık  l  bir adam‐ olduğu vurgulanır. Daha sonra Sıdkî eşi ve kızı ile birlikte uçağa binip Mısır'a geri döner. Sıdkî'nin yaptığı bu hareketten kimse memnun değildir. Eşi dâhil ona yüz çevirmiştir. İtibarını ve saygınlığını yitirir. Birkaç kez Dış işleri bakanlığına gitse de kabul edilmez. İngilizlere hakaret etmenin cezası artık ‐istenmeyen bir insan‐dır. Sıdkî daha sonra eşiine Luksor'a memleketine gideceğini söyler. Eşi onunla gitmek istemez. Kızı ile Kahire'de kalacağını söyler. Eşiinin böyle davranması onu çok  zer. Bunun  zerine Sıdkî tek başına memleketine ana ocağı Huha'ya döner. Burada köy hayatına alışır. Fakat tek alışamadığı bir şey vardır; o da kızının yokluğu. Onu sadece birkaç kez g rm ştir.

O yıl yaz aylarında Faruk Saltanatı devrilir ve cumhuriyet kurulur. Süveyş Kanalı  zerine çıkan Pord Said Savaşı'na katılır. Savaştan sonra da baraj inşaatında Sovyet uzmanları ile çalışır. Akıntının güzergâhını değiştirmek için çok çalışır. O Sovyet uzmanlarının alçakgönüllü oluşunu, onlar için kendisinin bir arkadaş bir dost oluşunu vurgulamıştır. Birleşik Arap Emirlikleri ve SSSCB tarafından madalya ile m k fatlandırılır ve resmi gazetede basılır. Daha sonra bir mektup alır. Bu küçük kızının ona yazdığı bir mektuptur. Mektup    c mlerden ibarettir. ‐Baba, tebrik ediyorum, Nauga.‐. Bunun  zerine Sıdkî içinden senin baban istenmeyen insan değil; O vatanını çok sevdi der.

Dolandırıcı

Hikâyenin girişinde yazar Suriye ve Mısır boyunca seyahatin son günlerinde Kahire'deki Semiramis otelinin Nil Nehri'ne bakan gözle bir balkonda bir grup terakkiperver yazar ile karşılaşır. İçlerinde Mısır edebiyatının önemli yazarlarından

Mahmud Teymur, Tevfik el Hâkim ve Taha Hüseyin de vardır. Yazar bu toplulukta anlatılan bir olayı aktarmıştır.

Hangi ırka ait olduğunu bilmeyen Ahadî adındaki bir adam bir gün Edib'in kapısını çalar ve ona Tevfik hazretlelerinden mektup getirdiğini söyler. Mektupta Ahadî'nin hasta olan Tevfik hazretlerine ilaç bulup vereceğini yazar. Günlerden bir gün yine Edib'in kapısını çalar. Bu kez elinde yazmış olduğu kıssasını getirmiştir. Edib'e onu okuyup neşriyata önermesi için ricada bulundu. Bir gece Kahire Darülfunun'da Bay Tevfik'in onun hakkında konuştuğunu söyler. Edib buna çok sinirlenir ve bunun üzerine Bay Tevfik'e zarar vermeyi planlar. Yazdığı kitapların sahteliği hakkında gazetede makale yazmayı planlar. O hafta da Ahadî Bay Tevfik'in yakın arkadaşına Edib'in gazetede makale yazıp onu yenilgiye uğratacağını söyler. İki yakın arkadaşı birbirine düşüren Ahadî hangi taraf güçlüyse o tarafa geçer.

Ahadî hasta Edib'e ilaç ve ev alarak herkesin gözüne iyi görünür. Topluluklarda bir kenara oturmuyor, göğsünü gere gere dolaşır. Roma'da yapılan bir toplantıda Ebu'l-Alâ el-Maarri hakkında bildiri sunar. Bazıları bu konuşmaya hayran olurken bazıları bu durumun şarlatanlık olduğunu vurgulanır. Daha sonra gazete başlıklarında Ahadî'nin emperyalizmin meleği olduğu, Mısır Edebiyatı'nın hala ilkel devirde olduğu, İngiliz ve Fransız Edebiyatı'nı taklit eden bir edebiyat olduğu hakkında konuşma yaptığı yazar. Bunu duyanların tüyleri diken diken olur. Mısır'a döndüğünde kimse ona dönüp bakmaz. Kimsenin bilmediği bir şehirde noterde kâtiplik yapar. Herkes bu dolandırıcı ve şarlatanın boynuna laneti asar.

Bay Pitts

Yazar bu hikâyede ırkçılık meselesini ele almıştır. Amerikalı olan Bay Pitts denilen bir adamın Amerikalı olduğu için diğer ırklardan üstün olduğunu düşünen biridir. Minyon olduğu halde boyunu uzatarak yürüyen, Hintlilerle yüksek sesle ve tükürüklerini sıçratarak konuşur ve her seferinde Amerika'sını Hindistan ile kıyaslar. Adının önünde mutlaka Mister kelimesinin kullanılmasını rica eder. Beyaz tenlileri överken, siyah tenlilerin yüzüne dahi bakmaz. Hindistan'ın Mumbai şehrinin Marin-Drawy sokağında yaşar. Burada bir bankada çalışır. Günlerden bir gün bir kulüpte bir zenci Profesör Amerikada bulunduğu sırada başından geçen olayları anlatmak üzere "Amerika Birleşik Devletleri'nde Irkçılık Meseleri" adında konferans düzenlenir. Bunu gören Pitts kendi

sanki hiç ırkçılık yapmıyormuş gibi sinirlenir. Wold Pitts konferans günü salona gelir ve konulmayı dinlemeye başlar. Beklenmedik bir anda ayağa kalkarak, Amerikalı olduğunu ve bu konuşmaya müsaade etmeyeceğini söyler. Profesöre zenci diye hitap edip onun nankör olduğunu ve Amerika'sını kirlettiğini söyler. Bunun üzerine salondaki Hintliler onu dışarıya atarlar. Daha fazla burada duramayacağını anlayan Pitts eşiyle birlikte o çok sevdiği ülkesine Amerika'ya gider. Orada çok güzel karşılanacağını zanneden Pitts'in hiçbir şey düşündüğü gibi gitmez. İnsanca muamele görmez. Hintlilerden görmediği kötülüğü o övüp bitiremediği Amerika'sında görmüştür.

Yıkılmaz Kaya

Cörebek Ulu vatan savaşında albay olarak görev yapmış bir üniversite hocasıdır. Bu savaştan sonra sakat kalmıştır. Daha sonra kanser hastalığına yakalanmıştır. Ne kadar doktor baktıysa da iyileşememiştir. Onun tek tesellisi biricik torunudur. Torunu ona şakalar yapar ve onu mutlu etmek için ona menekşeler, yusufçuklar getirir. Bazen kendini iyi hissetse, bazen kötü hissederdi. Yemek yiyemez halsiz düşerdi. Kitap okumayı ve biriktirmeyi, fidan dikmeyi seven birisidir. Oğlu ile birlikte bahçeye vişne fidanlarını diker. Baze günler, üniversiteki arkadaşları ve öğrencileri onu ziyarete gelmiştir. Bir gün torununun ebeveyn toplantısına, okuluna gider. Toplantı başlayana kadar Cörebek'in etrafında toplanan öğretmenler onun sohbetini can kulağıyla dinler. Diğer halkların tarihi kadar kendi halklarının tarihinin de çok geniş olduğunu fakat eksik anlatıldığını söyler. Gerçek tarihin çocuklara anlatılması gerektiğini vurgular. Onun hayattaki tek gayesi ona sarılan bu yılanı öldürmektir. Daha sonra Cörebek'in hastalığı ilerler ve ölür. Arkasından birçok insan yas tutar. O bu büyük dalgalara direnen yıkılmaz kayadır.

1.3. Hikâyelerin Dil Anlatım ve Üslup Özellikleri

Dil, duygu ve düşüncelerin aktarılmasını sağlayan bir anlatım aracı olmakla birlikte değişken bir olgudur. Dil, yaşayan bir varlık olduğundan sosyal, siyasal, ekonomik ve teknolojik sebeplere bağlı kalarak değişir (Akay, 2007: 1).

Herkesin kendine has bir üslubu ve bu üslubuyla eserine kattıkları vardır. “*Üslup dilin mecâzi gücünü renk ve eylem zenginliğini kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel beceriyle söze veya özellikle yazıya dökmek dile hayatiyet (canlılık) kazandırmak demektir. Bu rol tamimiyle yazara kalmıştır.*” (Tekin, 2002:168).

Mirmuhsin'in ele aldığımız 18 hikâyesinde de edebi dil kullanılmıştır. 1920'li yıllardan beri verilen toplumcu gerçekçi eserler Mirmuhsin'in de bu metinlerinde hâkimdir. Ele alınan dönemde Sovyet ideolojilerinden biri olan edebiyatı kullanarak halka bu ideolojiyi aşılardı. O nedenle halkların yaşayış şekilleri, dönem olayları, dayatılan ideoloji yazarların üsluplarını da etkilemiştir. Yaşadığı dönemlerde içinde bulunduğu sosyal, siyasi, ekonomik sorunları ele almış ve bu hikâyeleri gelenek ve görenek, mitolojik, tarihi unsurlar, mekân, zaman ve olay örgüsü ile birleştirerek metinler oluşturulmuştur. Yer yer Rusça ve İngilizce ifadelerle yer vermiştir. Araya halkın günlük konuştuğu deyim, atasözleri ve ikilemeler de katarak anlamı zenginleştirmiştir.

TDK'da deyim, genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış olan söz öbeğidir.

Hikâyelerde geçen bazı deyimler:

Bo'y chozmoq, "Boy atmak"

(Uykudan) ko'z ochmoq, "Uykudan gözünü açmak"

chang ko'tarmoq, "Boşuna kavga ya da gürültü çıkarmak"

Paydo bo'lmoq, "Ortaya çıkmak"

Ko'zi tushmoq, "Gözü takılmak"

Yo'l qo'ymoq, "Yol vermek".

Rangi quv ochmoq, "Rengi kaçmak"

Yelkasini qismoq, "Omuzlarını sıkmak"

Ko'z oldidan g'oyib ketmoq, "Ortadan çekilmek, kaybolmak"

Ko'z oldida paydo bo'lmoq, "Göz önünde belirlemek"

Bag'riga bosmoq, "Bağına basmak"

(Birovning) nog'orasiga o'ynamoq, "Birinin ağzıyla iş yapmak"

Ko'z tashlamoq, "Göz atmak, nazar etmek"

Bosh ko'tarmoq, "Başkaldırmak"

Ko'z uzmoq, "Gözünü ayırmak"

Yuz o'girmoq, "Yüz çevirmek"

Tarvuzi qo'ltig'idan tushmoq, "Hayal kırıklığına uğramak"

Boshiga solmoq, "Zorlukla karşılaşmak"

Bag'riga bormoq, "Bağrına varmak"

Quloq solmoq, "Kulak vermek"

Rangi oqarmoq, "Rengi beyazlaşmak"

Ta'bi xira bolmoq, "Keyfi kaçmak"

Qon yig'lamoq, "Kan ağlamak"

Yoddan chiqarmoq, "Akıldan çıkmak"

Rangi ochmoq, "Rengi solmak"

Yuziga qora surkalmoq, "Yüzüne kara sürünmek"

Yuragi orqaga tortmoq, "Çekinmek"

Burnining katagidan tusmoq, "Birebir benzemek"

İkilemler ise cümlelerin anlamını güçlendirmek, pekiştirmek için aynı kelimenin eş, karşıt, yakın anlamları ile oluşturulan bir kelime grubudur. Mirmuhsin de hikâyelerinde çokça ikilemelere ve pekiştirmelere başvurarak cümlelerin anlamlarını güçlendirmiştir. Hikâyelerde bulunan ikilemelere örnek verecek olursak:

Mayda-chuyda bolalar: Küçük küçük çocuklar

Qora-qura bolalar: Kara kuru çocuklar

Biyron-biyron gapirmoq: Şakır şakır konuşmak

İngiliz gapini eshitar- eshitmas: İngiliz kelimesini işitir işitmez

Qisqa-qisqa nafas olmoq: Hızlı hızlı nefes almak

Ota-onasining bag'riga bormoq: Anne babasının bağrına varmak

To'ppa to'g'ri HES tomonga ketmoq: Doğruca HES tarafına gitmek

Baland-baland tuproq uyumlari: Yüksek yüksek toprak yığınları

O'z- o'zicha o'ylamoq: Kendi kendine düşünmek

Qip-qizarib ketmoq: Kıpkırmızı olmak

Halqa- halqa bo'lib osilmoq: Halka halka asılmak

Aka-ukadek bo'lmoq: Abi kardeş olmak

Turli- tuman yengil mashina: Çeşit çeşit otomobiller

Bozor-rastalar orasidaki: Çarşı pazar arasındaki

Pul-mul yubormoq: Para göndermek

Mayda mayda bo'lmoq: Küçük küçük olmak

Og'iz-burun o'pishmoq: İyi anlaşmak

Ora-chora İngilizcha: Ara sıra İngilizce

To'ppa- to'gri ketmoq: Doğruca gitmek

Hikâyelerde kullanılan atasözleri ise şunlardır:

Boy boyga boqar, suv soyga oqar: Ezilen insanların zorluk içinde çalışması anlamında kullanılır (Şomoqsudov ve Şorahmedov, 1990: 53).

Onali yetim-gul yetim, otali yetim shum yetim: Anneden yetim kalan çocuklar için kullanılır. Anlamı ise babanın evlatlarına annesi kadar iyi bakamadığında annesi kadar ilgilenemediği anlamında kullanılır (Şomoqsudov ve Şorahmedov, 1990: 301).

To'g'ri so'zning zahri yo'q: Dürüstlük insanın en iyi faziletlerindendir, anlamında kullanılır (Şomoqsudov ve Şorahmedov, 1990: 407).

Ko'za kunda sinmaydi, kunida sinadi: Gizli yapılan işlerin bir gün açığa çıkacağı anlamında kullanılır (Şomoqsudov ve Şorahmedov, 1990: 225).

Mirmuhsin bazı hikâyelerinde ise İngilizce kelimelere yer vererek özünü kaybeden, yozlaşan insanlara vurgu yapmıştır. Nil Üstünde Ay, Acılı Çocuk ve El Mehdî, Sıdkî'nin Kaderi adlı hikâyelerinde bu örnekleri görmekteyiz:

“— Yes, siz nasılsınız? Köyleriniz çok güzel. Caigo³ sıcak... Asfalt, motor-benzin kokusu... (Mirsaidov, 1983: 93).

“— Black Arab, black Arab⁴, dedi Vika Fatma'ya bakarak.” (Mirsaidov, 1983: 93).

“— No, no! dedi Vika, öyleyse üç dolunay var: bir gökte, ikisi yerde.

³ İngilizlerin Kahire şehrini adlandırdıkları isim.

⁴ Siyah Arap, siyah Arap: Bu kelimenin sözlük anlamı “Siyah Arap” olup, o genelde “biz biçare Araplar, sıradan insanlar” anlamında da kullanılır.

— Arkadaşım, ayın iki tane oluşu gayet iyi. İki en güzel sayıdır.

Onlar kahkahalarla güleştü.

— My darling, neden bize atalarımız kocaya vermiyor?

Onlar yine birden kahkahalarla güleştüler...” (Mirsaidov, 1983: 95).

“İngilizler ise ellerindeki beyaz eldivenleri çıkarmadan piramit taşlarına dokunup Arap kızına “Yes”, “O yes” deyip duruyordu.

Mona insanların arasından geçip karnı büyükçe bir İngiliz’in yanında duran kadına kendi heykellerini gösterdi. Mona Arapça:

— Missis bunlardan al, dedi.” (Mirsaidov, 1983: 78).

“Çatı penceresinin yanında sıkışan insanlar bağırarak konuşan Abu’ ya bakarak güleştüler:

— Mister değil, missis deyin, dedi biri.

— Missis, ilaç verin, diyerek o yine sarı şişeyi havaya kaldırdı.” (Mirsaidov, 1983: 74).

“Yollarda oturan beş altı tane eski püskü giyimli çocuk Edington’un yanına gidip ellerini uzatıp: “Mister, bahşiş, mister, bahşiş...” (Mirsaidov, 1983: 63).

“Nisan’ın on üçünde Mahfuz Muhammet Sıdkî’ye iftira atıldı. Artık o “person non grat”⁵.” (Mirsaidov, 1972: 122).

Hikâyelerde geçen bazı rusça kelimeler ise şunlardır:

Barometr: Barometre

Vol’tmetr: Voltmetre

Elektromotaj: Elektrik tehsisatı

Kombinezon: Tulum

⁵ “istenmeyen insan” başka bir devlet kişisi bu memlekette karşıt işler yaptığında bu söz ile kötülenip, kovulur.

Taburetka: Tabure

Poyezd: Tren

Kinofilm: Sinema

Smena: Değişim, vardiya

Mexmontaj: Mekanik montaj

Otvertka: Tornavida

Selektsiya: Seleksiyon, üreme

Furajka: Kasket, şapka

Velosiped: Bisiklet

Aspirant: Yüksek lisans öğrencisi

Avtobus: Otobüs

Mashina: Araba

Vino: Şarap

Ryumka: Kadeh

Vrach: Doktor

Tramvay: Tramvay

Ekspeditsiya: Sefer

Pianino: Piyano

Teatr: Tiyatro

Leksiya: Ders

Prista: İskele

Otkritka: Kartpostal

Znachok: Rozet

Vokzal: Tren istasyonu

Otpuska: Tatil

Skameyka: Tezgâh

Kolledj: Kolej

1.4. Bakış Açısı

Anlatıma bağlı edebi metinlerde olay örügüsünün meydana gelmesinde olay, zaman, mekân ve kişilerin kim tarafından görüldüğü bize bakış açısını vermektedir. *“Kurmaca olayı ortaya çıkaran asıl husus karşılaşılan veya hayal edilen olayın ya da durumun yazarın zihninde oluşturduğu süreçtir. Yazar bir takım hassasiyetlerde olaylara ve durumlara yaklaşır ve bunun sonucunda eser vücuda gelir. Ancak kurmaca eserin dünyasında yazarın sözünü emanet edeceği bir anlatıcıya ihtiyaç duyulur. Seçilen anlatıcı, üzerine aldığı emaneti yazardan okuyucuya taşımakla yükümlü hale gelir.”* (Gücüyeter, 2013: 1518). Anlatıcı okuyucuya aslında rehberlik yapmaktadır.

Ele aldığımız hikâyeler hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. Yazar hikâyelerde herşeyi bilen, gören, tüm karakterlerin ruh halini bilen, düşüncelerini okuyan kişidir. Esere tüm yönüyle hâkimdir ve olayların dışındadır. Eserde kahramanların akıllarından geçirdikleri herşeyi bilir. Sevginin Doğuşu adlı hikâyede Tursunbay’ın gözlerini elleriyle kimin kapadığını kendi kendisine düşünmektedir. “O kendi kendine düşündü: Kim ola ki? Burada yalnızca bir kişiyi tanıyor. Tursunbay’ın onunla da beş günden beri görüştüğü yok. O belli ki şakayı seviyor. Ta kendisi olmalı.” (Mirsaidov, 1959: 15). Hikâyelerde kahramanların içinden geçirdikleri ne varsa anlatıcı bilmektedir:

“Bazen babası aklına geldiğinde: “Bir gün vakit bulursam, Luksor’a gidip, iki yüz Mısır funtu babama verip gelirim.” diye düşünüp, kendi kendini teselli ederdi.” (Mirsaidov, 1983: 110).

“ Anne içinden: “Pehlivanlığı da babasına benzesin, fakat ömrü benzemesin.” derdi (Mirsaidov, 1959: 100).

“Hüseyin bu söze inandı. O terleyip, omuzları yanarak ayaklarını yakan kumun üstünde yürürken, elbette İbis kuşları arkamızdan gelecek. Onlar insana alışık kuşlar, diye düşünüyordu.” (Mirsaidov, 1959:103).

“Temenna’ya bakan Kumru hiçbir şey söylemeden hemen yüzünü çevirdi. “İnsan böyle yapar mı ki? Ne kadar tembel, nasıl da düşüncesiz” dedi kendi kendine.” (Mirsaidov, 1983: 37).

“Pamuk ekicileri konsey münasebeti ile Usta Huşvakt Taşkent’e geldi. O güzel tiyatro binasında, kurulda oturduğunda aklı “bu şehirde yaşayan şairler şairi Cerengi’deydi.” (Mirsaidov, 1972: 198).

“Abdul Sait önce konuşmasa da sonra tamam dedi başını sallayıp. Mektup yazmaya razı oldu. Yazdı da... Fakat cevap alamadı.” (Mirsaidov, 1983: 108).

“Sidki içinden: “Sevgili beyefendi, işte size Londra, Paris! Onlar on bin kilometre yol gelip, kendi evimizde bize savaş açıp, memleketimizi yağmalamakta. Şimdi bu olanları görüp anlayamıyorsanız, iki gözünüzde aksın!” dedi.” (Mirsaidov, 1983: 72).

“Sfenks zirveden onların yüzlerine bakıp: “Ben asırlardır vücudu toprakta cansız bir şekilde yatıyorken işte şimdi aydınlığa çıktım”, “Kendi toprağımı hiç kimseye vermiyorum, onu bağrıma basıp yatarım” ve “Ben Port Said’de yaralandım, beni öldüremediler. Ben her zaman vatanımı korudum ve hep uyanık kaldım...” deyişinden fikirlerindeki kararlılık ve istikrarlı tutumunu görmek mümkündü.” (Mirsaidov, 1983: 76).

“Bu sözü söyledikten sonra Vika’nın onun evinde misafir olduğunu, yine bunun üstüne büyük sarayın lüks odalarında değil, bir çiftçinin saman ile çamur karışımı sıvalı odasına kanaat gelip yaşadığını düşünüp, ona şaşırarak, rahatsızlık verdiğinden dolayı utanç duydu.” (Mirsaidov, 1983: 92).

Anlatıcı düşüncelere hâkim olduğu gibi rüyalara da hâkimdir. Mehdî’nin rüyasında Edington ile çatışmasını şu şekilde anlatmıştır: “Mehdî o gün rüya gördü; rüyasında yalnızca torunu Subh genç kız olmuştu ve yine o uzun boylu İngiliz Edington’a iki elini de uzatıp hayır istiyormuş... Subh g’alebiyeının bir düğmesini açıp, saçlarını kesip, iki gözünü Edinton’un elindeki paradan ayırmadan evine kadar gitmiş. İngiliz ise ağzını büyük bir şekilde açıp kahkahalarla gülmüş.” (Mirsaidov, 1983: 67).

Anlatıcı geçmiş ve geleceğe de hâkimdir. Mona adlı hikâyede Mona’nın eskiden yaşadığı yerden neden göç ettiğini anlatmıştır: “Böyle zamanlarda Mona eski günlerini, özellikle Kahire El Ahmar mahallesinde yaşadığı zamanlarda demir yolunda çalışan

eşinin hapse girip, yerini yurdunu satmak zorunda kaldığından buraya gelip yerleşmelerini hatırladı.” (Mirsaidov, 1983: 77).

Anlatıcı geçmişe giderek Muhammed Sıdkî'nin nasıl ün kazandığından bahsetmiştir. “Bu olay üzerinden uzun yıllar geçmişti... O zamanlar Muhammed Sıdkî otuz beş yaşlarında çok hoş bir delikanlıydı. Onun şiirleri basında az görülse de önceden yazdığı birkaç şiiriyle bir toplantının ortasında ün kazanmıştı.” (Mirsaidov, 1983: 122).

1.5. Eserde Kullanılan Anlatım Teknikleri

1.5.1. Diyalog Tekniği

Diyalog iki veya birçok kişinin karşılıklı konuşmasıdır. İletilme istenen mesajı diyaloglarla karşı tarafa iletilir. Bu teknik anlatmaya ve göstermeye bağlı edebi metinlerin çoğunlukla hepsinde kullanılmış ve yazarların eserlerinin daha zengin durmasını sağlamıştır. “... edebiyatçılar özellikle hikayecilerle romancılar bu tarzdan fırsat buldukça yararlanmaya çalışmışlar; kahramanlarının karşılıklı konuşturarak metinlerini zenginleştirmişlerdir.” (Tekin, 2020: 265)

Hikâyelerde geçen bazı diyaloglar:

— “Bunlar sahte, sizin düşündüğünüz gibi yerden kazınıp bulunmuş değil, dedi.

— Nasıl yani? Bunlar kral heykelleri ki, dedi kadın şaşırmış bir şekilde, — İşte bak bu Nereftiti, işte bu Tutanxomon, Ramses, Tutmos...

— Eee bayan saçma sapan konuşmayın! Sizin söyledikleriniz müzede. Bunlar sahte.

— Gerçekten sahte mi?

O an söze bir Arap memur girdi. O rehber İngiliz kelimesini işitir işitmez Mona'ya bakıp bağırdı.

— “Defol buradan!” (Mirsaidov, 1983: 79).

— “Kim bu?

— Burada çalışıyor. Elektro montajcı.

— Lida ben gidiyorum.

— İyi yolculuklar diliyorum. Daha ne diyeyim, trene kadar eşlik ederim...

— Seni bırakıp gitmek istemiyorum.

— Neden, Nemetgan da kız mı kalmadı?

— Ben öyle erkeklerden değilim. Az önceki delikanlı kim?

— Kim olduğunu söylemiyorum.- dedi Lida nazlanarak. Sana dedim ya montajcı montajcı...” (Mirsaidov, 1959, 16).

“— Şair, dedi kalan üç kişi arasında boynuna kravat takan bir beyefendi. Siz Moskova’ya yüreği geniş diyerek onu yüceltiniz. Dünyada Londra, Paris, Washington adında şehirlerde var ama.

— Doğru, onlarda var, dedi Sıdkî. Şiirinin olduğu kâğıdı katlayıp kenara koydu.

— Ben onların da büyük şehirler olduğunu inkâr etmiyorum ki kıymetli beyefendiler. Fakat yüreği geniş, özgürlükçü, insancıl diyerek ben onları Moskova ile kıyaslamıyorum. Ben Paris’e, Londra’ya da gittim. Moskova’ya da gidip, kendi gözlerimle gördüm.” (Mirsaidov, 1983: 71).

“— Haberin var mı, komşu? Kozmetik dükkânı yanında dikilip ona sordu.

— Neyden?

— Kızın geliyor.

— Evet... dedi soğukkanlılıkla Abdul Sait.

— İşler büyüdü demek!

— Evet...

— Mektup falan yazdı mı?

— Evet. Geçen yıl bir mektup geldi.

— Para falan gönderdi mi?

— Evet. Onun gönderdiği paradan ne olurdu ki. Yine de iyi olsun da...” (Mirsaidov, 1983: 108).

“— Annene söyle, yarın buradan göçüp gidin! Yarın burası kazılacak!

— Göçmüyoruz! İşte, paranı al!

—Bana bak afacan! Sen kimsin?

— Neden hurma ağaçlarını kestiniz?

— Bak ya... dedi yere hafifçe alçalmış şişman adam.

— Evime izinsiz girdiğin için işte şimdi bu taş kafana atacağım!” (Mirsaidov, 1959: 102).

1.5.2. Anlatma Gösterme Tekniği

Tüm edebi türlerde anlatma ve gösterme tekniği önemli bir yer alır. Eski zamanlardan beri bir hikâyenin hep bir anlatıcısı vardır. Okuyucu ile eser arasına giren bu anlatıcı durum ve olayları okuyucuya yol göstermek amacıyla dikkatleri üzerine toplayan vazgeçilmez bir unsurdur bir araçtır. *“Anlatıcıyı metnin önüne veya üstüne çıkaran bu yöntemin yetersizliği ilk defa realistler tarafından gündeme getirilir ve realistler bu yöntemin kusur ve yetersizliğini ortadan kaldırmak için gösterme yöntemini devre ye sokarlar.”* (Tekin, 2020: 200).

Eserlerdeki bazı anlatma tekniğine örnek verecek olursak:

“Sfenksin yanına yine İngiliz’e kukla heykellerini göstermeye gittiğinde, az önceki memur onu görüp, hemen yanına geldi ve Mona’yı ittirdi. Çelimsiz kadının ayakları birbirine dolaşp, yere düştü. Kutusundaki tüm ürünleri yere saçıldı. Taş parçalarının üstüne düşmesiyle birlikte Mona olduğu yerde kalakaldı.” (Mirsaidov, 1983: 79).

“Ona yeni kurulmakta olan işçi lojmanlarında kalacak bir yer de temin edildi. Tursunbay üstündeki erkek g’alebiyasını çıkartıp, mavi renkteki tulumunu giydi. İlk günlerde nasırlaşan elleri ile tornavidayı çevirip küçük vidaları birleştiremedi. O bu durumdan çok huzursuzlandı. Ünitenin parçalarını yanlış bağladı, tamirci de yeniden eklemesini söylerdi.” (Mirsaidov, 1959: 17-18).

“Tursunbay’ın üstü ipekli g’alebiye giyip gezecek boş zamanı kalmadı. Gündüzleri çoğunlukla insanın aklının almadığı makinelerin içinde girip, elleri yüzleri yağ içinde kalır, günün nasıl geçtiğini anlamazdı. Şakacı Tursunbay’ın bu işinden Lida çok hoşlanır ve ona en kısa zamanda her şeyi bilip öğrenirsin, diyerek sevinirdi.” (Mirsaidov, 1959: 18).

“Birkaç mısra okunmasıyla birlikte insanların çıkarmış oldukları gürültü bir an da yok olup, salonda sudan boşanırcasına bir sessizlik hâkim oldu. Salondakiler dikkatlice kürsüye doğru baktı. Birisi onun yanında eşiyle konuşuyordu. On kadar kişi “şiiiiiii!” diyerek onu susması için uyardılar. Koridorda yürüyen öğrenciler de salona girdi. Üniversite kapısına çıkan geniş salonda duranlar da birden salona doğru bastırdı. Salon insan doldu. Arkada kalanlar, ayaklarını kaldırıp boynunu uzatıyordu. “(Mirsaidov: 1983: 72).

“O sert bir cevap verip, dışarıya çıktı. Dansöz olduğu yerde bembeyaz kesilip, tahta gibi kalakaldı. Onun ayakları cansız ağacın ayaklarına benzedi, adım atamakta güçlük çekerek içeriye girdi. Beyaz çarşafa sarıldı. Kendini kanepeye bıraktı. Oturduğu yerde ölü gibi kımıldamadan kaldı. Etrafını insanlar sardı. Restoran müdürü doktor çağırdı. Hiçbir şey fayda etmedi. İnsanlar ne diyeceğini bilemedi...” (Mirsaidov: 1983: 111).

1.5.3. Geriye Dönüş Tekniği

Geri dönüş yaparak edebi metne zenginlik katar ve karakterlerin ve olayların nasıl geliştiğini anlamamızda bize hizmetçi olur. Geriye Dönüş tekniğini üç grupta inceleyebiliriz. Dar anlamda geriye dönüş, kişileri tanıtmak ve olayları daha iyi tanıtmak amacıyla bir gün, birkaç saat, birkaç gün öncesine dönüştür... Yapıcı geriye dönüş, bir kişi veya olay hakkında okuyucuyu bilgilendirmek amacıyla gerektiğinde başvurulmuş bir geriye dönüş şeklidir... Polisiye romanlarında ise çözücü geriye dönüş yöntemi uygulanır (Tekin, 2020: 245-249).

Mona adlı hikâyede Mona'nın çocuklarıyla tek başına yaşaması ve dilenmesindeki nedeni geriye dönüş tekniği ile o günlere gidilerek okuyucuya aktarılır. “Böyle zamanlarda Mona eski günlerini, özellikle Kahire El Ahmar mahallesinde yaşadığı zamanlarda demir yolunda çalışan eşinin hapse girip, yerini yurdunu satmak zorunda kaldığından buraya gelip yerleşmelerini hatırladı. Hepsinden de kötüsü, memurların acımasız ve şefkatsiz tavırlarını hiç unutmadı. O yıllarda Mona eşini hapisneden kurtarmak için çocuğunu hiçbir mahkemeye getirmedi. Fakat hiçbir yerden yardım bulamadı. “İngiliz vatandaşına hakaret etmenin kurtuluşu yok.” dediler. Aslında onu eşi, Bay Hebb denilen adam ile tartışıp, onun yüzüne tükürmüş. İşte bu tükürükten dolayı, hapisnede çürüyüp gitmiş.” (Mirsaidov, 1983: 77).

Sevginin Doğuşu adlı hikâyede Tursunbay ile Lida arasında geçen bir olay okuyucuya geriye dönüş yapılarak yansıtılmıştır.

— Tabi benim hemen gidişim şimdi senin işine yarayacak, hepsini anladım.

— Ben senin gitmeni hiç istemiyorum.

— Dilinin ucunda konuşma, Lida.

— Hayır, ben değil sen dilinin ucunda konuşuyorsun. “Traktörcüler” filmini izleyip çıktıktan sonra, bahçede tüm sözlerin yalanmış. Sen benimle sıkılmamak için vakit geçiriyordun.” (Mirsaidov, 1959: 17).

Bir Gazel Tarihi adlı hikâyede ise yazar hikâyeye geriye dönüş yaparak anlatmaya başlamıştır. Başkahramanın gençlik yıllarında yaşadığı bir olayı hatırlatarak şimdiki zamanda devam etmiştir.

“Bu olay üzerinden uzun yıllar geçmişti... O zamanlar Muhammed Sidkî otuz beş yaşlarında çok hoş bir delikanlıydı. Onun şiirleri basında az görülse de önceden yazdığı birkaç şiiriyle bir toplantının ortasında ün kazanmıştı.” (Mirsaidov, 1983: 70).

Sıdkî’nin Kaderi adlı hikâyede Sıdkî’nin aklına eskiden anlattığı hikâye gelmiştir: “O an annesinin: “Ateşin ki ateşe, suyun ki suya...” diye anlattığı bir hikâyesi aklına geldi.” (Mirsaidov, 1972: 126).

1.5.4. Tasvir (Betimleme)

Sözlükte “bir şey, bir yana doğru eğmek, o şeye doğru yönelmek, bir şeyi kesmek” anlamlarındaki *savr kökünden türeyen tasvir* “bir şeye biçim vermek, remini yapmak, bir şeyi ince ayrıntılarıyla anlatmak demektir. Terim olarak tasvir “roman, hikâye ve diğer edebi türlerde olayların geçtiği yerleri kişiler ve eşyayı öteki nesnelerden ayırıp bütün özellikleriyle ifade etme diye açıklanabilir (Elmalı, 2011: 135).

Bu kelime Türkçe de betimleme anlamına gelmektedir. Bir eserdeki vakalar, mekânlar, insanları ve varlıkların betimlenmesi insanların zihinlerinde daha canlı ve sanki o anı yaşıyormuş gibi bir hal almasını sağlar. *Emila Zola deneysel roman adlı eserinde şöyle der: “Artık zevk olsun diye tasvir için tasvir etmiyoruz. İnsanın içinde yaşadığı çevreden ayrılmayacağını; elbisesi, evi, şehri, vilayeti ile tamamlandığını kabul ediyoruz.”* (Bozdağ, 2013: 238).

Mona adlı hikâyede piramitlerin girişinde bulunan ve onların koruyucusu olarak bilinen büyük Gize sfenksi şu şekilde betimlenmiştir:

“Piramitlerin en büyüğü olan Keops’un karşısında bulunan Gize şehrine varınca, bedeni aslan, başı insan başına benzeyen büyük bir taş heykel sfenksi de sarı kum katmanları arasından görkemli bir şekilde karşımıza çıkıyor. Güçlü pençeleriyle yeri sıkıca tutmuş bir halde, göğsünü Mısır toprağına koyup, az önce üç buçuk bin yıllık uykusundan uyanıp doğuya dikkatlice baktı.” (Mirsaidov, 1983: 76).

Mona’nın kalbinde zuhur eden olaylar bir bakıma betimlenerek kendi bedenine de yansıtılmıştır. “İşte bu kulübelerin birinin önünde, küçük küçük çocukları olan, çelimsiz, gözleri çukurlaşmış, kendi halinde dul bir kadın olan Mona da yaşıyordu.” (Mirsaidov: 1983: 77).

Ele alınan bir kişiliğin, mekânın gözümüzde canlanır gibi tasvir edilmesi o mekân, kişi veya olayların daha çok içinde bulunmamıza neden olur. Sanki onları izliyormuş, orada bulunuyormuş ve onlarla yaşıyormuş hissi verir bize. Tasvirin gücü budur.

Sevginin Doğuşu adlı hikâyede yazar Tursunbay’ın dış görünüşü okuyucuya şöyle aktarılmıştır: “Berberden çıkıp doğruca HES tarafına doğru yürüdü. O, yapılı geniş omuzlarıyla, irice cesur bir delikanlıydı. Kaşlarının altında gözleri parlıyordu. Sanki kömür ile çizilmiş ince bıyıkları onu cazibeli kılıyordu.” (Mirsaidov, 1959: 14).

HES kuruluşunun olduğu bölgeye giderken bulunan yolun olduğu yer, “Her tarafta yüksekçe toprak yığınları, çukurlar, elektrik direkleri... İşte HES e giden taş yolun her iki tarafında da çeşitli metaller, büyük motor parçaları, birçok kötü araba ve tekerlekler, uzakta engebeli tepeler arkasında gemiyi yerine mıhlamak için denize atılan zincirin ucundaki çapaya benzeyen HES’den çıkan vinçler ve sağ tarafta depolar, garajlar görünüyordu.” şeklinde betimlemiştir (Mirsaidov, 1959: 14).

Yazar, Tursunbay Lida’nın yanına gidene kadar binanın içini betimlemiştir: “Kondraşev ile Tursunbay HES binasının içindeki kapkaranlık tünelden geçip, büyük bir odaya çıktı. Bu odanın her tarafı yağlı yağlı teller, her türlü elektrik malzemeleri, barometre, voltmetre ile doluydu. Kondraşev Tursunbay’ı volmetre tarafında çalışan, üzerinde mavi renkli iş elbisesi, halka halka asılan altın renkli saçları olan beyaz tenli bir kızın yanına getirdi.” (Mirsaidov, 1959: 15-16).

Mirmuhsin, dansöz Melek'in bedenini ve dans edişini şu şekilde tasvir etmiştir: "Geniş salonun lambaları birdenbire söndü. Salon karardı. Sanki dolunay yavaş yavaş yükselip, Nil'in dalgaları geniş tarlalar üstünde ışık saçtı. Karanlık sakince ortadan kalkıp, sahnede ipek kumaşa sarılmış bedeniyle dansöz Melek Hanım görüldü. Müzik nazik ve kırılğan bir tonda çalmaya başladı. Dansöz üstündeki ipek kumaşı atıp, yarı çıplak bir halde kollarını açarak dans etmeye başladı. Onun bembeyaz, fevkalade, ihtiraslı, heyecanlı, fidan gibi bedeni, işveli dudakları, büyümlü gözleri ve eşsiz dansı, onu ilahi bir varlık gibi göstermişti. İnsanlar büyülenmişti. Öyle bir büyülenmek ki bir adam kadehinin yerine mumu ağzına getirip dudaklarını yaktı. Daha önce sahneye çıkan dansözlerde perde arkasından çıkıp, Meleğin dansını izlediler. O aynı anda yedi dans sergileyip, dansını bitirdi. Yorulan bedeninin her yerini kaplayan ter inci tanelerine benziyordu. Yorgunluğunu sıcak bir tebessüme gizledi. O nazlanıp, müzisyenlere başını eğerek saygı gösterdi, daha sonra sahne arkasına geçti. Salonda alkışlar, haykırışlar koptu." (Mirsaidov, 1983: 107).

Nil Üstünde Ay adlı hikâyede Avrupalı giyim tarzıyla dikkat çeken Vika'nın giyim tarzı tasvir edilmiştir: "Vika eskiden olduğu gibi Avrupa tarzı giyinmişti. Paçaları kısa, bacaklarına yapışık dar bir pantolon, saçları kısa, sol bileğinde altın zincir, gözünde elma yaprağına benzer eğri siyah gözlük vardı." (Mirsaidov, 1983: 92).

Kaybolan Mücevher adlı hikâyede Fontana Restoranı'nın duvarlarına asılan Melek'in afişteki sureti tasvir edilmiştir: "İki taş aslanın bulunduğu Nil köprüsü yanındaki "Fontana" Restoranının duvarlarına da dansözün yarı çıplak, ipek kumaşa sarılmış bedeninin fotoğrafı asılmıştı. Onun yüzüne bakıldığında, kulağındaki çiğ damlasına benzeyen küpe, parmaklarında elmas gözlü yüzükler, beyaz bileğindeki altın zincirlerle kadının bütün varlığı büyük bir mücevhere benziyordu. Dansözün geniş omuzlarına doğru eğilen başı, kabarık saçları, gözlerinin üstünde kanat açan bu sıcak iklimin hızlı kırlangıcı, dudağının üstünde bir buğday tanesi kadar siyah bir ben, size bazı sözler söylüyormuş gibi görünüyordu. Onun nadir ve hünlerli sanatını görmek için sebepsiz yere hayal kuruyorlardı." (Mirsaidov, 1983: 106-107).

1.5.5. Özetleme Tekniğı

"Her ayrıntının eserde geniş bir şekilde yer alması aynı zamanda okuyucunun bu ayrıntılar içinde boğulmasına ve eserin akıcılığının yok olmasına sebep olacaktır."

(Adıgüzel, 2011: 30). Bu nedenle bazı olaylar ve karakterler metnin akıcılığının bozulmaması için özetleme tekniğine başvurur. Yazar geçmişte yaşanmış bazı olayları bu tekniği kullanarak akışın ilerlemesini sağlar.

Mona adlı hikâyede Mona'nın demir yollarında çalışan eşinin hapse atılması özetlenerek verilmiştir: "Böyle zamanlarda Mona eski günlerini, özellikle Kahire El Ahmar mahallesinde yaşadığı zamanlarda demir yolunda çalışan eşinin hapse girip, yerini yurdunu satmak zorunda kaldığından buraya gelip yerleşmelerini hatırladı. Hepsinden de kötüsü, memurların acımasız ve şefkatsiz tavırlarını hiç unutmadı. O yıllarda Mona eşini hapishaneden kurtarmak için çocuğunu hiçbir mahkemeye getirmede. Fakat hiçbir yerden yardım bulamadı. "İngiliz vatandaşına hakaret etmenin kurtuluşu yok." dediler. Aslında onu eşi, Bay Hebb denilen adam ile tartışıp, onun yüzüne tükürmüş. İşte bu tükürükten dolayı, hapishanede çürüyüp gitmiş." (Mirsaidov, 1983: 77).

Mona adlı hikâyenin başkahramanı olan Melek'in nasıl yollardan geçtiği özetleme tekniği ile verilmiştir: "...Rahmetli annesi vefat ettiğinde, Melek iki kardeşi ile yetim kaldı. Analık yetim, gül yetim, anasız yetim, kötü yetim, dediler. Annesi vefat ettikten sonra iki erkek, bir kız kardeş hiçbir zorluk çekmedi. Komşular sevabına Melek'in saçını başını yıkar, paklar, tarardı. Abdul Said afyona da bu zamandan sonra başladı. İki kardeş gün boyu çarşıda babasının yanında durup, ona hizmetçi oluyorlardı. Evde yalnız kalan Melek'i ise dul bir kadın babasından izin alarak, ona yardım etmesi için yanına aldı. Sonra bilindiği üzere bu kadın şarkıcıymış. Melek'in gözlerindeki ateşi, becerikli oluşunu ve güzel dans edişini görmüştü. Melek on beş on altı yaşlarına geldiğinde bu kadın onu bırakmadı. Onlar bir gün Asvan şehrine gitmeye karar verdi. Şarkıcı kadın Melek'i burada evlendirdi. Aradan bir yıl geçmeden şarkıcı kadın vefat etti. Melek nedendir bilinmez eşi ile ayrılıp İskenderiye şehrine gitti. Burada bir müzisyen grubuna katılıp, restoranlarda dans etmeye başladı." (Mirsaidov, 1983: 109).

Maşrikî'nin Hayatı adlı hikâyede Maşrikî'nin hapse girmesi ve on altı yıl hapis yatması özetlenerek geçilmiştir: "Şairin rengi atıp, "Hangi söz", "Ne günahım var?" dedi, polis ona kaşlarını çatıp: "O söylediklerini burada değil başka yerde konuşuruz!" dedi. O gece Maşriki alındı. Böylece on altı yıl hapis yatıp, Mısır'da Faruk Saltanatı devrilip, Cumhuriyet'in kurulduğu günün ertesi azat oldu." (Mirsaidov, 1983: 89).

“Şemsiye’nin çocuklarını kıtlık zamanında kaybetmesini özetleyerek geçmiştir. Görmeyen gözlerini gökyüzüne diker, bir şeyi görür gibi olurdu. İnsanların söylediğine göre, kıtlık yılı, ekin meydanında aynı zamanda üç çocuğunu kaybedince, iki gözü kör olmuş.” (Mirmuhsin, 1983: 82).

“O torunu saçlarını usulca okşadı, kendince bugün çok iyi geçmişe benziyordu. Uzun uzun hayallere daldı. Gençliğinde sepet sepet üzüm alıp, pekmez yaptığı zamanları, pekmezin baldan daha güzel olduğunu hatırlamıştı.” (Mirsaidov, 1983: 44).

1.5.6. İç Monolog Tekniği

İç monolog yönteminde yazar, kahtamanın iç dünyasını okuyucuya sunar. Yöntemin uygulandığı kısımlarda yazar aradan çekilerek yorum ve açıklamalar okuyucuya bırakılır. (Tekin, 2001: 264).

“Bir eser hahramanının içinden konuşması olarak adlandırılabilir olan iç konuşma, genel olarak psikolojik tahlillere ve bilinç akışının bir alt seviyesine dayalı olarak geliştirilen bir yöntemdir.” (Polat, 2016: 45).

Sevginin Doğuşu adlı hikâyede HES kuruluşunun olduğu yere Lida’yı görmeye giden Tursunbay’ın biri arkadan gelerek gözlerini kapatır. O esnada kendi kendine kim olduğunu sorgular: “... Tursunbay gözlerini iki eliyle sıkıca tutan elleri, kendi elleriyle yokladı. O kendi kendine düşündü: Kim ola ki? Burada yalnızca bir kişiyi tanıyor. Tursunbay’ın onunla da beş günden beri görüştüğü yok. O belli ki şakayı seviyor... Ta kensisi olmalı.” (Mirsaidov, 1959: 15).

1.5.7. İç Diyalog Tekniği

“İç diyalogu şekillendiren cümleler, gramer kurallarına uygun olarak vücut bulur. Cümlelere genellikle konuşma havası hâkimdir. Cümleler, o kişinin o anki psikolojisine göre, telaş ve heyecanına, sevinç ve kederine göre şekillenir ve öylece okuyucuya yansır” (Tekin 2001: 559).

Hikâyelerdeki iç monolog örnekleri:

Sıdkî savaştan önce katıldığı bir davetteki bir beyefendi ona Moskava’yı neden övdüğünü sormuştur. Daha sonra Sıdkî Pord Said Savaşı’nın çıkmasıyla cepheye gider ve orada içinden o beyefendiye asıl cevabını verir. Sıdkî içinden: “Sevgili beyefendi, işte

size Londra, Paris! Onlar on bin kilometre yol gelip, kendi evimizde bize savaş açıp, memleketimizi yağmalamakta. Şimdi bu olanları görüp anlayamıyorsanız, iki gözünüzde aksın!” dedi (Mirsaidov, 1983: 72).

Melek ise babasının parayı görünce her şeyi unutacağını düşünmektedir: “Bazen babası aklına geldiğinde: “Bir gün vakit bulursam, Luksor’a sonra gidip, iki yüz funtu babama verip gelirim.” diye düşünüp, kendi kendini teselli ederdi. İki yüz funt az para değildi, babası çok da memnun olurdu.” (Mirsaidov, 1983: 110).

Hüseyin’in annesi Hüseyin’i eşine çok benzetmesi iç diyalog tekniği ile okuyucuya aktarılır. Anne içinden: “Pehlivanlığı da babasına benzesin, fakat ömrü benzemesin,” derdi. (Mirsaidov 1959: 100).

“Kızının gülüp duran gözlerine, saçında ki kurdeleye, kelebek çiçekli gömleğine baktı. “Nauga! Canım kızım. Babanın yüzüne kara sürünmedi, Bay Michael hata yaptı. Senin baban “istenmeyen insan” değil. O vatanını sevdi. Yurdunun menfaatini gözlemek insanın vazifesidir” dedi içinden. Büyüyüp aklı başına yeten Nauga da: “Sizin yüzünüze hiç kimse kara süremedi, yüzünüz Mısır’ın gökyüzü gibi her zaman parladı” diyecek gibi olurdu (Mirsaidov, 1983:128).

“Ey yüksek binalar, sizin Pitts’iniz geri geldi...” der gibi bakardı. (Mirsaidov, 1972: 86).

“Wold Pitts: “Peki, bayım, ne diyorsunuz?” der gibi memura baktı.” (Mirsaidov, 1972: 87).

1.5.8. Montaj Tekniği

“Montaj Tekniği, bir romacının, genel kültür bağlamında bir değer ifade edene anonim, bireysel ve hatta ilahi nitelikli bir metni, bir söz veya yazıyı, “kalıp halinde” eserinin terkibine belirli bir amaçla katması, kullanması demektir.” (Tekin, 2020: 254). İncelediğimiz hikâyelerde bulunan Montaj Tekniğine örnek verecek olursak:

Yıkılmaz Kaya adlı hikâyede Firdevsi’nin bir dizesi verilmiştir:

“Bin yüzyıl önce Firdevsi: “Eline Taşkent’in yayını aldı, kendinde geyiğin gücünü hissetti” diyerek Taşkent’in zanaatkârlarını yüceltmmişti.” (Mirsaidov, 1972: 9).

Maşrikî'nin hayatı adlı hikâyede Muanmarlı şair olan Tin'in şiiri epigraf⁶ olarak verilmiştir.

“Hayat asıl ne demek?

Yeryüzünü seyretmek.

Hayat asıl ne demek?

Yaşamak için güreşmek!

Güreşiniz, kardeşler!”

Tin. (Muanmarlı şair) (Mirsaidov, 1972: 44).

Dolandırıcı adlı hikâyenin girişinde de Sa'dî'nin bir beyiti verilmiştir:

“Güzel sesli şarkıcının şarkıları istirahat,

Sen nasıl şarkıcısın sessizliğin bile cana rahat.” (Mirsaidov, 1972: 117).

Sa'dî

1.6. Hikâyelerin Muhteva Özellikleri

1.6.1. Siyasi Düzey

Sovyetler Birliği egemen ideolojilerini sadece Orta Asya ülkelerinde değil, Orta Doğu'da bulunan Mısır'ın Nasır Dönemi'nde (1954-1970) SSCB ile sıkı ilişkiler kurulmuş, Mısır'a siyaseten ve ekonomik olarak hâkim olmuştur. Bu siyasi birlikler kültür ve edebiyata yansımıştır ve sosyalist tarzı politika izlenerek bilinçli yapılan bir durum ortaya konulmuştur. Ülkede bulunan emperyalizmi yok etmek için Sovyetler Birliği'ne yanaşmak durumundaydı. Hikâyelerinin bir kısmını ele aldığımız Mirmuhsin'de Sovyet yazarı olduğu için ısmarlama eserler yazmıştır.

⁶ Bir bölümün veya eserin girişinde yer alan cümle, şiir veya alıntıdır.

Tarihte 1956 yılında Nasır'ın Süveyş kanalını devletleştirme politikası üzerinde çıkan krizde Fransa ve İngiltere savaş uçakları 31 Ekim'de Mısır'ın başlıca liman kenti olan Pord Said'i denizden ve havadan bombalamış, Sovyet Rusya ise Nükleer başlıklı füze tehditi ile onları geri püskürtmüştür. (6 Kasım 1956) Halkın gizli bir mukavemet teşkilatı kurarak direnmeye çalışması sebebiyle çıkan yangınlar neticesinde şehrin kısmen harap olmasına yol açmıştır (Görgün, 2007: 326). Yazarın ele aldığımız bazı hikâyelerinde başkahramanların bu savaşa katıldıklarını görmekteyiz.

“Bu arada memlekette birdenbire huzursuzluk meydana geldi. Sabahleyin radyolarda Amerika, Fransa ve İsrail askerleri, hava harp kuvvetlerinin Mısır'a savaş başlattıklarını, Port Sait'i çok güçlü bir şekilde bombardımana tuttuklarını açıkladılar. Hayat memmat meselesi, savaş kavgası başladı. Şehirler yıkılıyor, günahsız gözü yaşlılar kurban ediliyordu. Kendi topraklarını korumak ve Süveyş'i emperyalizme vermemek için Sıdkî'de eline silah alıp cenk meydanına koştu.” (Mirsaidov, 1983: 71-72).

“Et Tina yolu üzerindeki eski cami de El Kantar'daki Süveyş köprüsü de büyük zarar gördü. İsrail tarafından uçup gelen uçaklar Port Said'in onda biri kadar gelmeyen El Kantara üstünde eşek arısı gibi ses çıkararak bomba atılan bu yerde sağlam kalan Araplar şaşırıp kaldı. Yerler sarsılıp, alev, duman ve toprak birbirine karışıp gökyüzüne yükseldi...” (Mirsaidov, 1983: 81).

“Bu olay Sıdkî'nin buz gibi tenine ateş verdi; o diğer genç aydınlar gibi memleket işlerine çekildi. Büyük yer sahipleri heyecanlanıp, çiftçilere can geldi. Süveyş Kanalı üstünde olan savaşta Sıdkî eline silah alıp Port Said müdafaasını katıldı.” (Mirsaidov, 1972: 127).

Yazarın hikâyelerinde başlıca aldığı konulardan birisi de İngiliz sömürgeciliğidir. Mısır'da, Nasır Dönemi'nde (1954-1970) SSCB ile sıkı ilişkiler kurulmuş ve Mısır'a siyaseten hâkim olunmuştur. Edebiyatta ısmarlama eserler yazdıran Sovyetler, bir Sovyet yazarı olan Mirmuhsin'e de ısmarlama hikâyeler yazdırmışlardır. Yazarın amacı Sovyetleri bir kurtarıcı ve destekleyici olarak halka göstermektir. Yazarın bazı hikâyelerindeki amacı Sovyetleri Arap halkına iyi göstermektir. Maşrikî'nin Hayatı adlı hikâyede, Maşrikî bu amaçla Bizim Mısır adlı şiiri yazarak SSCB'yi yükseltmek ve Avrupa'nın Mısır halkını sömürmesini durdurmak. Fakat bu şiir yüzünden hapse atılır ve yıllarca hapiste kalır. Daha sonra Faruk Saltanatı devrilir ve Nasır dönemi başlar,

cumhuriyet ilan edilir. “O gece Maşrikî alındı. Böylece on altı yıl hapis yatıp, Mısır’da Faruk Saltanatı devrilip Cumhuriyet’in kurulduğu günün ertesi azat oldu.”

Bir Gazel Tarihi adlı hikâyede Sovyetler’i destekleyen Mısır’ın ileri gelen şairlerinden Muhammed Sıdkî’nın içinde bulunduğu toplum İngiliz emperyalizmini savunur ve destekler. Maarif bakan hizmetçisinin evinde bulunduğu bir davette okuduğu Moskova’yı yücelten şiiri ile oradaki herkes tarafından soğuk karşılanır ve çalıştığı kurumdan çıkartılır. Jandarma casusları da onun peşine takıldığını anlayınca saklanmaya karar verir. Daha sonra Süveyş krizi patlak verir. Muhammed Sıdkî bu savaşın çıktığını radyodan duyunca savaş alanına koşmuş ve savaşmıştır. Sovyetler Mısır’ın yanında olmuş ve Arap halkını ve toprağını korumuştur. Araplarda Sovyetler’i artık dostu olarak görmüştür. Zaten bakıldığında Sovyetler’inde amacı kendini Arap halkına iyi göstermekti ve bunu da başarmıştı. Muhammed Sıdkî de artık çok sevilen bir şair olmuştur ve Moskova adlı şiirini dilediği gibi coşkulu bir şekilde okumuştur.

“II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Amerika, Türkiye gibi Mısır’ı da toplu güvenlik sistemi içine alma sistemi içinde olduğu için askeri yönetim ile iyi geçinmenin yollarını aramıştır. Amerikalıların dostça yaklaşımlarına ve hizmetçi olmalarına rağmen uzun süren İngiliz sömürgeciliği nedeniyle Mısır da halk arasında anti- emperyalist duyguların çok güçlü olması nedeniyle Mısır yönetimi Amerikalılara yakınlaşamıyordu. Mısır halkının Amerika’yı İngiliz sömürgeciliğinin devamı olarak görmesi iki ülke arasındaki yakınlaşma eğilimlerini önliyordu. Mısır basınında Amerikan ve İngiliz emperyalizmlerinden nefret edildiğini dile getiren çok sert yazılar dile getiriliyordu.” (Çeçen, 2000: 189-190).

Ele aldığımız hikâyelerde bir diğer konu ise İngiliz emperyalizmidir. Hikâyelerde İngiliz, Fransız, Britanya, ABD, İsrail tarafından sömürülen Orta Doğudaki Arapların bir dilenci durumuna düşmesi ve sömürülmesi konusu da yer almıştır.

“Dostlar! Ben sizlere başka bir şey söylemek istiyorum. Haberiniz vardır ben önceden, Mısır’da seyahat ettim. Süveyş boylarında, Tanta, İskenderiye derken böyle Nil boyunca, ta Asvonya’ya kadar gittim. Her yerde Arapların hor görülüp, köle olduklarını kendi gözlerimle gördüm. Yetim esirlerin “bahşiş, bayım” diye dilenmesi yüreğimi ezdi. Çaresizlerin karınca kadar değeri yok. HazineLERimizi, petrol ve pamuğumuzu İngilizler Port Said, İskenderiye’ye toplayıp, gemi ile Britanya’ya gönderdi. Irak ve Lübnan’da da

durum bu. Biz, sizin gibi zengin çocuklarını küçük şarkılarla mest edip, cebindeki bütün paraları almanın derdindeyiz. Mısır toprağında binlerce Arap kan ağlamakta.” (Mirsaidov, 1983: 87).

Tarihte Mısır’da Kral Faruk yönetiminden duyulan toplumsal rahatsızlık ve bozulan ekonomi durum nedeniyle halkın artan tepkisinin kendini gösterdiği yerlerden birisi de orduydı. *“Özellikle genç subayların yönetimden duydukları rahatsızlık yönetimi devirmeye yönelik cuntaların ortaya çıkmasına neden oldu. Bu cuntalardan biri de kuruluşu 1942’ye kadar uzanan ‘Hür Subaylar’ cuntasıydı. 1948 yılındaki Arap-İsrail Savaşı’nda uğranılan yenilginin orduda yarattığı tepkiyle de gelişen bu oluşum 1952 yılında Kral Faruk’u devirerek yönetime el koydu.”* (Erdem, 2017: 74). İncelemesini yaptığımız bazı hikâyelerde Kral Faruk Dönemi yansıtılmıştır.

Mona adlı hikâye Kral Faruk dönemini yansıtmaktadır. İngiliz yanlısı olan Kral Faruk halkının ve topraklarının sömürülmesine göz yummuştur. Bu hikâyede bir Mısır vatandaşı olan Mona’nın kendi şehrinde bulunan İngilizlerden ve İngiliz yanlısı olan kendi halkının insanından bile nasıl hor görüldüğü anlatılmıştır. “O kendine benzeyen kötü giyimli, fakir Araplardan başka, iyi giyimli tüm Arapları, kim olduğuna bakmaksızın İngilizlerin ağzına bakan, hain insanlar olduğunu söylerdi. Bunun içinde o piramit etrafında yürüyen yabancılarla arkadaş olan züppe Araplardan iğrenir, polislerden kaçardı.” (Mirsaidov, 1983: 78).

Mona’nın eşi bir İngiliz’in yüzüne tükürdüğü gerekçesiyle hapse girer. “O yıllarda Mona eşini hapishaneden kurtarmak için çocuğunu hiçbir mahkemeye getirmede. Fakat hiçbir yerden yardım bulamadı. “İngiliz vatandaşına hakaret etmenin kurtuluşu yok.” dediler.” (Mirsaidov, 1983: 77).

İngiliz sömürgesi altında kalan Mısır’ı İngiliz yanlısı Arap memurları kendi halkının insanına bile kötü davranmaktadır. Mona geçimini sağlamak için piramitlerin etrafında kukla satmaya çalışır. Fakat Arap memurların hışımına uğrar:

“O an söze bir Arap memur girdi. O rehber İngiliz kelimesini işitir işitmez Mona’ya bakıp bağırdı:

— Defol buradan!

— Size ne yaptım, bayım?

— Neden sahte eşyalar satıp, misafirleri dolandırıyorsun? Parayı geri ver, buradan git!

— Ben kukla satıyorum. Elde yapıldığı herkesçe biliniyor. Alanların da gözü var o zaman almasınlar. Parayı da geri vermiyorum.

— Hemen defol! Yoksa polis çağıracağım!

— Ohooo bunun tehdidine bak ya! Memurluğuna tüküreyim senin! Ben yine iyi sahte oyuncak satıyorum, sen bütün Mısırımızı satıp götürürsün. Üstüne piramitleri de satardın, bay memur!” (Mirsaidov, 1983: 79).

Hikâyenin sonuna doğru Mona’nın eşyalarını satmalarına izin vermeyen ve onu itip yere düşüren Arap memuru gören şık giyimli, seyyahlara rehberlik için gelen Arap kızı memura karşı çıkar ve kalabalığın içinde bu memurun kendi vatandaşını bile aşağıladığını söyleyerek bu duruma lanet eder. Ve onlara rehberlik yapmadan oradan ayrılır. Oradaki memur ise onun gibileri Faruk Saltanatı’nın katili olarak görür.

“— Bu, isyandır, isyan! dedi kilolu bay. Bunun gibiler Faruk Saltanatı’nın katili...” (Mirsaidov, 1983: 80).

Hikâyenin sonuna bakıldığında yazar Mona’nın yaşanılanları ve o Arap kızını unutmadığını yazar. Mona yoksul hayatına devam etse bile İngiliz yanlısı olan o insanlardan kurtulduğu için çok mutludur. “Yıllar geçti. Birçok şey unutulmadı. Fakat yaşanan Mona’nın yüreğinde o zamandan beri güzel Arap kızı hala yaşamakta. O şimdi sokaklarda ona benzeyen inatçı kızları hemen onunla karşılaştırdı. Mona şimdi de garip ve fakir yaşıyordu. Fakat fakir yaşasa da yine de o zamanlardaki yırtıcı yabancı bayların hakaretlerinden kurtulduğu için bin katı şükür etti.” (Mirsaidov, 1983: 80).

Ele aldığımız bu hikâye Kral Faruk döneminde geçmektedir. Faruk bilindiği üzere zevk ve sefaya düşkündür. “*Paraya ve sefahate düşkünlüğü ile tanınan Faruk’un özel hayatı da halkın tepkisini çekiyordu.*” (Bilge, 1995: 177). Yazar Kaybolan Mücevher adlı hikâyesinde buna da değinmiştir. “Fidan gibi gövdesi genç dansçıya hemen şöhrete getirip, etrafındaki birçok yalaka, onun yoluna ne kadar parası varsa feda etti. O İskenderiye’de iki defa Kral Faruk’un sarayına davet edilip hediyeler aldı...”

Mısır’da Süveyş Kanalı dâhil verimli bir alan olan Nil Nehri İngilizler ve bazı Arap zenginleri tarafından yağmalanmış ve bu topraklara birçok fabrika kurulmuştur.

Hüseyin'in köyündeki evler yıkılıp yerine fabrikalar kuruluyordu. Köylülere bir miktar para verip, evlerinden zorla çıkartarak onları göçe zorlamışlardır. Köylülerin itiraz etme hakları bile yoktur. “Hüseyin seferden dönüp geldiğinde, köye girmesi ile şaşırıp kaldı; beyaz şapka takan bazı kişiler yer ölçüp kazık dikiyorlardı. Komşu evlerden birkaçı yıkılmıştı. Ahmet diye bir arkadaşı da anne babasıyla buradan göçüp gitmişti. Köyden ta geniş ovaya kadar uzanan yollardaki büyük hurma ağaçlarını da kesip, devirmişlerdi. Hüseyin kendi evine gitmeden yolda: “El Hammut denilen bir zengin fabrika kuracakmış...” diye bir söz işitti.” (Mirsaidov, 1959: 101).

1920’li yıllarda ilk örnekleri görülen kolhoz sistemi 1930 yılının başında yayılmaya başlanmıştır. SSCB’nin kurduğu bu kollektif çiftlikleri halkın topraklarına el koyularak oluşturuluyordu. Sovyetler bununla kalmayıp ekonomisini daha güçlü bir hale getirebilmek için hidroelektrik santralleri de kurmuştur. Kolhoz işçileri bazen de hidroelektrik santralleri inşaatında kazı alanlarında çalıştırılıyordu. Hikâye de Tursunbay’da bu hidroelektrik santralinde bilmediği bir bölümde, montaj bölümünde çırak olarak çalışmaya başlamış, birçok alet edevat kullanmayı başarmıştır.

Aynı zamanda kolhozda çalışan işçilerinde edebiyata olan ilgisi gösterilmiştir. Sahte Çiçek adlı hikâyede kolhozda işçi olarak çalışan Huşvakt’in güzel sanatlara ilgisi vardır. “Uza köylerimizden birinde Usta Huşvakt denilen zayıfça bir adam yaşıyordu. Bu adam kolhozda sulama işleriyle uğraşıyordu. Onunla birlikte birkaç nazik insan, dutarı iyi çalardı. Nevaî’den de az buçuk okuyordu. Aybek’in bir romanı okuduğunda, böyle acayip kitap yazan edebiyatçılara çok büyük bir saygı duyar ve bu saygısı giderek artardı.” (Mirsaidov, 1972: 197).

Sovyetler dini bir afyon olarak nitelendirmiştir. Dini bir tehdit olarak görmüş, baskı ve yaptırımlarla halkı bastırmaya çalışmıştır. Cehalet Pençesi adlı hikâyede yazar hasta olan bebeğe dua okuyan, nazar değdiğine inanan, halk hekimliği yapan insanları cahil insanlar olarak yaftalamıştır. En sonunda doktor, fabrikada çalışıp karanlıkta kalan ilk işçinin Kerime’nin eşi olduğunu söylemiştir.

—“Fabrikada, dedi Nefise’nin rengi beyazlaşıp.

—İşçi misiniz?

—Evet.

—Sizin gibi karanlıkta kalan ilk işçi sizi gördüm. Böyle güzel şehrimizde küflenmiş insanlarda varmış ya! Çocuğun hayatına neden olduğunuz!” (Mirsaidov, 1972: 228).

Sovyet eserlerinde savaşa katılan ve bu uğurda ölen insanlar yüceltilmiştir. Kumru ve Temenna adlı hikâyede yazar, babası savaşta ölen ve doktor olan Kumru’nun uzaktaki köylerde çalışmaya devam ederek güzel bir hayat kurduğunu, fakat yakın arkadaşı olan Temenna’nın köyde doktorluk yapamayacağını anlayınca evine dönmesini ve sonunun bir bodrum katta küflenerek çalışmasını anlatmıştır. Sovyetlerin uzak bölgelerde çalışma istediğini gerçekleştirmeyen Temenna’nın sonu o kadar okumasına rağmen küflü bir bodrum kat olmuştur.

“O Kumru’nun gözlerine bakmıyor, yere bakıyordu. Kumru’ya göre altı yıllık okuma, bilim, tecrübe, dersler küf olup gitmişe benziyordu...”

Onlar yine vedalaştı. Temenna kumaşların saklandığı yarı karanlık bodruma indi.” (Mirsaidov, 1983: 39).

1.6.2. Sınıf Farklılıkları

Sınıf farklılıkları çeşitli şekillerde adlandırılmıştır. Dil, din, ırk gibi ayırabileceğimiz gibi ekonomik, toplum düzeni, saygınlık, yaşam biçimi, eğitim, eğitimsizlik gibi de sınıflandırabiliriz.

Mona adlı hikâyede ana yönelimi sınıf farklılığıdır. Eserde piramitlerin etrafına gelen yabancılar için oradaki polis ve memurların orada bulunan insanları nasıl kovaladıkları anlatılmaktadır. İşte bu özel ayırım bize zengin-fakir ayrımı yapan bir toplumdan bahseder. “Bir müddet sonra buraya dizili bir halde altı tane araba toz estirip geldi. Polisler de ortaya çıkıp, insanları bir mal gibi bir o yana bir bu yana kovalamaya başladılar. Arabanın içinden birkaç yabancı adam, yine birkaç kadın çıktı. Mona onların konuşmalarından İngiliz olduklarını anladı.” (Mirsaidov, 1983: 79).

Nil Üstünde Ay adlı hikâyede, Fatma’nın ailesi çiftçi bir işçi sınıfındayken Vika’nın babası ise banka müdürüdür. Vika’nın babasının banka müdürü olduğunu duyan Abdül Mümin kızının bu yüksek rütbeli olduğunu düşündüğü bir adamın kızıyla nasıl arkadaş olduğuna şaşırır.

“— Hımmm, dedi Abdül Mümin, — Makamı yüksekmış, nasıl arkadaş olduğunuz? Ya, kızım, sen kendinin kim olduğunu biliyor musun?

— Biliyorum, babacığım, çiftçi kızıyım. Neden öyle dedin? Çiftçiler insan değil mi?

— Yok, kızım, aksine çiftçiler gerçek insan.

— Tamam da... Biz pamuk ekiyoruz, bu gülünç bir iş değil. Eski günler geçip gitti, şimdi Cumhuriyet! Anladınız mı?”

Yalnızca Fatma’nın ailesi değil tüm köy halkı Vika’nın onlardan biri gibi davranmalarına çok şaşırmışlar, onun yaptığı her hareketi medeni olarak görmüşlerdir. “Kadınlar Vika’nın hareketlerine safça güldü. Bağdaş kurup oturan çiftçiler Kahireli Arap kızının “çok kültürlü olduğunu” görüp şaşırmıştı. Babasının banka müdürü olduğunu duyduklarında, birbirlerine baktılar. (Bu memlekette banka müdürünün çok büyük memurlar ile aynı konumda olduğu düşünülür)” (Mirsaidov, 1983: 95).

Acılı Çocuk hikâyesinde yazarın bize sunduğu bu dramatik hikâyede açık bir şekilde sınıf farklılığını görmekteyiz. Zengin-fakir ayrımı yapılan bu toplumda fakirlerin yaşamaya hakkı yoktur. Abu annesiyle yaşayan küçük bir çocuktur. Babası hapse atıldığından beri annesi hastadır. Ona ilaç alabilmek için İngilizlerin çalıştığı bir eczaneden ilaç almak ister fakat eczacı kadın o kadar yalvarmasına rağmen ona istediği ilacı zamanında vermez ve onu küçümser.

“— Missis, ilaç verin, missis, hemen ilaç verin...

— Çık buradan! Çatı penceresinden gel, vahşi! Afacan!

Abu korkup dışarıya çıktı. O yine çatı penceresinin yanına gelip, şişesini yukarıya kaldırdı. Onun boyu bacaya yetmezdi. O uzanarak, insanlara yaslanıp yukarıya doğru gayretle reçeteyi kaldırır, fakat içeride sohbet eden missisi göremezdi. Birisi: “Bu İngiliz kadın oldukça geveze. Konuşmaya daldıktan sonra bir saat konuşur” dedi. “Sonuçta o kadar insan bekliyor değil mi?” dedi biri. “İnsan? Hangi insan bekliyor? Ey akılsız, o seninle beni insan yerine koymuyor ki... Daha anlamadın mı?” dedi öfkelenerek adam. Para karşılığında ilaç satıyor, yoksa buraya gelip, eczane açar mıydı?”, dedi yine bir yaşlı kişi.” (Mirsaidov, 1985: 75).

Bir diğerk fakir-zengin ayrımı yapılan Çilekeş Anne hikâyesinde Şemsiye teyze, dilenci, bodrum katta yaşayan yaşlı, kör bir teyzedir. Savaşın çıkacağını önceden bilen zenginler başka şehirlere kaçıp gitmişlerdir. “Şehir sessiz, durumu iyi olan insanlar iki gün evvel çoluk çocuğunu alıp, İsmonliya, Tanta, Benxa şehirlerine kaçıp gittiler.” Bu kaçanların arasında Sarraf Abdullah da vardır. Sarraf, dükkânı iki küçük çocuğa bırakıp gitmiş, onları mal almaya gideceğini söylemiş ve kandırmıştır. Göz göre göre bu yetim çocukları ölüme terk etmiştir. Küçük çocuklardan biri olan Fuat’a yardım ederken İngilizlere lanet okumuştur.

“—Sarraf nerede?

Geçen gün İsmailiya’ya gittiler. Beni ve Hüseyin’i mallara bakalım diye bıraktılar...

“—Bu çatı seni ezmeden, beni ezip öldürse olmaz mıydı, dedi Şemsiye. —Sarraf da ölsün, İngilizler de ölsün!” (Mirsaidov: 1983: 84).

Sahte Çiçek adlı hikâyede ise bir çiftçi olan Usta Huşvakt, sevdiği şairin yanına gider. Fakat onu çiftçi kılığında gören şair Cerengi, onu küçümser ve vakit ayırmaz.

“—Ben Usta Huşvakt’im. Sulama işleri ile uğraşıyorum. Yazdığınız şeyleri okudum. Şairlerimize selam olsun! Size de teşekkür ederim!.. Ben sizi kendi kolhozumuza davet etmeye geldim. Gelin sizi getireyim.

—Edebiyat gecesi mi yapacaksınız?

—Mümkün... Fakat ben size öylesine teklif ediyorum.

—Vaktim yok, affedersiniz... dedi Cerengi ister istemez elini uzatıp. Sonra elini mendili ile silip attı, sinirlenip yola çıktı. Ne yapacağını bilemeyen Usta Huşvakt’in nefesi kesilip kendini dışarı attı.” (Mirsaidov, 1972: 198).

1.6.3. Ekonomik Düzey

Sosyalist sistemin insanı sadece bir üretim faktörü olarak ele alıp ahlaki ve manevi değerlerinin yok sayarak sadece maddi bir varlık olarak görmesi insanların sistemle ilgili her şeye kayıtsız kalmaları sonucunu doğurmuştur. Ele aldığımız bazı hikâyelerde ekonomik boyutla ilgili bilgiler vermektedir. Politika yüzünden ezilen insanların acizliği gözler önüne serilmiştir.

Mona adlı hikâyede Mona'nın yaşadığı çevre şu şekilde betimlenmiştir: “Bu civarda, Gize şehrine girildiğinde birçok ıssız evler de var. Dışardan bakıldığında insanların terk ettiği harabelere benziyor. Fakat aslında bu barakalarda da insanlar yaşıyordu. Çöl kurbağaları gibi kum tepelikleri arasında yaşamlarını sürdürüyorlardı.” (Mirsaidov, 1983: 77).

“Her gün sabahtan akşama kadar sfenks ve piramitlerin etrafında farklı farklı birçok yabancı seyyahlar gezinirdi... Süslenip boynuna zil asılan develer, arabalar, firavun heykeli ve farklı antika eser satan kişiler, su taşıyıcıları, fotoğrafçılar, burada sabahtan akşama kadar dolaşıyor.” (Mirsaidov, 1983: 76-77).

Mona'nın çocuklarına bakabilmesi için satın aldığı kuklaları yabancılara satıp geçimini sağlaması gerekir. Bu nedenle piramitleri gezmek için gelen yabancılardan peşini bırakmayıp kuklalarını satmaya çalışır. Yabancılar ise onun gibilerine ve çocuklara küçümseyici bakışlarla bakar. İşte Arap halkının nasıl ezildiği böylelikle gözler önüne serilir. “İngiliz, Fransız zenginleri, yarı çıplak, utanmaz kadınları ile birlikte piramit ve sfenkslerin etrafında dolaşıp, piramit taşlarına oturup, bazen zil asılan develeri sürüp fotoğraf çekilirlerdi. Kadınlar kumda yalın ayak yürüyen Arap çocuklarına hayvanat bahçesindeki maymunlara bakar gibi bakıp, gülüşüp, onların avuçlarına tenge koyup, sadaka verirdi.” (Mirsaidov, 1983: 78).

Çilekeş Anne adlı hikâyede ise kıtlık yıllarında üç çocuğunu da birden kaybeden bir annenin dilencilik yaptığı gözler önüne serilmektedir. “İnsanların söylediğine göre kıtlık yılı, ekin meydanında aynı zamanda üç çocuğunu kaybedip, iki gözü kör olmuş. Bazen bastonunu gezdirip çarşıdaki dizili dükkânların yanlarından dilencilik yaparak geçirdi. Geçtiğinde bir avuç bozuk para toplayıp, kendi köşesine bodrum kattaki rutubetli evine doğru yol alırdı.” (Mirsaidov, 1983: 82).

El Mehdî adlı hikâyede ise İngilizlerin sömürüsü altında kalan Mısır'da İngilizlerden para dilenen çocuklar verilmiştir. Bakırcılık yapan Mehdî ise zar zor geçinir, Edington adlı İngiliz'in dükkânı boş kalmazdı.

“El Mehdî seramik kâseye su koyup içtikten sonra torununa da verdi. O anda dar sokaktan geçen “Edington ve K. Magazin” sahibi George Edington'a bakırcılar çekiçlerini vurmuyup dikkatlice ona baktılar. Yollarda oturan beş altı tane eski püskü giyimli çocuk Edington'un yanına gidip ellerini uzatıp: “Mister, bahşiş, mister, bahşiş...”

Mister burnuna doğru uzatılan ufak tefek ellere bakıyordu. Onun “Hatem Tay”lik⁷ özelliği harekete geçip bozuk bir parayı avuç içlerine bırakıyordu.” (Mirsaidov, 1983: 63-64).

1.6.4. Aile ve Toplumsal Yapı

Aile bir toplumun en küçük yapı taşıdır. Sovyetler birçok alanda değişimi ele alırken geleneksel aile yapısını da ele almıştır. *“Sovyetler Birliği’nin üzerinde durduğu en önemli konulardan birisi de Sovyet toplumundaki bireylerin aileye olan bağlılığını yok etme ve aile kavramından uzaklaştırma projesidir.”* (Musahan, 2015: 235).

“Bir toplumsal kurum olarak aile toplumsal örgütlenme içindeki yerini bugünde önemli ölçüde korumaktadır. Ancak her konuda olduğu gibi aile kurumunu da değişme süreçleri içinde görmek ve değerlendirmek gerekir.” (Karataş, 2001: 89). Toplum yapısı aileyi etkilediği gibi, yabancılaşan ve değerini kaybeden bir toplum yapısına dönüşür.

Yazarın ele aldığımız hikâyelerinde Mısır’ın emperyalist güç altında ezilmesi ve aile ve toplum yapısının bozulmasına neden olan, aile kültüründen yoksun kişilerin görüldüğü olayların yaşandığını görmekteyiz. Yazar hikâyelerde aile politikasında İngiliz emperyalizmi adı altında asimile olan insanları eleştirirken Sovyetler Birliği döneminde de aile kavramından yoksun yetiştirilen ve yozlaşan “Sovyet insanı” ile gelineen noktayı bağdaştırabiliriz.

Mirmuhsin Kaybolan Mücevher adlı hikâyesinde bir annenin ölmesiyle birlikte dağılan bir aileyi bize yansıtmaktadır. Melek’in babası Abu Sait eşinin ölümüyle sarsılmış ve kendi içine kapanarak afyona başlamıştır. Çocuklarıyla çok ilgilenemez. Kızı Melek’i bir şarkının yanına verir. Melek genç kız olduğunda bu kadın onu alıp Asvan şehrine gider. Melek’i burada evlendirir. Kadın ölür ve Melek’te eşinden boşanır. Restoranlarda dans etmeye başlar ve meşhur bir dansöz olur. Evlilik dışı ilişkiler yaşar. Bu da aile yapısını bozan ve Türk toplumuna aykırı bir durumdur. Şan ve şöhret gözünü kör etmiş ve ailesini unutmuştur. Babası hastalanır ve ölür. Melek baba ocağına döner fakat hiçbir şey eskisi gibi değildir. Her biri bir yere dağılan bu aile yok olur. Melek işine eskisi gibi hâkim olamaz ve sönüp gider. O artık yok olan bir mücevherdir. Bu olaylara

⁷ Toy şehrinde yaşayan, cömertliği ile meşhur olan Hotam adlı efsanevi Arap’ın ismi-lakabı.

şahit olan çevre, konu komşu ise Melek'i suçlar ve herkes ona sırtını çevirir. Kimse onu görmeye gelmez. Toplum olarak dışlanır.

Nil Üstünde Ay adlı hikâyede ise yazar bize iki farklı şekilde yetişmiş, iki farklı aile yapısı olan Arap kızlarının hikâyesini sunmuştur. Vika Kahire'de yetişmiş zengin, asimile olmuş bir ailenin kızıdır. Arap kökenli olduğu halde Arapça'yı çok iyi bilmemekte ve sürekli İngilizce konuşmaktadır. Çok güzel bir evde yaşadıkları halde aile kavramları yoktur. Evdeki herkesin ne gecesi bellidir ne de gündüzü. Misafir etmek gibi bir kavramları bile yoktur. Evleri soğuk ve neşesizdir. Fatma ise Kahire'nin Huha köyünde doğmuş büyümüş, çiftçi bir ailenin kızıdır. Fatma'nın ailesi ve komşuları çok misafirperver, cana yakın insanlardır. Vika'yı evlerinde çok güzel ağırlamış, eğlence yapmışlardır. Öyle ki Fatma'nın babası misafiri için koyun bile kesmiştir. "Abdül Mümin misafirin dop dolu sofralardan yemeğe alışkın olduğunu düşündüğünden kıymetli misafirine göce pişirmeyip, semiz bir koyun kesti ve bolca et ikram etmek istedi." (Mirsaidov, 1983: 94).

Nukre adlı hikâyede savaşta ölen bir babanın ardından dağılan bir aileyi yansıtmaktadır. Nukre'nin babasının ölmesiyle birlikte anne ve baba kültüründen yoksun olması onu komsomola itecektir. Komsomol, Sovyetler Birliği'nin oluşturduğu gençlik teşkilatıdır. Burada yetişen gençlerin ekonomi, sanayi, bilim, kültür alanında iyi bir eğitim alarak kominizme katkı sağlaması amacıyla kurulmuştur. Nukre de üvey babasının şiddetinden kaçarak komsomola sığınır ve burada çok güzel bir eğitim alarak bir deney istasyonunda master öğrencisi olarak araştırmalar yapar.

Mona adlı hikâyede ise Mona'nın eşi bir İngiliz vatandaşına hakaret etmesinden dolayı hapse girmiştir. Hapse girmesiyle Mona, üç çocuğu ile birlikte tek başına kalmıştır. Geçimini sağlamak için yaptığı işte İngiliz yandaşları olan kendi yurdunun vatandaşları tarafından dışlanmıştır.

1.6.5. Savaş-Çatışma

Bir Gazel Tarihi hikâyesinde geçen savaş, yöneticiler arasında geçen bir savaştır. Sovyetleri destekleyen eser kahramanı Muhammed Sıdkî emperyalist güçlerin ülkesine savaş açacağını duyunca savaş alanına koşmuştur. "Sabahleyin radyolarda Amerika, Fransa ve İsrail askerleri, hava harp kuvvetlerinin Mısır'a savaş başlattıklarını, Port Sait'i

çok güçlü bir şekilde bombardımana tuttuklarını açıkladılar. Hayat memat meselesi, savaş kavgası başladı. Şehirler yıkılıyor, günahsız gözü yaşlılar kurban ediliyordu. Kendi topraklarını korumak ve Süveyş'i emperyalizme vermemek için Sidkî de eline silah alıp cenk meydanına koştu." (Mirsaidov, 1985: 71-72).

Yalnızca bir yerde Muhammed Sidkî ile bir beyefendi arasında küçük fiziksel bir çatışma yaşanmıştır.

"— Şair, dedi kalan üç kişi arasında boynuna kravat takan bir beyefendi. Siz Moskova'ya yüreği geniş diyerek onu yüceltiniz. Dünyada Londra, Paris, Washington adında şehirlerde var ama!

— Doğru, onlarda var, dedi Sidkî. Şiirinin olduğu kâğıdı katlayıp kenara koydu.

— Ben onların da büyük şehirler olduğunu inkâr etmiyorum ki kıymetli beyefendiler. Fakat yüreği geniş, özgürlükçü, insancıl diyerek ben onları Moskova ile kıyaslamıyorum. Ben Paris'e, Londra'ya da gittim. Moskova'ya da gidip kendi gözlerimle gördüm." (Mirsaidov, 1985: 71).

Küçük bir çatışma yer ölçücüler ve Hüseyin arasında olmuştur. Evlerinden çıkmalarını söyleyen yer ölçücüye Hüseyin çıkışır ve göçmeyeceklerini söylemesi üzerine aralarında bir çatışma yaşanır.

"— Annene söyle, yarın buradan taşınmalısınız! Yarın burası kazılacak!

— Gitmiyoruz! İşte, paranı al!

— Bana sen diye hitap etme afacan! Sen kimsin?

— Neden hurma ağaçlarını kestiniz?

— Bak hele... dedi şişman adam kasıtlı olarak ses tonunu biraz düşürüp.

— Evime izinsiz girdiğin için işte şimdi bu taşı kafana atacağım!"

Hüseyin dağ gibi titreyip, yerden taş aldı. O şişman adam cahil çocuğun davranışından korkup, bir adım geri atarak çantasının içinden kömür gibi kapkara bir tabanca çıkardı. Tabancayı Hüseyin'in karnına doğrulttu. Şişman adam "taşı at" der gibi başını kımıldattı. Hüseyin taşı atmadı, sinirli bir şekilde olduğu yerde kaldı. Bu durumu gören annesi çok korktu. O yürüyerek avluya inip, şişman adama rica etmeye başladı." (Mirsaidov, 1959: 102)

“İnsanlar ve devletler anlaşılmayınca, uluslar, liderler birbirine ters düşünce savaş olgusu ortaya çıkmakta. Savaş ise hangi nedenle yapılırsa yapılsın, herkes için kan ve gözyaşıdır, bir insanlık trajedisidir” (Daver, 1992:181). Çilekeş Anne adlı hikâyede de yönetimin yaptığı ve halkın maruz kaldığı bir savaş ve savaş sonrası yaşanan bir olay vardır. El Kantara bölgesine bombardıman yapılmasıyla birlikte etraf yıkıntı ve harabelere dönmüştür. Şemsiyede bu yıkıntılar arasında kalan bir çocuğu kurtarmaktadır.

Bir çatışma da Bay Pitts ve Hintliler arasında geçmiştir.

“Beklenmeyen bir anda Wold Pitts ayağa kalkıp kulüp başkanı ve profesöre yüksek bir sesle:

—Ben Amerikalıyım, böyle saçmalığa izin vermiyorum!

—Bu saçma değil, bu gerçek! dedi kulüp başkanı. Bay Pitts biz sizi vicdanlı ve dürüst biri diye tanıyorduk... Tertip ve edebinizi korumanız gerek!

—Yok, bu sözler benim vatanıma nispeten iftira ve hakaret! Ben buna izin vermiyorum! Wold Pitts, çömelene, bağdaş kurup oturan insanları bir o tarafa bir bu tarafa itip, onların omuzlarından ayağını kaldırıp geçerek, kürsüye yakınladı. Elini profesöre doğru kaldırıp: —Bu zenci haddini aşır, benim Amerikamı kirletti, nankörlük yaptı. Konferans durdurulsun!

—Siz, Bay Pitts, bu sözü nerede konuştuğunuzu biliyor musunuz? Kulüp başkanı yerinden kalktı. — Burası Teksas Eyaleti değil, bağımsız Hindistan Devleti! Ben sizi iyi biri diye bilirdim, çok yazık!

—Sizde iftiracısınız! Bu işe yaramaz zenci kürsüden insin! Yoksa...

—Bu çok büyük bir saygısızlık! dedi yerinden kalkan birkaç Hintli. Bazıları siyah, kuvvetli elleriyle Wold Pitts’in yakasından sağlam bir şekilde yakaladı. Bekçi oturduğu yerde başını sallayıp, hayıflandı...” (Mirsaidov, 1972: 85).

“—Konuşmanız bitti mi? dedi.

—Evet.

—Şimdi burayı boşaltır mısınız, sessizce çalışsak.

—Bir şey demediniz ki!

—Neden bana böyle saçma sapan şeyleri bir saattir anlatıyorsun?

—Sizi şikâyet edeceğim!

—Defol git buradan! Aptal!

Wold Pitts'in gözü kızarıp, odadan çıkıp gitti." (Mirsaidov, 1972: 87).

1.6.6. Irkçılık

Batı Dünyasında Irkçılık, modern çağın en önemli olguları arasında yer alan sömürgecilik ve onunla bağlantılı kapitalist sistemin oluşturduğu şartlar altında sömürgeciliğe meşruiyet tanıyan bir ideoloji olarak ortaya çıkmıştır. Tarih boyunca Batı kolonyalizmi ve kapitalizminin gelişme aşamalarına bağlı olarak ırkçılık da farklı tezahürlerde gelişmiştir (Şentürk ve Canatan, 1999: 128).

Bay Pitts adlı hikâyede Wold Pitts adlı Amerikalı para kazanmak amacıyla geldiği Hindistan'da ırkçılık yapmış ve kendini üstün bir ırk gibi gösterip Hintlileri küçümsemiştir.

"O bazen bu kulübe girerdi. Beyaz tenlileri över, yerli insanların yüzüne bakmadan, at gözlüğü takmış gibi sağa sola bakmadan doğruca giderdi... (Doğu memleketlerinde İngiliz ve Amerikalılar yerli halkın yüzüne bakmaz, aksine, yerlilerin onların yüzlerine bakması gerekmiş.)" (Mirsaidov: 1972: 84).

Öyle ki Bay Pitts bir konferansta zenci bir Profesörün Amerika'da yaşadığı zorlukları anlatmak için toplanılan salonda Profesörün üstüne yürüdü ve: "Bu zenci haddini aşır, benim Amerikamı kirletti, nankörlük yaptı. Konferans durdurulsun!" demiştir (Mirsaidov, 1972: 85).

1.6.7. Aşk

Yazar Sevginin Doğuşu adlı hikâyede köyünden başka bir kazı alanına çalışmaya gelen sıradan bir kolhoz işçisi olan Tursunbay'ın bir aşk için nasıl işinde yükseldiğini bize göstermiştir. Bir hidroelektrik santrali olan HES binasında çalışan Lida'ya âşık olur. Lida ile birlikte olabilmek için köyüne, çok özlediği anne babasına geri dönmez ve HES de kalmaya devam eder.

"Ona yeni kurulmakta olan işçi lojmanlarında kalacak bir yer de temin edildi. Tursunbay üstündeki gömleğin düğmesini açıp, mavi renkteki tulumunu giydi. İlk

günlerde nasırlaşan elleri ile tornavidayı çevirip küçük vidaları birleştiremedi. O çok dikkat etti. Ünitenin parçalarını yanlış eklerdi, tamirci de yeniden eklemesini söylerdi. “(Mirsaidov, 1959: 17-18).

Sovyet eserlerinde emek önemli bir yer alır. Çalışkan bir genç olan Tursunbay burada montaj bölümünde çırak olarak işe başlar ve çok yorulur. Lida burada ideal bir tip olan Tursunbay’ın çalışkanlığı ve verdiği emek gösterilerek ona sürekli çalışmasını her şeyi öğrenmesi gerektiğini söylerdi. Lida burada norm bir karakterdir. Başkişisi olan Tursunbay’ın gelişmesine hizmetçi olur ve onu destekler. “Bir ayın içinde Tursunbay önceki kilolarını vererek iğne ipliğe döndü. Her gün teneffüs saatinde Lida’nın yanına gelir ve ilk olarak: “Nasıl, bugün hata yaptın mı, makinist azarlasa da sen bir şey söyleme. Hepsini zamanla öğrenirsin...” dedi. (Mirsaidov, 1959: 18).

1.6.8. Uyuşturucu ve Madde Kullanımı

Uyuşturucu Türkçede yeni bir kelime olup bunun karşılığında Arapça ve Farsçada muhaddir (örten, kapayan), Batı dillerinde Yunanca narke (uyku) kökünden narkotik kullanılır. (Başoğlu, 2012: 248).

“Bir maddenin uyuşturucu madde sayılıp sayılmayacağı söz konusu olduğunda kişide alışkanlık yaratması önemli kriterlerden bir olmaktadır. Ayrıca o maddenin uyarıcı, keyif verici, hayal doğurucu, tahrik ve sarhoş edici olup olmadığına, insan irade ve muhakemesini ortadan kaldırıp kaldırmadığına da bakarak karar verilmektedir.” (Gökler ve Koçak, 2008: 90).

Melek’in babası Abu Said, eşinin ölümüne dayanamaz ve afyona başlar. “Annesi vefat ettikten sonra iki erkek, bir kız kardeş hiçbir zorluk çekmedi. Komşular sevabına Melek’in saçını başını yıkar, paklar, tarardı. Abdul Said afyona da bu zamandan sonra başladı.” (Mirsaidov, 1983: 109).

Afyon insanı hem bedenen hem de psikolojik olarak yoran ve yıpratan bir maddedir. Abu Said de bu madde yüzünden iğne ipliğe dönmüştü. “Abdul Said her gün iki kere afyon içerdi. Yok, aslında o afyonu değil, afyon onu yemişti... O çöp gibi zayıflayıp, güçsüz kaldı.” (Mirsaidov, 1983: 110).

1.6.9. Yozlaşmak

Yozlaşmak, bireyin veya toplumun kendi değerlerini yitirerek diğer halklara ait olan değerleri benimsemesidir. Kültür ve içinde barındığı unsurlar bir toplumu ayakta tutar. Bu değerlerin yozlaşması ve giderek toplumun yok olması demektir. Dilin, gelenek ve göreneklerin ahlaki değerlerin ve dinin yozlaşmaya uğraması demek o toplumun yozlaşması ve değerini kaybetmesine yok açar.

Yazar Arap halkının yozlaştığını ve kendi değerlerine sahip çıkmadığına da dikkat çekmek istemiştir. Melek'i seyretmeye gelen Araplar kendi milli kıyafetleriyle değil, Avrupa ya özgü giyinmiştir. “Burada uzun jellabiya⁸ giyinip, başına agel⁹ saran iki Arap güvenlik görevlisinin dışında tüm Araplar Avrupa'ya özgü giyinmişti.” (Mirsaidov: 1983: 107).

Kendi halkını ve değerlerini unutan Melek'te bu kervana katılmıştır. “O sonra, yabancı zengin biriyle birlikte İtalya'ya gitti. Saçlarını kestirip, Avrupa tarzı giymeye başladı.” (Mirsaidov, 1983: 109). Yazar Arap halkının yozlaştığını ve kendi değerlerine sahip çıkmadığına da dikkat çekmek istemiştir.

“Vika eskiden olduğu gibi Avrupa tarzı giyinmişti. Paçaları kısa, bacaklarına yapışık dar bir pantolon, saçları kısa, sol bileğinde altın zincir, gözünde elma yaprağına benzer eğri siyah gözlük vardı. O hızlı hızlı nefes alarak, Fatma'nın anne babasının önünde onunla İngilizce konuştu. Fatma hemen ona ima ile Arapça konuşmasını, burada hiç kimsenin İngilizce bilmediğini söyledi. Vika, suya bakan bir insan gibi biraz dinlenip, içini çekti. Kırık Arapçasıyla, araya İngilizce kelimeler katarak konuşmaya başladı. Onun söyledikleri su katılan yemek gibiydi.” (Mirsaidov: 1985: 109).

1.6.10. Simgesel Çözümleme

“Simgeyle anlatımın, ifadede belirsizlik ve kapalılık yarattığı kuşku görülmez bir gerçektir. Bu iki ögenin doğurduğu yeni ortamına adı gizemlilik.”(Yivli, 1994: 5). Egemen ideolojinin olduğu yıllarda gerçekler simgelerle ifade edilmiştir. Çünkü bu

⁸ Nil Vadisi'nden gelen ve ayrıca Sudan, Etiyopya ve Eritre'de geleneksel olarak giyilen gevşek, geleneksel Mısır giysisidir.

⁹ Arap erkeklerin kefiyelerinin üzerine bağladıkları, yünden örülmüş kalın çember bağ.

dönem yazarlarının gerçekleri açıkça yazması olanaksızdı. Yazarlar da eserlerinde bu gerçekleri herhangi bir mekâna, kişiye, varlığa yansıtarak simgeleştirmişlerdir. *“Romanlar simgelerin çözümlenmesinde, eserin yazıldığı ve yazarın yaşadığı zamanın olaylarının bilinmesi ve yorumlanması önemlidir, çünkü simgeleri çözecek olan tarihi gerçeklerdir.”* (Adıgüzel, 2011: 41).

Yazarın bu hikâyesinde kullandığı simge dolunaydır. Hikâyenin girişinde Fatma ve Vika Nil Vadisi’nde otururken dolunay Nil Nehri’nin üstüne yansımıştır. İki arkadaş birbirlerini dolunaya benzetmişlerdir.

“Keyifli anlarda Vika yarı gece de Fatma’yı sürükleyip, Nil boyuna alıp giderdi. Burada iki dolunay parlayıp dururdu: biri Nil’in üstünde, biri Nil’in altında...

— O yansıması... dedi itiraz edip Fatma, Vika’nın ellerinden tutup, işte ikinci ay!

— No, no! dedi Vika, öyleyse üç dolunay var: bir gökte, ikisi yerde.

— Arkadaşım, ayın iki tane oluşu gayet iyi. İki en güzel sayı.” (Mirsaidov: 1983: 95).

Hikâyenin sonunda ise nehre yansıyan dolunayın yansıması kuvvetli rüzgâr ve salın titremesiyle yok olmuştur. Asıl gerçek dolunay gökyüzünde parlamıştır.

“Fatma bu odada üç günü zar zor geçirip yine kendi köyüne döndü. Akşamleyin Lüksor’a gelip trenden indiğinde, sala binip Nil’i geçti. Yine o dolunay büyük nehrin üstünde parlıyordu. Ayın aksi ise su içinde altın balık gibi kıvıldıyordu. Doğudan esen rüzgâr kuvvetliydi, sal titreyip, su yüzünde küçük dalgalar oluşmaya başladı. Sudaki ay yankısı dalgalara aldırmaıyıp, küçük küçük parçalara ayrılıp kayboldu. Fakat gerçek ay Huha’nın gökyüzünde parlayıp durdu. Fatma Nil üstündeki dolunaya uzunca gözlerini dikip, köy tarafına doğru süzölüp gitti.” (Mirsaidov: 1983: 100). Gökyüzünde parlayan gerçek dolunay Fatma’yı simgelerden, dolunayın yansıması Vika’yı simgelemektedir.

İbis Kuşları adlı hikâyede simgesel bir anlam taşıyan bu kutsal kuş, insanların bu bölgelere fabrika kurmalarından ve ekolojik koşullar sebebiyle Hüseyin ve annesi gibi göç etmiştir. Fabrikaların kurulduğu yerlerde ekoloji bozulduğu için besin açısından zorluk yaşayan kuşlar insanların bulunduğu temiz havanın olduğu yere göçerler. Yanlış tarım politikaları ve kentleşme, fabrika kurum alanları, yaşam alanlarının kısıtlanması ve

sayılarının azalması ile belirli yerlere göç etmişlerdir. “Masmavi gökyüzü, dik hurma ağaçları görölüyordu. Fakat tarlalarda yayılan, sabahtan akşama kadar ötüşüp şarkı söyleyen kuşları görünmüyordu...” (Mirsaidov, 1959: 102).

Çilekeş Anne adlı hikâyede de bu durum sergilenmektedir. “Her taraf sessiz... Bütün bir şehir kabristana benziyordu. Yıkıntılar üstüne ay kömür gibi kızarıp, kızgınlaşmıştı. Geceleri gökyüzünde ötüşüp, dans edip geçen ibis kuşları da yok. Fakat zavallı Şemsiye bunları görememekteydi.” (Mirsaidov, 1983: 82).

El Mehdî adlı hikâye de ise yazar Subh’un kanının akmasını Nil Nehri’nin kıvılcığına boyanmasıyla bağdaştırmıştır. Aslında bu olay bir simgeseldir. Eserde İngilizlerden para dilendiği için dedesi tarafından ellerine çekiçle vurulan Subh’un kanı akarak Nil Nehri’ne kadar ulaşmıştır. Mısır Mitolojisinde Mısır firavunun başına gelen on büyük beladan biri olan Tanrı’nın Musa’ya asasını Nil Nehri’ne tutmasını buyurması ve Musa’nın asayı nehre tutunca kana bulanması verilir. Bu iki olayı şöyle bağdaştırabiliriz. Mısırda Nil’in önemi büyüktür. Hal böyle iken Nil’in kana dönüşmesi Mısırlılar için kötü olur. Sonu kuraklığa kadar gider. Hikâyeye gelecek olursak Mehdî o kadar sömürülmekten ve küçük çocukların dilenmesinden, ekonomik kaygıdan bıkmış olacak ki en sevdiği torununun canını acıtmayı göze almıştır. Mirmuhsin burada Subh’un kanını akıtarak Nil Nehri’nin değerini kaybetmeye çalışmak ve Mısır’ın sömürülmesini durdurmak amacıyla bu olayı simgesel bir şekilde yansıtmıştır.

Yıkılmaz Kaya adlı hikâyede yazar, Cörebek’in kanser hastalığı üzerinden gerçek bir mesaj verirken aynı zamanda bu hastalıkla birlikte batıyı, batı emperyalizmini ağır bir şekilde eleştirmiştir. Yazar gerçek anlamda batıya dair düşünceleri kansere benzetmiştir. Cörebek üzerinden ölmeyecek olan Sovyet düşüncesini, Sovyetler için her zaman umut olduğunu işaret etmiş ve bunu okuyucuya bahar adı altında bu mesajı vermiştir. Hikâyede hep bir yeniden doğuşun, dirilmenin vurgusu yapılmıştır. Baharın gelmesi, Cörebek’in diktiği fidanların büyüüp çiçek açması, dünyaya bir bebeğin gelmesi yeniden doğuştur. Hikâyede yılan metaforu da simgesel bir özellik taşıırken, yeniden dirilme ve yaratılış anlamı taşımaktadır. Bu kavram üzerinden Sovyet düşüncesinin hiçbir zaman ölmeyeceğini vurgular. Cörebek bu düşüncesini hiçbir zaman öldüremediler. Kendisi ölse de düşüncesini yaşattı.

1.6.11. Tarihi ve Efsanevi Kişiler

1.6.11.1. Tarihi Kişilikler

Nefertiti: (M.O 1370-1330) yaşamış bir Mısır kraliçesi olup, Firavun Akhenaton'un eşidir. Eski Mısır tarihine ait bütün kitaplar onun dillere destan güzelliğinden bahseder. Adı güzellik geliyor güzel olan ya da güzelden gelen anlamlarına geliyor. Kimi kaynaklarda Nefertitinin asıl adının Tadukhepa olduğu ünlü güzelliğinden dolayı Nefertiti ismiyle anıldığı ifade ediliyor. (Antik Tarih, 2018:1) Onu ünlü yapan güzelliğiymiş.

Tutankhamon: Kral Tautankahmon 9 tahta çıkmış ve 18 yaşında ölmüştür. MÖ 1332-MÖ 1323 yılları arasında hüküm sürmüştür. Babası ölünce, başka bir anneden olan üvey kızkardeşi Ankhesenamen ile evlenerek tahta çıkmıştır. Saltanatının ilk yıllarında, Mısır'ın eski çok tanrılı dinine dönüş yaşandı. Kendisi de Tutankhamon adı yerine Tutankamon adını almıştır. Bu çocuk kralın iktidarı sıradandı. Dokuz yaşlarında tahta çıktığında, ülke hala ölen babası Akhenaten'in Mısır'ı geleneksel çok tanrılı dininden tek tanrılı bir dine geçmeye yönelik verdiği yanlış kararın yarattığı kaosla çalkalanmaktaydı. Ay ismindeki kraliyet danışmanı Akhenaten'in politikasını tersine döndürmek, eski tanrıları tapınaklarına geri getirmek için kralı adeta bir kukla gibi kullanmıştı. Tutankamon öldüğünde sadece 18 yaşındaydı.

Ramses: Mısırın altın çağı boyunca firavunluk tahtına oturmuştur. Mısırlılar tarafından Büyük Ramses olarak görülmüş ve 66 yıllık saltanatı Mısır'ın göç ve ihtişamının zirvesi kabul edilmişti.

I.Thutmose: (Thothmes, Thutmosis veya Tuthmosis) Antik Mısır'ın 18. Hanedanının üçüncü Firavunu. I. Thutmose kendinden önceki firavunlardan daha fazla Mısır sınırlarını genişletme çabasına girmiş, Levant ve Nubia derinliklerine ilerlemiştir. Mısır'da pek çok tapınak inşa ettirmiş ve Krallar Vadisi'nde kendisi için mezar yaptırmıştır. (Vikipedi)

Tiye: Luvi halkından olan Mısır Kraliçesi Tiye, Kral III. Amenhotep'in eşi ve Kral Tutankamon'un büyük annesidir. Oğlunun hükümdarlığı zamanında ölmüştür.

3.Thutmose: III. Thutmose (Thutmosis veya Tuthmosis) 18. Hanedanın altıncı firavunudur. II. Tutmosis'in Kraliçe Hatsepsut'tan olmayan oğludur. II. Tutmosis

öldükten sonra Kraliçe Hatşepsut ülkeyi tek başına yönetti ve III. Thutmosis'i tahttan uzaklaştırdı. 20 yıldan fazla iktidarda kaldı. İktidara geldikten birkaç ay sonra Megiddo¹⁰ kentini yedi ay kuşatma altında bırakır ve halkı aç bırakır. Düzenlediği 17 sefer boyunca da diğer birçok firavunlardan da toprak almış ve sınırlarını genişletmiştir.

Zoser: Kral Khasekhemwy ve Kraliçe Nimaethap'ın oğlu olan Firavun Zoser Antik Mısır zamanında 3.hanedandır. Kendi adına bir piramit yaptırmış ve Zoser'in kabrinin burada bulunduğu kabrinin burada bulunduğu bu piramidin Mısır'da inşa edilen ilk piramit olduğu öne sürülmektedir. Taş mimarisiyle ayakta kalabilen en eski yapıtlardan biridir.

Mahmud Teymur: 16 Haziran 1894 yılında Kahire'de doğmuştur. Babası dönemin kültür hayatının önemli şahsiyetlerinden Türk asıllı Ahmed Teymur Paşadır. Küçük yaşta klasik eserler okumaya başlamış, hikâye ve piyes yazarı olan ağabeyi Muhammed Teymur ile halası şair Aişe İsmet Teymur da onun edebiyata yönelmesinde etkili olmuştur. Abisinin etkisiyle Batı edebiyatına yönelmiştir. Maupassant ve Çehov'dan hikâyeler okumuştur. Bir süre Dışişleri bakanlığında çalışmış ve realizmin etkisiyle Mısır'ın sosyal hayatını ele alan hikâyeler yazmıştır. Birçok dergi ve gazetelerde yazılar yazmıştır. 1947 yılında 1. Fuad Arap Dil Akademisi hikâye ölünü kazanmıştır. Akademinin Arap Edebiyatı, Arap yazısının kolaylaştırılması, biyoloji ve ziraat komisyonlarında çalışmalar yapmıştır. 1962 de Mısır hükümetinin 1. Derece İmtiyaz nişanına layık görülmüştür. Tedavi için gittiği İsviçre'nin Lozan şehrinde 25 Ağustos 1973'te vefat etmiştir. (Aytaç, 2003: 387).

Kral Faruk (1920-1965): Mısır'ın son kralı Kral Faruk 11 Şubat 1920'de Kahire'de doğmuştur. Babası Kral Fuâd'ın ani ölümünden sonra 1936'da tahta çıkmıştır. *“Bir müddet sonra İngiltere ile askeri ve siyasi ilişkileri gözden geçirerek bir ittifak anlaşması yapmıştır (26 Ağustos 1936). Bu anlaşma ile Mısır'ın İngiltere'ye olan bağımlılığı azalırken İngiltere Süveyş Kanalı'nda askeri üs bulundurma hakkı kazanır. 1937'de Montrö Konferansı ile kapitülasyonlar kaldırıldı ve aynı yıl Mısır Milletler Cemiyetine üye oldu”* (Bilge, 1995: 177).

¹⁰ İsrail'in Megiddo bölgesinde bulunan bir tepe.

II. Dünya Savaşı yıllarında İngiltere yanlısı olan Kral Faruk, İngiliz askeri birliklerini Süveyş bölgesinde istemeyen halkın tepkisini görmüştür. Arap-İsrail Savaşı'ndaki yenilgi de ülkeyi iyice huzursuz etmiştir. Kral Faruk'un bir yanda da eğlenceye, paraya ve zevke düşkünlüğü halkın tepkisini çeker. Vefd Partisinin milliyetçilerinin onu devireceğini anlar ve İngilizlere sığınır. 22-23 Temmuz 1952 yılında Cemal Abdünnasır'ın darbe yapmasıyla birlikte Karl Faruk ailesiyle birlikte ülke dışına gönderilir. Roma'ya yerleşir ve burada sosyeteye karışarak hayatını devam ettirir ve 1965 yılında kalp krizinden vefat eder.

Tevfik el-Hakîm (1898-1987): Arap Edebiyatının en önemli temsilcilerinden biridir. Mısırlı olan Tevfik el-Hâkim roman ve oyun yazarıdır. 1898' de İskenderiye'de dünyaya gelmiştir. Babası yargıç, annesi Türk asıllı zengin biridir. Annesi ona küçük yaştan itibaren hikyeler okuyarak edebi hayatının şekillenmesinde rol oynamıştır. Babası roman hikâye gibi edebi türlerle değil de Arap şiirleriyle ilgilenmesini istediye de Tevfik el Hâkim Alexandre Dumas, Ponson du Terrail'in romanlarını babasından gizli okumuştur. Annesi ona küçük yaştan itibaren hikâyeler okuyarak edebi hayatının şekillenmesinde rol oynamıştır. Lise yıllarında Mısır halkının İngilizlere başlatmış olduğu isyan üzerine oyun yazmıştır. Babasının ona izin vermediğinden dolayı Hüseyin Tevfik takma adıyla oyunlar yazmıştır. Hukuk Fakültesinden mezun ve doktora yapması için babası onu Paris'e gönderir. O burada eğitimden ziyade tiyatro ile ilgilenir. Shakespeare, Goethe, Pirandello gibi sanatçıların oyunlarını izler ve bunun yanında Fransız kültürüne de yönelmiştir. Doktorasını tamamlamadan dönmüş ve farklı şehirlerde yöneticilik, savcı vekilliği yapmıştır.

Tek perdelik oyunlar yazarak gazete ve dergilerde yayımlar. Mısır'da yaşanan siyaseti yazmış olduğu oyunlarına da yansıtmıştır. *“Paris'te UNESCO üyesi olarak bulunuşunun ardından çalışmalarında modern Batı tiyatrosunun, özellikle II. Dünya Savaşı'nı yaşayan insanlığın içine düştüğü saçmalıkların, boşa çabaların sergilenmesiyle oluşan absürt tiyatronun saçmalıklara dayanan güldürü oyunlarının etkileri görülür”* (Fazlıoğlu, 2012: 13).

Birçok roman, hikâye ve makale yazmış olan Tevfik el-Hâkim'in bu eserleri birçok dile çevrilmiş ve sahnelenmiştir.

Uluğ Bey: Asıl adı Muhammed Taragay olan Uluğ Bey, Azerbaycan'ın Sultaniye şehrinde doğmuştur. Türk-İslam dünyasının aynı zamanda tüm dünyanın tanınan isimlerinden olan Uluğ Bey, iyi bir eğitim almış astronom, şair, tarihçi, matematikçidir. Valilik, hükümdarlık yapmıştır. Semerkand'ı büyük bir ilim, kültür ve sanat merkezi haline getirmiştir. Kendisi gibi sanatkâr ve âlimleri etrafından toplamıştır. İlmi alanda başarı gösteren Uluğ Bey, matematik ve astronomi alanında çalışmalar yapmıştır. Uluğ Bey birçok medrese yaptırmıştır. Semerkant'ta dönemin en modern rasathanesini kurmuştur. Ay, güneş, gezegen ve yıldızların yükseklikleri ölçülebilceği bir gözlem evi kurmuştur. Bu rasathanede yapılan ölçüm ve hesaplamalar günümüz değerine oldukça yakındır.

1.6.11.2. Tarihi Mekânlar

Mısırda 100'den fazla piramit bulunmaktadır. Bunların içinde en bilinenleri ise Gize'daki bu üç piramittir. Keops, Kefren ve Mikerinos piramitleri. Ve bu piramitlerin önünde yer alan Büyük Gize Sfenksi.

Keops Piramiti: Kahire'nin Gize şehrinde bulunan yapıt, üç anıtsal yapıdan en büyüğü ve en eski olanıdır.

Büyük Gize Sfenksi: Dünyadaki en büyük taş heykeldir. Yüksekliği 20 metredir. Pençelerinin arasında bir tapınak vardır. Yatan aslan biçiminde kafası ise firavun yüzü şeklindedir. Antik Mısır mitolojisinde kutsal sayıldıkları için kutsallık ve büyü güçlerini kullanarak mezarları ve piramitleri koruması amacıyla inşa edilmiştir. Büyük Gize Sfenksindeki yüzün dördüncü hanedanlık döneminde Mısır Kralı olan Kefren'in yüzü olduğu düşünülmektedir. (Antik Tarih.com). Yazar Mona adlı hikâyede anlamı zenginleştirmek ve güçlü bir giriş yapmak için intak sanatını kullanarak Büyük Gize Sfenksi'ni konuşturmuştur. “Sfenks zirveden onların yüzlerine bakıp: “Ben asırlardır vücudu toprakta cansız bir şekilde yatıyorken işte şimdi aydınlığa çıktım”, “Kendi toprağımı hiç kimseye vermiyorum, onu bağrıma basıp yatarım” ve “Ben Port Said'de yaralandım, beni öldüremediler. Ben her zaman vatanımı korudum ve hep uyanık kaldım...” (Mirsaidov, 1983: 76).

Krallar Vadisi: Mısır'ın Luksor şehrinin batı tarafında bulunan Krallar Vadisi, firavunların ve dönemin ileri gelenleri için yapılan mezarların bulunduğu bir vadidir. “*Krallar Vadisi, kralların yeraltı mezarlarının bulunduğu yerdir. Mısır kralları M.Ö.*

2630-1640 yılları arasında, kendilerine piramit şekilli mezarlar yaptırmışlar, fakat mezarların açılarak yağma edilmesi nedeniyle, yerlerinin gizlenmesi amacıyla, Yeni Krallık döneminde 18. Sülaleden itibaren, Teb şehrinin karşısında, nehrin sol yakasında, taşkınlardan uzak, Libya sıradağları adı verilen yaklaşık 400 m'lik sivri tepeleri olan alanda, kuru bir dere vadisinde, yer altı mezarına gömülmüşlerdir. “Doğu Vadisi” ve “Batı Vadisi” olmak üzere ikiye ayrılan Krallar Vadisinde mezarların çoğu, Doğu Vadisindedir.” (62 mezar). (Doğaner, 1995: 88).

Hatşepsut Tapınağı: Hatşepsut, (Maatkare, Maat-ka-Ra, Hashepsut) Kraliçe Ahmose'nin ve Firavun I. Tutmosis'in kızıdır. II. Tutmose'nin eşidir. Güçlü ve zeki bir kadındır. İktidarda olmak için birçok komplo kurar ve sonunda rahiple anlaşarak kendini firavun seçtirir. Krallar Vadisinde bulunan Hatşepsut Tapınağı doğa ile bütünlük içerisinde. Kademeli teras sistemi Hatşepsut'un sevgilisi tarafından planlanmıştır. Tören caddesinin iki tarafındada sfenksler bulunur.

Farhad HES: Özbekistan'ın en güçlü ve tarihi HES lerinden biridir. İkinci dünya savaşı yıllarında gerekli teçhizat'ın taşınması için elektrik üretimine ihtiyaç vardı. Aynı zamanda pamuk fabrikalarının elektrik yetersizliği yüzünden istenilen üretimi gerçekleştirilemeyince hidroelektrik santrallerinin kurulmalarına karar verilir. Farhad HES de 1942 yılında kurulmaya karar verilir. 1943 yılında yapımına başlanan Farhad HES kollektif yardım ile tamamlanır.

Mısır: Mısır'ın Romalılar zamanından itibaren ilgi çeken piramitleri turizmin milattan önceki yıllarda başlamasını sağlamış, dünya turizmde farklı çekici özellik olarak Mısır'ın simgesi olmuştur. Piramitlerle turist çeken Mısır, içine girildikçe derinleşen arkeolojik ve tarihi kültür mirasını, bit nehrin çöl ile sınırlı vadisinde ve deltasında gözler önüne sererek gelenleri adeta büyülemektedir.

Kâhire: Kahire, Mısır'ın başkentidir. Büyük kısmı Nil Nehri'nin doğusunda yer alır. Meşhur Gize piramitlerinin bulunduğu şehirdir. Resmi dili Arapçadır. Güray Kırpık, “Tarih, Kahire’de yaşanan bir gerçektir. İnsanın tüylerini diken diken eden bir su bir hava ve bir topraktır. Nil’in esintisi, Mukattam dağının rüzgârı, Burc el-Kahire’nin manzarası ve Piramitlerin taşı, toprağı ve tuzu bir aradadır. Musa’nın beşiğinin gittiği su olarak Nil, kıyıya çıktığı yer olarak firavunların başkenti Memphis, Züleyha’nın büyüleyici tutkunluğu ve aşkı, Yusuf’un mahzene atıldığı diyar, yeri gelip Ramseslerin yazılarının

okunduğu, yeri gelip Musa'nın sözlerinin titrek seslerle sema edildiği mekândır Kâhire." şeklinde Kahire'yi eşsiz bir şekilde betimlemiştir.

Kahire El- Darb El-Ahmar: Kahire'nin doğusunda bulunan bir mahalledir. Mona adlı hikâyede Mona'nın eskiden yaşadığı mahallenin adıdır. "Mona eski günlerini, özellikle Kahire El Ahmar mahallesinde yaşadığı zamanlarda demir yolunda çalışan eşinin hapse girip, yerini yurdunu satmak zorunda kaldığından buraya gelip yerleşmelerini hatırladı." (Mirsaidov, 1983: 77).

Pord Said: Mısır'ın Kuzeyinde Süveyş Kanalı'nın yakınlarında bir şehirdir. Mısır'ın en önemli liman kentlerinden biridir. Tarihte, *"I. Dünya Savaşı sırasında Pord Said'i fiilen işgalleri altında bulunduran İngilizler, Çanakkale Savaşı'nda yaralanan askerleri için burada çok sayıda hastane kurdular ve ölülerine mezarlık tahsis ettiler. II. Dünya Savaşı'nda ise şehri ve limanı askeri üs olarak kullandılar. Pord Said bu savaşın bitmesinde on yıl sonra da Cemal Abdünnâsır Süveyş kanalını devletleştirme üzerine çıkan krizde Fransa ve İngiltere tarafından işgal edildi (6 Kasım 1956)."* (Görgün, 2007: 326). Mona hikâyesinin giriş kısmında, piramitleri koruyan Gize Sfenksinin geriye dönüş yaparak Pord Said Savaşı'nda yaralandığını fakat hala ayakta kaldığından bahsetmektedir.

Sfenks zirveden onların yüzlerine bakıp: "Ben asırlardır vücudu toprakta cansız bir şekilde yatıyorken işte şimdi aydınlığa çıktım", "Kendi toprağımı hiç kimseye vermiyorum, onu bağrıma basıp yatarım" ve "Ben Port Said'de yaralandım, beni öldüremediler. Ben her zaman vatanımı korudum ve hep uyanık kaldım..." (Mirsaidov, 1983:76).

Gize: Kahire'nin yakınlarında bulunan bir kenttir. Nil'in batısında, Kahire'nin yirmi kilometre kadar güneybatısındadır. Piramitlerin bulunduğu şehirdir. Mona adlı hikâyede Mona bu bölgede turistlere firavun heykelcikleri satarak geçimini sağlamaktadır.

"Mona üstüne uzun bir g'alebiye¹¹, başına siyah bir başörtü dolayıp ayak başparmaklarının çıktığı sandaletlerini sürükler bir halde sabahtan akşama kadar piramit

¹¹ Arapların milli kıyafeti.

ve sfenkslerin etrafında dolaşıyordu. Küçük tahta kutucuklara koymuş olduğu çömlekten yapılmış heykelleri turistlere gösterip almaları için rica ediyordu.” (Mirsaidov, 1983: 77).

İKİNCİ BÖLÜM

HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

İnsanların olduğu her yerde kültür bulunmaktadır. İnsanlar giyinmeye, korunmaya beslenmeye, aynı zamanda toplum davranışlarını belirleyen kurallara, inanışlara, edebiyat ve sanata da ihtiyaç duyabilirler. (Kazmaz, 2001: 295). *“Halk belli bir gelenek içinde oluşmuş yaratma sayesinde birbirine bağlanan bir ürünü kendisine ait kabul eden bireylerden oluşan topluluktur. Bu topluluğun bütün üyeleri tarafından bilinen ve tanınan halk bilgisi ürününün ne olduğu ise, yine o ürünün kendi metnine kendi yapısına ve oluşturduğu çevre ve şartlara, yani bağlama bağlı olarak ortaya çıkan estetik ve sanat kaygısı olan maddi ve manevi olgularda aranır. Bir başka ifade ile metnin yapısı ve dokusu, oluşturduğu şartlar ve çevre itibarıyla kendine has sanat değeri olan bir yaratmaya sahip olduğunu iddia eden herhangi bir topluluk halk kavramı ile ifade edilir.”* (Ekici 2007:8).

2.1. Meslekler

Rehber: Rehber olan Arap kızı eserde yabancı seyyahlara piramit ve çevresini gezdirir ve onlara kılavuzluk yapar.

Polis: Piramitlerin olduğu bölgeyi korumakla görevlidirler. Mona'nın satış yapmasına izin vermeyip onu kovarlar.

Montajcı: Sanayi tesislerinde kullanılan makinelerin parçalarını birleştirme ve test etme işlemlerini yapan sorumlu kimsedir. Sevginin Doğuşu adlı hikâyede Tursunbay HES kuruluşunda montajcı olarak görev yapar.

Arkeolog: Kazı çalışması yapan kimselerdir. Geçmişten günümüze kadar mimari yapı, kemik, eşya vb. kalıntıları zarar vermeden çıkarır ve inceler. Nil Üstünde Ay adlı hikâyede Doktor Mahfuz, Vika ve Fatma arkeologdur. Krallar Vadisinde kazı yapmaktadırlar.

Banka müdürü: Çalıştığı bankadaki birimleri, çalışanları ve işleyişi kontrol eden yönetici. Nil Üstünde Ay adlı hikâyede sadece adı geçen bu meslek Vika'nın babasının yaptığı meslektir.

Çiftçi: Nil Üstünde Ay hikâyesinde Abdül Mümin, Sahte Çiçek adlı hikâyede Xuşvaqt, tarımla uğraşan çiftçilerdir.

Eczacı: Doktor veya sağlık çalışanları tarafından yazılan reçetede ki veya hazırladıkları ilaçları satmak ve kullanımı hakkında bilgi vermektir. Acılı Çocuk adlı hikâyede İngiliz eczacı kadın Abu'ya ilaç vermez.

Dansöz: Fransızca danseuse kelimesinden bize geçmiş olan dansöz, dans etmeyi meslek olarak edinmiş kişidir. Kaybolan Mücevher adlı eserde Melek geçimini dansözlük yaparak sağlar.

Doktor: Hastalıkları tedavi etmek ve önlemek için tıp okumuş kişidir. Kumru ve Temenna tıp fakültesini bitirip köye doktorluk yapmak için gitmişlerdir. Fakat Temenna yapamayacağını anlayınca geri dönmüştür.

Sahaf: Arapçada “shf” kökünden gelen sahhâf, Çilekeş Anne adlı hikâyede sadece adı geçen kitap ticareti ile meşgul olan sahaf Abdullah, iki yetim çocuğu dükkâna bırakıp kaçmıştır.

Mühendis: Toplumun ihtiyaçları doğrultusunda projeler inşa eden, tasarlayan kişidir. Sıdkî'nin Kaderi adlı hikâyede Sıdkî mühendistir ve Süveyş kanalının yönünü çevirmek için inşaatçılarla beraber çalışmıştır.

Bakırcılık: Bakırı döverek veya sıvayarak yapılan leğen, tencere, ibrik, mangal, tepsi gibi süs eşyası veya ev eşyası yapan kişidir. El mehdî adlı hikâye bakırcılar çarşısında geçmektedir. El Mehdi bakırcılıkla uğraşan bir zanaatkârdır.

2.2. Yeme-İçme Sofra Kültürü

Orta Asya’da Türkler hayvancılık ve tarımla uğraşmışlardır. Yiyecekleri genellikle et ürünleri, süt ürünleri ve yağlı hamurlardır. Misafirperver olan bu halk, misafirine en güzel eti ikram etmek ister. Nil Üstünde Ay adlı hikâyede misafirperverliklerini gösteren Fatma’nın ailesi hiçbir masraftan kaçınmayarak Vika için büyük bir koyun bile kesmiştir.

“Nil boyuna gidip dolunayı seyretmeyi, manda sütüne mısır koyup pişirilen göceden¹²içmeyi sabırsızlıkla beklerdi...” (Mirsaidov, 1983: 94).

“Akşam oldu. İki arkadaş otlaktan dönen koyunlar gibi memnun, fakat yorgun bir şekilde eve döndüler. Ellerini yüzlerini buz gibi suyla yıkayıp, sofraya oturdular. Ayşe bugün çok değişik yemekler pişirmişti. Fatma’nın abisi de şarap alıp getirdi. Masanın üstüne yığınla muz koyuldu. Abdül Mümin misafirin dop dolu sofralardan yemeğe alışkın olduğunu düşündüğünden kıymetli misafirine göce pişirmeyip, semiz bir koyun kesti ve bolca et ikram etmek istedi. Vika tuzlu ve yağlı kuyruk salınmış lezzetli çorbayı zevk alarak, burnunun üstü iyice terleyerek içti. “(Mirsaidov, 1983: 94).

Bir toplumda yiyeceklerin hazırlanması, sunulması kadar yemeğe oturup herkesin birlikte yemeğe başlaması da bir kültürdür. Hüseyin işten döndüğünde annesi sofrayı hazırlayıp, yemek için Hüseyin’i beklemiştir.

“Annesi de yemek hazırlayıp, oturup Hüseyin’i beklerdi. Oğlunun elini yüzünü yıkamasını, onun yemeğin önünde biraz düşünceli oturuşunu, gençliğinde ölüp giden babasına çok benzetirdi.” (Mirsaidov, 1959: 100).

Cehalet Pençesi adlı eserde, her gün düzenli olarak yemek hazırlandığını ve herkesin sofraya oturduktan sonra evdeki büyüğün dua edip yemeğe ilk kaşık onun attığı gösterilmiştir.

“Her gün akşama doğru kazan kaynardı. Çok vakit topraktan yapılmış tabağa maşkiçiri¹³ koyup, masanın etrafında oturup, Emeki’nin dua etmesini beklerlerdi. Emeki tahta kaşık ile maşkiçiri üstündeki yağı bir o yana bir bu yana yayıp, kendi tarafına... İlk

¹² Dövülen beyaz mısıra süt koyularak yapılan sulu bir yemek.

¹³ Pirinç ve bõrõlceden yapılan bir yemek türü.

önce o ağzına yemek koyduktan sonra diğerleri koyardı. Kerime ise sonunda utanıp üç dört kaşık aldıktan sonra elini temizlerdi. Bazen çocuğun ağladığını bahane ederek yerinden kalkıp, içeriye eve girerdi.” (Mirsaidov: 1983)

2.3. Halk Giyim Kuşamı

Öncelikli vücudu örtmek için kullanılan giysiler zamanla toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını belirlemiştir. Bu yapı iklim ve inanç ile birleşerek o toplumun giyinme kültürünü ortaya çıkarmıştır (Koç ve Koca, 2016: 237). Yazar Özbek geleneksel kıyafetlerinin yanında Arapların geleneksel kıyafetlerini de eserlerinde yansıtmıştır.

Jelebiya: Nil Vadisi’nden gelen ve ayrıca Sudan, Etiyopya ve Eritre’de geleneksel olarak giyilen gevşek, geleneksel Mısır giysisidir.

“Mona üstüne uzun bir jellebiya, başına siyah bir başörtü dolayıp ayak başparmaklarının çıktığı sandaletlerini sürükler bir halde sabahtan akşama kadar piramit ve sfenkslerin etrafında dolaşıyordu.” (Mirsaidov, 1983: 77).

Doppi: Özbeklerin geleneksel başlığı.

Agel: Arap erkeklerin kefiyelerinin üzerine bağladıkları, yünden örülmüş kalın çember bağ.

“Burada uzun jellabiya giyinip başına agel saran iki Arap güvenlik görevlisinin dışında tüm Araplar, Avrupa’ya özgü giyinmişti.” (Mirsaidov, 1983: 107).”

Nil Üstünde Ay adlı hikâyede ise asimile olan Vika’nın Avrupai giyim tarzı verilmiştir.

“Vika eskiden olduğu gibi Avrupa tarzı giyinmişti. Paçaları kısa, bacaklarına yapışık dar bir pantolon, saçları kısa, sol bileğinde altın zincir, gözünde elma yaprağına benzer eğri siyah bir gözlük vardı.” (Mirsaidov, 1983: 92).

“Sağ ve sol taraflarında bir dünya el çantasını yayıp oturan avukatlar vardı. Onlar tabanlarına kadar inen jellabiya giyinip, atkuyruğundan yapılmış fuvak ile gün geçirip müşterinin adımını gözlerler.” (Mirsaidov, 1983: 64).

Kalpak: Genellikle kumaş, kürk ve deriden yapılan bir başlık.

“Hüseyin seferden dönüp geldiğinde, köye girmesi ile şaşırıp kaldı; beyaz şapkatakan bazı kişiler yer ölçüp kazık dikiyorlardı.” (Mirsaidov, 1959: 101).

2.4. Gelenek ve Görenekler

2.4.1. Selamlaşma

“Arapça bir sözcük olan “selam” sözcüğü bir barış ortamını işaret ettiği gibi, samimiyet ve dostluğu da simgelemektedir. Türk toplumunda, selamlaşma için İslamiyet’in kabulüyle birlikte “selamun aleyküm, esselâmü aleyküm, aleyküm selam. Allah’ın selâmı üzerine olsun” gibi dini kullanımlar yaygındır.” (Alptekin ve Kaplan: 2017: 2522). Özbeklerde de selamlaşma çok önemlidir. Yazar Sahte Çiçek adlı hikâyesinde bunun örneğini bize vermiştir:

“Usta Huşvakt ertesi gün yeniden o saatte gelip, iki saat bekleyip “şairler şairi”ni göremedi. Çaresizce çıkıp giderken ihtişamlı Cerengi ile yüz yüze geldi.”

— “Esselamu aleyküm!” dedi Usta Huşvakt.

— Selam, nasılsınız? dedi Cerengi “Ne söyleyeceksiniz?” diye işaret etti.” (Mirsaidov, 1983: 119).

2.4.2. Misafirperverlik

Misafirperverlik ev sahiplerinin evine gelen misafirlerini güzel karşılaması ve ağırlamasıdır. Yazarın ele aldığımız hikâyelerinde Özbeklerde olduğu kadar Arap kültüründe de bunun örneklerini görmekteyiz. Nil Üstünde Ay adlı hikâyede Fatma’nın evine misafir gelen Vika güzel bir şekilde karşılanır ve ağırlanır. Fatma’nın ailesi misafiri için koyun kesip et ikram eder. Fatma’nın ailesinin dışında komşuları da onu çok iyi ağırlar ve onun canını sıkacak herhangi bir durumda bulunmazlar. Söz misali başlarının üstünde taşırlar.

“Ertesi gün cuma olduğundan iş yeri tatildi. Fatma’nın abisi Fatma’yı, eşini ve Vika’yı arabasıyla komşu köy Asosif’e, kayınbiraderinin düğününe alıp gitti. Yolda onlar “Nil, Nil...” denilen şarkıyı söylediler. O gün orada kalıp, düğünde eğlendiler sabahleyin döndüler. İki kız yine Ramoza Sarayı’nın kazı alanına gidip akşama dönüp geldiler.

Bugün onları Fatma'nın yengesi misafir etti. Sonraki gün de İdris El Ahmet evine davet etti. Aradan yine bir gün geçtikten sonra Fatma'nın çocukluk arkadaşı Süreyya onları misafirlğe çağırıldı. Derken böylece aradan bir ay geçti. Bu bir ay içinde Vika uzun süre aile içinde ziyafette yaşadı. Çiftçiler, köy halkı onu asla rahatsız etmedi. Öyle ki onu sepete koyup, başlarının üstüne çıkarıp gezdirmiş gibi oldu.” (Mirsaidov, 1983: 96).

“İki arkadaş otlaktan dönen koyunlar gibi memnundu, fakat yorulup eve döndüler. Ellerini yüzlerini buz gibi suyla yıkayıp sofraya oturdular. Ayşe bugün çok değişik yemekler pişirmişti. Fatma'nın abisi de şarap alıp getirdi. Masanın üstüne yığınla muz koyuldu. Abdül Mümin misafirin dop dolu sofralardan yemeğe alışkın olduğunu düşündüğünden kıymetli misafirine göce pişirmeyip semiz bir koyun kesti ve bolca et ikram etmek istedi.” (Mirsaidov, 1983: 94).

Kumru ve Temenna adlı hikâyede ise Kumru ve Temenna misafir olacakları eve gittiklerinde kadın onları sıcak karşılamış ve yoldan gelen bu iki genç kıza yemek hazırlamıştır.

“Kapının önünde bekleyen beyaz önlüklü bir kadın onları karşılayarak bu yakınlarda oturan başhekiminin evine getirdi. Yaşı geçmiş, iyi huylu bir kadın iki kızı mutlulukla buyur etti. Hemen sofra açıp, yemek hazırlamaya başladı.”(Mirsaidov, 1983).

2.4.3. Komşuluk

Komşuluk birbirine yakın ve aynı yerde yaşayan insanların birbirleriyle kurduğu sosyal bir ilişkidir. Komşu, insanın bir derdi, bir sıkıntısı veya bir mutluluk bir anında yanında olur, hizmetçi olur. Yazar bu unsuru hikâyelerinde işlemiş ve eserlerinde yansıtmıştır.

Nil Üstünde Ay adlı hikâyede misafir gelen Vika'yı Fatma ve ailesinin komşuları çok sıcak karşılamıştır.

“Hava karardığında “Kahire'den gelen kızı görelim” deyip, komşular da bir grup halinde geldiler. Evinin şenlenmesinden memnun olan Abdul Mümin ne yapacağını bilemeden dışarıya çıktı. Hızlıca yürüyüp, Muhammet Yusuf, Ali Abdülhalik, İdris, Yahya gibi çiftçi arkadaşlarını da çağırdı. Def çalıp eğlence başladı. Avlunun ortasında

ateş yaktılar. Yakın-etraftaki çocuklar, kadınlar defin sesini duyup Abdül Mümin'in avlusuna yürümeye başladı." (Mirsaidov, 1983: 95).

"Bu bir ay içinde Vika uzun süre aile içinde ziyafette yaşadı. Çiftçiler köyündekiler onu asla rahatsız etmedi. Öyle ki onu sepete koyup, başlarının üstüne çıkarıp gezdirmiş gibi oldu." (Mirsaidov, 1983: 97).

2.5. Evlilik Süreci

İnsanlar bir yuva kurmak istediklerinde öncelikle bir aşamadan geçerler. Tanışma, nişanlanma, evlilik. Maşrikî'nin hayatı adlı hikâyede Hüsniddin Maşrikî Suriye ile okulda tanışır ve daha sonrada evlenirler. Burada dikkat çeken ayrıntı görüştüklerinin etrafa yayılması ve hemen evlendirilmeleri. Genellikle Müslüman toplumlarında bir kız ile bir erkeğin evlenmeden önce görüşmeleri pek uygun değildir.

"Bu sözleri duymaları sebebiyle Suriye ve Hüsniddin birbirleriyle tanışmıştı. Daha sonra birbirlerini sevdiler de... Hüseyin bazen gece boyu uyumadan Suriye adını gizleyen muvaşşah ve birçok gazel yazdı. Suriye ise Hüseyin'e dolma kalemle ikisinin adlarının yan yana yazıldığı bir mendil hediye etti. Onlar her güzel gün okuldan çıktıklarında El Servet Sokağı'ndaki yemyeşil sokak boyunca Nil köprüsüne kadar gelir, ondan sonra iki tarafa ayrılıp giderlerdi. İki gencin ilişkisi herkesin diline düştüğünden dolayı, iki aile birbirinin aile yapısına bakmadan düğün yapıp, onları evlendirdi."

2.6. Argo ve Küfür

"Argo ve küfürler, olumsuz davranışların karşısında insanların öfkelerinin kelimelerle dile getirilmesidir. Argo ve küfür anlatılamayacak kızgınlıkları birkaç kelime ile anlatır. Bu tür sözler, içinde bulunulan sosyal yapıya ve kişinin ahlaki düzeyine göre değişiklik gösterebilir." (Uçar, 2017: 134).

Mona adlı hikâyede Abdül Said afyon satıcısının az vermesinden dolayı sinirlenir.

"— Az vermiş namussuz, dedi Abdul Sait yağlı kâğıda sarılı üzüm kurusuna benzeyen afyona göz atıp. Sonra kırıncı bir tavırdaki. "(Mirsaidov, 1983: 108).

El Mehdî Edington adlı İngiliz'e kendi topraklarının sömürdükleri için sinirlenir.

“El Mehdî ise: “Ben yalnızca Allah’tan korkarım, esirlikten korkmuyorum, sen de bunu iyi bil! Kendi vatanım da hırsızlardan neden korkayım! Defol namussuz!” dedi.” (Mirsaidov, 1983: 67).

2.7. Lakap

Lakap, bir kişiye ve ya bir guba özelliğinden dolayı verilen takma addır. *Arapça bir kelime olan lakabı (çoğulu elkab) dilciler “nebez” açıklarlar. Nebez, “bir kimseye gizli kalmasını istediği bir ayıbyla hitap etmek” anlamına gelir. Ancak sonradan aslında “sıfat, vasıf” demek olan, genellikle “kişinin severek aldığı, onu toplum içinde yücelten ad” anlamındaki na’t da lakap karşılığında kullanılmaya başlanmış, böylece lakab “övgü veya yergi ifade eden isim ve sıfat” anlamını kazanmıştır* (Emet, 2020: 17).

El Mehdî adlı hikâyede arkadaşları “kara Arap” diye seslenmektedir. “Bu kişi İbrahim El Mehdî. Burada meslektaşları onu “kara Arap” diye adlandırıyor.” (Mirsaidov, 1983: 63).

2.8. Mahlas

Mahlas, şair ve yazarların çeşitli faktörlerin etkisiyle eserlerinde kullandıkları takma addır. Arapça kökenli olan bu kelime, “kurtulmanın yeri, sığınılacak yer” anlamıyla birlikte edebiyatta şairlerin eserlerinde kullandıkları sanat isimleri ve takma ad olarak tanımlanır.(Kurtoğlu, 2006: 71).

“Bir yılın sonunda Hüsniddin’nin “Maşrikî” mahlası ile ilk kitabı “Gazeliyat”¹⁴basıldı.” (Mirsaidov, 1983: 86).

2.9. Dini İnanışlar

2.9.1. Dua-Beddua

İnsanların isteklerin ve dileklerinin gerçekleşmesini istediğinde yapılan bir ibadet şeklidir. Yalnızca yaratan ve kul arasındadır. Müslüman âleminde çok önemli bir yerde

¹⁴ Gazeller

bulunan bu inancı yazar ele aldığımız eserlerde göstermektedir. “*Özbeklerde dua etmek ‘fotiho o’qumoq’ şeklinde geçmektedir.*” (Efe, 2020: 50).

Maşrikî’nin hayatı adlı hikâyede Maşrikî’nin ölümü üzerine eski eşi tabutunun arkasından ona fatiha okumuştur. “Kadın o an olduğu yerde kalakaldı. Rengi beyazlaştı. Fatiha okuyup titreyen ellerini yüzüne sürdü. Tabuta bakar halde penceresinin yanındaki kaldırımında beş altı adım attı. Sonra bir şey onu ellerinden çeker gibi oldu.” (Mirsaidov, 1983: 84).

Şemsiye, Pord Said Savaşı’nın ardından yıkılan evlerin altında kalıp ölen insanlar için fatiha okumuştur. “— Şemsiye bu sözü duymasıyla birlikte bir elini topraktan almadan, bir eli ile Fatiha okuyup yüzüne sürdü.” (Mirsaidov, 1983: 84).

El Mehdî sara krizi geçirmesi sebebiyle öldükten sonra esnaf arkadaşları onun için Fatiha okumuşlardır. “Bakırcılar dükkânlarını kapatmadan önce onun yanına gelip yüzüne baktılar, o ölmüştü. Bakırcılar şaşkınlıkla, “her başta bir ölüm var,” diyerek Fatiha okuyup yüzlerine sürdüler.” (Mirsaidov, 1983: 69).

Şemsiye, şehre yapılan bombardımanda yıkılan evlerin altında kalan insanların ezilmesi ve öldürülmesi sebebiyle bu savaşı yapan ve göz yumanlara beddua etmiştir. “— Bu dam sizin üzerine yıkılacağına beni ezip öldürse olmaz mıydı, dedi Şemsiye. — “Sarraf da gebersin, İngilizler de gebersin” (Mirsaidov, 1983: 84).

Özbekler yemekten önce ve yemekten sonra dua edip yüzlerine sürerler. Cehalet Pençesi adlı hikâyede aile büyüğü olan Emeki’nin yemeğe başlamadan önce dua etmesi beklenirdi. “Kaynatası (ona her zaman Emeki diye seslenirdi.) ailede düzen kurmuştu. Her gün akşama doğru kazan kaynardı. Çok vakit topraktan yapılmış tabağa maşkiçiri¹⁵ koyup, masanın etrafında oturup, Emeki’nin dua etmesini beklerlerdi.” (Mirsaidov, 1983: 64).

El Mehdî adlı hikâyede İngiliz sömürceciliğinden bıkan Mehdî, Allah’a bu durumdan kurtulmaları için dua etmiştir. “O bazen içinden: “Allah bile Müslüman Araplardan yüz çevirip İngilizlere cömertlik etmekte. Ey bizi yaratan! Biz biçarelerin kaderi bu kadar talihsiz olmasın! Ahlar ve vahlar hiçbir çare vermedi,” diyerek etrafındaki

¹⁵ Pirinç ve bürülceden yapılan bir yemek türü.

diğer bakırcılar gibi kanaat getirip, sabahtan akşama kadar çekicini vurdu.” (Mirsaidov, 1983: 68).

Dolandırıcı adlı hikâyede yatsı namazından dönenler kendilerine huzur verdiklerine inandıkları aya bakarak dua etmişlerdir. “... El Ahmar Medresesinin tığ gibi ince minareleri üstünde yeni ay uzunca bir kayık gibi görünüyordu. Yatsı namazından dönenler aya bakarak fatiha okuyup yüzlerine sürdüler. Nedense “ayın kendilerine verdiği huzur” hepsinin gönlünü hoş etti.” (Mirsaidov, 1972: 118).

2.10. Dini Günler

2.10.1. Ramazan

Her Müslüman toplumunda olduğu gibi ayın belli döneminde oruç tutulur ve o dönem bittikten sonra dini bayram olarak kutlanır. El Mehdî adlı hikâyede Mehdî ve torunun Ramazan günlerinin nasıl geçtiği verilmiştir.

“Mısır’da bu yıl Ramazan bahar ayında geldi. Akşamları Kahireliler El Ahmar, Sultan Hasan medreseleri, daha sonra Muhammet Ali sokaklarında uzanan pazarları dolaşır, Hafızların vaazlarını dinler, kahve içerlerdi. El Mehdî torunu Subh ile birlikte birkaç saat pazar dolanıp torununa şeker aldı.” (Mirsaidov, 1983: 65-66).

2.10.2. Cuma Günü (Cuma Namazı)

Cuma günleri Müslümanlar için mübarek bir gündür. Erkekler camilerde toplanır, hutbe dinler ve imam cemaat ile namaz kılar. Yazar El Mehdî adlı hikâyesinde cuma günleri tüm bakırcıların Cuma namazına gittiklerini bakırcıların bakırlarını işleme sesinin işitilmemesine bağlamıştır.

“Cuma günleri bakırcıların tak tuk sesi biraz durduğunda, su taşıyıcısının sanki uykusu gelmiş gibi sersemleşirdi. Bakırcılar cumadan döndükten sonra tak tuk seslerine tekrar başladıklarında ise su taşıyıcıları kendilerine gelip, içi rahatlardı.” (Mirsaidov, 1983: 63).

2.11. Ölüm Anı

Her insanın bir ölüm anı vardır. El Mehdi adlı hikâye yazar El Mehdi'nin sara nöbeti geçirerek nasıl can verdiğini anlatmıştır.

“Yerde ağzından köpük çıkıp, hırıldayarak yatan bakırcı İbrahim el Mehdi'yi ayaklarından ve ellerinden tutup, sokak ortasından alarak kendi dükkânına getirdiler. Çalışma arkadaşları onun nöbetinin geçmesini uzun bir süre bekledi. Hava kararınca kadar yerde hırıldayıp yattı, karanlık düştüğünde hırıldama azalmış gibiydi. Bakırcılar dükkânlarını kapatmadan önce onun yanına gelip yüzüne baktılar, o ölmüştü.” (Mirsaidov, 1983: 69).

2.12. Cenaze Töreni

Her ölü için cenaze töreni yapılır. Yakın, eş, dost, akraba kim varsa onu bu son yolculuğuna uğurlamak için bu tören gerçekleştirilir. Yazar Maşrikî'nin cenaze törenine yer vermiştir.

“Cuma günü Maşrikî ansızın vefat etti. Araba tamir ustası olan beş on arkadaşı, müzisyenler erkenden merhumun avlusunda toplandı. Gassal geldiğinde konu komşu da çıkıp, dar avlu insanlarla doldu. Maşrikî'nin vefat haberi sanayi bölgesinden, komşu mahallelere kadar ulaştı. Bir saat geçti geçmedi dar sokaklardan kefiye¹⁶ ve sarık takan birkaç insan turna gibi dizilip gelmeye başladı. Bu arada, çok yaşlanmış olan Mahmud Teymur da geldi. Bu büyük edibin cenazesine gelip, en önde saf alacağı, iki üç saat sonra bütün Kahire'ye yayıldı. “El Ahbar” şairin resmini basıp, “cenaze camide düzenlenecek”, diye yazarak tüm şehri ayağa kaldırdı. Çok sayıda aydın, sanayi sokağı tarafına akmaya başladı. İnsanlar sokaklara sığmadığından, El Ezher meydanına toplandı. Büyük sokaklar tıklım doldu, motorlu motorsuz araçlar caddelere sığmaz oldu. Arabalar da trafiği durdurdu. İnsanların söylediğine göre, bu yakın yıllar içerisinde bu kadar büyük matem görülmemişti. Öğlene yakın cenaze namazı kılınıp, kabristana doğru yol alındı. Sokaklarda duran sayısız insan deryasının üstünde, dışı beyaz tülbentle sarılan sade tabut gemi gibi süzüldü.” (Mirsaidov, 1983: 90).

¹⁶ Arap erkeklerinin başlarına bağladığı, omuzları da örten, uçları püsküllü erkek başörtüsü.

2.13. Halk İnanışları

İnanç toplumdan topluma, insandan insana değişmektedir. Hatta zaman bile etkilidir. Çünkü bazen zamanla inandığımız durumlar değişebilir. Bu inanışlar dini olabileceği gibi, batıda olabilir. Yalnızca canlı varlıklara değil, cansız varlıklarla ilgili nazara, büyüye inanma gibi şekillere de rastlayabiliriz. Yazarın ele aldığımız bazı hikâyelerde inanç kavramını açık bir şekilde yansıtılmıştır.

Hüseyin'in annesinin İbis kuşlarının mutluluk getireceğine dair inancı vardır. "Hüseyin bu söze inandı. O terleyip, omuzları yanarak ayaklarını yakan kumun üstünde yürürken, elbette İbis kuşları arkamızdan gelecek. Onlar insana alışık kuşlar, diye düşünüyordu. Annesinin "İbis kuşları baht getirir" dediği sözünü de hiç aklından çıkarmazdı." (Mirsaidov, 1959: 103).

Hüseyin'in annesi bir Müslüman olarak yaşadığı bu olayın Allah'tan geldiğine dair bir inanca sahiptir. "Onun sözüne kulak asmayın. Sonra annesi koşarak gidip Hüseyin'in elindeki taşı alıp yere attı. — Hey, oğlum böyle yapma. Bu iş beyden değil, Allah'tan. Alnımızda bu yazılmış. Ustalar hiçbir zaman bizim zararımıza iş yapmadılar. O insanlar bizim evin hakkını ödediler... Yürü, eve!" (Mirsaidov, 1959: 102).

Muhammed Kemal, Tevfik El Hüseyin ile konuşurken İngilizlerin vatanını sömürmesinden dolayı Allah'a isyan ettiğinde, Tevfik El Hüseyin ona bizler Allah'a inanan insanlarız diyerek dini inanç vurgulanmıştır. "Bizden çekip aldıkları zenginliğimizi zavallı çocuklarımız sadaka olarak dileniyorlar. Dilenciligi de öğreniyoruz" dediler. Sonra ben o insana: "Allah bizi yaratıp bu kaderi alnımıza yazmışsa, aziz toprağımıza İngilizlerin, Fransızların ayak basması da bir kader mi? diye sordum. Tevfik el Hüseyin küçük bir sessizlikten sonra: "Bizler inanan insanlarız şimdi biraz düşünmek gerek, çoluk çocuğumuzu düşünmek gerek. Tüm Araplar birlik olup İngiliz subaylarını yurdumuzdan sürersek, kendi yurdumuza kendimiz sahip oluruz, kaderimiz de kötü olmaz, dediler, anladınız mı? Anladın mı kara?" (Mirsaidov, 1983: 65).

"Halk arasında nazara karşı koymak için mavi boncuk, nal, yumurta kabuğu vb. "koruyucu" özelliği bulunduğu inanılan nazarlıkların yanı sıra muska yazdırma, kurşun dökme, tütsüleme vb. "iyileştirici, tedavi edici" kabul edilen birtakım büyüsel işlemlerin yapıldığı görülmektedir." (Çıblak, 2004: 103). Bunun en güzel örneğini Cehalet Pençesi adlı hikâyede görmekteyiz. Kerime'nin kaynanası ve kaynatası, hurafe,

büyü, nazara inandıklarından bebeği doktora götürmelerine izin vermezler. Onun yerine inandıkları ritüeli uygulayarak çocuğu hastalıktan kurtaracağına inanırlar. Kerime'nin kaynatası Emeki, cimri olduğundan evine sabun almaz. Bunu da kıyamette sırat köprüsünden geçerken ayağının kayacağına dair inancının arkasına saklar. “Emeki son derece cimriydi, o ömründe ayağını sabun ile yıkamaz, kıyamette sırat köprüsünden geçerken kayıp düşmüş... Başkalarına da ayaklarını yıkarken sabun kullanmamalarını söylemiş.” (Mirsaidov, 1972: 224).

Kerime'nin kaynanası dini bir inanış olan muskayı torununun beşiğine koyar. Tüm kötü güçlerden, nazardan, büyüden koruyacağına inanır. “O gün kaynanası üçgen şeklindeki eski bir muskayı bebeğin beşiğinin üstüne bağladı.” (Mirsaidov, 1972: 225).

Kerime'nin çocuğu sürekli ağladığı için nazar değdiğine ve kötü güçlerin altında kaldığına inandıklarından kül dolu bir tabağa mendil sarılı soğanı koyarak çocuğun tepesinde gezdirirler. “Teyze koşarak gelip, kırık tabağa fırından kül doldurup, üstüne soğan basıp, eski bir mendile sardı, nefes almakta güçlük çekerek yatan bebeğin tepesinde “... ondan girdiysen çık, bundan girdiysen çık çık çık çık” diye söylemeye başladı. Çocuk ise çok kötü ağlıyordu. Kaynanası tabağın yüzünü açıp hayretle: “Kerimecim, işte küle bak, tabi ki nazar değmiş. Babanız da evliya gibi adammış, nasıl da bildi. Buna bakın, bazılarının nazarı değmiş. Kime gösterdiniz, kurban olduğum? Çocuğu sokağa alıp çıkmayın, dedim size bin defa söyledim.” (Mirsaidov, 1972: 226).

Kerime'nin kaynanası çocuğun ömrü uzunsa hastalığın ona hiçbir şey yapamayacağı inancına sahiptir. “—Ağlama! diyerek horladı,-... Ömrü kısaysa, bin kez hasta olsa da hiç bir şey yapamazdı. Ömrü uzunsa, bin tarafını yırtsanız da faydası yok! Siz oturun, ben babanıza söyleyip geleyim.” (Mirsaidov, 1972: 226).

Emeki, çocuğu okuyup üfledikten sonra para almıştır. “Teyze “Allah...” diyerek dışarıya çıktı. Bir müddet sonra Emeki yeniden geldi. Emeki sarığını takıp, sincap gibi yerde yatan bebeğin tepesinde dikilip, okumaya başladı, her seferinde sürekli bebeğe “üfffff” diye nefesini bıraktı. Bir müddet sonra teyze dirseğiyle Kerime'yi sakince dürttü: “Gelin, inancımıza göre babanıza üç dört som para vermeniz gerek...” (Mirsaidov, 1972: 227).

“Emeki dinlenip, yerinden kalktığında, Kerime çantasından üç somu kaynatasına uzattı. Emeki “şifa versin” dedi, parayı alıp bir iki öksürüp evden çıktı.” (Mirsaidov, 1972: 227).

Halk arasında nazar değen kişileri iyileştirmek amacıyla kullanılan yöntemlerden birisi de tütsü yakmaktır. Kerime’nin kaynanası tütsü yakarak çocuğu iyileştirmeyi amaçlamıştır. “Kaynata yerinden kalkıp dışarıya çıktı. Küçük kürekte tütsü yakıp içeriye girdi. O ev içinde iki üç kere döndürüp evin içine acımsı bir duman doldurup gitti. Hasta yatan bebek iki kez...” (Mirsaidov, 1972: 227).

Melek babasının mezarına giderek mum yakmış ve oradaki hocalara para dağıtmıştır. “O gün babasının mezarına gidip mum yaktı, kabristandaki hocalara para dağıttı. Akrabaları, arkadaşları onun geldiğini duydukları halde gelmediler.” (Mirsaidov, 1983: 111).

2.14. Halk Hekimliği

Halk hekimliği, halk doktora gidemeyince ve ya gitmek istemeyince hastalıklarını iyileştirmek amacıyla başvurduğu bir işlem ve yöntemlerin bütünüdür.

“Anadoluda birçok yerde suyun olmadığı durumlarda yaralar toprakla kaplanarak sağaltılır. Özellikle yaralanmış hayvanları böceklerden korumak ve kanamayı engellemek için yaraların üzeri toprakla örtülür. Bu toprak temiz bir yerden alınmış bir topraktır.” Orta Asya’da da kullanılan bu yöntem Cehalet Pençesi adlı hikâyede verilmiştir. Kerime’nin kaynanası çocuğu iyileştirmek için halk arasında yaygın olan yöntemlere başvurmuştur. Tülbente kuyruk sarmış, helvaya haşhaş karıştırmış ve yaralarına toprak serpmiştir.

“O kaynanasının tavsiyesiyle önce tülbentinin ucuna kuyruk koyup bebeğe emzirdi. Bu annesinin sütünün yetersizliğindenmiş. Bazı günlerde bebek hıçkırdığında helvaya haşhaş karıştırıp yalatırmış. Bunu tadan bebek gece beşikte ağzını açmadan uyurdu. Evin içi soğuk olduğundan Kerime çocuğa banyo yaptırmadan, ayaklarını silermiş. Boynu, bacakları kesilip küçük yara olurmuş. Kaynanası kuru kerpiç duvar parçalarını ufalayıp elekten geçirip kesilen yerlere sürerdi. Çocuğun bedeninde küçük küçük kırmızılıklar olduğunda “topraklık” olmuş deyip yine toprak serpti. Sonra iki gün geçtiğinde, evin kapılarını kapatıp, sobanın yanında banyo yaptırdı. Suya biraz samanlı

çamurda karıştırmıştı. Kaynanasının söylediğine göre “insanlar topraktan yaratıldığından ten yarasına toprak serpmek lazım” imiş.” (Mirsaidov, 1972: 224).

“Yorulup uyuya kalan bebeğin gözünü açmasıyla teyzenin gece ezip, hazırladığı köknar suyundan iki kaşık içirdi.” (Mirsaidov, 1972:).

2.16. Ev Eşyası

Yazarın ele aldığımız hikâyelerinde geçen ev eşyaları: battaniye, sumakkacha, döşek, halı, tablo, avize, koltuk, çini vazo, sürahi ve hasır kilimdir.

“Büyük muhteşem odalarda avizeler yanıyordu. Avrupai giyimli memurlar güzel hanımlarla duvardaki resimlere dikkatlice bakar, bazen bahçeye çıkıp güller etrafında dolaşırlardı.” (Mirsaidov, 1983: 70).

“O, biraz çocuğu alıp pıspışladığı sırada Kerime de beşik içindeki eşyaları, döşekten ta sumakkacha¹⁷’ya kadar gözden geçirip silkeledi. Kaynanası gittiğinde, çocuğu sarıp beşiğe koyası gelmedi.” (Mirsaidov, 1983: 64).

“Bu arada hizmetçi kadın kendi yatağının yanında yıpranmış, pamukları çıkmış eski yatağa battaniye koyup, üstüne beyaz çarşaf serip Fatma’ya yer hazırladı.” (Mirsaidov, 1983: 64).

“— Siz gidip dinlenin. Dilersiniz çay demleyip için. Mutfakta çaydanlık kaynıyor, dedi hizmetçi kadın.” (Mirsaidov, 1983: 64).

“Fatma sessizleşip biraz hareketsiz kaldıktan sonra büyük oturma odasının ortasında durdu. Duvardaki alev yanan halılara, altın koltuklara, çini vazolara baktı.” (Mirsaidov, 1983: 64).

“Köşedeki eskimiş yatağa yorganı serip hevesle yerleşmeye başladı.” (Mirsaidov, 1983: 64).

“Bodrum köşesinde duran topraktan yapılmış küçük sürahideki sudan koyup içirdi.” (Mirsaidov, 1983: 85).

¹⁷ Yöresel beşikte bebeklerin idrarlarının toplandığı yer.

“Melek hasırın üzerine çömelip hüngür hüngür ağlamaya başladı.” (Mirsaidov, 1983: 111).

“Sabahları o, tablo yanındaki eskice battaniyeye sarılıp bağdaş kurup gazel okur, bazen hayallere dalıp, rafa yapıştırılan, yarısı makasla yamuk yumuk kesilip atılan bir resme bakardı.” (Mirsaidov, 1983: 85).

2.17. Halk Mimarisi

Halk mimarisi, halkın kendisi için oluşturduğu nesnel yaşam çevresidir. Buna göre meskene hizmetçi yapılarla(ambar, samanlık, ahır, kiler, tandır evi, serender vb.) halk mimarisi içerisinde incelenmektedir (e-kitap).

Vika’nın evleri saman ile çamurdan yapılmıştır. “Bu sözü söyledikten sonra Vika’nın onun evinde misafir olduğunu, yine bunun üstüne büyük sarayın lüks odalarında değil, bir çiftçinin saman ile çamur karışımı sıvalı odasına kanaat gelip yaşadığını düşünüp, ona şaşırarak, rahatsızlık verdiğinden dolayı utanç duydu.” (Mirsaidov, 1983: 93).

Kumru ve Temenna’nın çalışmak için gittikleri köydeki evler kerpiçten yapılmıştır. “...Ücra köylerimizden biri. Alçak yüksek evler, kerpiç duvarlar. Etraf tarla. Gece olmasına rağmen hava sıcak.” (Mirsaidov, 1983: 64).

Şemsiye’nin yaşadığı evin merdivenleri kerpiçten yapılmıştır. “Şemsiye bodrumdaki hava deliğinin yanında biraz durarak, yırtık pırtık döşegün kenarındaki bastonunu alıp kerpiç merdivenlerden yavaş yavaş yukarıya sokağa doğru çıktı.” (Mirsaidov, 1983: 82).

2.18. Ulaşım Araçları

Mirmuhsin’in ele aldığımız hikâyelerinde ulaşım araçları olarak, deniz araçları, tren, uçak ve otomobil kullanılmıştır. Tren ve deniz araçlarının daha çok kullanıldığını görmekteyiz. Hikâyelerden örnekler verecek olursak:

“Fatma’nın abisi Fatma’yı, eşini ve Vika’yı arabasıyla komşu köy Asosif’e, kayınbiraderinin düğününe alıp gitti. Yolda onlar “Nil, Nil...” denilen şarkıyı söylediler.” (Mirsaidov, 1983: 94).

“Bir grup turist sfenksi kuru kuru dolanıp çıktı. Hazırlanan arabalara gitmeye başladılar.” (Mirsaidov, 1983: 64).

“Onlar birden beraberce gülüştiler. Kumru bir elinde kendi, diğer elinde Temenna’nın valizini taşıyıp, istasyon yakınında duran arabanın önüne geldiler ve köye doğru yola çıktılar.” (Mirsaidov, 1983: 64).

“Hava karardığında otomobil köye geldiğinde yüksek beyaz bir binanın yanında durdu.” (Mirsaidov, 1983: 64).

“Fatma bu odada üç günü zar zor geçirip, yine kendi köyüne döndü. Akşamleyin Luksor’a gelip trenden indiğinde, sala binip Nil’i geçti.” (Mirsaidov, 1983: 100).

“O yakın bir zamanda ağır yükler yüklenen büyük gemiyle Asvan, Luksor, Kena rıhtımlarından geçip, Nil Nehri ile Tanta şehrine yöneldi. Yolun uzunluğu ve yine yüzlerce küçük rıhtımlarda dura dura geçmeleri sebebiyle, oralarda bir ay kadar kaldı.” (Mirsaidov, 1959: 101).

“Sabahleyin uçak uçu. Sıdkî, Suriye Hanım, kızı Nagua ile Avrupa üstünde uçtular. Onlar son derece üzgündü.” (Mirsaidov, 1972: 127).

“Onu on beş yaşlarında bir Huhalı, uzak yakın akrabaları trene bindirip, gözden kayboluncaya dek el sallayıp uğurladılar.” (Mirsaidov, 1983: 97).

“Sabahleyin Melek trenle Luksor’a doğru yol aldı. Yanına hiç kimseyi yol arkadaşı olsun diye almadı. İki gün sonra ana şehri Luksor’a geldi.” (Mirsaidov, 1983: 64).

“Bir gün sonra iki kız gidecekleri adrese vardı. Trenden indikten sonra, Temenna Taşkent’te düşündüğü gibi karşılamalar: Orkestra, miting, nutuklar olmadı. Onlar küçük bir istasyonda inip, bir an nereye gittiğini bilemeden, durdular.” (Mirsaidov, 1983: 64).

2.19. Halk Edebiyatı

2.19.1. Mitolojik Unsurlar

2.19.1.1. İbis Kuşu (Kelaynak Kuşu)

Herodostos “Mısır, Nil Nehri’nin armağanıdır” demiştir. Her bir yanı çöl olan Mısır şehri Nil ile hayat bulmuştur. Bu nehrin belli aralılarla taşması o toprakları daha verimli hale getirmiştir. Bu Nehrin kıyılarında insanların haricinde çiçekler, böcekler, kuşlar yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu kuşlardan birisi de Mısır’da mitolojik bir unsur olan kutsal sayılan İbis kuşlarıdır. Eski Mısır Tanrısı olan Thoht ile özdeşmiştir. Bir diğer özelliği ise aynak kuşlarının mumyalanıp firavunların karın bölgelerine yerleştirilerek, mumyalara adak kurbanı olarak sunulması yaygındır.

Hikâyede simgesel bir anlam taşıyan bu kutsal kuş, insanların bu bölgelere fabrika kurmalarından ve ekolojik koşullar sebebiyle Hüseyin ve annesi gibi göç etmiştir. Fabrikaların kurulduğu yerlerde ekoloji bozulduğu için besin açısından zorluk yaşayan kuşlar insanların bulunduğu temiz havanın olduğu yere göçerler.

Yanlış tarım politikaları ve kentleşme, fabrika kurum alanları, yaşam alanlarının kısıtlanması ve sayılarının azalması ile belirli yerlere göç etmişlerdir. “Masmavi gökyüzü, dik hurma ağaçları görülüyordu. Fakat tarlalarda yayılan, sabahtan akşama kadar ötüşüp şarkı söyleyen İbis kuşları görünmüyordu...” (Mirsaidov, 1959: 102).

2.19.1.2. Nil Nehri’nin Kana Bulanması

El Mehdî adlı hikâyede geçen Nil Nehri’nin kana bulanması aslında bir simgeseldir. Eserde İngilizlerden bahşış dilendiği için dedesi tarafından ellerine çekiçe vurulan Subh’un kanı akarak Nil Nehri’ne kadar ulamıştır. “El Mehdî’nin kanı tepesine çıkıp, bir anda gözleri karardı. O düştüğü çukurdan kalkıp, Subh’un yanına giderek ellerinden sıkıca tutarak küçük, güzel parmaklarını kaldırma koyup, çekiçe vurdu. Küçük kız bağırarak bir iki defa yerde tepinip feryat etti, kendinden geçip yere düştü. Subh’un avuç içinden kan akıp, iki küçük parmağı kırılmış bir şekilde yerde yatıyordu. Can veren civcivler gibi Subh’ta sürekli çırpınıp, başı, ayakları, elleri ile yerin tozunu

kaldırıyordu. Bir müddet sonra kıpkırmızı kan kaldırımdan sızıp su kanalından aşağıya doğru akardı.” (Mirsaidov, 1983: 68).

“O günden sonra bakırcılar çarşısından bir mil uzakta akan Nil, kızıl renge bürünüp akardı.¹⁸ Belki de Subh’un küçük ellerinden akan kan Nil’in suyunu kızıla boyamıştır.

Bu facia bundan on yıl kadar önce; bahar aylarında meydana gelmişti. Bundan böyle, güya her yıl bahar aylarında Nil kızarak harekete geçip, küçük kız Subh gibi kan rengine boyanırdı. Saçı sakalı ağarmış dedeler küçük torunlarını nasıl ki canı gibi seviyorsa, ihtiyar Nil’de kendi sevgili kızını hatırlayıp coşkulu coşkulu akardı.” (Mirsaidov, 1983: 69).

Nil Nehri’nin kana bulanma olayı, Kuran- Kerim’de A’râf Suresinin 133. Ayetinde de geçmektedir:

TDV’da bu ayet şöyle açıklanmıştır: “Bizde de açık seçik mucizeler olmak üzere onların üzerine tufan, çekirge, haşarat, kurbağalar ve kan gönderdik. Yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim olmakta direndiler.” (TDV)

Nil Nehri’nin kana bulanma olayı mesnevi de de geçmektedir.

“12661.

Âb-ı Nîl’est û be Kıbtî hod nümûd

Kavm-i Mûsîrâ ne hun bûd âb bûd

(Mesnevi) Nil’in suyu (gibi)dir: Kıbtî’ye kan görünür,

Mûsa’nın kavmiye kan değil de su (görünür) idi.

Nil Nehri’nin suyu Fie’avn’ın Kıptî tebaasına kan şeklinde görünürdü.

Nil Nehrinden aldıkları bir kova su, Kıptîlere bir kova kan kesilirdi. Mûsâ’nın kavmine karşı kan değil de normal su olurdu.

Mesnevî de Nil suyu gibi inançsızlara kan gibi nâhoş görünür. İnanan benimseyenlere ise âb-ı hayât olur.” (Top, 2015: 116).

¹⁸ Nil bir yılda dört kez renk değiştirir.

Nil Nehri'nin kana bulanması Mısır firavunun başına gelen 10 büyük beladan birisi olan Tanrı Musa'nın asasını Nil Nehri'ne tutmasını buyurması ve Musa'nın asayı nehre tuttuktan sonra kana bulanması ve tüm balıkların ölmesidir. Mısır halkının su kaynağı olarak kullandığı Nil artık kana bulanmıştır.

“İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışında onları bırakmak istemeyen firavunun başına gelen felaketlerin her birinin Mısır kadim inanışına denk gelmesi hususi kitabın en dikkat çeken yönüdür. Başlarına gelen ilk müsibet, Nil Nehri'nin kana dönüşmesidir. Mısır'da Nil'in önemi sadece coğrafi açıdan ibaret değildir. Mısır'ı Mısır yapan en büyük zenginliğin Nil olduğu bilinmektedir. Ayrıca Nil'in ülkeye kattıkları sebebiyle kutsal olduğu da kabul edilmekte ve birçok Mısır mitoloji tanrısı Nil ile ilişkilendirilmektedir. Bu kutsallıklar Mısır ilahilerinde dahi kaydedilmiştir. Hal böyleyken Nil'in sularının kana dönüşmesi Mısırlılara vurulan büyük bir darbe olmuştur.” (Apaydın, 2021: 540).

El Mehdî adlı hikâyede yazar Subh'un kanının akmasını Nil Nehri'nin kıvırmaya boyanmasıyla bağdaştırmıştır. Eserde İngilizlerden para dilendiği için dedesi tarafından ellerine çekiçle vurulan Subh'un kanı akarak Nil Nehri'ne kadar ulaşmıştır. Mısır mitolojisinde Mısır firavunun başına gelen on büyük beladan biri olan Tanrı'nın Musa'ya asasını Nil Nehri'ne tutmasını buyurması ve Musa'nın asayı nehre tutunca kana bulanması verilir. Bu iki olayı şöyle bağdaştırabiliriz. Mısır'da Nil'in önemi büyüktür. Hal böyle iken Nil'in kana dönüşmesi Mısırlılar için kötü olur. Sonu kuraklığa kadar gider. Hikâyeye gelecek olursak Mehdî o kadar sömürölmekten ve küçük çocukların dilenmesinden, ekonomik kaygıdan bıkmış olacak ki en sevdiği torununun canını acıtmayı göze almıştır. Mirmuhsin burada Subh'un kanını akıtarak Nil Nehri'nin değerini kaybetmeye çalışmak ve Mısır'ın sömürölmesini durdurmak amacıyla bu olayı simgesel bir şekilde yansıtmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ İLE METİNLER

3.1. SEVGİNİN DOĞUŞU

Kazı çalışması bitip, verilen görev yerine getirildi. Tursunbay ertesi gün kolhozda çalıştığı arkadaşları ile birlikte Nemengan'a gidecekti. Onun köyüne, anne ve babasını görmek için can atardı; fakat burada başlayan küçük bir aşk kalbinin bir köşesine tutunmuştu. Uzanıp gökyüzüne bakarak, uzunca düşündü. Ne yapacağını bilemedi... Bir müddet sonra yeni g'alebiyemini, çizmesini giyip doppısını da takarak dışarıya çıktı. Bitişik binanın bodrum katındaki berber Vâsık'ın dükkânından içeriye girerek, çıkan sakalını tıraş ettirip, saçını ve bıyığını da düzelttirdi.

Berberden çıkıp doğruca HES¹⁹ tarafına doğru yürüdü. O, yapılı geniş omuzlarıyla, irice esmer bir delikanlıydı. Bitişik kaşlarının altında gözleri parlıyordu. Sanki kömür ile çizilmiş ince bıyıkları onu yakışıklı kılıyordu.

Her tarafta yüksekçe toprak yığınları, çukurlar, elektrik direkleri... İşte HES'e giden taş yolun her iki tarafında da çeşitli metaller, büyük motor parçaları, kocaman kutularda çeşitli makine ve tekerlekler, uzakta engebeli tepeler arkasında gemiyi yerine mihlamak için denize atılan zincirin ucundaki çapaya benzeyen HES'in içinden görünen vinçler ve sağ tarafta depolar, garajlar görünüyordu.

Tursunbay engebeli yerlerden geçip HES binasının yanına geldi. Biraz dinlenirken içeriye giren ve çıkan insanları izledi.

Birden birisi, onun arkasından gelerek bil bakalım ben kimim diyerek gözlerini elleriyle kapadı. Bir süre sessiz kaldı. Tursunbay gözlerini, iki eliyle sıkıca tutan elleri, kendi elleriyle yokladı. O kendi kendine düşündü: Kim ola ki? Burada yalnızca bir kişiyi tanıyor. Tursunbay'ın onunla da beş günden beri görüştüğü yok. O belli ki şakayı seviyor... Ta kendisi olmalı.

¹⁹ Hidro Elektrik Santrali

— Lida, dedi bir gülümsemeyle Tursunbay. Gözlerini kapatan el, önce sıkıca bir bastırdı daha sonra yavaşça bıraktı. Tursunbay dönüp baktı, hiçbir şey görmedi. Biraz zaman geçince gözünün önü aydınlandı.

— A siz miydiniz?

— Ne zamandan beri Lida oldum? dedi adam. Tursunbay kıpkırmızı oldu.

— Yarın gideceksiniz değil mi?

— Öyle.

— İyi bakalım.

— Bir çay içmeyelim mi Andrey Petroviç, dedi Tursunbay.

— Buyurun içelim. Yarın gidiyorsunuz... Fakat sizin kolhozunuzdan herkes çok memnun. Belli ki gerçek çiftçilerdensiniz.

Andrey Petroviç Kondroşev HES işletmesinde bu zamana kadar montaj bölümünde şef olarak çalışıyordu. O çok neşeli bir adam. Onlar birbirleriyle yakında bu işletme çalışanlarının genel toplantısında tanışmışlardı. Tursunbay çay uzatırken sordu:

— Lida denilen kızı tanıyor musunuz? yine ekledi: — HES'in neresinde çalışıyor?

— Bizde Lida adında dört tane kız var. Mesela: Lida Sidorova, Lina Vinogradova, Lida Mel'nikova ve Lida Mihaylova. Hangisi?

— Kendisi orta boylu, dedi Tursunbay.

— Bütün Lida'larımız da orta boylu.

— Soyadını bilmiyorum. Ama görürsem tanırım.

— Benimle gelerseniz gösterebilirim. Hepsi de elektro montaj bölümünde.

— Önemli bir işim vardı.

— Önemli işinin olduğunu biliyorum.

Onlar gülüştü. Tursunbay çaydanlığın dibinde kalan son çayı çalkalayıp kendine doldurdu ve içti.

Kondraşev ile Tursunbay HES binasının içindeki kapkaranlık tünelden geçip, büyük bir odaya çıktı. Bu odanın her tarafı karmaşık kablolar, her türlü elektrik malzemeleri, barometre, voltmetre ile doluydu. Kondraşev Tursunbay'ı volmetre

tarafında çalışan, üzerinde mavi renkli iş tulumu, halka halka asılan altın renkli saçları olan beyaz tenli bir kızın yanına getirdi.

— İşte bir Lida'mız bu. Lida Mel'nikova. Kız parıltılı gözlerle baktı

— Merhaba, Andrey Petroviç.

— İşler nasıl, Lida'cım? İşte bu yiğit seni görmeye gelmiş.

— İyi misiniz? dedi Tursunbay'a el uzatıp, Lida. Tursunbay da ona karşılık olarak "Siz nasılsınız?" diye sordu.

— Ben gittim, dedi Kondraşev arkasına doğru eğildi.

— Konuştuktan sonra, yanıma gel. Ben ikinci ünitedeğim.

— Tamam, dedi Tursunbay.

Lida ile Tursunbay bir süre sessizce kaldı. Biraz sonra Lida tabure alıp geldi. Tursunbay'a oturması için uzattı. Tursunbay oturdu ve Lida'ya baktı. Lida ise yere bakıyordu.

— İşleriniz nasıl, dedi sakince Lida.

— İyi, yarın gidiyorum.

— İyi yolculuklar...

— Transformatör yanında çalışan hoş bir delikanlı yağlı olan ellerini kağıtla silip Lida'nın yanına geldi.

— Lida'cım haydi yemeğe gidelim.

— Beş dakika sonra giderim.

— Tamam, ben de beş dakika daha beklerim.

— Sen bilirsin.

Tursunbay'ın canı sıkıldı. Her yanı yağa bulanmış gence sinirle baktı. Lida'ya darıldı. Delikanlı çıkıp gittikten sonra sordu:

— Kim bu?

— Burada çalışıyor. Elektro montajcı.

— Lida, ben gidiyorum.

— İyi yolculuklar diliyorum. Daha ne diyeyim, trene kadar eşlik ederim...

— Seni bırakıp gitmek istemiyorum.

— Neden, Nemengan'da kız mı kalmadı?

— Ben öyle erkeklerden değilim. Az önceki delikanlı kim?

— Kim olduğunu söylemiyorum, dedi Lida nazlanarak. Sana dedim ya montajcı montajcı...

— Seninle “Traktörcüler” filmini izlediğimizde sen, “Ben senden başkasını istemiyorum” demedin mi?

— Dedim.

— Öyleyse!

— Ne oldu, konuşmak da mı yasak?

— Neden sana emrederek konuştu. Teklif ederek söylemesi gerekliydi.

— Emretme hakkı var!

— Aaa!..

— Tamam, konuşmayı keselim, sana sonra anlatırım. Evet, şimdi yarın kaçta gideceksin? Umarım benim vardiyama denk gelmez.

— Tabi benim hemen gidişim şimdi senin işine yarayacak, hepsini anladım.

— Ben senin gitmeni hiç istemiyorum.

— Dilinin ucunda konuşma, Lida.

— Hayır, ben değil, sen dilinin ucunda konuşuyorsun. “Traktörcüler” filmini izleyip çıktıktan sonra, bahçede söylediğin tüm sözler yalanmış. Sen benimle sıkılmamak için vakit geçiyordun.

— Ben burada, Ferhad HES²⁰'de kalmak istiyorum. Buraya da dilekçe verip geldim Lida. Fakat buraya gelmekle hata yaptığımı anladım. Bunları bilseydim seni aramak için buralara gelmezdim.

Tursunbay oturduğu yerden ayağa kalktı. Ayağı ile tabureyi biraz ittirip yerine koydu.

— Ne duruma düştüm ben.

Tursunbay hüznle yere baktı. Lida Tursunbay'ın boynuna sarıldı.

— Deli olma! Gerçekten dilekçe verip mi geldin? O benim abimdi. Biricik abim... Sadece abim.

— Abim?

— Evet, öyle, haydi yemekhaneye gidiyoruz. Seni abimle tanıştıracam. Akşamleyin bize gelersin.

HES işletmesinin müdürü Tursunbay'ın isteğini yerine getirip, onu mekanik montaj bölümüne çırak olarak gönderdi.

Ona yeni kurulmakta olan işçi lojmanlarında kalacak bir yer de temin edildi. Tursunbay üstündeki erkek g'alebiyeını çıkarıp, mavi renkteki tulumunu giydi. İlk günlerde nasırlaşan elleri ile tornavidayı çevirip küçük vidaları birleştiremedi. O bu durumdan çok huzursuzlandı. Ünitenin parçalarını yanlış bağladı, tamirci ise yeniden bağlaması gerektiğini söylerdi.

Bir ayın içinde Tursunbay önceki fazla kilolarını vererek iğne ipliğe döndü. Her gün teneffüs saatinde Lida'nın yanına gelir ve ilk olarak: "Nasıl, bugün hata yaptın mı,

²⁰ Özbekistan'ın en güçlü ve tarihi HES'lerinden biridir. İkinci dünya savaşı yıllarında gerekli teçhizatın taşınması için elektrik üretimine ihtiyaç vardı. Aynı zamanda pamuk fabrikalarının elektrik yetersizliği yüzünden istenilen üretimi gerçekleştiremeyince hidroelektrik santrallerinin kurulmalarına karar verilir. Farhad HES de 1942 yılında kurulmaya karar verilir. 1943 yılında yapımına başlanan Farhad HES kollektif yardım ile tamamlanır.

makinist azarlasa da sen bir şey söyleme. Hepsini zamanla öğrenirsin...” dedi. Böylece birlikte yemeğe çıktılar, akşamleyin vardiyaya kaldığında işçilerle birlikte kasabaya gittiler.

Tursunbay’ın üstü ipekli g’alebiye giyip, gezecek boş zamanı kalmadı. Gündüzleri çoğunlukla insanın aklının almadığı makinelerin içine girip elleri yüzleri yağ içinde kalır, günün nasıl geçtiğini anlamazdı. Dikiş tutturmaz Tursunbay’ın bu durumundan Lida çok hoşlanır ve ona en kısa zamanda her şeyi bilip öğrenirsin, diyerek sevinirdi.

Vardiya bitmek üzereyken Lida yine geldi. O, bu akşam abimin arkadaşları geldi, misafir olacaklar. Yeni plaklar buldum misafirler gittikten sonra vals yaparız, gecikme, diye tembih ederek çıktı.

Aradan bir yıl geçti. Tursunbay, Ferhad HES işletmesine çok alıştı. O herkesle abi kardeş gibi oldu. Birçok vakit mühendislerin, teknikerlerinin giydiği siyah tulum ile dolaşır, göğüs cebine tornavida ve metal metreyi koyardı.

Tursunbay ile Lida ağaçların altında, düz dar bir yoldan döndü. Yolda Tursunbay Lida’yı iki elinden tutup onu öptü.

Lida nazlanarak:

— Sen düğünümüz hakkında hiç düşündün mü, yoksa böyle mi yaşayacağız?
Onlar kahkahalarla gülüştüler.

1948, Bekabad

3.2. NİL ÜSTÜNDE AY²¹

1

Fatma, Kahire Darülfünunu tamamlayıp kendi köyü Huha’da işe başlayacaktı... Doktor Ebu Bekir ona diplomasını sunduğunda, Huha’dan birkaç kilometre ileride “Krallar Vadisi” denilen yerde ilmî turizm rehberi olan arkeolog Muzaffer El Mahfuz’a

²¹ İki Arap Kızı olarak da geçmektedir.

vermesi için ona bir mektup verdi. Fatma kıymetli Profesörün mektubunu eline alırken kendi köyüne gideceğine, bunun üstüne ilmî turizmde işe başlayacağına sevindi, bunu bir çiftçi kızına verilen büyük bir nimet olarak bildi.

İşte kendi köyü Huha... Sağ tarafı Nil, sol tarafı yemyeşil ekinler, pamuk tarlaları. Oradan geçtikten sonra tepelikler ve batı tarafına bakıldığında sarı kumluklar başlardı. Bu yüksek tepelikler arasında Doktor Mahfuz'un rehberlik yaptığı ilmî turizmde birkaç aydan beri toprak kazıp, bizim milattan önce 14. yüzyılda kurulan Ramoza Sarayı'nı açmakta. Fatma kazı yapılan yere gidip, Doktor Mahfuz ile buluştu. Doktor onu görevlendirip, yarın işe başlayacağını söyledi. Fatma bu duruma çok sevinip, evine döndü. Böylece, önceden alışkanlık ettiği gibi akşam tek başına dere boyuna gitti. (O bir şeye çok sevinse veya çok üzülse nehrin kıyısına gidip, yüksek hurma ağaçlarının altında yalnız başına otururdu.) Nil sularının kıvrak akışını, suya göğsünü vurarak uçan kırlangıçları, çok uzakta parlayan gemileri zevkle seyretti. Hızlıca akşam karanlığı çöküp, bir parça bulut gibi parlayan dolunay, yüzleri altın gibi ışılatmaya başlattı...

Fatma için güzel geçen günlerin birinde yine bir sevinçli haber aldı; darülfünunu bitiren tanıdığı bir kız arkadaşı mektup yazıp, yarın öbür gün geleceğini, o da turizmde hizmet edeceğini söylemişti. Fatma'nın bir sevincine on sevinç daha eklendi. O hemen mektubu babası Abdül Mümin'e ve büyük abisine okudu.

— Biliyor musunuz? dedi Fatma mektubu okuduğunda, — Biz onunla birlikte okuyorduk, onun ismi Fethiye. Fakat o adını Victoria diye kullanırdı. Evdekiler de ona Vika diyorlar. Babası banka müdürü diye duydum.

— Hımmm, dedi Abdül Mümin, — Makamı yüksekmiş, nasıl arkadaş oldunuz? Ya, kızım, sen kendinin kim olduğunu biliyor musun?

— Biliyorum, babacığım, çiftçi kızıyım. Neden öyle dedin? Çiftçiler insan değil mi?

— Yok kızım, aksine çiftçiler gerçek insan.

— Tamam da... Biz pamuk ekiyoruz, bu gülünç bir iş değil. Eski günler geçip gitti, şimdi Cumhuriyet! Anladınız mı?

— Evet, anlıyorum, dedi Abdül Mümin gülümseyerek. Böyle bir zamanda kızıyla tartışmayacağını söyleyip, hemen sözü başka tarafa çevirdi.

Aradan iki gün geçtiğinde, mektupta söylediği gibi Vika kapıdan haldır huldur içeriye girdi. Onun iki büyük valizini bir hamal zorlukla taşıdı. Vika eskiden olduğu gibi Avrupa tarzı giyinmişti. Paçaları kısa, bacaklarına yapışık dar bir pantolon, saçları kısa, sol bileğinde altın zincir, gözünde elma yaprağına benzer eğri siyah bir gözlük vardı. O hızlı hızlı nefes alarak, Fatma'nın anne babasının önünde onunla İngilizce konuştu. Fatma hemen ona ima ile Arapça konuşmasını, burada hiç kimsenin İngilizce bilmediğini söyledi. Vika, suya bakan bir insan gibi biraz dinlenip, içini çekti. Kırık Arapçasıyla, araya İngilizce kelimeler katarak konuşmaya başladı. Onun söyledikleri su katılan yemek gibiydi.

— Hoş geldiniz, dedi söze karışıp Fatma'nın annesi Ayşe. — Anne babanız nasıl iyiler mi?

— Yes, siz nasılsınız? Köyleriniz çok güzel. Cairo²² sıcak... Asfalt, motor- benzin kokusu...

— Kahire büyükşehir diye duyduk.

— Siz Cairo'ya gitmek?

Ayşe “ne dedi” der gibi kızına baktı, Fatma tekrarladı:

— Kahire'ye gittiniz mi, diye soruyor.

— Yok, biz nasıl gidelim kızım. İşte şu Luksor'a gittiniz mi diye bir sorsana. Luksor'a da gitmedim. Huha'dan başka hiçbir yeri görmedim.

— Black Arab, black Arab²³, dedi Vika Fatma'ya bakarak.

Bundan sonra Vika “benim için hazırlanan bir yer var mı?” diye işaret ederek Fatma'ya göz kırptı. Abdül Mümin ise gülümseyip, okumuş iki Arap kızını, Fatma ve Vika'yı (Fethiye'yi) dikkatlice gözetlerdi.

²² İngilizlerin Kahire şehrini adlandırdıkları isim.

²³ Siyah Arap, siyah Arap: Bu kelimenin sözlük anlamı “Siyah Arap” olup, o genelde “biz biçare Araplar, sıradan insanlarız” anlamında da kullanılır.

Sabahleyin kahvaltıdan sonra Fatma hızlıca elbisesini giyip, ayağına pamuk terliğini sıkıca bağladı. Ramoza Sarayı haritasını ve başka kâğıtları koyduğu arazi çantasını eline aldı. Aynanın karşında kirpiklerini küçük bir kıskaç ile kıvıran Vika'nın tepesinde durup, acele etmesini söyledi. Ona Doktor Mahfuz'un çok düzenli biri olup, zamanında gelmeyenleri sevmediğini söyledi. Bu sözü söyledikten sonra Vika'nın onun evinde misafir olduğunu, yine bunun üstüne büyük sarayın lüks odalarında değil, bir çiftçinin saman ile çamur karışımı sıvalı odasına kanaat edip yaşadığını düşünüp, ona şaşırarak, rahatsızlık verdiğinden dolayı utanç duydu. Bir müddet sonra Vika ve Fatma evden çıkıp "Krallar Vadisi" tarafına gitti. İki kız gün boyu çok sıcak güneşte, bazen yer altına inip, toz içinde yer kazanların yanında Doktor Mahfuz ile birlikteydi. Fırçayla duvardaki süslemeleri süpürüp, toprak içinden çıkan her türlü çömleri, kırık küçük sürahileri yukarıya çıkartarak kayıt altına aldı. Bazılarını Doktor Mahfuz'un fotoğraf makinesiyle resimini çekerlerdi. Doktor Mahfuz bugün çok erken gelmişti. Hiçbir bilimsel kitapta yazılmayan, malum kaynakların hiçbirinde gösterilmeyen Ramoza Sarayı'ndaki bir merdiven onun dikkatini çok çekmişti. Topraktan açılan merdivene çekiçe vurup zarar verilmemesi için, insanların içinde tozda oturdu. Bu merdiven onun yazacağı ilmi kitapta en iyi bölümlerden biri olacağı hiç şüphesizdi. Bunu Fatma işe geldiği ilk gün anlamıştı. Tozlu yer altına inmek, Vika'nın canını sıkıyordu. O çoğu zaman yukarda, şemsiye altında oturup bulunan eşyaları kaydetti. Fatma ise, yeni açılan merdivenin yanından hiç ayrılmadan, Doktor Mahfuz'un heyecanına ortak olur, onunla Tutankamon'un devri, onun seferleri, Çuser kabri, Tiye ve Nefertiti zamanı, ondan sonra 3. Tutmose'nin yedi askeri seferi hakkında sohbet ederdi. Bir zamandan sonra tozlanan dudaklarını mendili ile silip, bu bulunan merdiven, hacmi itibarıyla küçük olsa da tarihi önemi Hatşepsut tapınağının merdivenlerinden geri kalmadığını söyledi. Doktor Mahfuz Fatma'ya yeni bulunacak merdivenin önemini büyüttüğü için değil, belki de onunla bilimsel konuda tartışabileceği için sevinirdi. Yukarıda yalnız oturan Vika canı sıkın bir şekilde, hızlıca akşam olmasını, Nil boyuna gidip dolunayı seyretmeyi, manda sütüne mısır koyup pişirilen göce²⁴ yemeğinden içmeyi sabırsızlıkla beklerdi...

Akşam oldu. İki arkadaş otlaktan dönen koyunlar gibi memnun, fakat yorgun bir şekilde eve döndüler. Ellerini yüzlerini buz gibi suyla yıkayıp, sofraya oturdular. Ayşe

²⁴ Dövülen beyaz mısıra süt koyularak yapılan sulu bir yemek.

bugün çok değişik yemekler pişirmişti. Fatma'nın abisi de şarap alıp getirdi. Masanın üstüne yığınla muz koyuldu. Abdül Mümin misafirin dop dolu sofralardan yemeğe alışkın olduğunu düşündüğünden kıymetli misafirine göce pişirmeyip, semiz bir koyun kesti ve bolca et ikram etmek istedi. Vika tuzlu ve yağlı kuyruk salınmış lezzetli çorbayı zevk alarak, burnunun üstü iyice terleyerek içti. Uzatılan şarabı da hiç geri çevirmedi. Hava karardığında “Kahire’den gelen kızı görelim” deyip, komşular da bir grup halinde geldiler. Evinin şenlenmesinden memnun olan Abdul Mümin ne yapacağını bilemeden dışarıya çıktı. Hızlıca yürüyüp, Muhammet Yusuf, Ali Abdülhalik, İdris, Yahya gibi çiftçi arkadaşlarını da çağırdı. Def çalıp eğlence başladı. Avlunun ortasında ateş yaktılar. Yakın-etraftaki çocuklar, kadınlar defin sesini duyup Abdül Mümin’in avlusuna yürümeye başladı. Bir delikanlı eğlenceye inip oynamaya başladı... Keyfi yerine gelen Vika da yerinden kalkıp, oynamaya başladı. O defin her vuruşunda, milli ahenkte dar pantolonun sıktığı arkalarını ortaya çıkarıp, kıvrıp, değişik hareketler yaparak raks etmeye başladı. Kadınlar Vika'nın hareketlerine safça güldü. Bağdaş kurup oturan çiftçiler Kahireli Arap kızının “çok kültürlü olduğunu” görüp, şaşırmıştı. Babasının banka müdürü olduğunu duyduklarında, birbirlerine baktılar. (Bu memlekette banka müdürü üst düzey memurlar ile aynı konumda olduğu düşünülür.) Vika iyice oynayıp zıplayarak yorulduğunda, gelip kendi yerine oturdu. İnsanlar sessiz olsalar da Ayşe iyi oynadığını söyleyip, omzuna hafifçe vurarak tebrik etti...

O çiftçilerin bu sade eğlencesi Vika'nın çok hoşuna gitti. Burada onu sadece Fatma'nın değil, hepsinin de memnun olduğunu, gönlü ne zaman isterse onların böyle hazır olacağını hissedirdi. Keyifli anlarda Vika yarı gece de Fatma'yı sürükleyip, Nil boyuna alıp giderdi. Burada iki dolunay parlayıp dururdu: biri Nil'in üstünde, biri Nil'in altında...

— O yansıması... dedi itiraz edip Fatma, Vika'nın ellerinden tutup, işte ikinci ay!

— No, no! dedi Vika, öyleyse üç dolunay var: bir gökte, ikisi yerde.

— Arkadaşım, ayın iki tane olması gayet iyi. İki en güzel sayı.

Onlar kahkahalarla güleştü.

— My darling, neden bizi atalarımız kocaya vermiyor?

Onlar yine birden kahkahalarla güleştüler...

Ertesi gün cuma olduğundan iş yeri tatildi. Fatma'nın abisi Fatma'yı, eşini ve Vika'yı arabasıyla komşu köy Asosif'e, kayınbiraderinin düğününe götürdü. Yolda onlar "Nil, Nil..." denilen şarkıyı söylediler. O gün orada kalıp, düğünde eğlendiler sabahleyin döndüler. İki kız yine Ramoza Sarayı'nın kazı alanına gidip akşama dönüp geldiler. O gün onları Fatma'nın yengesi misafir etti. Sonraki gün de İdris El Ahmet evine davet etti. Aradan yine bir gün geçtikten sonra Fatma'nın çocukluk arkadaşı Süreyya onları misafirliğe çağırdı. Derken böylece aradan bir ay geçti. Bu bir ay içinde Vika uzun süre aile içinde ziyafette yaşadı. Çiftçiler, köy halkı onu asla rahatsız etmedi. Öyle ki onu sepete koyup, başlarının üstüne çıkarıp gezdirmiş gibi oldu. Bazen o insanlık yapıp, "Kahire'ye giderseniz, bize gelin. Al Servet Sokağı on ikinci ev" diye tarif ederdi. Fatma'ya ise neredeyse her gün "Mutlaka Kahire'ye gel, bizimle kal, sana piyona çalarım, tiyatroya götürürüm, bir arabayı sana veririm, istediğin neresi varsa gidersin..." derdi. Fatma arkadaşının bu sözlerine çok sevinir, aynı onun lüks sarayında yaşayıp, arabasında uçuyormuş gibi binlerce kez teşekkür ederdi. Bu tekliflerden haberdar olan Abdül Mümin ile Ayşe de memnun oldu. Önceden "Yüksek makamdan" gelenlere inanmıyor, "zengin zenginlere bakar, su vadiye akar..." düşünceleri bir kıyıda kalıp, Vika'nın bazı "huyları" o kadar içlerine sinmese de neşeli halleri, çiftçilerle birlikte vakit geçirmesi ve bunun üstüne gönülden kendi evine davet etmesi onlara samimi gibi gelmeye başladı.

3

İki ay sonra Vika yine Kahire'ye döndü. Doktor Mahfuz'un söylediğine göre, o Kahire'de bir müzede çalışıyormuş. Vika'yı Fatma, Süreyya, Ayşe... erkeklerden, Abdül Mümin, İdris ve Ahmet hepsi on beş kişiye yakın Huhallılar ağırladı. Bunun üstüne birçok hediye alıp göndermişlerdi.

Yine bir aydan sonra araştırma işi de bir buçuk aylığına durduruldu. Bu zaman içinde Doktor Mahfuz Kahire Darülfünunda ders vermesi lazım olmuş... Bu müsait zamandan faydalanıp, ailesiyle konuşan Fatma bir ay Kahire'ye arkadaşı Vika'nın evine gidip onunla güzelce vakit geçirmek istedi. Abdül Mümin buğdaylarının bir kısmını satıp Fatma'ya yol harçlığı verdi. Büyük babasından da biraz para alıp, Vika'nın anne babasına hediye etmek için bir kutu hurma satın aldı. Fatma'nın Kahire'ye gideceğini duyan konu komşu onu gelip gördüler. "Ne kadar şanslı kızmış" diyerek imrendiler. Onu on beş kadar

Huhalı, uzak yakın akrabaları trene bindirip, gözden kayboluncaya dek el sallayıp uğurladılar.

Fatma Kahire'ye akşamleyin saat yedilerde vardı. Trenden indiğinde, Vika onu karşılaşmamıştı. Telgrafta bir hata olduğunu zannedip, hiçbir şeyi düşünmeden, taksiye binip El Servet sokağına Vika'nın evine yöneldi. Bir müddet sonra araba büyük bir demir kapının yanında durdu. Fatma iki ağır torbası ve bir valizini güç bela kaldırıp, içeriye girdi: Çiçek bahçesinin aralarından geçip, gülden yapılan üzüm asması tarafından yürüyüp, karşıdaki iki katlı, güzel binanın kapısını tıklattı. Bir zaman sonra kapının yanındaki zili görüp, hemen ona bastı. Kapıyı yaşlı bir kadın açtı.

— Vika'nın evi burası mı?

— Evet, burası.

— Vika burada mı?

— Yok.

— Peki nerede?

— Ne işiniz vardı?

— Benim, Fatma. Ben geldim...

— İçeriye girin, dedi kadın Fatma'nın hafif bohçasını kaldırarak. O, halı kaplı merdivenlerden çıkıp, güzel bir odaya girdi. Bu odadan da geçip, uzun koridordan mutfığa, ondan sonra ihtişamlı bir odaya girdi. Fatma daha soluklanmadan yine sordu:

— Vika nerede?

— Tiyatroya gitmiş olsa gerek. O akşamları evde oturmaz.

— Siz kimsiniz?

— Ben hizmetçiyim.

Fatma şaşırdı.

— Elinizi yüzünüzü yıkamak isterseniz işte mutfığın ön tarafında musluk, sabun var...

— Teşekkür ederim, dedi. O yerinden kalkıp elini yüzünü yıkamaya gitti.

Bu arada hizmetçi kadın kendi yatağının yanında yıpranmış, pamukları çıkmış eski yatağa battaniye koyup, üstüne beyaz çarşaf serip, Fatma'ya yer hazırladı. O gün Fatma hizmetçi kadınla birlikte uyudu.

Sabah oldu. Fatma alışkın olduğu gibi, erkenden kalkıp yıkandı. Sonra büyük salonun zemini temizleyip silen kadının yanına çıkıp, Vika'nın gelmesini bekledi.

— Siz gidip dinlenin. Dilersiniz çay demleyip için. Mutfakta çaydanlık kaynıyor, dedi hizmetçi kadın.

— Teşekkür ederim, dedi halsiz bir şekilde Fatma, eğer imkânı varsa, Vika'yı çağırırsanız...

— Onlar çok ağır uyuyorlardır. Uyandırırsam kızarlar bana...

— Benim geldiğimi Vika biliyor mu?

— Bilemiyorum... Fakat ben, annesine sizin geldiğinizi söyledim...

Fatma sessizleşip, biraz hareketsiz kaldıktan sonra büyük oturma odasının ortasında durdu. Duvardaki alev yanan halılara, altın koltuklara, çini vazolara baktı. Sonra yine mutfaktan geçip, hizmetçi kadının odasına gitti. Üstünü değiştirip, yeniden yatağa uzandı. Birkaç saat sonra hizmetçi kadın çay demleyip Fatma'yı çağırdı.

— Kızım, gelin biraz çay için...

— Teşekkür ederim.

— Öyle demeyin, kalkın! Bu tembelleri beklerken çok acıktınız. Onlar gece boyu ziyafette kebab yiyip, eğlenip, yoruldu. Uyuyup kaldılar. Allah'a kurban olayım onlar her gün bu haldeler. Bir de bunun üstüne, silip temizlenen zemine, halılara kusmuşlardı. Ben ise kolları sıvayıp, kusuntuları silip temizlerim... Kızım, adınız nedir? Nerelisin?

— Fatma. Huhalıyım.

— Gün öğlene yaklaşırken Vika saçları dağınık, göz kapakları şiş bir halde yukarıdaki odadan aşağı inip, büyük odadaki koltuğa oturdu. Hizmetçi kadına el hareketi yaptı. O da hemen hızlı bir şekilde Fatma'yı çağırdı. Vika sahte bir tebessümle dedi:

— Hoş geldin, Fatma.

— Nasılsın, iyi misin? Vika, işte geldim.

— Çok iyi. Bir iki gün kalır mısın?

— Evet, dedi Fatma düşünceli bir şekilde hevesi kaçarak. Aslında o bir aylığına gelmişti...

— Gece bir yerde ziyafetteydim. Devamlı konyak içmiştim. Başım çok ağrıyor- o iki eliyle şakaklarını sıktı- sen avlumuza, evimizi gez. Ben gidip yatıyorum. Kendime gelirim bir yere gideriz...

O yerinden kalkıp, yine yukarıdaki odaya çıktı. Fatma üzgün bir halde, hizmetçi kadının odasına geri döndü. Akşam olmasını bekledi. “Hasta” Vika akşam olduğu halde onun yanına gitmiyor, ne zamandır ortada görünmüyordu. Hizmetçi kadına: — Bunu Fatma’ya verin, diye küçük bir not bıraktı. Mektupta “doktora gittim” yazıyordu. Hizmetçi kadın gerçeği- onun giyinip tiyatroya gittiğini söyleyip, bunların ne yaptığı belli değil, bunların yaptığı işe katlanmak imkânsız gibi bir şey. Babaları varlıklı biri... Babalarının da kızlarından kalır bir yanı yok. Ben size açıkça söyleyeyim, ihtiyacım var, burada kölelik yapıp ayda sekiz funt alıyorum. Bu para olmasa, dört tane küçük çocuğum var, aç kalır. Bu sebepten kalıyorum, yoksa bu kokuşmuş evde bir saniye durmam. Bu evin kirini temizleyeyim derken, kendimi kirletiyorum...” dedi.

Fatma hizmetçi kadınla gece yarısına kadar konuşup, uyuyup kaldı. Ertesi sabah tek başına sokağa çıkıp, şehri dolaştı. Darülfünuna gidip, tanıdıkları ile görüştü. Hocası Doktor Ebubekir’in yanına gidip, selamlaştı. Alıp geldiği bir kutu hurmayı onun masasına bırakıp, “Size layık değil ama babamdan küçük bir hediye”, dedi. Doktor Ebubekir minnettarlığını bildirip, babasına selamlarını söylemesini rica etti. Böylece yolda bir iki mağazaya da girip çıktı. Bir funta annesi için mendil, babası için de kehribar tespih satın aldı. Böylece tren garına gidip, yarın için tren bilet aldı. O gün de geçti. Ertesi sabah erkenden büyük odada yine Vika ile karşılaştı.

— Sıkılmıyorsun değil mi Fatma. Aksiliğe bak, ben de çok meşgul oluyorum bu ara...

— Hayır, dedi Fatma Vika’nın yorgun gözlerine dik dik bakarak.

— Bir iki gün daha kalırsın değil mi?

— Gece trene bilet aldım, bugün saat ikide gidiyorum.

— Aaa, neden böyle yaptın?

— Evet, artık gitmem gerek. İki günlüğüne gelmiştim, işte üç gün kaldım.

— O zaman yine gelirsin değil mi?

— Elbette, elbette gelirim.

— Ben bir yere gidiyorum, saat ikiye kadar gelirim. Eğer ki gecikirsem, şoförü görevlendiriyorum, seni gara kadar götürür.

— Gereği yok.

— Neden ki, olsun söylerim, seni arabayla gara götürür.

Fatma sesini çıkarmadı. Vika çıkıp gittikten sonra uzunca düşündü... O şimdi gözünü kapatıp açtığı gibi kendi köyünde olsa ne kadar iyi olurdu. Dört saat daha burada bekleyip, saatin iki olmasını beklemek ona ölümden ağır geldi. Nefesi sıkışıp, yüreği oynamaya başladı. Hizmetçi kadın o kadar akıllıymış ki Fatma'nın huzursuzluğunu fark edip, ona koyu bir çay demleyip içirdi. “Bundan başkasına gücüm yetmiyor, kızım...” diyecek der gibi işaret etti.

Fatma bu odada üç günü zar zor geçirip, yine kendi köyüne döndü. Akşamleyin Luksor'a gelip trenden indiğinde, sala binip, Nil'i geçti. Yine o dolunay büyük nehrin üstünde parlıyordu. Ayın aksi ise, su içinde altın balık gibi kıvıldıyordu. Doğudan esen rüzgâr kuvvetliydi, sal titreyip, su yüzünde küçük dalgalar oluşmaya başladı. Sudaki ay yankısı dalgalara dayanamayıp, küçük küçük parçalara ayrılıp kayboldu. Fakat gerçek ay Huha'nın gökyüzünde parlayıp durdu. Fatma Nil üstündeki dolunaya uzunca gözlerini dikip, köy tarafına doğru süzülüp gitti.

1953, Luksor- Moskova

3.3. MONA

Kahire'nin yaklaşık yirmi kilometre uzağında, Nil'in batı sahilinde Gize adında köhne bir şehir var. Şehrin yukarısında sekiz tane kum tepecikleri üstünde göğe doğru uzanan üç büyük piramit, dört bin yıldan bu zamana kadar duruyor. Piramitlerin en büyüğü olan Keops'un karşısında bulunan Gize şehrine varınca bedeni aslan, başı insan başına benzeyen büyük bir taş heykel sfenksi de sarı kum katmanları arasından görkemli

bir şekilde karşımıza çıkıyor. Güçlü pençeleriyle yeri sıkıca tutmuş bir halde, göğsünü Mısır toprağına koyup az önce üç buçuk bin yıllık uykusundan uyanıp doğuya dikkatlice baktı. Sfenks zirveden onların yüzlerine bakıp: “Ben asırlardır vücudu toprakta cansız bir şekilde yatıyorken işte şimdi aydınlığa çıktım”, “Kendi toprağına hiç kimseye vermiyorum, onu bağrıma basıp yatarım” ve “Ben Port Said’de yaralandım, beni öldüremediler. Ben her zaman vatanımı korudum ve hep uyanık kaldım...” deyişinden fikirlerindeki kararlılık ve istikrarlı tutumunu görmek mümkündü. Her gün sabahtan akşama kadar sfenks ve piramitlerin etrafında farklı farklı birçok yabancı turist gezinirdi. Süslenip boynuna zil asılan develer, faytonlar, seramikten yapılmış küçük firavun heykeli ve farklı antika eser satan kişiler, su taşıyıcıları, fotoğrafçılar burada sabahtan akşama kadar dolaşıyorlar. Kahire’den gelen arabalar ise kum tepelerinin üstünde böcek gibi yürüyor.

Bu civarda, Gize şehrine girildiğinde birçok ıssız evler de var. Dışardan bakıldığında insanların terk ettiği harabelere benziyor. Fakat aslında bu barakalarda da insanlar yaşıyordu. Çöl kurbağaları gibi kum tepecikleri arasında yaşamlarını sürdürüyorlardı. İşte bu kulübelerin birinin önünde, küçük küçük çocukları olan çelimsiz, gözleri çukurlaşmış, kendi halinde dul bir kadın olan Mona da yaşıyordu. Mona üstüne uzun bir jalabiya²⁵, başına siyah bir başörtü dolayıp ayak başparmaklarının çıktığı sandaletlerini sürükler bir halde sabahtan akşama kadar piramit ve sfenkslerin etrafında dolaşıyordu. Küçük tahta kutucuklara koymuş olduğu çömlekten yapılmış heykelleri turistlere gösterip almaları için rica ediyordu. Bazı günler iyi satışlar da yaptı. Hava karardığında, kum tepeciklerine saçılan kıvırcık saçlı kara kuru çocuklar kendi evlerine girip, Mona’nın etrafında toplandılar. Karınları doyduğunda yatıp uyudular. En küçüğü ise Mona’nın dizlerinde oturup, onun zayıfca bedeninde derin bir uykuya dalardı. Böyle zamanlarda Mona eski günlerini, özellikle Kahire El Ahmar mahallesinde yaşadığı zamanlarda demir yolunda çalışan eşinin hapse girip, yerini yurdunu satmak zorunda kaldığından buraya gelip yerleşmelerini hatırladı. Hepsinden de kötüsü- memurların acımasız ve şefkatsiz tavırlarını hiç unutmadı. O yıllarda Mona eşini hapishaneden kurtarmak için çocuğıyla birlikte kapı kapı ne devlet dairelerini dolaşmadı. Fakat hiçbir yerden de yardım bulamadı. “İngiliz vatandaşına hakaret etmenin kurtuluşu yok” dediler.

²⁵ Arapların milli kıyafeti.

Aslında onu eşi, Bay Hebb denilen adam ile tartışıp, onun yüzüne tükürmüş. İşte bu tükürükten dolayı hapishanede çürüyüp gitmiş. Kendi Arap halkına değer vermeyen, kibirli, boynuna kravat takan, başında şapka olan memurları görüp sinirlenirdi. O, bu memurlardan yırtıcı kurtlardan korkar gibi korkardı. Polisler de çok kötü davranırdı. Hatta onlar topraktan yapılan dört beş tane kukla heykellerinin satışına da izin vermedi. “Def ol buradan!” diye bağırdı.

Bu kötü olaylar Mona’nın yüreğinde yavaş yavaş memurlara karşı nispeten nefret uyandırdı. O kendine benzeyen kötü giyimli, fakir Araplardan başka, iyi giyimli tüm Arapların kim olduğuna bakmaksızın İngilizlerin ağzına bakan hain insanlar olduğunu söylerdi. Bunun yanında piramit etrafında yürüyen yabancılarla arkadaş olan züppe Araplardan iğrenir, polislerden kaçardı.

Mona cuma günü erkenden çömlekçiye gidip, üç dört tane firavun heykelcikleri alıp geldi. Kutuya koyup, sfenkslerin olduğu tarafa doğru yöneldi. Gün öğleye doğru yaklaştığında buraya birçok araba gelmeye başladı.

İngiliz-Fransız zenginleri, yarı çıplak utanmaz kadınları ile birlikte piramit ve sfenkslerin etrafında dolaşıp, piramit taşlarına oturarak, bazen zil asılan develeri sürüp fotoğraf çekilirlerdi. Kadınlar kumda yalın ayak yürüyen Arap çocuklarına hayvanat bahçesindeki maymunlara bakar gibi bakıp, gülüşüp, onların avuçlarına sanki sadaka vermiş gibi bozuk para tutuştururlardı.

Bir müddet sonra buraya sırayla altı araba toz estirerek geldi. Polisler de ortaya çıkıp, insanları bir mal gibi bir o yana bir bu yana kovalamaya başladılar. Arabanın içinden birkaç yabancı adam ve birkaç kadın çıktı. Mona onların konuşmalarından İngiliz olduklarını anladı. Yabancı misafirlerin arasında Arap memurlar da vardı. Özellikle esmer olan, şık giyimli Arap kızı onları piramitlerin yanına getirdi. Akıcı bir şekilde İngilizce bir şeyler konuşarak izah ediyordu. İngilizler ise ellerindeki beyaz eldivenleri çıkarmadan piramit taşlarına dokunup, Arap kızına “Yes”, “O yes” deyip duruyordu.

Mona insanların arasından geçip, karnı büyükçe bir İngiliz’in yanında duran kadına kendi heykellerini gösterdi. Mona Arapça:

— Missis bunlardan al, dedi.

İngiliz kadın Mona'ya ansızın baktı, onun ne demek istediğini anladı. Elindeki siyah ağ eldivenini çıkarmadan kutunun içindeki heykellerden birkaç tanesini seçip aldı. “Ne kadar tuttu?” diyecek gibi işaret etti. Mona iki parmağını göstererek: “İki Mısır funtu” dedi. Kadın çantasını açıp, kâğıt para verdi. O anda bir rehber İngiliz kadının yakınına doğru geldi ve:

— Bunlar sahte, sizin düşündüğünüz gibi yerden kazınip bulunmuş değil, dedi. Kadın şaşırmış bir şekilde:

— Nasıl yani? Bunlar kral heykelleri ki, dedi. İşte bak bu Nefertiti, işte bu Tutankhomon, Ramses, Tutmos...

— Eee bayan mümkün değil! Sizin söyledikleriniz müzede. Bunlar sahte.

— Gerçekten sahte mi?

O an söze bir Arap memur karıştı. Bunun üzerine o rehber, İngiliz kelimesini işitir işitmez Mona'ya bakıp bağırdı.

— Def ol buradan!

— Bayım, size ne yaptım?

— Neden sahte eşyalar satıp, misafirleri dolandırıyorsun? Parayı geri ver, buradan git!

— Ben biblo satıyorum. Elde yapıldığı herkesçe biliniyor. Alanların da gözü var, o zaman almasınlar. Parayı da geri vermiyorum.

— Hemen def ol! Yoksa polis çağıracağım!

— Ohooo bunun tehdidine bak ya! Memurluğuna tüküreyim senin! Ben yine iyi sahte oyuncak satıyorum, sen bütün Mısırımızı satıp götürürsün. Üstüne piramitleri de satardın, bay memur!

— Saygısız, utanmaz! dedi memur Mona'ya dik dik bakıp, sonra yabancı misafirleri ileriye doğru alıp gitti. Esmer Arap kızı yürürken birden durdu. Bir adım geriye atıp, memura Arapça bir şeyler söyledi. Memur ise hiç cevap vermedi.

Bir zaman sonra turistler sfenkslerin olduğu tarafına gittiler. Mona da hemen onların arkasından gitti. Sfenksin yanına yine İngiliz'e firavun heykelcikleri göstermeye gittiğinde, az önceki memur onu görüp, hemen yanına geldi ve Mona'yı ittirdi. Çelimsiz

kadının ayakları birbirine dolaşıp, yere düştü. Kutusundaki tüm ürünleri yere saçıldı. Taş parçalarının üstüne düşmesiyle birlikte Mona olduğu yerde kalakaldı. Taşın kenarına çarpan dirseği sızlamaya başladı. Sabahleyin çay içmeden çıktığı için mi gözünün önü kararmıştı? İnsanları bir kenara bırak, büyük sfenksi bile göremedi. O yattığı yerden başını birazcık kaldırdı. Onun yerde yatışı sfenkse çok benzedi. Onu o halde gören sık giyimli, hoş Arap kızı bembeyaz kesilip, dudakları titrer bir halde, memura Arapça:

— Neden bu kadını ittirdiniz? Bu nasıl alçaklık? dedi.

O Mona'nın yanına giderek onu kolundan tutup kaldırmaya çalıştı. Fakat Mona ayağa kalkamadı. O, toprağın ve taş parçalarının üzerinde yatıyordu. Biraz sora kendine gelip etrafındaki insanlara baktı. Az önceki Arap kızı, Mona'nın yanında turistlerin yanına giderek, kilolu olan İngiliz'e bakıp:

— Bayım gördünüz mü, bu memur kendi vatandaşımızı kalabalığın içinde aşağıladı. Ona bin kere lanet olsun! Ben kendi halkımın bundan sonra aşağılanmasına hiç müsaade etmeyeceğim! Böyle bir durum görüp de hiçbir şey yapmazsam gözlerim önüme aksın! Beni affedin, bu geziye devam edemeyeceğim, dedi. Onun kanı çekilmiş bir halde elleri ve ayakları tir tir titriyor ve sık sık nefes alıyordu.

Bay hayretle omuzlarını ve ellerini yukarıya doğru kaldırarak yapacak bir şeyinin olmadığını gösterdi. Arap kızı kalabalığın içinden çıkıp, Gize tarafına doğru hızlı bir şekilde yürüyüp gitti. Memur, kızın arkasından Arapça bağırarak:

— Dur! Sonra pişman olacaksın! Misafirlere sfenksin tarihini anlatman gerek... dedi.

— Sfenksin tarihini kendin anlat.

— Sen sorumlusun! Çabuk dön!

Arap kızı dönüp bakmadı bile. O dosdoğru şehre girip, gözden kayboldu. Burada toplanan insanlar o Arap kızın arkasından uzunca bir süre bakakaldı.

— Bu, isyandır, isyan! dedi kilolu bay. Bunun gibiler Faruk Saltanatı'nın katili...

Bir grup turist sfenksi kuru kuru dolanıp çıktı. Hazırlanan arabalara gitmeye başladılar. Memurlar onlara piramit ve sfenksin tarihine dair hiçbir şey anlatamadı. Hemen altı araba yine sahranın tozunu kaldırıp, yola koyuldu.

Yerde oturan Mona yavaşça yerinden kalkıp, arabaların arkasından baktı. Hafif olsa piramidi ve sfenksi, kısa olsa Nil Nehri'ni de iki üç parçaya ayırarak gemiye yükleyip, Britanya'ya alıp gitmeye hazır bu açgözlü baylar, göz önünden kayboldu. Fakat az önceki inatçı, şık giyimli Arap kızı sfenks gibi uzun boyluyla onun gözünün önünde beliriverdi. Mona, bu güzel giyimli, eğitilmiş kızı, şaşkınlıkla baktı. Onun sözlerini yine bir daha hatırladı. Medeni giyinen Araplarımızda iki çeşitmiş, dedi kendi kendine: biri insancıl, hoşgörülü, halkını yurdunu seven, diğer bir türü; ahmak ve hain...

Böylece Mona yerinden kalkıp, eteklerini silkeleyerek, yere saçılan seramik heykellerini toparlayıp, evine yöneldi. O yavaş yavaş giderken yol boyunca Arap kızını düşündü. Onun adını, nereli olduğunu bilmediğine üzüldü. Yine de o, bu güzel Arap kızına gönülden, samimiyetle dua etti.

Yıllar geçti. Birçok şey unutuldu. Fakat yaşlanan Mona'nın yüreğinde o zamandan beri güzel Arap kızı hala yaşamakta. O şimdi sokaklarda ona benzeyen inatçı kızlarla sık sık karşılaşılıyor. Mona şimdi de garip ve fakir yaşıyor. Fakat fakir yaşasa da yine de o zamanlardaki yırtıcı yabancı bayların hakaretlerinden kurtulduğu için bin katı şükür etti.

1958

3.4. MAŞRİKÎ'NİN HAYATI

Hayat asıl ne demek?

Yeryüzünü seyir etmek.

Hayat asıl ne demek?

Yaşamak için güreşmek.

Güreşiniz, kardeşler!

Tin (Myanmarlı şair)

1

Kahire'nin El Ezher bölgesinde bir tarafı sanayiye, bir tarafı tahıl pazarına çıkan biçimsiz dar sokakta Terakkiperver şair Hüsniddin Maşrikî yaşardı. O, baba mesleği

doktorluğu devam ettirmeyip, kolejde okuyup, öğretmen oldu. Fakat gençliğinde bütün muhabbetini olan şiir ve gazel yazma tutkusu kendine çekip, sürekli edebi eser okurdu... Sabahları o, tablo yanındaki eskice battaniyeye sarılıp bağdaş kurup gazel okur, bazen hayallere dalıp, rafa yapıştırılan, yarısı makasla yamuk yumuk kesilip atılan bir resme bakardı. Resimdeki hoş, bıyıklı delikanlı Maşrikî'nin gençliği. Yanındaki kırıp atılan resim görünmese de her zaman şairin gözünün önünde dururdu. Hiçbir gün yoktu ki şair bu insan hakkında düşünmesin. Şair gazel yazmaya hazırlanırken, o güya mürekkebin yanında nazlanıp, gazelin yarısını dikkatle dinlerdi.

O kim?

Hüsniddin kolej okuduğu yıllarda, birçok Hoca Hafız'ın çeşitli meclislerde gazellerini çok akıcı ve güzel okurdu. Kendi de o kadar yakışıklı, yapılı delikanlı olup, kızların okuduğu zengin bir ailenin güzel kızı Suriye'ye benzermiş. Bazı kimseler onlar için abi ve kız kardeş olsa gerek, diyorlarmış. Bu sözleri duymaları sebebiyle Suriye ve Hüsniddin birbirleriyle tanışmıştı. Daha sonra birbirlerini sevdiler de... Hüseyin bazen gece boyu uyumadan Suriye adını gizleyen muvaşşah ve birçok gazel yazdı. Suriye ise Hüsniddin'e dolma kalemle ikisinin adlarının yan yana yazıldığı bir mendil hediye etti. Onlar her güzel gün okuldan çıktıklarında El Servet sokağındaki yemyeşil sokak boyunca Nil köprüsüne kadar gelir, ondan sonra iki tarafa ayrılıp giderlerdi. İki gencin ilişkisi herkesin diline düştüğünden dolayı, iki aile birbirinin aile yapısına bakmadan düğün yapıp, onları evlendirdi. Bir yılın sonunda Hüsniddin'nin "Maşrikî" mahlası ile ilk kitabı "Gazeliyat" ²⁶basıldı. Fakat geçimini sağlamak için buradan gelecek paranın daimi bir kaynak olmayacağı için doktor babasının vefatı üzerine Maşrikî evindeki tüm eşyaları toplayıp sattı. Bu da fayda etmedi. Yokluk, karı koca arasındaki sevgiyi de zedeliyordu: İyi giyinip, iyi yiyip içmeye, ziyafetlere alışkın olan Suriye daha sonra kocası ile önemsiz bir şeyden dolayı tartışıp, babasının evine gitti. O gittiğinde bir daha geri gelmedi. Bir yıl sonra o, deri ticareti yapan zengin bir adamla evlendi. Maşrikî bu soğuk haberi duyduğunda, bağı ateş gibi yanıp, ne yapacağını bilemeden, Suriye ile birlikte çektiği tüm fotoğraflardan Suriye'yi kırttı ve onları yaktı. Onun gücü bu kadarına yetti.

²⁶ Gazeller.

Aradan altı yıl geçti, hala onun yüreğinde Suriye var. Bu altı yıl içinde Süveyş ve Nil boyundaki şehirleri dolandı, fakat güzel Suriye’yi her zaman aklında tuttuysa da hiç göremedi.

2

Günlerden bir gün Maşrikî’nin kapısını iki adam çaldı. Onlar bu çevrede yaşayan müzisyenler olup, şairi görmek için gelmişlerdi. Bununla birlikte ona oynak lirik gazeller yazıp vermesi için rica ettiler. Eğer mümkünse daha çok âşıkane sözler yazmasını söyleyip, şarkıların böyle yerlerinde zenginler “ah” ettiği için, daha çok para verdiklerini söyledi. Maşrikî gülümseyip çay uzattı. O an onun iki şakağındaki saçının ağarıp, gözlerinin etrafındaki kırışıklıkların yoğunlaştığına arkadaşlarının gözü takıldı.

— Zengin çocuklara böyle şarkı lazım, dedi Maşrikî çay içip.

— Çok oynak olursa...

— Açıkça söylemek gerekirse daha çok mizah içerse, dedi ikincisi.

— İyi, dedi o, düşünüp sakince. — Böyle gazel yazmam mümkün. Önceden de yazmıştım... Dostlar! Ben sizlere başka bir şey söylemek istiyorum. Haberiniz vardır ben önceden, Mısır’da seyahat ettim. Süveyş boylarında, Tanta, İskenderiye derken böyle Nil boyunca, ta Asvonya’ya kadar gittim. Her yerde Arapların hor görülüp, köle olduklarını kendi gözlerimle gördüm. Yetim öksüzlerin “bahşiş, bayım” diye dilenmesi yüreğimi ezdi. Çaresizlerin karınca kadar değeri yok. Hazinelerimizi, petrol ve pamuğumuzu İngilizler Port Said, İskenderiye’ye toplayıp, gemi ile Britanya’ya gönderdi. Irak ve Lübnan’da da durum bu. Sizin ve bizim gibiler zengin çocuklarını hiciv şarkılarıyla mest edip, cebindeki bütün paraları almanın derdindeyiz. Mısır toprağında binlerce Arap kan ağlamakta. Bu sözüme güvenin, Allah hakkı için! Şah Faruk zevk ve eğlenceyle meşgul. Zenginler de İngilizlerle ağız ağıza. Fakat halkımız perişan ve aşağılanmakta... Sözlerime inanmıyor musunuz?

— İnanıyoruz, abi.

— Dostlar! Bizim de vicdanımız, akıl ve irademiz var. Bir solucan gibi sürünecek değiliz, insan gibi yaşamamız gerek! Bu sözleri halka anlatmamız gerek! Araplar cehalette, karanlıkta kalsın!

Müzisyen “Elimizden gelse tüm İngilizleri tavuk gibi kovup, sürüp gönderirdik...” diyerek oh çekti.

— Bir şiir yazmıştım.

— Okuyun, abi!

“Avrupa’nın tanrısı- sarı altın, sarı altın.

Doğuda Tanrı olmuş Avrupalı misterler...

Zulüm boğar, gözlerde intikam, kızgınlık, gazep...

Serseri gezer vatanda vatansızlar

İngiliz ökçesinde ezildi bizim Mısır.

Bu bembeyaz sinemizi dilimlediler yetmedi!

Halkımızın varlığını kazıdıkları yetmedi mi?

Evimi ayakaltı yaptıkları yetmedi mi?

Mazlum Doğu ağlamakta, eyvah, eyvah!

Subayların ökçesinde ezildi bizim Mısır.

Kuzey-Sovyet yurdunda parladı güneş.

Zulüm prangalarını parçaladı inkılap.

Lenin adlı kahraman özgürlüğe başladı,

Halklar dost- kardeş olup, birlikte adım attı.

Zulüm prangalarını parçaladı inkılap,

Lenin’e bak, ey halk, Lenin büyük güneş!

Sömürge zulmünde ezildi bizim Mısır!

Hepimizin gönlündekini yazmışsınız. Lenin kim? Söyleyin şair abi.

Lenin sömürgeciliği yok edip, bağımsız cumhuriyeti kuran, emekçilerin önderi. Tüm dünya halkının dâhisi, Moskova'yı duydunuz mu?

— Evet.

— Bu iki adı aklınızdan çıkarmayın, biraderlerim! Bu şiiri sizlere veriyorum, yüksek sesle okuyun!

Müzisyenler şiiri alıp memnun bir şekilde çıkıp gittiler.

Perşembe günü bir araba ustası arkadaşı onu kendi düğününe davet etti. Maşrikî düğüne gidip, aziz misafirlerin yanında oturdu. Gelin ve damadın şerefine yazdığı gazeli okuyup, onlara hediye etti. Sonra insanların ısrarı ile “Bizim Mısır” şiirini de okudu. Bu şiirde ruha dokunan övgülerin değil, yeni sözlerin olması herkesin dikkatini çekti. Fakat evin içerisinde oturan imam, yine bir memur, sakallarını sıvazlayıp “Farklı bir gazelin okunmasına” şaşırmışlardı. Aradan bir hafta geçtiğinde, sabahleyin aşağıdaki Sahaf Muhammet gelip, gece iki kişinin ona “Şair Maşrikî’nin Divânı” nı sorduğunu, sahafın ise şairin “Gazeliyat” kitabı olduğunu söyleyip, yarın bulup vereceğine dair söz verdiğini söyledi. Kendi hemşerilerinin kitabı için bile gelenler, sahafçıyı gayet memnun edip, buraya koşturdu.

— “Gazeliyat”e işte bu “Bizim Mısır” şiirini de ekleyerek verin, dedi. O, kendi kitabından bir nüshasını verirken, — Para istemiyorum, eğer fazla nüsha olursa “Külliyat-ı Muhammed İkbal” -den verirsiniz.

Sahaf teşekkür edip gitti.

Yine bir gün Kahire Darülfünununa öğrencilerin teşebbüsü ile birkaç Mısırlı terakkiperver yazar davet edildi. Onların arasında Maşrikî de vardı. Bu tanışmada Maşrikî de yerinden kalkıp, “Bizim Mısır” şiirini okumasıyla birlikte salonda alkışlar koptu. Şair biri için coşkulu alkışlardan başka büyük mükâfat yok! Toplantı sonrasında Sidkî adındaki Profesör Maşrikî’nin yanına gelip, şiirinin içeriğini çok beğendiğini söyleyip, onu kutladı. İnsanlardan uzak bir yere davet edip, yine böylece şiirlerden daha fazla yazmasını, boş vakitlerinde onun evine teşrif etmesini rica etti.

Hurma zamanında Maşrikî uzaktaki çiftçi arkadaşlarının yanına gitti. Çiftçiler şairin misafir olduğundan son derece memnun olup, onu hemen bırakmadılar. O birkaç düğünde misafir olup, yine o, “Bizim Mısır” şiirini okudu.

Günlerden bir gün, bir gece yarısı, şairin kapısını namalum üç adam kıracakmış gibi çaldı. Şaşırان Maşrikî omuzuna hırkasını alıp yalın ayak kapıyı açtı. Üç polis bastırıp avlusuna girdi, lambayı yakmasını, evde her yeri arayacaklarını, kendisinin de hızlıca giyinmesini ve tutuklanacağını söylediler. Şairin rengi atıp, “Hayrola”, “Ne suçum var?” dedi, polis ona kaşlarını çatıp: “O söylediklerini burada değil başka yerde konuşunuz!” dedi. O gece Maşrikî tutuklandı. Böylece on altı yıl hapis yatıp, Mısır’da Faruk Saltanatı devrilip, Cumhuriyet’in kurulduğu günün ertesi azat oldu.

4

Fakat o yıllarda Maşrikî hastalığa yakalamıştı. Kilo verip rengi gitmiş, sürekli kısık kısık öksürüyordu. Yeni hükümet ona güzel bir görev teklif etti. Fakat Maşrikî’nin çalışmaya sağlığı el vermedi. O evde yatıp şiirler yazdı, kendi ana toprağını dikkate almayan bazı meslektaşlarına hicivli sözler ilıştirdi. Gazete ve dergilerde Maşrikî’nin şiirleri hızla basılıp, bu şiirlerin birçoğunda “Süveyş-Arab’ın”, “Sovyet İttifakıyla dostluk- iş birliğini güçlendirelim” gibi fikirler öne sürüldü.

Bahar gelip, dünya yeşerdi. Güzel günler arkasından yakıcı sıcaklar başlayıp, Maşrikî yatağa bağlandı. O yastıktan başını kaldıramasa da yanındaki ilaç şişeleri arasında kalem ve kâğıt her zaman hazırdu. Defter sayfalarına düştüğü mısraları yamuk yumuk yazmıştı, fakat bu mısraların amacı açık ve netti. Cuma günü Maşrikî ansızın vefat etti. Araba tamir ustası olan beş on arkadaşı, müzisyenler erkenden merhumun avlusunda toplandı. Gassal geldiğinde konu komşu da çıkıp, dar avlu insanlarla doldu. Maşrikî’nin vefat haberi sanayi bölgesinden, komşu mahallelere kadar ulaştı. Bir saat geçti geçmedi dar sokaklardan kefiye²⁷ ve sarık takan birkaç insan turna gibi dizilip gelmeye başladı. Bu arada, çok yaşlanmış olan Mahmud Teymur da geldi. Bu büyük edibin cenazesine gelip, en önde saf alacağı, iki üç saat sonra bütün Kahire’ye yayıldı. “El Ahbar” şairin resmini basıp, “cenaze camide düzenlenecek”, diye yazarak tüm şehri ayağa kaldırdı. Çok sayıda aydın, sanayi sokağı tarafına akmaya başladı. İnsanlar sokaklara sığmadığından,

²⁷ Arap erkeklerinin başlarına bağladığı, omuzları da örten, uçları püsküllü erkek başörtüsü.

El Ezher meydanına toplandı. Büyük sokaklar tıklım doldu, motorlu motorsuz araçlar caddelere sığmaz oldu. Arabalar da trafiği durdurdu. İnsanların söylediğine göre, bu yakın yıllar içerisinde bu kadar büyük matem görülmemiştir. Öğlene yakın cenaze namazı kılınıp, kabristana doğru yol alındı. Sokaklarda duran sayısız insan deryasının üstünde, dışı beyaz tülbentle sarılan sade tabut gemi gibi süzüldü. Tabut güzel binaların olduğu El Servet Caddesinden geçerken başka kadınlar gibi yüzüne kara mendil tutan bir kadın mermer merdivenlerden aceleyle aşağıya inip ağır kapıyı biraz açtı, dışarıdaki insanlara baktı. Uzakta, insanların omuzunda gelen tabutu gördü. O kalbinden: “Büyük bir komutan ölmüştür...” diye geçirip, baktı. Sonra nedense dayanamayıp, oradan geçen birini durdurup: “Beyefendi, kim öldü? diye sordu.

— Şair, dedi hüznü bir şekilde adam.

— Şairin adı nedir?

— Hüsniddin Maşrikî.

Kadın o an olduğu yerde kalakaldı. Rengi beyazlaştı. Fatiha okuyup titreyen ellerini yüzüne sürdü. Tabuta bakar halde kapısının önündeki kaldırımında beş altı adım attı. Sonra bir şey onu ellerinden çeker gibi oldu. Durakladı. Uzun bir zaman tabutun arkasından bakakaldı. Bu kadın, Şair Maşrikî’nin ölene kadar unutmadığı, her zaman mürekkep kabının yanında duran güzel Suriye idi...

1958

3.5. KAYBOLAN MÜCEVHER

1

Sabahleyin Kahire’de çıkan önemli tüm gazetelerde büyük harflerle “Melek geldi”, “Melek Kahire’de”, “Dansöz Melek Abdul Sait Avrupa’yı meftun edip, Mısır’a döndü” gibi sözler yazılıp, Melek hanımın güzel sureti gazeteye basılmıştı. Gazeteler kapış kapış... Dükkânlarda, kalabalık sokaklarda, tramvay, otobüs duraklarında, deste deste gazeteleri kucaklarına alan çocuklar var gücüyle: “Gazetede Melek’in resmi var, hemen alın!”, “Melek Londra’da, Roma’da, Paris’te, Milano’da... Dansıyla herkesi meftun etti. Hemen alın.” diyerek bağırdılar...

Cumhuriyet ve Uyanış Meydanları sınırındaki duvara dansöz Melek'in büyük resim afişleri asıldı. İki taş aslanın bulunduğu Nil köprüsü yanındaki "Fontana" Restoranının duvarlarına da dansözün yarı çıplak, ipek kumaşa sarılmış bedeninin fotoğrafı asılmıştı. Onun yüzüne bakıldığında, kulağındaki çiğ damlasına benzeyen küpesi, parmaklarındaki elmas gözlü yüzükler, beyaz bileğindeki altın zincirlerle kadının bütün varlığı büyük bir mücevhere benziyordu. Dansözün geniş omuzlarına doğru eğilen başı, kabarık saçları, gözlerinin üstünde kanat açan bu sıcak iklimin hızlı kırlangıcı, dudağının üstünde bir buğday tanesi kadar siyah bir ben, size bazı sözler söylüyormuş gibi görünüyordu. Onun nadir ve hünerli sanatını görmek için sebepsiz yere hayal kuruyorlardı.

Akşamleyin "Fontana" duvarlarına "Melek" diye yazılan ampuller yanıp restoranın etrafındaki bahçe insanlarla doldu. Burada uzun jellabiya²⁸ giyinip, başına agel²⁹ saran iki Arap güvenlik görevlisinin dışında tüm Araplar, Avrupa'ya özgü giyinmişti. Bahçe etrafında çeşit çeşit yeni arabalar diziliydi. Saat sekiz gibi gelen beyefendiler, zengin ailelerin hanımları göbekli eşleriyle birlikte içeriye girip rezerve ettikleri masalara oturdular. Masanın üstündeki mumlar yakılıp, kristal kadehler şarap ile dolduruldu. Çok geçmeden sahne etrafında oturan müzisyenler uzun bir süre raks çaldılar. Narin bir kadın sahneye çıkarak dans etmeye başladı. Daha sonra sırasıyla başka dansözler de dans edip, sahne arkasına geçtiler. Bu arada "Fontana" çalışanları, kara Sudanlılar masalara şarap, kahve ve meyve getirdiler.

Geniş salonun lambaları birdenbire söndü. Salon karardı. Sanki dolunay yavaş yavaş yükselip, Nil'in dalgaları geniş tarlalar üstünde ışık saçtı. Karanlık sakince ortadan kalkıp, sahnede ipek kumaşa sarılmış bedeniyle dansöz Melek Hanım görüldü. Müzik nazik ve kırılgan bir tonda çalmaya başladı. Dansöz üstündeki ipek kumaşı atıp, yarı çıplak bir halde kollarını açarak dans etmeye başladı. Onun bembeyaz, fevkalade, ihtiraslı, heyecanlı, fidan gibi bedeni, işveli dudakları, büyümlü gözleri ve eşsiz dansı, onu ilahi bir varlık gibi göstermişti. İnsanlar büyülenmişti. Öyle bir büyülenmek ki bir adam kadehinin yerine mumu ağzına getirip dudaklarını yaktı. Daha önce sahneye çıkan

²⁸ Nil Vadisi'nden gelen ve ayrıca Sudan, Etiyopya ve Eritre'de geleneksel olarak giyilen gevşek, geleneksel Mısır giysisidir.

²⁹ Arap erkeklerin kefiyelerinin üzerine bağladıkları, yünden örölmüş kalın çember bağ.

dansözlerde perde arkasından çıkıp, Melek'in dansını izlediler. O aynı anda yedi dans sergileyip, dansını bitirdi. Yorulan bedeninin her yerini kaplayan ter, inci tanelerine benziyordu. Yorgunluğunu sıcak bir tebessümle gizledi. O nazlanarak, müzisyenlere başını eğip saygı gösterdi, daha sonra sahne arkasına geçti. Salonda alkışlar, haykırışlar koptu.

Daha sonra malum olduğunca, gazetelerde çıkan Melek'in Avrupa'dan Mısır'a geldiği hakkındaki tüm haberler aynı gün uzak bir yerde bulunan Luksor şehrine de gitmiş. Burada çarşı-pazar arasında kötü bir dükkânda gaz ocağı tamir etmekte olan afyon bağımlısı Abul Said de "El Ahbar" gazetesini alıp, okumaya başlayınca dansöz Melek'in resmine gözü takıldı. O Melek'in resmine baka kalmıştı. Komşu dükkâncının geldiğini hissedince gazeteyi hemen katlayıp kenara sakladı.

— Haberin var mı, komşu? Aktar, dükkânın yanında ona sordu.

— Neyden?

— Kızın geldi

— Evet... dedi soğukkanlılıkla Abdul Sait.

— İşler büyüdü demek!

— Evet...

— Mektup falan yazdı mı?

— Evet. Geçen yıl bir mektup ge

— Para falan gönderdi mi?

— Evet. Onun gönderdiği paradan ne olurdu ki. Yine de iyi olsun da...

— Yok, duyduğuma göre çok büyük paralar kazanıyormuş. Sen bir mektup yaz. Bir tane babası var. Hem hastasın, iki kardeşi yalınayak, başıboş geziyor. Senin halin de malum. Sonbahar geldi, az size baksın! Bu taraflara da gelsin. Bağrımızdan çıkan bu cesur kızımızı bir görelim. Görüp de gururlanalım. Sonra onu ne meşakkatlerle büyüttük. Ümit ediyoruz ki Luksor'u unutmasın, arkadaşım. Mektup yazıp, bu sözleri söyle. Onu bir görelim!

Abdul Sait önce konuşmasa da sonra tamam dedi başını sallayıp. Mektup yazmaya razı oldu. Yazdı da... Fakat cevap alamadı.

O an eli ve burnu siyah bir halde, üstünde paçavra bir gömlek, on iki yaşlarında bir çocuk dükkândan içeriye girdi ve Abdul Said'e kâğıda sarılı bir şey uzattı. Aktar selam verip, kendi yerine geçerek, eski bir gaz ocağını söküp, tamir etmeye başladı.

— Az vermiş namussuz, dedi Abdul Sait yağlı kâğıda sarılı üzüm kurusuna benzeyen afyona göz atıp. Sonra kırıncı bir tavırdı.

— Artık Ubeydullah'tan alırım, bu az veriyor dedi.

— Aktarcının gitmesiyle birlikte, Abdul Sait bir piyale çaya afyon ezip, onu yavaş yavaş içmeye başladı. Halden düşüp, alnından terler çıksa da demiri bilemedi. O hayal âlemine dalıp, mumyalanan cesetler gibi kımıldamadan oturup kaldı. Her zaman uykuya geçirdi. Böylece uykuya geçtiği zamanlarda o rüya âlemine dalıp giderdi... Babasının içinin geçtiğini anlayan Abdul Aziz, herhangi bir şeyi hafifçe tıklatıp, onu korkutmamak için, elindeki çekici yavaşça çekerek yere koyar, gaz ocağını toz bezi ile silip, otururdu.

Battaniyenin içinde ezilmiş, gıcırdayan gazete Abdul Sait'e yine kızı Melek'i hatırlattı. O an geçmiş günler aklına geldi.

...Rahmetli annesi vefat ettiğinde, Melek iki kardeşi ile yetim kaldı. Analık yetim, gül yetim, anasız yetim, kötü yetim, derler. Annesi vefat ettikten sonra iki erkek, bir kız kardeş ne çileler çektiler. Komşular sevabına Melek'in saçını, paklar, tarardı. Abdul Said afyona da bu zamandan sonra başladı. İki kardeş gün boyu çarşıda babasının yanında durup, ona hizmetçi oluyorlardı. Evde yalnız kalan Melek'i ise dul bir kadın babasından izin alarak, ona yardım etmesi için yanına aldı. Sonra bilindiği üzere bu kadın şarkıcıymış. Melek'in gözlerindeki ateşi, becerikli oluşunu ve güzel dans edişini görmüştü. Melek on beş on altı yaşlarına geldiğinde bu kadın onu bırakmadı. Onlar bir gün Asvan şehrine gitmeye karar verdi. Şarkıcı kadın Melek'i burada evlendirdi. Aradan bir yıl geçmeden şarkıcı kadın vefat etti. Melek nedendir bilinmez eşi ile ayrılıp İskenderiye şehrine gitti. Burada bir müzisyen grubuna katılıp, restoranlarda dans etmeye başladı.

Fidan gibi gövdesi genç dansçıya hemen şöhreti getirip, etrafındaki birçok yalaka, onun yoluna ne kadar parası varsa feda etti. O İskenderiye'de iki defa Kral Faruk'un sarayına davet edilip, hediyeler aldı... O sonra, yabancı zengin biriyle birlikte İtalya'ya gitti. Saçlarını kestirip, Avrupa tarzı giyinmeye başladı. Bir zaman sonra Mısır'a dönüp, Kahire'de yaşamaya başladı. İşte, şimdi o meşhur dansöz... Şan şöhret onu altın kanatları ile sardı. Bu altın kanat, onun bedeni ile birlikte güzel gözlerini de içine alırdı.

Şan şöhret onun gözünü boyadığından, başka hiçbir şey göremiyordu. İki garip kardeşi, hasta babası da aklından çıkmıştı. Bazen babası aklına geldiğinde: “Bir gün vakit bulursam, Luksor’a gidip, iki yüz Mısır funtu babama verip gelirim.” diye düşünüp, kendi kendini teselli ederdi. İki yüz Mısır funtu az para değildi, babası çok da memnun olurdu.

Abdul Said her gün iki kere afyon içerdi. Yok, aslında o afyonu değil, afyon onu yemişti... O çöp gibi zayıflayıp, güçsüz kaldı. Komşu dükkâncılar, arkadaşları onun yüzüne bakıp, ona acıdı, “meşhur sevgisiz” kızından dolayı incindi. Abdul Said: “Kızım sağ olsun da nerede olursa iyi olsun yeter” diyerek düşünüyordu. Annesi genç yaşta ölüp yetim kaldığından dolayı ezilip, mutlu olamamıştı. Bunun için kızının mutluluğu onun da mutlu olması demekmiş. Bu üzüntüsü bir tarafa dursun, hatta kızına dua ederdi.

Sonraki günlerde Abdul Said’in dükkândan çıkmaya mecali kalmamış, yatağa düşmüştü.

3

Melek, “Fantona” da bir hafta boyunca dans etti. Zengin çocukların ceplerinden avuç avuç paralar saçılıyor, Fransa’dan getirilen şaraplar, Nil gibi akıp gidiyordu. Böylece “üç günlük fani dünya” lezzetini sürüp, tıngırdatıp, dans ettiği günlerin birinde, salon tarafında ucuz masada yalnız oturan hoşça bir delikanlı Melek’in dansını bitirip, ter içinde, perde arkasına geçerken yolunu kesti. Melek hayretle delikanlıya baktı ve kendisine zarar vereceğini düşünerek önünü kesmek için hafifçe gülümsedi. Delikanlı onun bembeyaz, çıplak tenine bakmadan yere baktı.

— Size bir şey söylemek istiyorum, dedi delikanlı gözünü yerden ayırmadan.

— Ben bugün meşgulüm, diyerek nazlı bir şekilde cevap verdi Melek. Sonra giderken delikanlı onun gözlerine dik dik baktı.

— Durun! Sizin bugün meşgul olmanızın benim için hiç önemi yok! Ben sizin hemşerinizim. Luksordanım. Geçen gün babanız vefat etti. Vefatını saklamak olmazdı. Size bunu söyleyip omuzumdaki hemşerilik borcundan kurtuldum. Selametle!

O, sert bir cevap verip dışarıya çıktı. Dansöz olduğu yerde bembeyaz kesilip, tahta gibi kalakaldı. Onun ayakları cansız ağacın ayaklarına benzedi, adım atamakta güçlük çekerek içeriye girdi. Beyaz çarşafa sarıldı. Kendini kanepeye bıraktı. Oturduğu

yerde ölü gibi kımıldamadan kaldı. Etrafını insanlar sardı. Restoran müdürü doktor çağırdı. Hiçbir şey fayda etmedi. İnsanlar ne olduğunu anlamamışlardı...

Sabahleyin Melek trenle Luksor'a doğru yol aldı. Yanına hiç kimseyi yol arkadaşı olsun diye almadı. İki gün sonra ana şehri Luksor'a geldi. Taksiyle çarşı pazarı geçip, evine geldi. O zamanlar gıcırdayarak açılan eski kapı, şimdi de gıcırdayarak açıldı. Doğup büyüdüğü ev, şimdi kimsesiz, bomboş duruyordu.

Melek hasırın üzerine çömelip, hüngür hüngür ağlamaya başladı. Onun doldurup getirdiği dört valiz bir tarafta durup, onu görmeye komşuları da gelmedi. Fakat yaşlı bir kadın içeriye girip, onunla soğuk bir şekilde konuştu. Sokakta oynayan çocuklardan birini çarşıya gönderip, iki kardeşini de çağırttırdı. Ablalarını on yıldır görmeyen Abdül Aziz ile Abdül Latif kardeşler, güzel ablalarıyla nasıl selamlaşacaklarını bilemeden umutsuzca başlarını öne eğdiler. Melek'in yüreği dolup, ağlamaya başladığında, artık büyümüş, delikanlı olmuş kardeşlerinin boynuna sarıldı. O gün babasının mezarına gidip mum yaktı, kabristandaki hocalara para dağıttı. Akrabaları, arkadaşları onun geldiğini duydukları halde gelmediler. Büyükten küçüğe birçok kişi ona kötü bakar, ondan iğrenir ve ondan uzaklaşırdı. O üstündeki Avrupai giysilerini çıkarıp, jellabiya giydi. Başına siyah mandıyl³⁰ bağladı. Hiç kimse gelip onunla dertleşmedi. Herkes ondan kaçtı. Birkaç günden sonra o yine Kahire'ye dönecekti. Mecburdu dönmeye. Çünkü "Fantona" müdürüyle şartname imzalayıp, para almıştı...

Melek iki kardeşini de alıp gidecekti. Kardeşler biraz tereddüt ettiler. Fakat yaşlı komşu söze karıştı. "Siz babanıza kötülük etmediniz mi, şimdi kardeşlerini de serseri yapma." diye konuştu.

— Benim ne günahım var, teyzeciğim? Neden insanlar benden kaç? dedi Melek dövünüp. — Neden benden uzak duruyorsun? Beni bütün dünya sevdi. Beni gördüklerinde hep sitemli bakıyorlar! Neden benden tiksiniyorsunuz? Söyleyin, gizlemeyin teyzeciğim. Neden!

— Kızım ben de anlamıyorum, dedi yaşlı kadın doğrulup, — Fakat tüm insanlar kendini sizden çekti. İnsanlar size yüzünü döndü... Evet, bu doğru! Anlamıyorum, diye kibirlilik yapsam, günah olur. Bence siz sadece babanızı, kardeşlerinizi değil, tüm

³⁰ Arap kadınların milli kıyafeti.

hemşerilerinizi, akrabalarınızı, evinizi, yurdunuzu unutmuşa benziyorsunuz. Kızım, siz göbeğinizi kesip kundaklayanları, sizi sırtında taşıyanları da unutmuşa benziyorsunuz. Yabancılardan bir farkın yok nazarımda! Onlar sizden aş, ekmek istemiyordu, aç kaldıkları da yoktu. Hepsi kendi rızkını bulup yedi. Fakat siz yüz çevirmeyin. Siz onları aramadınız. Halkınızı unuttunuz. Her şey noksan böyle kızım. Doğru söz acıdır, sözlerime kızma, kızım...

Hüngür hüngür ağlamakta olan Melek'in gözlerindeki yaşlar bir anda kuma karışmış gibi kurudu. O tek kelime daha edemedi, yere baktı. Onun nazarında eş olamayacak kadar güzel, kaşı, gözü, saçları, cilveli halleri bir anda post değiştirip yere düşmüşe benzedi. O sanki yüzü çirkin, yabancı bir insan olup kalmıştı.

Melek yine o günün akşamı iki kardeşi ile vedalaşıp, Kahire'ye gitti.

Yine "Fontana" ...

Melek'in Luksor'dan erken dönmesi restoran müdürünü çok memnun etti. Hemen Kahire'ye inerken kavşağa koyulan resmini gördü. Restoran duvarında da sayısız lambalardan yazılan ismini okudu. Yine önceki gibi müzisyenlerin çaldıklarına dans edip oynamaya başladı. Fakat yüreğinde bir tırmalanma, önceki cazibesi, gayreti ve sıcaklığı yoktu. O şimdi titreyip, kendinden geçtiğinde gözünün önüne hemşerileri geldi. Onlar kaşlarını çatıp, yüzlerini çevirdi. Böylece Melek halsizleşti. İlk dansından sonra izleyiciler ortasında "Melek hasta" diye bir söz duyuldu. O hasta değil. Gece yarısı restorandan döndüğünde, sabaha kadar bir şeyleri hayal edip yattı.

Aradan bir yıl geçti.

Zengin çocukları, kendini bırakmış solgun görünen Melek'in sürekli tekrarladığı dansı izlemekten bıktılar. Gerçekten Melek, önceden parlak, önceden cazibeli, önceden heyecanlıydı. "Fontana" müdürü ile gelecek yıla şartname imzalamadı. O piramit etrafındaki küçük kahvehanelerde müşteri olup oynadı. O sadece geçimini sağlamak için dans etti. Şehir kavşaklarındaki resimleri alıp atıldı. O kökleri kesilmiş kesilen ağaç gibi günden güne sararıp solmaya başladı. Kahire'nin boynunda yanan, parıldayan mücevher koparak yere düşüp kaybolmuş gibi oldu. Daha sonra o tamamen yok oldu. Zengin çocukları onu tamamen unuttular. Daha sonra malum olduğunca, Luksorlular kendilerini unutan bu güzel kızı ne olursa olsun hiç unutmadı, hep hatırladılar.

1958, Kahire- Taşkent.

3.6. İBİS KUŞLARI

Hüseyin on birden on iki yaşa adım atması, artık iş yapacak yaşa gelmesi, dul olan annesini sevindiriyordu. O şimdi annesine hizmetçi olmakla kalmıyor, dayısı ile birlikte köyün yakınlarındaki rıhtıma gidip, yük taşımayı öğrenmeye başladı. Bu ona arabaya koyulan atın yanına gelen tayı hatırlatırdı. Akşamları on kuruş para kazanıp yorularak eve dönerdi. Annesi de yemek hazırlayıp, oturup Hüseyin'i beklerdi. Oğlunun elini yüzünü yıkamasını, onun yemeğin önünde biraz düşünceli oturuşunu, gençliğinde ölüp giden babasına çok benzetirdi. Bu durum, onu dikkatle izleyen annesini şaşırtmıştı. Anne içinden: “Pehlivanlığı da babasına benzesin, fakat ömrü benzemesin.” derdi.

Hüseyin çocukluğunda çok zorluk gördü. Bu nedenle boyunun uzamasıyla birlikte yetişkinler gibi sabırlı, kanaatli olup, bir iş yapacak olursa önünü arkasını düşünüp öyle yapardı. Fakat önceleri gibi yüksek hurma ağaçlarının tepesine çıkıp, yuvasında yatan atmaca yavrularını görüp inerdi. Geniş tarlalara yayılan bembeyaz İbis kuşlarını kovalama huyu da kalmamıştı. O Nil boyundaki yemyeşil ovaya gidip, yayıllarak çember üzerinde yürüyen İbis kuşlarını izler, bir sürü halinde ovanın üzerinde uçuşup oynamalarını izlemek ona çok iyi gelirdi. Bazı çocukların koyduğu tuzakları gözden geçirdikten sonra, uzak otlaklardan dönen mandalardan birinin üstüne binip, eve geri dönerdi.

O yakın bir zamanda ağır yükler yüklenen büyük gemiyle Asvan, Luksor, Kena rıhtımlarından geçip, Nil Nehri ile Tanta şehrine yöneldi. Yolun uzunluğu ve yine yüzlerce küçük rıhtımlarda dura dura geçmeleri sebebiyle, oralarda bir ay kadar kaldı. Hüseyin seferden dönüp geldiğinde, köye girmesi ile şaşırp kaldı; beyaz şapkatakan bazı kişiler yer ölçüp kazık dikiyorlardı. Komşu evlerden birkaçı yıkılmıştı. Ahmet diye bir arkadaşı da anne babasıyla buradan göçüp gitmişti. Köyden ta geniş ovaya kadar uzanan yollardaki büyük hurma ağaçlarını da kesip, devirmişlerdi. Hüseyin kendi evine gitmeden

yolda: “El Hammut denilen bir zengin fabrika kuracakmış...” diye bir söz işitti. “Fabrika kuran insan birinin evini yıkıp inşaat yapar mı?” dedi kendi kendine.

O omuzundaki yükünü yere koymadan, nefes nefese kendi evine gitti. Hasta annesi, oğlunun içeriye girdiğinde onun simasını görünce içi rahatladı. Yerinden kalkıp, çay demlemeye başladı. Hüseyin, gerçekten buraya fabrika kurulacağını, El Hamut denilen zengin onların evi için on beş funt para ödediğini, Asvan tarafına taşınmaları gerektiğini, çünkü zengin adam bir kısım belgeler gösterdiğini... buun gibi birçok söz duydu. Donakalan Hüseyin, sinirlenip yumruklarını sıktı.

— Biz evimizi satmıyoruz, bizden uzakta inşaat yapsın! dedi o avlunun duvarlarına sarılıp uzayan sarmaşık güle bakıp. — Avlumuzdaki hurmayı neden kestiler?

Anne “çaremiz mi var...” der gibi, çaydanlığın yanında iki elini çenesine koyup oturdu. Sonra eve girip, mendile sarılı bir şey alıp geldi, oğlunun yanına koydu. Bu on beş funttu.

Geç vakitlerde yer kazıyıcılarının yanına gelen güzel bir araba, biraz sonra yer ölçücülerinin yanına geldi. Ondan sonra, Hüseyinlerin avlusunun yakınında durup, başına beyaz şapka takan şişman bir adam kapıyı çalmadan dosdoğruca içeriye girdi.

— Hanım anne! Hey hanım anne!

— Ne işiniz var burada? Hüseyin yerinden kalkıp, şişman adamın karşısına dikildi.

— Annene söyle, yarın buradan taşınmalısınız! Yarın burası kazılacak!

— Gitmiyoruz! İşte, paranı al!

— Bana sen diye hitap etme afacan! Sen kimsin?

— Neden hurma ağaçlarını kestiniz?

— Bak hele... dedi şişman adam kasıtlı olarak ses tonunu biraz düşürüp.

— Evime izinsiz girdiğin için işte şimdi bu taşı kafana atacağım!

Hüseyin tir tir titreyip yerden taş aldı. O şişman adam, cahil çocuğun davranışından korkup, bir adım geri atarak çantasının içinden kömür gibi kapkara bir tabanca çıkardı. Tabancayı Hüseyin’in karnına doğrulttu. Şişman adam “taşı at” der gibi

başını kımıldattı. Hüseyin taşı atmadı, sinirli bir şekilde olduğu yerde kaldı. Bu durumu gören annesi çok korktu. O yürüyerek avluya inip, şişman adama yalvarmaya başladı.

— Yarın sabah erkenden gideceğiz, Allah adına söz veriyorum ki gidiyoruz. Yalan söylemiyorum, bey. Bu tek oğlum, merhamet edin... Onun sözüne kulak asmayın. Sonra annesi koşarak gidip Hüseyin'in elindeki taşı alıp yere attı. — Hey, oğlum böyle yapma. Bu iş beyden değil, Allah'tan. Alnımıza bu yazılmış. Ustalar hiçbir zaman bizim zararımıza iş yapmadılar. O insanlar bizim evin hakkını ödediler... Yürü, eve!

Anne oğlunun ellerinden tutup, onu içeriye alıp gittiğinde şişman adam da silahını çantasına koyup dışarıya çıkıp gitti. Sabah erkenden anne oğul evdeki varını, yoğunu tüm mülkünü alarak, dayısının bıraktığı eşeğe yükledi, kapıyı kapatıp, köyden çıkıp gitti. Onlar bir müddet yol gittikten sonra, Asvan sahrasının o sarı sıcak kum tepelikleri başladı. Hüseyin giderken kum tepelikleri üstünden uzakta kalan yemyeşil köyüne baktı. Yemyeşil düzlükler, dik hurma ağaçları gözüküyordu. Fakat tarlalarda yayılan, sabahtan akşama kadar ötüşüp şarkı söyleyen İbis kuşları görünmüyordu...

Anne ve oğul kum tepeliklerinden çok uzakta bir köye geldiler. Kendi köyleri arkada kalıp, gözden kaybolduğunda Hüseyin iç çekerek annesine:

— Şimdi bütün hurma ağaçlarını kesecekler...

— Evet, dedi anne iki kez kısa kısa öksürüp.

— Avlumuzdaki sarmaşık gülü de söküp atmış olsalar gerek. Yoksa kesilmemiş midir? Ya o engel olmuyordu ki neden kesilsin?

— İnşallah, kesilmez. Yeşillenip açan bir gülü koparıp atmaya kimin gönlü razı olur. Allah izin vermezse kesemezler.

—İbis kuşları da artık ovaya uçup gelmez. Ova olmasına rağmen orada üst üste fiçılar yığılmışlar.

— İbis kuşları insanların olduğu yerde olur. Belki de onlar da bizi arayıp, bulup gelirler...

Hüseyin bu söze inandı. O terleyip, omuzları yanarak ayaklarını yakan kumun üstünde yürürken, elbette İbis kuşları arkamızdan gelecek. Onlar insana alışık kuşlar,

diye düşünüyordu. Annesinin “İbis kuşları baht getirir” dediği sözünü de hiç aklından çıkarmazdı.

1958, Taşkent

3.7. BİR GAZEL TARİHİ

Bu olay üzerinden uzun yıllar geçmişti... O zamanlar Muhammed Sidkî otuz beş yaşlarında çok hoş bir delikanlıydı. Onun şiirleri basında az görülse de önceden yazdığı birkaç şiiriyle bir encümen arasında ün kazanmıştı. Sidkî günlerden bir gün Maarif Bakan Hizmetçisinin evinde verilecek olan ziyafete davet edildi. O yeni takımını giyip, şapkasını ve güzel gözlüklerini takıp ziyafete gitti. Birtakım aydınların içinde oturup, sohbe katıldı. Sidkî bu ziyafete bir şair kimliğinde değil, vefat eden meşhur babası adına ve yine onun gibi güzel bir delikanlı kimliğiyle davet edildiğini daha sonra anladı.

Büyük muhteşem odalarda avizeler yanıyordu. Avrupai giyimli memurlar güzel hanımlarla duvardaki resimlere dikkatlice bakar, bazen bahçeye çıkıp güller etrafında dolaşırlardı. Birisi nefes nefese kalarak Arapça konuşsa bir diğeri de nezle olan insanlar gibi nefes nefese kalarak, dillerini damaklarına değdirip İngilizce konuşurlardı. Misafirler arasında bir iki tane İngiliz de vardı. Biraz dinlendikten sonra misafirler büyük salonun içindeki sofranın etrafında toplanıp, evin sahibine yeni rütbesi için iyi dileklerde bulundular. Kristal kadehleri tokuşturduktan sonra müzisyenler coşkulu müzikler çalmaya başladı. İçerideki odadan çıkan yarı çıplak dansözler kıvrak bedenlerini oynatıp dans etmeye başladı. Müzik ve danstan sonra ne olduysa bir kadın Sıdkî'nin ne zaman şiir okuyacağını sordu. Başkaları da “hani hani duyalım” dediğinde Sidkî'ye göz kırptı. Sidkî utandı, kızardı. Biraz nefes aldıktan sonra yerinden kalktı. “Babam ile Sovyetler Birliği'ne seyahat ettiğim de şu gazeli yazdım.” dedi ve koynundan bir kâğıt çıkarıp okumaya başladı:

“Cemalin ne güzel sıcak, gönlün abatmış Moskova.

Görüp, sevgine doyduk biz, halkın özgürmüş, Moskova.

Uzaktan Sindibad gibi sefer yaptık kucağına,

Bekledi tüm dostlarını, yüreğin ne kadar geniş, hoşnutmuş Moskova.

Ezilen yoksulları bulup senden muradı mutluluk

Dünya da mutlu bir yaşam daha iyiymiş Moskova...”

Sidkî şiirini tamamlamadan insanlar evden çıkıp gitmeye başladı. O şiirin ortasında biraz durup insanlara baktı. İnsanlar bu beklenmeyen olaya şaşırıp ne diyeceklerini bilemeden art arda dışarı çıkmaya başladı. Sıdkî şiirinin sonuna yaklaştığında koca salonda sadece üç kişi kalmıştı. Şair kendini kötü hissetmesin diye yalnızca güzel bir kadın onu alkışladı...

— Şair, dedi kalan üç kişi arasında boynuna kravat takan bir beyefendi. Siz Moskova’ya yüreği geniş diyerek onu yüceltiniz. Dünyada Londra, Paris, Washington adında şehirlerde var ama!

— Doğru, onlarda var, dedi Sidkî şiirinin olduğu kâğıdı katlayıp kenara koydu.

— Kıymetli Beyefendiler, ben onların da büyük şehirler olduğunu inkâr etmiyorum ki. Fakat yüreği geniş, özgürlükçü, insancıl diyerek ben onları Moskova ile kıyaslamıyorum. Ben Paris’e, Londra’ya da gittim. Moskova’ya da gidip, kendi gözlerimle gördüm.

Beyler bir şey diyemedi. Sidkî ziyafetten çıkıp gitti. Onun dışarıya çıkmasıyla başkan hizmetçisinin avlusunda bulunan müzisyenlerin yeniden çalıp, yarı çıplak dansözlerin dans etmesi bir oldu.

Aradan bir hafta geçti. Sidkî görevinden çıkartıldı. Etrafında jandarma casuslarının dolaşmaya başladığını sezdiğinde, uzaktaki bir arkadaşına gitti ve orada saklanmaya başladı.

Yıllar geçti.

Şair Sidkî onca zaman beylerin gözüne çok batmadan, basında daha az görüldü. Fakat gazetelerde Moskova adıyla sık sık karşılaşmaya başladı. Moskova, Nil Nehri’nin Arap halkının olduğunu kabul edip, Süveyş Kanalı da Arap halkınıdır, diyerek bu sorunu ortadan kaldırıp, Arap halkını korudu. Kahire’de çıkan büyük gazetelerde Moskova’nın, Arapları desteklediğini, onların bağımsız olduklarını yazarak pek çok samimi sözlerle destekledi. Sidkî bu cümleyi okuduğunda hemen aklına bundan altı yıl evvel yazdığı “Moskova” adlı gazeli geldi. Gazetede ki makalenin konusu onun gazeline yakındı. Bu arada memlekette birdenbire huzursuzluk meydana geldi. Sabahleyin radyolarda Amerika, Fransa ve İsrail askerleri, hava harp kuvvetlerinin Mısır’a savaş başlattıklarını,

Port Said'i çok güçlü bir şekilde bombardımana tuttuklarını açıkladılar. Hayat memat meselesi, savaş kavgası başladı. Şehirler yıkılıyor, günahsız gözü yaşlılar kurban ediliyordu. Kendi topraklarını korumak ve Süveyş'i emperyalizme vermemek için Sidkî'de eline silah alıp cenk meydanına koştu. O toprağa uzanıp tabancayı çektiğinde gözünün önüne bakan hizmetçisinin ziyafetinde boynuna kravat takan beyefendi geldi. Sidkî içinden: "Sevgili beyefendi, işte size Londra, Paris! Onlar on bin kilometre yol gelip, kendi evimizde bize savaş açıp, memleketimizi yağmalamakta. Şimdi bu olanları görüp anlayamıyorsanız, iki gözünüzde aksın!" dedi. Dehşetli katliamlar hızlanıp, Mısır'ın şehirleri basılıp alınmaya başlandığı zaman, dünya çapında bir kahraman olan Moskova'nın sesi yükseldi. O baskıncılara gözdağı verip, savaşın hemen durdurulmasını, Mısır topraklarından çekilmelerini sert bir şekilde talep etti. Moskova, eğer emperyalizm saygısızlık yaparsa, insancıl Arap halkını koruyup kollarız, dedi. Araplar ise: "Dostumuz Sovyet Birliği'nin bu restinden sonra sinirlenen emperyalizm, kendi kanlı ellerini Mısır'dan çekti..." dediler. (Bu sözü, Mısır da büyük edip Mahmud Teymur ve şair El Hamisi konuşurlarken kendi kulaklarımla duydum. Yazar.) Savaş bittiğinde şair Sidkî yine neşriyatta çalışıp, yeni şeyler yazmaya başladı.

Yakın bir zamanda şair Sidkî, Kahire Üniversitesi'nin düzenlediği Edebiyat gecesine davet edildi. Şairin bu geceye gelip de şiir okumadan dönmesi olmazdı. O kürsüye çıktı. Salonda öncelikle oturanların bir kısmı kızlar ve erkek öğrencilerdi. O ilk olarak birkaç tane aşk şiiri okudu. Bu şiirleri okurken hoş sesi heyecanına karışıyordu. Salonda boynuna kravat takan bir adam da oturuyordu. O an şair hemen ziyafet gecesini hatırladı. O, cebinden sararıp yırtılan eski bir kâğıdı alıp, gözlüğünü düzelterek, gazelini okumaya başladı:

"Görüp, sevgine doyduk biz, halkın ne özgürmüş Moskova..."

Birkaç mısra okunmasıyla birlikte insanların çıkarmış oldukları gürültü bir an da yok olup, salonda sudan boşanırcasına bir sessizlik hâkim oldu. Salondakiler, dikkatlice kürsüye doğru baktı. Birisi onun yanında eşiyle konuşuyordu. On kadar kişi "şşşşşş!" diyerek onu susması için uyardılar. Koridorda yürüyen öğrenciler de salona girdi. Üniversite kapısına çıkan geniş salonda duranlar da birden salona doğru bastırdı. Salon insan doldu. Arkada kalanlar, ayaklarını kaldırıp boynunu uzatıyordu. Salondaki gürültüyü gören Sidkî gazeline son veremedi durdu. Biraz dinlendikten sonra salona

bakıp gülümsedi. “Tekrar okuyun, yine baştan okuyun” diye sesler yükseldi. Sidkî “Tabii ki arkadaşlar” der gibi başını salladı. Bardaktaki sudan bir yudum aldı. Sonra tekrar salona baktı. Salon ve koridor hıncahınç dolu olunca kapılar da açıldı. Sanki bütün Mısır burada toplanmıştı. Sıdkî heyecan içinde biraz titreyerek şiirini tekrar baştan okumaya başladı:

“... Uzaktan Simdibad gibi sefer yaptık kucağına.

Bekledi tüm dostlarını, yüreği ne geniş, hoşnutmuş Moskova”

Sıtkî şiirini okuyup bitirdikten sonra salonda alkışlar koptu. Gençler daha bir şiddetle alkışlıyordu. Onların yüzlerinden mutluluk okunuyordu. Dağların yıkılması için herhalde ancak bu kadar güçlü akışlar olması gerek. Salonda iki dakika boyunca alkışlar hiç susmadı. Sidkî on parmağını da göğsüne koyup, tebessüm ederek başını öne doğru sallayıp, teşekkür etti. Alkışlar hala devam ediyordu. Sıdkî heyecan içinde salona baktı. Kıvırcık saçlı, göğsü açık öğrenciler, hizmetliler, saç beyaz profesörler, öğretmenler şairi tebrik etti. Dünyada şair için bundan büyük bir mükâfat olamazdı. Halk sevgili şairi ayakta alkışladı.

1958, Taşkent

3.8. ACILI ÇOCUK

Dünyadaki tüm bebekler gibi Abu da mutluydu.

Yakın bir zamanda, salıncakta yatıp, kıkır kıkır gülen, asılan oyuncağa uzanan kıvırcık saçlı, kara gözlü Abu, kalkıp yürümeye, tay gibi hızlı koşmaya başladı. İşte şimdi de o altı yaşında. Huha köyünden ta Nil boyuna kadar koşarak gidip gelmesi onun için pek kolaydı. Neşeli Abu bu yoksul evin ışığıydı. Dünyayı su bassa topuğuna değmezdi. Onun keskin gözleri parlar, kalın dudakları gülerdi. Fakat sonra pamuk temizleme fabrikasında yükselen isyan ve babasının tutuklanması Abu’nun küçük yüreğini de kaygılandırdı. O eve girdiğinde annesi gibi perişan bir halde yere bakıp oturur, dışarıya çıktığında ise çocuklara karışıp hiçbir derdi yokmuş gibi koşardı. Annesinin söylediğine göre onlar aslında Sudanlı. Bundan birkaç yıl önce iş aramak için Mısırın bir köyü olan Huha’ya gelmişti.

Aradan çok zaman geçmeden Abu'nun annesi hastalandı. O, zayıflayıp, gözleri içeriye doğru battı. Bazı günler ateşi çıktığında tahammülsüzleşirdi. Sabahtan akşama kadar nefes nefese kalıp kâbus görürdü. Böyle zamanlarda Abu çok korkar komşuya gidip ona söylerdi. Komşu kadın ıslattığı mendili annesinin alnına koyar, başını kaldırıp sıcak su içirirdi. Bir an gözlerini açan hasta anne yanında kuzusu Abu'nun oturduğunu görüp: “Abu, çocuğum, ekmek yedin mi? Karnın acıkmadı mı?” derdi gönlünü hoş edip. Daha sonra tekrar gözünü yumup ateşi çıktığında ağır ağır nefes almaya başlardı. Babasının bir arkadaşı kendi parasıyla doktor getirdi. Gözlüklü, sarı uzun boylu doktor sandalye oturup, hasta annesine bakıp, ilaç yazdı. Pamuk tarlasının yanındaki eczaneden sarı bir şişede ilaç alıp, annesine içirdi. Abu şimdi annesinin hızla iyileşeceğini düşünüp çok mutlu oldu. Yine günler geçmeye başladı. Fakat annesi önceki gibi ateşlenip yattı.

Abu'nun tırnakları uzadı. Bazen aç, bazen tok kalıp gözleri içeriye doğru battı. Şimdi o sokağa çıkıp çocuklarla karıştırdığında sessizce yürüyordu. Artık kuzu gibi neşeli koşmaları yoktu.

Günlerden bir gün halsizleşen annesi gözünü açıp, can acısıyla oğluna baktı: “Abu, oğlum, sarı şişeyi, reçeteyi ve parayı alıp eczaneye git. Bana yeni ilaç alıp gel, canım oğlum”, dedi. Abu şişeyi, parayı alıp eczaneye doğru gitti. O hemen gelip eczanenin penceresinin önünde duran insanların arasına girdi. Yavaş yavaş çatı penceresinin yanına yaklaşıp, reçeteyle şişeyi havaya kaldırıp ince bir sesle seslendi:

— Mister, hemen bana ilaç verin, dedi.

Çatı penceresinin yanında sıkışan insanlar bağırarak konuşan Abu' ya bakarak gülüştüler:

— Mister değil, missis deyin, dedi biri.

— Missis, ilaç verin, diyerek o yine sarı şişeyi havaya kaldırdı.

İçeride iki kadın uzun süredir fısıldaşıp sohbet ediyorlardı. Abu dayanamayıp, insanların arasından sıyrılıp, yan taraftaki kapıyı açarak eczaneden içeriye girdi. İçeride huzursuzca oturuyorken, olur olmaz konuşan iki sarı kadın göz kırıp Abu'ya baktı.

— Missis, ilaç verin, missis, hemen ilaç verin...

— Çık buradan! Çatı penceresinden gel, vahşi! Afacan!

Abu korkup dışarıya çıktı. O yine çatı penceresinin yanına gelip, şişesini yukarıya kaldırdı. Onun boyu bacaya yetmezdi. O uzanarak, insanlara yaslanıp, yukarıya doğru gayretle reçeteyi kaldırır, fakat içeride sohbet eden missisi göremezdi. Birisi: “Bu İngiliz kadın oldukça geveze. Konuşmaya daldıktan sonra bir saat konuşur” dedi. “Sonuçta o kadar insan bekliyor değil mi?” dedi biri. “İnsan? Hangi insan bekliyor? Ey akılsız, o seninle beni insan yerine koymuyor ki... Daha anlamadın mı?” dedi öfkelenerek adam. Para karşılığında ilaç satıyor, yoksa buraya gelip, eczane açar mıydı?”, dedi yine bir yaşlı kişi. Abu ise konuşan insanlara boğularak bakar, missis bugün ilaçları vermezse, annesi ölecekmiş gibi yüreği yerinden çıkıp hızlıca atardı. O biraz dinlendikten sonra yine insanların içinden çıkıp, eczanenin kapısına geldi. Düşünmeden kapıyı açtı. Arkasına dönüp tüm hevesiyle konuşan kadın Abu’nun girdiğini hissetmedi. Girdiğini anlasa bile, dönüp ona bakası gelmedi.

— Missis, ilaç verin... Annem hasta...

İlaç satan İngiliz kadın ses çıkarmadı. Abu da sarı şişeyi titrer bir şekilde yukarıya kaldırdı. Missis ise arkadaşıyla sohbet etmeye devam etti.

— Missis, ilaç verin...O yine sakın bir şekilde sordu.

Kadın bakmadı. Abu etrafındaki değişik şişelere, ilaçlara baktı. Odanın içi her türlü, büyük küçük kutularla doluydu. Biraz sonra Abu tahtanın üstüne elindeki parayı, reçeteyi, sarı şişeyi koydu, tahtanın üstünde duran ilaç dolu şişelerden birini aldı. Bu şişe getirdiği sarı şişeye çok benziyordu. Böylece o ilacı alır almaz bir an kapıdan koşarak çıkıp eve gitti.

— Ne gereksiz! dedi bir an sözünü kesip ilaç satan İngiliz kadın.

— O çocuk bir şey alıp gitti galiba... dedi arkadaşı.

— İlaç alıp çıkıp gitti deli... Şimdi ne olacak? İçecek... Onlar kıkır kıkır güldü. Bedeviler içinde çalışmak çok zor...

Abu ilacı annesine verip, yanında oturdu. Annesi onun kıvrıcık saçlarını sevdi. O konuşamasa da oğlunun ona hizmetçi olmasından dolayı ona memnurluğunu belli etmek için başını okşardı. Böylece ilacı kaşığa koyup yavaşça içirdi. O günün gecesi annesi diğer günlere göre daha bir ağırlaştı. Yattığı yerde can çekişerek akşam karanlığında vefat etti. Abu hıçkırarak ağladı. Komşular da evlerinden çıkarak cesedin etrafında toplandılar.

Hepsinin gözlerinden yaş geldi. Anne babasından ayrılan acılı Abu böylece rızık aramak için köy köy, şehir şehir dolaştı...

Bu olayı bana yakın bir zamanda, Nil Nehri'nde süzülüp giden bir gemide Abu'nun kendisi anlattı. O omuzları geniş delikanlı. Şimdi ise Nil iskelelerinin birinde çalışmakta.

1958

3.9. ÇİLEKEŞ ANNE

El Kantara şehri üç kez bombalandı. Şehrin ortasındaki iki büyük bina da yerle bir oldu. Yıkılan küçük evlerin yerine ulaşılamıyordu. Et Tina yolu üzerindeki eski cami de El Kantar'daki Süveyş köprüsü de büyük zarar gördü. İsrail tarafından uçup gelen uçaklar Port Sait'in onda biri kadar gelmeyen El Kantara üstünde eşek arısı gibi ses çıkararak bomba atılan bu yerde sağlam kalan Araplar şaşırıp kaldı. Yerler sarsılıp, alev, duman ve toprak birbirine karışıp gökyüzüne yükseldi... Yol üstündeki pazar yeri iki günden beri şiddetle yanmakta. İngiliz, Fransız ve İsrail askerleri Gazi ile El Ariş'i ele geçirdi diye sözler de yayıldı. Fare gibi İsrail, fil gibi Mısır'ı yutup, canla başla onlarla uğraşırdı...

Geceye yakın karşılıklı ateş açmalar, patlamalar dindi. Harabe olan şehrin üstüne gece çöktü. Sanki ışığı az olan ay, yıkılmış binaların üstünde kalan, yüzleri tırmalanan ve ezilen insanların, şehrin safran yüzlerine bakıyor gibiydi. Şehir sakin, durumu iyi olan insanlar iki gün evvel çoluk çocuğunu alıp, İsmailiye, Tanta, Benha şehirlerine kaçıp gittiler. Şehrin Süveyş tarafına yerleşen Mısır uçaksavarlar hesaba katılmadığında şehirde kimse yoktu.

Birkaç bin yıl evvel mumyalanan firavun gibi çukurda bodrum içinde kımıldamadan oturan zavallı kadın Şemsiye gece yarısı çöktüğünde, rahatsız olmaya başladı. O yerinden kalkıp, başını dik tuttuğu halde bodrumun tuğla duvarlarını karıştırıp çiviye takılan kara mendilini başına sarıp havalandırma deliğinin yanına gelip, bir şeyler dinledi. Bir zaman sonra yine kendi yerine geçip oturdu. Aradan yine biraz zaman geçtiğinde o yine yerinden kalkıp havalandırma deliğinin yanına geldi, dikkatle kulak

kesildi. O herhangi bir ses duyar gibi oluyordu. Görmeyen gözlerini gökyüzüne diker, bir şeyi görür gibi olurdu. İnsanların söylediğine göre kıtlık yılı, ekin meydanında aynı zamanda üç çocuğunu kaybedip, iki gözü kör olmuş. Bazen bastonunu gezdirip çarşıdaki dizili dükkânların yanlarından dilencilik yaparak geçirdi. Geçtiğinde bir avuç bozuk para toplayıp, kendi köşesine bodrum kattaki rutubetli evine doğru yol alırdı. Çoğunlukla Sarraf Abdullah'ın dükkânına gelip, el uzattığında “Allah versin nine!” diye söylenen sözü duyardı. Böylece oradaki çocuklar da “Allah versin, Allah versin” diye ona sataşınca, o sakince öteki dükkânlara geçirdi. Bazen bazı yaramaz çocuklar yaşlı kadının ince ve titrek ellerine toprak parçası koyardı. Yaşlı kadın avucundaki toprağı karıştırıp, onun gerçekten toprak parçası olduğunu anladığında, onu atmaz, sakince eğilip yere koyup, kendi yoluna giderdi...

Şemsiye bodrumdaki hava deliğinin yanında biraz durarak, yırtık pırtık döşegın kenarındaki bastonunu alıp kerpiç merdivenlerden yavaş yavaş yukarıya sokağı doğru çıktı. O, sokak ortasında biraz durup etrafa kulak kesildi. Bir şey görmüş gibi başını uzatıp uzaklara doğru baktı. Her taraf sessiz... Bütün bir şehir kabristana benziyordu. Yıkıntılar üstüne ay kömür gibi kızarıp, kızgınlaşmıştı. Geceleri gökyüzünde ötüşüp, dans edip geçen İbis kuşları da yok. Fakat zavallı Şemsiye bunları görememekteydi. O, sokak ortasında biraz dinlendikten sonra çarşı tarafına doğru yürümeye başladı. Yollara düşen toprak parçalarına takılıp, ayağı çukurlara düştüğünden sendeleyerek yürümeye başladı. Bir müddet sonra belirsiz, yorgun, boğuk, kısık bir ses işitir gibi oldu. Şemsiye yine hızlıca yürüdü. Fakat o, her gün sefer yaptığı düz yollarda evler, binalar yıkılıp, topraklar yığıldığından ayağı takılıp sendeleyerek alnını ağaçlara vurup ve bazen yuvarlanıp düşerdi. O yine yerinden kalkıp, sol kulağını gökyüzüne doğru kaldırır, inleyen sesin geldiğı tarafı belirleyip, yürümeye başladı. Şemsiye çarşı tarafına yakınlaştığında: “Heyy oy, beni kurtarın hey... Beni kurtarın...” diyen ince, boğuk bir ses yine yıkımların içinden çıktı.

Güçsüz, bir deri bir kemik olan Şemsiye haline bakmadan adım atıp, bastonu ile iki adım kadar önünü itip, düz yerler geldiğinde hızlıca yürüyüp, iri toprak parçaları geldiğinde bastonuyla sürükleyip, dört ayak gibi emeklerdi. Heyecan ve telaş içinde kırılmış ayna parçasının ellerini kestiğini hissetmedi. Çarşının girişindeki arığa ansızın yuvarlanıp düştü. Allah'tan ki arıkta su yokmuş. Çamura bulandı. Sürünerek çıktı. Döndüğü için gideceğı yeri de şaşırdı. Biraz dinlendikten sonra yine o ince ses duyuldu.

“Hey, hey... Beni alın...” Şemsiye boynuna doladığı mendilini düzeltmeyip doğrulmadan, hızlıca emekleyip, yıkılan binanın yanına gitti. Ayağının altından iki adım ötede yine o halsiz ses duyuldu. Şemsiye yeri karıştırıp, toprak ve ağaçlar arasında yatan insan başını iki eli ile tuttu. Onun boynuna doğru uzanıp, onu boğan büyük büyük kesek parçalarını alıp attı. Yerde yatan adamın yüzünü elleriyle yokladıktan sonra onun sakalı ve bıyığı olmayan genç bir çocuk olduğunu anladı. İki eliyle çocuğun üstünü temizleyip, kesekleri alıp atmaya başladı.

—Kimsin?

—Fuat, dedi gözlerini açıp, biraz korkup ümitle bekleyen çocuk. Fakat yaşlı kadın çocuğun ümitle bekleyip, yardım istediğini göremezdi.

—Adın Fuat mı? Şimdi seni çekip alacağım...

O an Şemsiye'nin burnuna kötü bir koku geldi. O ölümlerin kokusunun yaydığını anlasa da bir an bile durmadan çocuğun üstündeki toprağı avuçlayıp avuçlayıp atmaya başladı.

—Ben Şemsiye Teyzenim. Korkma, çocuğum!

Fuat, tepesinde duranın o dilenci “kör kadın” olduğunu anladı. O önce şaşırdı, irkildi. Sonra kör kadın onun sağ elini toprak içinden çekip aldığı anda, eliyle toprağa dayanıp kıpırdamaya başladı.

—Kimin çocuğusun?

—Ben yetimim, Sarraf Abdullah'ın çırağıyım. Arkadaşım Hüseyin dam altında kaldı.

— Şemsiye bu sözü duymasıyla birlikte bir elini topraktan almadan, bir eli ile Fatiha okuyup yüzüne sürdü.

—Sarraf nerede?

Geçen gün İsmailiye'ye gittiler. Beni ve Hüseyin'i mallara bakalım diye bıraktılar...

—Bu dam sizin üzerine yıkılacağına beni ezip öldürse olmaz mıydı, dedi Şemsiye.

— “Sarraf da gebersin, İngilizler de gebersin”

Samanlı kesekler bittiğinde, o tırnakları ile yeri kazıyıp, çukur içinden yukarıya doğru alıp çıkarmaya başladı. O çocuk sürekli alnını tutar, Fuat ise kendi yüzlerine damlayan şeyi ter zannedip, sol eliyle sildiğinde ter değil, kan... Yaşlı kadın tırnaklarının kırıldığını hemen anladı. Fakat o Fuat'ın bedenini topraktan kurtarmak için canla başla giriştiği tırnaklarının ayrılıp, ellerinin kanadığını anlamadı. Bir saatin sonunda toprak ve ufak toprak parçalarından çocuğun vücudunu ayırdı. Fakat kalın bir tahta parçası çocuğun baldırının üstünden geçip, baldırını eziyordu. Çocuğa azap verip, onun kımıldamasına engel olan şey işte buymuş. Şemsiye düşünüp oturmadı; çubuğu da toprak parçalarından temizlemeye başladı. Ter kan içinde iki kulaçlık çubuğu temizleyip, onun bir ucunu kucaklayıp, var gücüyle kaldırdı. O yine gayret edip, yine iki genişlik kadar yer açtı. Sonra çocuğun tepesine geçip, iki koltuğu altından yakalayıp, tahta parçasını üstünden çekmek için uğraştı. Çocuk inledi. Yaşlı kadın yine çukurun içine inip onun ayaklarını tuttu. Başını, bileklerini ovuşturdu. Dua okudu. Cesaretlendirdi. Ondan sonra yine çocuğun baş tarafına geçip yavaş yavaş onu tahta parçasının altından çekip aldı. Sonra toprak yığınlarının üstünde oturup, biraz dinlendi; boynuna sardığı mendilini düzeltti. Elleriyle yeri karıştırıp bastonunu da bulup, Fuat'ı dikkatlice sırtına aldı. Bin bir meşakkatle oturduğu tarafa doğru yöneldi.

Çocuk güçsüz, kaburgaları çıkmış bir halde titreyerek güçlükte yürüyen yaşlı kadının sırtında halsizce başını salıp yatıyordu. Yaşlı kadın ayağı takılıp, sürünüp birçok kez alnını duvarlara vurup, ezilen ellerinin sızısına da bakmadan, kendi oturduğu yere gelip, merdivenlerde yavaş yavaş aşağıya indi. Çocuğu döşeğe yatırdı. Bodrum köşesinde duran topraktan yapılmış küçük sürahideki sudan koyup içirdi. Sonra Şemsiye sabah oluncaya kadar çocuğun yanında çömelip, oturdu.

Tan yerinin ağardığını Şemsiye göremedi. Fakat Fuat, tan yerinin ağardığını görüp, bacadan düşen güneş ışınlarına baktı. Şemsiye Fuat'ı göremese de görüyor gibi başının ucunda çömelip oturur, her zaman alnını silerdi. Fuat ise Şemsiye'ye bakıp ölen annesini hatırladı. O da aynı böyle ince, zayıf elleriyle her zaman alnını silerdi...

3.10. EL MEHDÎ³¹

Kahire şehir merkezinde, kıyıları tıka basa dolu, bazı yerleri değirmen taşı gibi fırır dönmekte olan, bazı yerleri kuzu derisi gibi parlayıp dalgaların vurduğu, bazı yerleri de dalgalarla sıçrayan suların güneş ışınlarıyla parlayıp parçalanmış sayısız madeni paraların saçıldığı gibi, uzun süredir büyük küçük gemileri güçlü omuzlarında taşıyan, coşkulu bir şekilde ses çıkartan nehir, Nil akıyordu... Onun iki tarafında gökyüzüne kadar yükselen minareler, çok katlı binalar, hurmalar. Nehir köprüsünün yanında iki heybetli aslan dizlerinin üstüne oturup, tüylü kabarık yelelerini dikleştirip, kemer şeklindeki uzun köprüyü korumakta. Nehir akımına karşı yürüdüğünüzde, bir müddet sonra eğri büğrü sokaklar, alçak evler, zil asılan dört tekerlekli arabalar göze çarpardı. Bu taraf El Ezher³² şehir merkezine nazaran hem dar hem tozlu sokaklarda insanlar kalabalık, El Ezher etrafındaki El Mısırî, El Ahmar, Han Halil³³ sokaklarına iyice yaklaşıncaya zerdeçal, biber kokuları burnunuza vururdu. Sağ ve sol taraflarında bir dünya el çantasını yayıp oturan aktarlar vardı. Onlar tabanlarına kadar inen g'alebiye giyinip, atkuyruğundan yapılmış kapalı bir sundurmada gün geçirip müşterilerin gelmesini gözlerler. Bazı insanlar şamata-gürültü ve muhabbeti umursamayıp tespih çekip, pineklemekte. Bazıları heftiyek³⁴ gibi sararıp, cildi dönmüş bir şekilde kitabı okumakta, bazıları ise birkaç müşterisi ile sıkı pazarlık etmekte.

Aktar dükkânların yanından geçip, biraz yürüdükten sonra kulağa bakırcıların kat küt sesi geliyordu. Buraya yeni gelen birisi bu sese alışamazdı. Fakat buradaki aktarlardan tutunuz da ta su taşıyıcısına kadar bu sese alışkındı. Cuma günleri bakırcıların tak tuk sesi biraz durduğunda, su taşıyıcısı sanki uykusu gelmiş gibi sersemleşirdi. Bakırcılar cumadan döndükten sonra tak tuk seslerine tekrar başladıklarında ise su taşıyıcıları kendilerine gelip, içi rahatları. Çarşı boyunca bağırıp, insanlara Nil suyundan verirdi.

³¹ 1958 yılının bahar aylarında SSCB kültür delegasyonu içerisinde bulunarak Mısır ve Suriye'ye seyahat edip, birkaç şehir ve köylerde kaldım. Mazlum Arap halkı hayatı ile tanıştım. Çok zamandır İngiliz emperyalizmi ve yerli zenginlerin zulmü altında ezilen, çilekeş halk bizim Sovyet memleketimize, Moskova'ya büyük bir şefkat ve saygıyla bakıyorlardı. Bunları ben kendi gözümle görüp, hissedip, uzak seferden dönüp geldikten sonra halk vekilleri hakkında birkaç hikâye yazdım. (Yazar)

³² Kahire'deki önemli bir medrese. Onun etrafında bulunan meydandaki mahalleler bu ad ile adlandırılıyor.

³³ Çarşılar ve yollar.

³⁴ Kur'an'ın yedide bir kısmındaki surelerin seçilip hazırlanan ve geçmişteki dini okullarda tanınan yazarlar ya da onların parçalarından oluşturulan kitapçık.

Sol taraftaki kırık dökük bakırcı dükkânın önüne koyulan bakır yuvarlak yemek tepsisi, büyük küçük testiler, ibrikler, mangallar, daha sonra demir üstüne koyulan bodur bakır demir levha terleyip, belli bir ölçüde çekişle vuran zayıf Arap’a göz atmadan geçilemezdi. Bu kişi İbrahim El Mehdî. Burada meslektaşları onu “kara Arap” diye adlandırıyor. Bakırcının yanında oturup terlediğine bakmadan tüm gayreti ile çekiç vuran kıvrık saçlı altı yaşlarındaki kız, Mehdi’nin yetim torunu. Kıza anne ve babası umutla Subh adını koymuşlar. Fakat onlar üç yaşlarında olan Subh’a doyamadan ölmüşler. Yetim kalan Subh ise dedesinin eline kalmış.

Yaz mevsimi henüz girmeden Kahire’de sıcak havalar esmeye başladı. Nil’den esen rüzgâr El Ezher boyunca esmezse, kümes gibi dükkânlarda çekiç vuranlar, terleyip kebab olanlar, bir kaşık suya dönüp sıırıslıklam olurlardı. Şükür ki Nil’in rüzgârı var.

El Mehdî seramik kâseye su koyup içtikten sonra torununa da verdi. O anda dar sokaktan geçen “Edington ve K. Magazin” sahibi George Edington’a bakırcılar çekiçlerini vurmuyup dikkatlice baktılar. Yollarda oturan beş altı tane eski püskü giyimli çocuk Edington’un yanına gidip ellerini uzatıp: “Mister, bahşiş, mister, bahşiş...” Mister burnuna doğru uzatılan ufak tefek ellere bakıyordu. Onun “Hatem Tay”lık³⁵ özelliği harekete geçip birkaç bozuk parayı avuç içlerine bırakıyordu. Çocuklar aralarında hır gür çıkardılar. Adamda onların kirli ellerinin beyaz gömleğini gelmemesi için kendini çocuklardan uzak tuttu. O an arkadan gelen kalın bacaklarına dar pantolon giymiş bir kadın, çantasını açtı. Parfüm kokusu saçılan mendiliyle ağzını ve burnunu kapadı. Kadın meraklı bir şekilde arkasına doğru bağladığı katırkuyruğuna benzeyen sarı saçını bir o tarafa bir bu tarafa atıp sigara içti.

El Mehdî yabancılara dikkatlice baktı onları baştan ayağı süzdü. Çocukların “bahşiş, bahşiş” diye bağırışlarını görüp sinirlendi, sokağın diğer tarafındaki adama tövbe der gibi işaret edip başını salladı. Yabancının gölgesi yok oluncaya kadar El Mehdî yine

³⁵ Toy şehrinde yaşayan, cömertliği ile meşhur olan Hotam adlı efsanevi Arap’ın ismi-lakabı. “Cömertliğin sembolü haline gelmiş olan Hatem Tay hakkında Arap âleminde üretilen hikâye, efsane ve masallar hem sözlü hem yazılı kaynaklar aracılığıyla Türkistan’a kadar ulaşmıştır.” (Baydemir, Hüseyin, “Özbekistan’da İskender, Zülkarneyn, Lokman Hekim ve Hatem Tay ile İlgili Halk Anlatıları”, A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S.41, Erzurum, 109-130).

sinirle çekiç vurmaya başladı. Aradan bir müddet geçtikten sonra sokağın öte tarafındaki Bakırcı Muhammet Kemal çekicini elinde tutar halde El Mehdi'nin dükkânını yanına gelip oturdu.

— Kara Arap, biraz dinlen. Küçük kıza da merhamet et...

— Tamam, dinlenelim.

— Bir şeyler satabildin mi?

— Evet, bir tepsi sattım.

— İyi, güzel.

— Çocukları dövüp öldüresim geliyor. Hepsi dilencilik yapıyor. Ey kudretinden sual olunmaz Allah'ım, bu nasıl bir durum! El Mehdi'nin gözbebekleri dışarıya fırladı, şakaktaki damarları da bir ok gibi belirdi. — Beş on yıl sonra biz de dünyadan göçüp gideceğiz arkada kalanların hepsi dilenci olacak!..

—Sinirlenme... Asla sinirlenme... Sen Edington'u tanıyor musun?

—Yurdumuzun sahibi.

— Aynen. Edington, Faruk hazretlerinin yakın adamlarındanmış, burada bilen insanlar varmış.

— Bilen insanlar olmasa da biz onları iyi biliriz. El Mehdi yine çekicinin vurmaya başladı.

— Biraz dur! diyerek Muhammed Kemal El Mehdi'nin elini tuttu.

— Söyleyeceklerim var.

— Söyle.

— Dün Tevfik el Hüseyin Bey geldiler...

— İyiler mi?

— Evet, Tevfik el Hüseyin bazı ilginç şeyler söylediler. Aydınlar, gözü açık, keskin zihinli insanlar olur. Biz birçok şeyi bilmeden hareket ediyoruz. Tevfik el Hüseyin'in sözlerinden sonra, biraz düşündükten sonra, biz Araplar bir süt ineği olmuşuz, İngilizler sütümüzü içiyor, dediğimde Tevfik el Hüseyin hemen sözüme atladılar. Süt ineği olup da sütümüzü içseler iyi, İngiliz beyefendileri tenimize kene gibi yapışıp kanımızı içmekteler. Zavallı çocuklarımız zenginlerimizle zengin olanlardan zorla sadaka

dileniyor. Bir gün güç kaybedip, yıkılacağımız kaçınılmaz. Bu gidişle bir gün yok olacağımız belli. Bizden çekip aldıkları zenginliğimizi zavallı çocuklarımız sadaka olarak dileniyorlar. Dilenciligi de öğreniyoruz” dediler. Sonra ben o insana: “Allah bizi yaratıp bu kaderi alnımıza yazmışsa, aziz toprağımıza İngilizlerin, Fransızların ayak basması da bir kader mi? diye sordum. Tefik el Hüseyin küçük bir sessizlikten sonra: “Bizler inanan insanlarız, şimdi biraz düşünmek gerek, çoluk çocuğumuzu düşünmek gerek. Tüm Araplar birlik olup İngiliz subaylarını yurdumuzdan sürersek, kendi yurdumuza kendimiz sahip oluruz, talihsizde olmamış oluruz, dediler, anladınız mı? Anladın mı kara?

— Dünyada söz çok. Seninle ben bakırcılıktan başka bir şey bilmiyoruz!

— El Mehdî anlamsız bir şekilde Muhammed Kemal’in ağzına bakakaldı. O düşünceye daldığında, başını biraz eğip, kalın dudaklarını büzüştürüp, şakaklarındaki damarlar görünürdü.

Dükkânın bir köşesinde demir dövülen yerde Subh vaktiyle demir yığıp, hasır daldan yaptığı kuklaları duvarın köşesine yaslayıp, onlara bakarak sessizce şarkı söyler, kılık değiştirir, hareket ettirir sonra da yine duvara yaslardı. Subh bakırcının sözüne kulak asmazdı. Onun için dünyada hasır dal kuklalarından daha değerli bir şey yoktu.

El Mehdî Subh’a baka kaldı. Böyle zamanlarda ölen çocuklarını hatırlayıp, sarası tutardı. Sarasının tuttuğunu gören Muhammed Kemal hızlıca yerinden kalkıp kendi dükkânına gitti.

Mısır’da bu yıl Ramazan bahar ayında geldi. Akşamları Kahireliler El Ahmar, Sultan Hasan medreseleri, daha sonra Muhammed Ali sokaklarında uzanan pazarları dolaşır, Hafızların vaazlarını dinler, kahve içerlerdi. El Mehdî torunu Subh ile birlikte birkaç saat pazar dolaşp torununa şeker aldı. Subh kâh elindeki lezzetli parvardayı³⁶ yiyip, elma şekerini yalar, kâh boynuna taktığı kırmızı mercan kolyeye bakardı. Bu güzel mercanı taktığında sanki dünyada ondan zengin, ondan şanslı kız yoktu.

Dedeyle torun uzun zaman pazarda gezip sonra evlerine doğru yol aldı. El Misrî sokağından geçerken, uzaktan pırıl pırıl parlayan iki katlı “Grand Magazin” göründü. Onun yanında kapıları eskimiş kendi dükkânlarına göz gezdirdi.

³⁶ Yüksek kalite buğday unu, bitki yağı ve şerbetle hazırlanan bölgesel bir tatlı.

Cumartesi günü öğleye yakın yine çocukların bağrış sesleri duyuldu. El Mehdî birden sinirlenip sokağa baktı. Sokak ortasında duran uzun boylu, Edington’a benzeyen bir İngiliz’in etrafını saran çocuklar yine avuçlarına açarak: “Bahşış, bayım, bahşış” diyerek bağrışıyorlardı. Çocukların içinde kendi torunu Subh da var. O da avucunu açıp ince sesiyle: “Bahşiiş, bahşiiiş” diyordu. Birden el Mehdî ürperdi. Biricik torununun “alçaklığı”na sinirlendi. O yerinden kalkıp torunun yanına giderek eline bir şaplak attı. Avucuna koyulan küçük bozuk paralar uçarak yerde yuvarlanıp arabanın altına gitti. Parayı çizme boyayan çocuk, daha sonra da su taşıyıcısı da gördü. Fakat hiç kimse yerden almadı. Bağrışan çocuklar da dağıldı. El Mehdî, Subh’un ellerinden sıkıca tutup, dükkâna doğru giderken, İngiliz hiddetle:

— Bu dilenci kıza vurmayın.

— Yolunuzdan kalmayın, mister, dedi o. Fakat torunu Subh’a dilenci demesi yüreğine oturmuştu.

El Mehdî’nin gözleri parlayıp, titrediğini gören İngiliz ne olduğunu anlamadan etrafına baktı. Bakırcının yaptığı bu “anlamsızlığı” herkes kötüleyecektir diye zannedip, etrafına toplanan insanlara bakındı. Çarşıda olan tüm bu tatsız olayları izleyen ve bazen bu olaylara karışan su taşıyıcısı İngiliz’e gülümseyip, sonra tüm gayretiyle kaşlarını çatı. Oradaki diğer insanlar da kaşlarını çatı. Arabada muz satan kişi yerde eşeğin toynaklarının yanında yatan bozuk paraları ayağı ile ittirip, İngiliz’in yanına getirdi. İngiliz yine ne olduğunu anlamadan, ona kötü bakan gözlerden kendini geriye çekti. El Mehdî ise dükkânına geri dönüp, uzun zaman kendine gelemeden oturdu. Kullanmaya başladığı yeni çekicini duvarın bir köşesine fırlattı, sapı kırılan eski çekici eline aldı. Yeni çekiç uğursuz çıktı. Ne zaman bu çekici eline alsa, tatsız bir olayla karşılaşır. O dükkânın köşesine attığı yeni çekice aynı deminki İngiliz’e baktığı gibi kaşlarını çatıp baktı. Biraz sonra Subh’un gönlünü almaya çalışarak, “Bir daha dilencilik yapma, güzel kızım, tamam mı?” dedi. Subh da “tamam” der gibi başını salladı. “İngilizlerden sadaka dilenirsen, cin seni çarpar anladın mı?” Subh “anladım” imasıyla tekrar başını salladıktan sonra, eli işe gitmeyen El Mehdî dükkânı kapatıp evine gitti.

El Mehdî o gün rüya gördü; rüyasında biricik torunu Subh genç kız olmuştu ve yine o uzun boylu İngiliz Edington’a iki elini de uzatıp sadaka istiyormuş... Subh g’alebiye türündeki elbisesini bir düğmesini açıp, saçlarını kesip, iki gözünü Edinton’un

elindeki paradan ayırmadan dans ediyormuş. İngiliz ise ağzını büyük bir şekilde açıp kahkahalarla gülmüş. El Mehdi koşar adım gidip Subh'un yüzüne iki tokat atıp, sonra Edington'un yakasından tutup: "Neden hakaret ediyorsun, mister" dedi. Edington ise: "Biz senin yurdunu savaşıp aldık. Sen siyah Arap hiçbir şey bilmeden Mısır benim diye bağıryorsun. İstedğin kadar bağırip çağır... Biz işimizi nasıl biliyorsak öyle yaparız. Senin padişah diye adlandırdığın Faruk da Britanya'mızın hizmetkârı. Sen benim yakamı değil kendi yakamı kendin sıkıyorsun. İngilizler yakasını kimseye yakalatmaz..." dedi. Gerçekten de el Mehdî anladı ki Edington'un değil kendi yakasından tutmuştu. Şaşırarak: "Herkesi aldatabilirsin ama beni aldatamazsın! Ben ve ecdadım seni, İngilizleri sevmiyoruz! Açlıktan ölsem de asla sana eğilmem! Yurdumu harap ettin, belli ki vakti gelince karşılaşacağız" dedi. Edinton gülerek: "Böyle yaparsan, bir İngiliz için on Arap öldürülür. Seni öldürenler de kendi halkından olur. Bunu iyi bil!" dedi. El Mehdî ise: "Ben yalnızca Allah'tan korkarım, esirlikten korkmuyorum, sen de bunu iyi bil! Kendi vatanım da hırsızlardan neden korkayım! Defol namussuz!" dedi. O bu sözü söyledikten sonra birden ürkererek uyandı. Etrafına baktığında, torunu Subh da hizmetkâr kadın da sesli bir şekilde mışıldayarak uyuyordu. O rüya görmüş olsa da nedense günahsız, kendi halinde uyuyan Subh'a "söylediklerim yine kulağına girmedi" diyecek gibi darılıp, başını yastığa koydu, fakat sürekli dönüp uykusu gelmedi...

Böylece bakırcı İbrahim el Mehdî ezana kadar uyumadan gün açtı. Sabahleyin gözleri kızarmış, gözkapakları şişmişti. Kahvaltıdan sonra yine dükkâna gitti. Gün boyu satış yapmadan, çekicini vura vura akşam edip eve döndü. Kimseyle görüşmedi. Ertesi gün, sonraki gün de... Günler, haftalar böyle geçti. Edington'un mağazasına girip çıkanların yüzde biri bile onun dükkânına gelmedi. El Mehdî'nin evindeki yiyecek içecek suyunu çekti. Mal satılmadıktan sonra çekici ne kadar çok vursan gelir getirmezmiş. O bazen içinden: "Allah bile Müslüman Araplardan yüz çevirip İngilizlere cömertlik etmekte. Ey bizi yaratan! Biz biçarelerin kaderi bu kadar talihsiz olmasın! Ahlar ve vahlar hiçbir çare vermedi," diyerek etrafındaki diğer bakırcılar gibi kanaat getirip, sabahtan akşama kadar çekicini vurdu.

Günlerden bir gün o ter kan içinde çekicini vurmaktayken, tesadüfen gözü sokak ortasında duran uzun boylu Edington'un etrafını çevreleyip, "bahşiş, bahşiş" diye bağıran çocuklara düştü. Bu çocuklar içinde onun torunu da vardı. Ayakları çıplak olan küçük Subh iki elini İngiliz'e uzatıp, diğer çocuklardan daha yüksek bir sesle "bahşiş,

bahşış” diye bağıırıyordu. El Mehdî’nin kanı tepesine çıkıp, bir anda gözleri karardı. O oturduğu bakırcı çukurundan kalkıp, Subh’un yanına giderek ellerinden sıkıca tutarak küçük, güzel parmaklarını kaldırıma koyup, çekiçle vurdu. Küçük kız bağıırarak bir iki defa yerde tepinip feryat etti, kendinden geçip yere düştü. Subh’un avuç içinden kan akar, iki küçük parmağı kopmuş bir şekilde yerde yatar idi. Can veren civcivler gibi Subh da sürekli çırpınıp, başı, ayakları, elleri ile yerin tozunu kaldırıyordu. Bir müddet sonra kıpkırmızı kan kaldırımdan sızıp su kanalından aşağıya doğru akmaya başladı. El Mehdî ne yaptığını kendisi de bilmeden sarhoş insanlar gibi sersemleşip, sokağın bir o tarafından bir bu tarafına anlamsız bir şekilde adım atıp birden yere yıkıldı. Ağzından beyaz beyaz köpük çıkıp hırıldamaya başladı. Bu sara mı yoksa başka bir şey miydi hiç kimse bilemedi. İnsanlar bir anda Subh’un etrafında toplandı. Muhammed Kemal hemen kızın bileğini kenevirle bağladı, onu yerden kaldırıp, bağrına bastı. Zaman geçirmeden, etrafını saran kalabalığı yarıp, hastaneye gittiler. Muhammed Kemal’in arkasından yine üç dört kişi de takılıp gitti. Sokak ortasına toplanan insanlar, buradan gidip gitmemesine karar veremeyen Edington’a gözlerini dikti, o da çaresizce arkasına doğru adım atıp, kaldırıma çıktı, duvara yaslandı. Yirmi kadar Arap birbirleriyle önceden konuştuğu gibi Edington’un etrafını çevreleyip yiyecekmiş gibi ona baktılar. Çok korkan İngiliz titrek bir sesle: “Suç bende değil, gidin” dedi. Onu hiç kimsenin tuttuğu yoktu.

— Seni tutmaya iğreniriz. Defol! dedi bir Arap.

Edington kalabalık içinden çıkıp hızlıca iki katlı mağazaya girdi. Onun arkasından: “Alçak!” “Baskıncı!” diye bağıırıp taş attılar.

Yerde ağzından köpük çıkıp, hırıldayarak yatan bakırcı İbrahim el Mehdî’yi ayaklarından ve ellerinden tutup, sokak ortasından alarak kendi dükkânına getirdiler. Esnaf arkadaşları onun nöbetinin geçmesini uzun bir süre bekledi. Hava kararınca kadar yerde hırıldayıp yattı, karanlık düştüğünde hırıldama azalmış gibiydi. Bakırcılar dükkânlarını kapatmadan önce onun yanına gelip yüzüne baktılar, o ölmüştü. Bakırcılar şaşkınlıkla, “her başta bir ölüm var,” diyerek Fatiha okuyup yüzlerine sürdüler.

O günden sonra bakırcılar çarşısından bir mil uzakta akan Nil, kızıl renge bürünüp akardı. Belki de Subh’un küçük ellerinden akan kan Nil’in suyunu kızıla boyamıştır.

Bu facia bundan on yıl kadar önce; bahar aylarında meydana gelmişti. Bundan böyle, güya her yıl bahar aylarında Nil kızarak harekete geçip, küçük kız Subh gibi kan

rengine boyanırdı. Saçı sakalı ağarmış dedeler küçük torunlarını nasıl ki canı gibi seviyorsa, ihtiyar Nil de kendi sevgili kızını hatırlayıp coşkulu coşkulu akardı.

1958, Kahire-Moskova

3.11. SAHTE ÇİÇEK

Uza köylerimizden birinde Usta Huşvakt denilen zayıfça bir adam yaşıyordu. Bu adam kolhozda sulama işleriyle uğraşıyordu. Onunla birlikte birkaç nazik insan, dutarı iyi çalardı. Nevai'den de az buçuk okuyordu. Aybek'in bir romanı okuduğunda, böyle acayip kitap yazan edebiyatçılara çok büyük bir saygı duyar ve bu saygısı giderek artardı.

Sonraki zamanlarda o gazete ve dergilerden, radyolardan bazı şairleri, özellikle Cerengi adlı şairin adını sürekli duyardı. Bazen onun gazete sayfalarına basılan şiirlerini görüp hemen okurdu. Şiirin bazı mısralarında düşünür, bazı mısralarını düşünmeden şaşırdı. Her ne olursa olsun, güzel sanatlara olan saygısı yüksekti. Eleştirilere karşılık “kurunun yanında yaş da yanar” diye düşünürdü. Fakat o Cerengi adlı şairi “Şarıl şarıl akmakta arıklarda su...” diye mısralarını okurken uyuyakaldı. Eğer şarıl şarıl aksa, pamukları kökten sökmez mi? Yine ayrıca “ arşı alaya uzamakta pamuklar ” diye yazdığını okudu. Demek boyu uzuyormuş, dedi. Sonra “Ellerde dans etsin çelik çapalar...” diye yazmıştı.

“İşte, rezil oldu! dedi Usta Huşvakt, — Çapa çelikten olmaz ki? Makineler icat edip çapaların pabucunun dama atıldığı bir dönemde bu şairin bu şekildeki ifadesi onu şaşırttı. Yine ayrıca “Şafak vakti tarlaya çıkıyorum, hem de kudretli dostlara söylüyorum, var olun” diye yazmıştı Usta Huşvakt bu söze inanmadı. Fakat bu Cerengi'nin şiirleri sıkı sık çıktığından onun çok meşhur olduğunu düşündü. Her durumda, gazete ve dergilerde Cerengi'nin yazdığı şiiri hemen çıktığından onu oldukça ünlü diye düşündü. Eğer bir sebebi olmasa, büyük gazeteler onun şiirlerini sürekli basar mıydı?

Usta Huşvakt'in edebiyata nispeten sonsuz saygısından dolayı bu Cerengi'nin farklı sözleri de gözüne iyi görünüyordu. O bazen şakalaşıp, “işte şairler şairinin şiiri

çıktı, okuyorum” diye söylerdi. Onun yüreğinde işte bu şairin kendi tarlasına gelip, buraları gerektiği gibi güzelce gösterme niyeti de yok değildi.

Pamuk ekicileri konsey münasebeti ile Usta Huşvakt Taşkent’e geldi. O güzel tiyatro binasında, kurulda oturduğunda aklı “bu şehirde yaşayan şairler şairi Cerengi’deydi. Arkadaşlarıyla şehri gezerken aklında yine Cerengi vardı. Aynı gökyüzünde şair ile birlikte nefes almasına da sevindi. Güzel bir şiir, gazel okusa, o yazarlara hürmeti artardı. O müsait bir zamanını bekleyip, Cerengi’nin çalıştığı yere gelip, onun bekleme odasına girdi. Telefon yanında oturan hoş bir kız, şair Cerengi’nin meşgul olduklarını, yanlarında ki insanlar çıktığında, diğer evdeki toplantıya gideceğini söyledi. “Elbette beklerim, kızım,” dedi Usta Xuşvekt , — Ben şairimiz Cerengi’yi görmek için uzaktan geldim.”

Usta Huşvakt Cerengi’nin müsait olmasını üç saat bekledi. Dördüncü saate doğru Cerengi kendi kabul hanesinden çıkıp, kapıda bekleyen ayağına deri çizme giyen, başına doppi takan bıyıklı Huşvakt’e zorla gülümseyip, “ bir taşla iki kuş vurdu”; telefonun yanındaki kızla Usta Huşvakt’e iştiririp: “çağırdılar, öteki ofise gidiyorum,” deyip pat diye geçip gitti. O an sokaktan otobüs, motor sesi duyuldu...

Usta Huşvakt ertesi gün yeniden o saatte gelip, iki saat bekleyip “şairler şairi”ni göremedi. Çaresizce çıkıp giderken ihtişamlı Cerengi ile yüz yüze geldi.

— “Esselamu aleyküm!” dedi Usta Huşvakt.

— Selam, nasılsınız? dedi Cerengi “ne söyleyeceksiniz?” diye işaret etti.

—Ben Usta Huşvakt’im. Sulama işleri ile uğraşıyorum. Yazdığınız şeyleri okudum. Şairlerimize selam olsun! Size de teşekkür ederim!.. Ben sizi kendi kolhozumuza davet etmeye geldim. Gelin sizi getireyim.

—Edebiyat gecesi mi yapacaksınız?

—Mümkün... Fakat ben size öylesine teklif ediyorum.

—Vaktim yok, affedersiniz... dedi Cerengi ister istemez elini uzatıp. Sonra elini mendili ile silip attı, sinirlenip yola çıktı. Ne yapacağını bilemeyen Usta Huşvakt’in nefesi kesilip kendini dışarı attı.

Sokakta üzgün bir şekilde gidip, Cerengi'nin “şairler şairi değil, kurumların şairiymiş...” diyerek ona olan saygısı bir anda kayboldu.

Zaman geçti... Gazetede Cerengi'nin şiirlerine gözü takıldığında, nedense onlar cansız, sahte güle benzerdi. Yine bunun üstüne onlardan sarımsağın kokusu gelir gibi olurdu. Nedense, o gün Cerengi koridordan geçerken sarımsakla küf kokusunun karışımı bir şey kokuyor gibiydi. Daha sonra Usta Huşvakt'in burnuna küf kokusu vursa, o istemeden Cerengi “şairler şairi değil, idareler şairi”ni hatırına düşürürdü. Ona Cerengi'den küf ve sarımsak kokusu hatıra kaldı.

1960

3.12. KUMRU VE TEMENNA

Kumru üniversite bahçesinde profesör büstünün yanına koyulan bankta oturup kitap okumasını severdi. Onu arayan arkadaşları burada bulurdu. İşte şimdi de burada oturuyordu. O, kitabında okumaya başladığı bölümü bitirir bitirmez, karşıda görünen şakacı arkadaşları dikkatini çekti. Birisi ona işaret ederek yanına çağırdı. Kumru kitabı kapayıp, gruba doğru yürüdü, yanlarına gittiğinde arkadaşlarıyla sarılıp selamlaştı.

— Kızlar, ben yol için bir şeyler aldım. Her şey bende var, dert etmeyin. Ben mayomu aldım. Yolda ırmak ya da göle rastlarsanız belki, dedi mutlu bir şekilde Temenna isimli iri yapılı, güzel kız. — Sizlerde almayı unutmayın, bırak kitabı falan Kumru! Sınavlar bitti, yeter artık! Kumru gülümseyip kitabını çantasına koydu. O diğerleri gibi Temenna'yu dikkatlice dinlerken aklına ihtiyar profesörün sınav zamanında söylediği sözler geldi: “Evet biz puan veriyoruz, fakat gerçek puanı hayat veriyor.” Bu sözden, “Biz gerçek doktor mu, yoksa sözde doktor mu olacağız? Buna hayat karar verecek” fikrini anlamıştı. Temenna sabırsızlıkla altın saatine baktı.

— Arkadaşlar, toplantı başladı! Hatta üç dakika geçti bile. Hızlı yürüyün.

Tamanno önden, bir grup öğrenci kız arkadan yürüyüp asfalt sokağı geçerek, merdivenlerden hızla çıkıp, enstitü binasına girdiler. Salon gençlerle hıncahınç doluydu. Temenna dosdoğru birinci sıraya gidip, profesörün yanına oturdu. Çok geçmeden toplantı başladı. Üçüncü olarak da Temenna'ya söz hakkı verildi. O kürsüye çıktığında salona bir göz gezdirdi.

— Değerli arkadaşlar. Ben üniversiteyi tamamlayıp uzak bir bölgede çalışmaya başlıyorum. Vatan, biz gençlerden yeni oluşturulan uzak bölgelerde çalışmayı talep ediyor. Vatanın bu davetine ben, tamam deyip cevap verdim. Biz gençlerin en zor arazilerde çalışması gerek!

— Salonda şiddetli akışlar yankılandı. Temenna kürsüden inip, yerine oturdu. Onun yanında memnun bir şekilde oturan bölüm başkanı da “aferin!” der gibi başını salladı. Toplantıdan sonra Temenna’nın etrafını arkadaşları sardı. Birisi onu bir an durdurup, resmini çekti. Siyah ve güzel bıyıklı bir delikanlı Temenna’ya soru sorup, defterine bir şeyler yazdı. Galiba o Komsomol gazetesinden gelen muhabir olsa gerek...

Temenna dışarıya çıktığında, kaldırımında duran Kumru’ya doğru gitti.

— Konuşmaya çıkmadın? Neden, gitmeye niyetin yok mu? Bu mümkün değil!

— Hepimizin adına konuştun ya, yeterli değil mi?

— Canım benim, ikimiz birlikte gideriz. Benimle gelirsin. Aklını iyice topla. Gitmek gerek.

— Doğru. Gitmek gerek, fakat annem burada yalnız, babam savaşta öldü.

— Bu bahaneleri bir kenara bırak.

— Benim bahane ettiğim yok, doğrusunu söylüyorum, dedi Kumru.

— Gençlik, altyapı demektir. Onun tuğlasını doğru koymak gerek, böylece bina uzun yıllar dayanıklı kalır. Tabanı eğri yaparsan, bina yıkılır. Profesörün bu sözü aklında mı? Bizi köy bekliyor, köy, dedi Temenna hala aceleyle.

Temenna sonraki gün mağazadan şalvar, güneşten korumak için beyaz şapka, termos vesaire şeyler satın aldı. Fotoğraf makinesini hazırladı. Zarf, kartpostal aldı. Yatmadan önce tanıdığı beş altı kıza telefon edip, vedalaştı. Yeni aldığı elbise, gömleklerini itina ile yerleştirdi.

Vedalaşmalardan sonra erkenden Kumru büyük bavulunu alıp Temennalara geldi. Buradan araba ile tren garına gitmeleri gerekti. Gösterişli salonun ortasındaki merdivenlerden çıktığında avluda bulunan koltukta Temenna’nun annesini bağdaş kurup, şal üstüne saçılan inci tanelerini ipe diziordu. O oturduğu yerde Kumru’ya el uzattı:

— Buyurun gelin, nasılsınız? — İşte bu Temenna'nın incileri, kopmuştu. Şunları toplayıver, diye ısrar etti. Onun parmaklarındaki kalın yüzüklerde bulunan yakut taşları, Buhara'ya ait şekilli küpeleri güneş gibi parlıyordu. O, ipin ucunu dişleyerek ezip, parmakları ile burarak, incileri ipe dizerken, sözünü umursamaz bir şekilde devam ettirdi. — Kumrucum, bir yolunu bulup, kalsaydınız. — Dünyada düzeltilemeyen iş var mı?

Kumru önce yere bakıp, kulak kesildi, sonra bir şey söyleyip cevap vermesi gerektiği için gitmemiz gerek, demekle yetindi. Kendi annesi gözünün önüne geldi. Bu arada dokuma tezgâhları arasından sürekli makineleri izliyordu...

— Orada astragan çokmuş, diyorlar. İnce olanlarından posta ile gönderin, dedi Temenna'nun annesi inciden gözünü ayırmayıp...

— Evet, biz tam da astraganın bolca olduğu yere gidiyoruz, dedi Temenna lafı karıştırarak.

Kumru anne-kızın konuşmasına kulak kesilip, şaşırdı. Daha dudağını büktü...

Biri uzun boylu, güzel, biri esmer zayıf iki arkadaş şehrin gürültüsünden kurtulup, trende sessiz ve geniş ovada hızla ilerliyorlardı; tren, sanki büyük bir timsah olup, bağırarak kırlarda keskin bir şekilde koşuyordu...

Bir saat sonra, Temenna çantasından, haşladığı tavuğu çıkardı. Düğmeye basıp, biletçiye çay getirmesini söyledi, Kumru yerinden kalkarak kendi alıp geldi. Bu arada yaşlıca bir kadın olan biletçinin gittiğini gören Temenna ona, bardağı iyice yıkayıp verin, balık kokuyor, diye bağırdı. Kadın bardağı hemen yıkayıp verdi. Kızlarım, kırıntıları yerlere dökmeyin, dedi. Temenna sinirlendi.

— Teyze maaş aldıktan sonra temizlersiniz!

Kumru Temenna'nın ayağına bastı. Biletçinin bir an ağzı açık kalarak kompartımandan çıkıp gitti.

Bir gün sonra iki kız gidecekleri adrese vardı. Trenden indikten sonra, Temenna Taşkent'te düşündüğü gibi karşılamalar: Orkestra, miting, nutuklar olmadı. Onlar küçük bir istasyonda inip, bir an nereye gideceklerini bilemeden durdular. Temenna'nın hevesi kaçıp, keyifsizleşti. Yanında iyi ki Kumru var, o olmasaydı hemen geri dönmeye hazırdı. Burada mı çalışacağız? diyerek baktı Temenna Kumru'ya. — Yok burası değil, kırk beş kilometre daha gitmemiz gerek, dedi Kumru. Bir arabaya binsek iyi olurdu.

Araba gelmeyince onlarda yollara düştüler. Biraz sonra Kumru sınırsız bozkırı göstererek:

— İşte kıyı... İşte plaj... mayo da almıştık değil mi?

Onlar birden beraberce gülüştüler. Kumru bir elinde kendi, diğer elinde Temenna'nın valizini taşıyıp, istasyon yakınında duran arabanın önüne geldiler ve köye doğru yola çıktılar.

Hava karardığında otomobil köye geldiğinde yüksek beyaz bir binanın yanında durdu.

— İşte hastaneniz, geldik, dedi şoför.

...Ücra köylerimizden biri. Alçak yüksek evler, kerpiç duvarlar. Etraf tarla. Gece olmasına rağmen hava sıcak.

Kumru ve Temenna art arda hastaneye girdi. Kapının önünde bekleyen beyaz önlüklü bir kadın onları karşılayarak bu yakınlarda oturan başhekiminin evine getirdi. Yaşı geçmiş, iyi huylu bir kadın iki kızı mutlulukla buyur etti. Hemen sofrayı açıp, yemek hazırlamaya başladı. O gün iki kız başhekimin evinde kaldı, sonraki gün onlara boş bir ev verildi. Temenna'nın yan köydeki hastanede çalışması gerekti. Başhekimin söylediğine göre, o köydeki hastanede buradaki hastaneye çok benziyormuş. O hastanenin Başhekim hakkında övgülerini dizip anlattı. Temenna'nın asla gidesi gelmedi. İki kız hastaneden uzak olmayan, beyazlaşmış sıradan bir eve girdi. Temenna evin ortasına valizini koyup, üstüne oturdu, yorgun bir şekilde etrafına bakındı. Biraz sisli pencereden avluya baktı: Avlunun ortasında kuyu, ilerisinde benekli bir tavuk beş civciv yavrusuna öncülük ederek yürüyorlardı. Duvarın gölgesinde de bir inek geviş getirerek yatıyordu.

Kumru etrafına bakınmadan, valizini açıp bir kucaktan fazla kitaplarını, sabununu, diş fırçasını, diş macununu aldı. Köşedeki eskimiş yatağa yorganı serip, hevesle yerleşmeye başladı.

— Yüreğim sıkıldı, burada nasıl duracaksın? dedi patlayan bir balon gibi buruşmuş Temenna, – Benim gideceğim yer de böyle olursa, ölüp kalırım ki!

— Neden öyle diyorsun? Kendimiz düzeltiriz.

— Oo, hayır yok, bu kolay değil!

Kumru yatağını hazırlayıp, Temenna'ya bakarak:

— Şimdi çıkıp, hastaneye başhekimin yanına gidiyoruz. Senin de kendi köyüne gitmen gerek dostum...

Temenna hiçbir şey söylemeden evden çıkıp, komşu köye doğru yola çıktı, hatta valizini de almadan. Kumru başhekimin odasında evraklarını imzalayıp, ilk beyaz önlüğünü giydi. Artık o bir doktor.

Fakat Temenna hemen sonra ki gün dönüp geldi, gün boyu Kumru'dan ayrılmadı, o nereye gitse o tarafa gidip “ah, of” deyip durdu. Kuyudan su içemedi, suyu ağzında gargara yapıp, dışarı attı. Geceleyin yatakta ağladı. Annesini özlemiş. Bir hafta geçer geçmez, “hastayım” deyip yattı. Taşkent'e ailesine yazdığı mektuba gözü takılan Kumru'nun rengi bembeyaz oldu. “Bu kadarı da fazla! Kolay pes etmeye ne gerek var?” dedi. İki hafta geçtikten sonra Temenna “gidiyorum” demeye başladı. Kumru'nun o kadar konuşmaları da asla fayda vermedi.

— Hangi yüzle gidiyorsun?

— Burada çalışamıyorum, hastayım...

— Enstitüdeki vaatlere, nutuklara ne oldu?

— Hastayım, bunaldım gidiyorum... neden beni anlamıyorsun?

Temenna'ya bakan Kumru hiçbir şey söylemeden hemen yüzünü çevirdi. “İnsan böyle yapar mı ki? Ne kadar tembel, nasıl da düşüncesiz” dedi kendi kendine.

Temenna'nın gitmek istediğini anlayan başhekim de mecbur değilsiniz, gidebilirsiniz, dedi.

— Hiç iyi bir şey yapmıyorsun, arkadaşım, dedi Kumru hastanenin yanında soğuk bir şekilde vedalaşıp. Kumru'nun keyfi kaçtı. “O kalabalıkta, kürsüde söylediği sözleri de yalanmış”, diye aklından geçti Kumru'nun. Saçları beyaz profesör ve öğretmenlerin karşısında nasıl da yalan konuşmuş?”

O dönüp hastaneye girdi. Zevkle yeni hayatının kucağına daldı... Bir gün hemşirelerden biri Temenna'nın güzel bir kız olduğunu hatırlamıştı, başhekim ise, güzelliğin ömrü kısa, insanın ömrü uzun dedi.

Aradan aylar geçti. Sonbahara yakın Kumru bir haftalığına annesini görmeye Taşkent'e geldi. O Temenna'nın bir yerde çalışmayıp evde oturduğunu duydu. Temenna Kumru'nun geldiğini duyduysa da onu görmek istemedi. Beş altı günden sonra nedense Kumru'nun köye gidesi geldi. Kendi odasındaki hasta onun neden erken döndüğünü sordu. Birinin onu her gün, her saat beklediğini de bilirdi. Demek o şimdi köye alışmıştı. Taşkent'e geldikten sonra kendi kendini deneyip görecekti. Köyün kendine çeker gibi gözle görünmez bir güçle kendine çektiğini görüp, memnun oldu. "Nerede olursan hep iyi ol" deyip bağrına basan annesi ile vedalaşıp, yine köye döndü.

Gelecek yıl baharda Kumru'nun annesi tatilini köyde kızının yanında geçirdi. Kumru'nun annesi Temenna'nın manifatura deposunda çalıştığını duyup, şaşırıp dudaklarını ısırdı.

Arkadaşın para peşine düşen biriymiş, ben onu okuduğu zamanlarda anladım. Akli maldaydı dedi, annesi yastığa yaslanıp.

— Öyleymiş, ne diye okumuşsa sanki?! dedi annesine çay uzatıp.

Aradan yıllar geçti. Kumru köyden birisiymiş gibi oluverdi. Köylülerden biri abi, biri kardeş olup, ona saygıları arttı. Hastanede şifa bulan insanların doktorlarını unutmaları mümkün mü? Önceden Kumru, şimdi ise, Başhekim Kumru Ahmedovna Ahmedova. Aradan hızlıca altı yıl geçip gitti. Bu yıllar içerisinde yeni yuva kurdu. İki çocuğu oldu. Fakat o gençlik arkadaşı Temenna'yı hiç unutmadı. Köyden yüz çevirip giden Temenna'yı değil, öğrenci olan Temenna'yı hatırlardı. Yakında Kumru iş için yeniden Taşkent'e geldi. O sırada enstitüye gidip, yaşlanan profesörü görüp çıktı. Enstitü bahçesindeki, bronz büst altındaki bankın yanına geldi. Kumru öğrencilik yıllarında bu bankta oturduğu günleri çok iyi hatırladı. Bankta oturan kızlar ve erkekler, ayakta duranlar ile bir şeyler tartışıyorlardı. Kızlar içinde kendi gençliğine benzeyen bir kız görür gibi oldu. Birisi yerinden kalkıp, Kumru'ya oturması için teklif etti. Böylece itiraz ettiğine bakmadan oturtuldu. Kumru bankta oturup öğrencilerin anatomi hakkındaki konuşmaları merakla dinledi.

Köye döneceği gün, içindeki bir ses ne zamandır ona rahatlık vermediğinden, Temenna ile görüşmek istiyordu. O tramvaydan inip, manifatura deposuna gitti. Oldukça değişmiş, zayıflamış olan Temenna yarı karanlık bodrumdan çıkıp, Kumru ile görüştü. Onun gömleğinden küf kokusu yayıldı. O nedense perişan, gözleri ürkekti. Bir anlık hal-

hatır sorduktan sonra o aşağıda denetimin sürdüğünü söyledi. O Kumru'nun gözlerine bakmıyor, yere bakıyordu. Kumru'ya göre altı yıllık okuma, bilim, tecrübe, dersler küf olup gitmişe benziyordu...

Onlar yine vedalaştı. Temenna kumaşların saklandığı yarı karanlık bodruma indi.

Kumru ise kendi aydınlık yolunda devam etti.

1962

3.13. NUKRE

1

Yeşil tarla ortasındaki seleksiyon deney istasyonu uzaktan denizlerdeki sakin adaya benziyordu. Dalları budanmış bir dizi dut ağaçları etrafı çevrelemişti. Uzaktaki Çimyan Dağı'nın dorukları perde arkasında durur gibi belirsiz bulanık bir şekilde göze çarpıyordu. Güneş dik geliyordu. Acayip bir yaz mevsimi sessizliği hâkim...

Yüksek tepeler üstündeki beyaz evlerden birinde, geniş pencere yanında burnunun üstünde beş altı tane çil saçılan zayıfça bir kız keskin gözleriyle mikroskopa bakıyordu; bir müddet sonra başını kaldırıp bir an düşünüp sonra kalemini mürekkebe batırıp bir şeyler yazdı.

Aradan çok zaman geçmeden odaya şişmanca bir adam girdi. Kız arkasına dönüp baktı, hemen ayağa kalktı. O sıcaktan şikâyet edip, soluk soluğa mendil ile alnını, iri çenesini silip kızın yanına geldi.

— Merhaba Nukre! İşler nasıl?

— Teşekkür ederim, Mircelil Kerimoviç.

O güldü. Kız onun kendisine baktığını anlayınca yere baktı, iki yanağı kızardı.

— Benim ismim sadece “Celil”, siz uzun zamandır ismimin başına “Mir” i ekliyorsunuz...

— Affedersiniz, Celil Kerimoviç, söyler söylemez parmağını dişledi. Gerçekten o gece de “Mircelil” demişti.

— Offf, çok sıcak oldu ya, dedi yine havanın sıcaklığından şikâyet edip.

— Özellikle bugün çok sıcak.

Bu arada başka odalardaki erkek ve kızlar da odaya girip Celil Kerimoviç'in etrafını sardı. Onlar Celil Kerimoviç işe başlamadan önce beş on dakika kadar biraz oradan biraz buradan gördükleri, duydukları şeyleri anlatırlardı. Bunu "açılış" diye adlandıırırdı. "Açılış"tan sonra Celil Kerimoviç mikroskobun yanında oturan Nukre'ye baktı.

— Ben Nukre'nin çalışmalarını inceliyorum... 108-f iyi bir tür, fakat vi'lt hastalığından³⁷ çok eziyet çekiyor. Mekanizasyon tedavisine o kadar elverişli değil. C - 4727 ve C-8230 türleri erken olgunlaşması, ipliğinin uzunluğu, mekanizasyona elverişli olması ile işte şimdi yüksek kaliteler olarak kabul edilir. Bu çeşitler "Delta payn", "Harstwill"e bakıldığında yüz kat iyi. Çocuklar ben Nukre'nın bilimsel çalışmasına bakıyorum. Çok memnunum; pamukların vilt ile hastalanışı köy idaresine büyük zarar getirmekte. Vilt'i çağıran fuzariun ve vertezem gripleri var... Nukre işte bu mesele üzerinde çalışıyor. Bu iş ile birçok seleksiyonistler de uğraşmıştır. Nukre'nın işinden ben memnunum...

— Celil Kerimoviç, dedi memnun bir şekilde Nukre, — Ben laboratuvar analizini tamamlayıp, sonraki gün Mirzaçöl'e gidiyorum...

— Çok şükür, ismimi doğru söylediniz.

Nukre güldü. O, çok güzel güldü. Onun gülüşü Celil Kerimoviç dâhil, oturan herkesin hoşuna gitti.

2

Bugün dünyada Nukre'dan daha şanslı biri yoktu. Hava kararmasına yakın o mikroskopunu, defterini, kâğıtlarını, çıktılarını toplayıp yola düştü. Sonrasında otobüsün gelmeyeşine canı sıkıldı... Hemen eve gidip, Celil Kerimoviç'in söylediklerini kocasına birebir anlatmak için sabırsızlandı. Onun nazarında dünyada Celil Kerimoviç'ten daha iyi adam yoktu. Zira "senin okumanın bize ne faydası var çiğ süt emmiş" diye hakaret edenler de var. Bunun neresi gizlenebilir.

³⁷ Pamuk bitkisi, patates, mısır, ayçiçeği, lahana gibi bitkilerde bakteriyeler, mantarlar ve virüsler yoluyla bulaşan hastalık.

Otobüs geç geldiğinden dolayı ancak saat on gibi eve geldi. Keyifsiz bir şekilde yemek pişiren eşinin boynuna sarıldı. “Mircelil canım!” O somurtmuş bir şekilde duran eşine hızlıca bir şeyler anlatıp, bütün söyleyeceklerini birden söyledi. O hatta Celil Kerimoviç’in ismini yanlışlıkla sürekli “Mircelil” diye telaffuz ettiğini de söyledi. O memnun bir şekilde koltukta oturup, gözü duvardaki bir fotoğrafa takıldı; dişi çıkmış, doppi takıp, farekuyruğu gibi saçları olan örgülü küçük bir kız dikkatini çekti. Bu onun beş yaşındaki hali. Aynı o yıllarda onun babası savaşta ölmüştü. Ninesi yas tutup, avluda kadınların kargaşa halindeki sesleri hala kulağında. Aradan on yıl kadar geçtikten sonra, sekizinci sınıfta okurken annesi evlendi. Üvey babası Nukre’yı okula göndermek istemedi. Beden eğitimi dersinde şalvar ve kolsuz gömlek giydiği için onu dövdüğü hala aklında. Dindar üvey babası daha sonra onu okuldan alıp, kocaya verecekti. Bunlara dayanamayan Nukre önce ninesinde kaldı. Ninesinin verandasında duran, kemer bağlayıp, şapka takan, savaşta ölen öz babasının resminin altında ağladı. Eğer o ölmeseydi cahil üvey babasının boynunu bedeninden ayırırdı. “Bunların çocukları burun deliğinden düşmüş” gibi hakaretlere asla izin vermezdi! Yemek başında, çay başında zehir zıkkım bir şekilde oturan üvey babası aşağılar mıydı? Belki, o ölmeseydi yalnızca kızına her şeyin en iyisini alırdı. Saçlarını yıkayıp öncülük ederdi. Belki bisiklette alırdı. (Nukre çocukluğunda bisikleti olsun çok isterdi fakat olmadı.) Çok yazık, o iyi insanlar hep ölüp gitti! Onuncu sınıfta okuyup, genç kız olduğu zamanlarda, günlerden bir gün üvey babası okuduğu kitapları yırtarak yere attı. Ona para verip, dükkândan içki alıp gelmesini söyledi. Fakat Nukre almadı. Babası “Eğer sen mektebe gidip bileğin açık bir şekilde yürüyorsan, yok ol bu evden!” deyince sabrı taşı. O annesinin ağlamasına, sızlamasına bakmadan, ninesine kaçıp gitti. O yıl komsomola girdi. Komsomoldaki dostları, arkadaşları her zaman onunla birlikte oldu.

Nukre enstitüde okuduğu yıllarda Mircelil ile tanışıp, birbirini sevip evlendiler. Mircelil sıradan bir işçiydi. “Taşselmaş” dökümhanesinde çalışıyordu.

Nukre Mir Celil’in hazırladığı patatesler yanmış, makarnası yarı pişmiş tatsız rostoyu öve öve yedi. Sevinerek, nazlanarak “Celil” ile “Mircelil” i karıştırdığını yine söyledi.

İyi ata bir kamçı, kötü ata bin kamçı... Sonraki gün o Mirzaçöl’e “Dalverzin” devlet çiftliğine gitti. Üç gün tarlada gezip güneşin altında bronzlaşıp geri geldi.

3

Şeftali bazen kendi meyvesinin çokluğundan helak olur.

Celil Kerimoviç'in verdiği iyi puanı aldıktan sonra arkadaşları, dostları Nukre'yi kutlayıp, ondan tavsiye alırlardı. Cumartesi günü Nukre istasyona giyinip geldi; hanatlas kumaştan elbisesi üstünde pırıl pırıl parlardı. Dudakları kiraz, bitişik olan kaşları gökyüzünde kanatlarını germiş bir kırlangıcı hatırlatırdı. Gülüşü de o derece sıcacıktı...

O bugün tarlaya gitmedi, gün boyu mikroskopun yanına oturup, küçük dünyayı gözetlediği anda laboratuvara yine Celil Kerimoviç girdi.

— Selam ederim!

— Merhaba! İyi misiniz, Celil Kerimoviç!

— Durmadan mı çalışırsınız? Arada dinlenmek lazım! Evet, elbette! O Nukre'nın yanındaki sandalyeye oturup, sandalyeyi Nukre'nin yanına yaklaştırdı. — İşler iyi mi?

— Teşekkür ederim.

— Çok iyi iş çıkarıyorsunuz. Eğer esen olursam, ilk eleştirmeniniz benim. Küçük olsa da seleksiyonumuza katkı sağlıyorsunuz. Bu çok iyi! Vakti geldiğinde tüm sözü söyleyeceğiz, sizi memnun edeceğimiz kesin...

Nukre sevinçle yere baktı. Danışmanın bu sözlerine nasıl teşekkür edeceğini bilemedi.

—Sağlığınıza da düşünün. İnsanoğlu dünyaya bir kere gelir, çok çabalamakla, kendinizi zorluğa sokmayın, Nukrecim, dedi Celil Kerimoviç kızın birleşen kaşlarına keskin bakıp —İnsanların hepsi bir gün ölür. Gençlik, güzellik daimi değil. Hatta yeni doğan bebeğin başına da ölüm dehşeti gelecektir. Sadece doğmayanlar yaşlanmıyor, ölmüyorlar.

Sessiz odada sadece ikisi oturuyordu. Celil Kerimoviç'in hiç konuşmadığı sırada, onun sözlerini can kulağıyla dinleyen Nukre'nin nefes alışı ve nefes verışı hissediliyordu. Odaya giren bir sinek etrafta dolaşıp uçak gibi vızıldıyordu. Nukre'yi bir kaşık suda içecekmiş gibi duran Celil Kerimoviç, mikroskobun yanında duran küçük beyaz elini

elleriyle tuttu. Güzel sözler dinleyip, eriyen Nukre önce birden Celil Kerimoviç'e baktı. Sonra şaşırıp, elini sakince çekti. Bir anda iki yanağı kıpkırmızı oldu.

— Nukre, Nukrecım... Ben bilimsel çalışmanızı...

— Bırakın beni.

Nukre oturduğu yerden kalkıp, yere doğru baktı. Kızaran yanaklarını birden beyazlaştı.

Aradan iki gün geçtiğinde, Celil Kerimoviç bu “yabani taya” kendini beğendirmeyi bir kez daha denedi. Nukre bundan böyle kendisiyle bu şekilde davranmaması gerektiğini kesin bir şekilde vurguladı. Celil Kerimoviç “tövbe ettik” diyerek yüzünü çevirdi. Bundan sonra o Nukre'nın çalışmasıyla hiç ilgilenmedi. Bir toplantıda “tavuklarınızı yumurtlamadan önce saymayın” diye Nukre'ya bakarak ima yaptı. Bu soğukluktan sonra Nukre bir hafta hasta yattı. Bu sözü hiç kimse anlamadı. Onun çalkalanan yüreğinin sebebini bilmeden kocası da üzüldü. Fakat daha sonra işine daha sıkı sarılıp, öncekinden sağlam durdu. Emeğini sat, namusunu satma sözünü kalbine kazıdı. O tarlada dolaşp, sessiz laboratuvarda sabahtan akşama kadar çalışırdı. Bir darbeye param parça olursam, o zaman nasıl maksadıma ulaşırım, dedi kendi kendine cesaret verip. O, her gün gelip gider, onunla kimse ilgilenmezdi. Danışman ise bu laboratuvara girmiyor, diğer odalara giriyordu. Yoğun günlerin birinde, istasyona yabancı misafirler geldi. Celil Kerimoviç olmadığından dolayı, misafirleri yaşlı Profesör Sergey Sergeyeviç ile master öğrencisi Nukre Şerova istasyonda karşıladı. Seraya, laboratuvarı, uzun seneler tohum saklanan salonu, deney salonlarını gezdirdi. Masadaki beylerden biri İngilizce “Bu kız kim?” diye sordu. Master öğrencisi, araştırma yapıyor. Biz de birçok genç eğitim aldı diye umumi malumat verdi Profesör. Beyefendi siyah gözlüğünü çıkartıp, Nukre'ya baktı.

— Siz Özbek misiniz?

— Evet, ben Özbek'im, diye tercümanı beklemeden İngilizce cevap verdi Nukre.

— O yes! Siz İngilizce biliyorsunuz! Yes, diyerek beyefendi tebessüm etti. O Nukre'yı yine baştan aşağı süzdü. — Sizin isminiz nedir?

— Nukre Şerova.

— O yes! Siz araştırma mı yapıyorsunuz? Bu işi parti zorlaması ile yapsanız gerek?

— Evet, dedi gülerek. — Bizim partimiz.

— Devlet vazifesi ile üstesinden geliyorsunuz?

— Evet, devlet de bizim.

— Plana göre ilerliyorsunuz, öyle değil mi?

— Evet, planı da kendimiz oluşturuyoruz.

Beyefendi tutulup, diyecek hiçbir şey bulamadı. O biraz sonra kızarıp yine soru sordu:

— İngiliz ve Amerika Edebiyatından kimleri biliyorsunuz, hangi kitapları okudunuz?

— Shakespeare’in eserleri biz de çok yaygın. Birçok eserini biliyorum, dedi İngilizce. — Mark Twain’in iki romanını da okudum. Şairlerden Kits, Bayron ve Uitmen’i beğeniyorum.

— O, yes!

— Peki, siz bizim yazarlardan kimi biliyorsunuz? diye bir soru yöneltti Nukre. Onun bu tavrı Sergey Segeyeviç’in çok hoşuna gitti. Beyefendi düşündü. Biraz sessizlikten sonra Nukre kendisi cevapladı. — Siz, Ali Şir Nevâî’yi duydunuz mu?

Beyefendi sessizlik içinde omuzunu sıktı.

— Puşkin’i?

— Biliyorum, fakat çok az okudum.

— Ben küçükken okuduğum Nevâî, Puşkin’in şiirlerini hatırlıyorum.

— Siz kaç yaşındasınız ki? Beyler ve bayanlar Nukre’ya baktı.

— 23 yaşındayım...

Misafirler kahkaha atarak güldüler. Sergey Segeyeviç de onlara katılıp güldü. Yabancı misafirler arabalara binip gittiler. Onların gölgesi kaybolduğunda: “Aferin kızım!” dedi Sergey Segeyeviç.

Nukre, Sergey Sergeyeviç ile vedalaşıp, yine laboratuvara gitti. Masaya oturmadan önce nedense müzik dinleyesi geldiğinden radyoyu çevirdi. Radyoda müzik değil, Moskova'dan son haberler veriliyordu. O Küba'ya savaş yapıldığı günün ertesi günü Londra'da Küba elçisine: “Yurdunuz geleceği ha ediliyor. Yenilerseniz bizim yöneticilerden siyasi sığınma talebinde bulunacak mısınız? diye sormuşlardı. Elçi: “Biz güreşiriz, bir damla kanımız kalıncaya kadar güreşiriz. Başka bir şey mümkün değil! Evet, güreşiriz, yeneriz! diye cevap vermişti. Bu cevap Nukre'ya zevk verdi, yüreğine düşen mutlulukla işine devam etti. Başarıya kapılmadan, mağlubiyete gönlünü yenik düşürmeden güçlü olmak kişiyi kemale erdirir.

4

Nukre'ya tavrı yapan Celil Kerimoviç yabancı misafirlerin geldiğini Nukre'nın onları güzel bir şekilde karşıladığını duyunca sinirlendi. Kimilerinin “Nukre'nın genç olmasına bakmayın onun bölüme müdürlük yapacak kapasitesi var...” demesi Celil Kerimoviç'i ürkütmüştü. “Uzanamadığı ciğere murdar diyen kediye benzeyen bu Kerimoviç, Nukre için “henüz çok ham, âlim olması mümkün değil” diye her tarafta konuşuyordu. Ondan nefret ediyordu. Her bir toplantıda lisansüstü öğrencisini kötülüyordu: “Sürahi günde değil, gününde kırılır...” dedi o bir gün Nukre'ya sataşıp. “Niyetin yerime geçmek ise tezin kabul edilmez” demek istiyordu.

Bu ay içinde deney istasyonunda toplanılıp Celil Kerimoviç'in ellinci yaş gününü kutladılar. Nukre'da Celil Kerimoviç'i samimi, canı yürekten tebrik edip ona uzun ömür ve başarılar diledi. Sonraki gün onun evinde ziyafet için herkes toplandı. Fakat sadece Nukre davet edilmedi. Danışman için hazırlanan hediye de sahipsiz kaldı. Mircelil'in öğütleri de onu teselli etmedi; o çok üzüldü. Arkadaşları “ziyafette görünmediniz?” dediğinde hastalığını bahane etti. Bundan başka çaresi de yoktu. Fakat küçük yüreği dinmeyip sürekli üstesinden geleceğim diye atardı. Başına saman şapkası takıp sabahtan akşama kadar güneşin altında tarlada dolaşırdı. Boyuna küçük kâğıtlar asılı pamukların yanında uzun süre bekler defterini dizine koyarak, bir şeyler yazardı. Bazen de toprak parçasına takılıp, dirseklerinin morardığı zamanlarda oldu. O, korkak kişiye korktuğu şey çifter görünür deyimi gönlünden geçirip güçlü olmak için çabalar, Celil Kerimoviç'in bıraktığı soğukluğu, yürek yangınını eritmeye çalışırdı. Yakıcı güneşte çalışan Nukre'yı sessizce izleyen Sergey Sergeyeviç günlerden bir gün yolunu kesti:

— Nasılsın, kızım? İşler iyi mi?

— Teşekkür ederim, Sergey Sergeyeviç!

— Bize gel, çalışmandan bir kopya versen, incelerdim...

— Çok minnettar kalırım Sergey Sergeyeviç...dedi Nukre mutlu olup.

— İngilizlere cevabın çok iyiydi. Belli ki İngilizceyi öğrenmişsin, bu çok iyi!

Nukre Profesör ile bir müddet sohbet etti. O vedalaşıp gittiğinde bu sevecen insanın gölgesi yok olana kadar arkasından baka kaldı. O gün, bu görüşmeyi Mircelil'e söyleyip, gözüne yaş doldu.

— Üzülme, dedi Mircelil, — Herşey yoluna girer.

— Dünyada iyi insanlar çok Mircelil, hepsi o Kerimoviç'e benzeyecek değil...

O bu sözü söylerken, istasyonda bir kişinin Celil Kerimoviç'e işaret ederek: "Hep telaşa kapılır, halbuki yüzü göbeğine kadar inmiş..." dediğini hatırlayıp boğuk bir sesle güldü. Kırpiklerine asılan bir damla yaş süzülüp yere düştü.

Nukre çalışmasını Sergey Sergeyeviç'e inceletip, şimdi yine saman şapkasını başına takıp, burnunun üstü terleyip pamuk tarlalarında dolaştı. O günlerce kolunu sıvamadan çalışırken şimdi de kolunu sıvayıp işe girişti...

1962

3.14. CEHALET PENÇESİ

1

Otlayan geyik sıkça başını kaldırıp, etrafına göz gezdirdi. İki adım uzakta onun küçük yavrusu -geyik otların arasında ayakları toplu bir şekilde, yan tarafa doğru uzanıyordu. Bu arada ne olduysa, anne geyik ürkererek, koşmaya başladı. Yavrusu da yattığı yerden sıçrayıp annesinin gittiği tarafa doğru gitti. Otuz kırk adım uzakta pusu kuran yere çok yakın eğilen aç kurt, büyük bir istekle anne ve yavrusunu kovaladı. Koşan geyik bazen arkasına dönüp hızlı gelen yavrusunu gördüğünde yine ileriye doğru gayretle koşardı. Otların üstünden yürüyen kurt bir müddetten sonra geyik yavrusunu yere yatırıp, zayıf boynundan dişledi. Kendisini sağa sola atan annesinin tarafına doğru çırpınan yavrunun kemiklerini hemen kırdı. Sonra kemirmeye başladı. Ana geyik, uzaktan kurdun

çignediği yavrusuna baktı, üç dört adım önüne gelip yine arkasına dolaştı. Kurt gittiğinde, ölen yavrusunun yanına gelip onu kokladı. Uzun bir süre başından gitmedi...

Bu aydınlık günlerimizde de bazen kurt misali cehaletle karşılaşanlar var. Geyiğin kaderine benzeyen bir olayı anlatacağım.

...Bu haneye gelin olarak gelen Kerime onu “kızım kırmızım” diye kendisini aldatan kaynanasından değil, kendisinin çok samimiyetinden üzüntü duydu. Çünkü şu zamanda birisi birini zorla bir yere verir miydi? “Aklın neredeydi, Kerime?” dedi o kendi kendine. O zayıfladı. Sabahtan akşama kadar bebeğiyle uğraşır: kundaklar, emzirmeler... Eğer çocuk olmasaydı bu evde beş dakika durmaz giderdi. Kaynatası (ona herkes Emeki diye seslenirdi.) ailede düzen kurmuştu. Her gün akşama doğru kazan kaynardı. Çok vakit topraktan yapılmış tabağa moshkichiri³⁸ koyup, masanın etrafında oturup, Emeki’nin başlamasını beklerlerdi. Emeki tahta kaşık ile moshkichiri üstündeki yağı bir o tarafa bir bu tarafa yayıp, kendi tarafına çeker, ilk önce o ağzına yemek koyduktan sonra diğerleri koyardı. Kerime ise sonunda utanıp üç dört kaşık aldıktan sonra elini temizlerdi. Bazen çocuğun ağladığını bahane ederek yerinden kalkıp, içeriye eve girerdi.

Emeki son derece cimriydi, o ömründe ayağını sabun ile yıkamaz, kıyamette sırat köprüsünden geçerken kayıp düşmüş... Başkalarına da ayaklarını yıkarken sabun kullanmamalarını söylermiş. O günlerden bir gün Kerime’nin çocuğunu kundaklayıp avlu ya çıkardığını görüp eşine: “Çocuk denilen varlığı sürekli kucaklayıp gezdirmesin, sarıp sarmalayıp beşiğe koysun! Boş oturmasın doppi diksın, gelinine söyle!” dedi. Ondan sonra çatıya çıkıp demir altında yatan eski bir beşiği alıp geldi. “Bu beşikte babası yatmıştı” dedi Emeki.

O kaynanasının tavsiyesiyle önce tülbentinin ucuna kuyruk koyup bebeğe emzirdi. Bu annesinin sütünün yetersizliğindenmiş. Bazı günlerde bebek hıçkırıldığında helvaya haşhaşı karıştırıp yalatırmış. Bunu tadan bebek gece beşikte ağzını açmadan uyurdu. Evin içi soğuk olduğundan Kerime çocuğa banyo yaptırmadan, ayaklarını silerdi. Boynu, bacakları kesilip pişik olurmuş. Kaynatası, kuru kerpiç duvar parçalarını ufalayıp elekten geçirip pişik olan yerlere sürerdi. Çocuğun bedeninde küçük küçük kırmızılıklar

³⁸ Pirinç ve börülceden yapılan bir yemek türü.

olduğunda “topraklık” olmuş deyip yine toprak serpti. Sonra iki gün geçtiğinde, evin kapılarını kapatıp, sobanın yanında banyo yaptırdı. Suya biraz samanlı çamurda karıştırmıştı. Kaynanasının söylediğine göre “insanlar topraktan yaratıldığından ten yarasına toprak serpmek lazım” imiş. Bu yaptıklarını görüp şaşırان Kerime’yi karşısına almadan, kendi nasıl biliyorsa öyle yaptı. Kerime’nin alıp geldiği potasyum permonkanot yumuşak toza bakıp, bu gibi şeylere para harcamamak” gerektiğini söyledi. “Ancak eski ilaçlar işe yaramazsa” dedi Emeki gözlerini saksafon gibi açıp. “— Bize benzeyen yaşlı insanlar seksen doksan yaşına kadar yaşar mıydı?”

Kötü kokup sobanın yanında yıkanan çocuğun sonraki gün ciğeri hırıldayıp ağlamaya başladı. O gün erkenden Kerime çocuğu emzireceği sırada, beşikte yatan çocuğun karnını karınca bastığını görünce çılgına döndü. Hemen çocuğun üstündeki kıyafetleri çıkardı. Çaresiz çocuğun karnında yürüyen karıncaları tek tek topladı. Sonra pencereyi tıklatıp, kaynanasını çağırdı.

—Evet, bir bakayım, gelin paşa, dedi esneyerek kaynanası. — Gençliğimde birisinin beşikteki çocuğunu karıncaların basıp, telef ettiğini duymuştum.

O gün kaynanası üçgen şeklindeki eski bir muskayı bebeğin beşiğinin üstüne bağladı. O, biraz çocuğu alıp pışpışladığı sırada Kerime de beşik içindeki eşyaları, döşekten ta sumak³⁹’a kadar gözden geçirip silkeledi. Kaynanası gittiğinde, çocuğu sarıp beşiğe koyası gelmedi. Uzun bir süre kucağında yüzüne bakıp, emzirdi.

2

Sonraki günlerde Kerime bebeğinin çok hasta olması ve bu derdine bir çare bulamadığından dolayı çok üzgündü.

O bebeğin ciğerlerinin sıkışıp hızlı hızlı nefes alması ve hıçkırarak ağlaması balkonda oturan Emeki’yi rahatsız etti. “Hey, gelin, çocuğuna bak!” diye bağırdı. Bebeğin ağlaması onu yerinden kaldırmadı. O yine bağırdı: “Çocuğuna bak diyorum!”

Kerime ağlayan çocuğunu bağrına basıp, sarıp sarmalayıp içeriye girdi fakat bebek yine aralıksız ağladı. Kerime nereye gideceğini bilmeden kâh balkona, kâh avluya çıkıp, göğsüne basarak ninniler söyleyip, nazladı... Fakat bebek sürekli ağladı. Biraz

³⁹ Yöresel beşikte bebeklerin idrarlarının toplandığı yer.

sonra yine Emeki'nin yüksek sesi duyuldu: “Heyy, o çocuğu susturacak mısın? Öldürdünüz!” “Babacığım, ne yapıyor, bir deri bir kemik kıvrılıp yatıyordu.” dedi ağlamaklı bir şekilde.

— Hey, ninesi, sen neredesin! dedi sinirlenerek Emeki. — Nazarı büyüğü yok etsen ya!

Teyze koşarak gelip, kırık tabağa fırından kül doldurup, üstüne soğan basıp, eski bir mendile sardı, nefes almakta güçlük çekerek yatan bebeğin tepesinde “... ondan girdiysen çık, bundan girdiysen çık çık çık çık” diye söylemeye başladı. Bebek ise çok kötü ağlıyordu. Kaynanası tabağın yüzünü açıp hayretle: “Kerimecim, işte küle bak, tabi ki nazar değmiş. Babanız da evliya gibi adammış, nasıl da bildi. Buna bakın, bazılarının nazarı değmiş. Kime gösterdiniz, kurban olduğum? Çocuğu sokağa alıp çıkmayın, dedim size bin defa söyledim.

—Hiçbir yere alıp çıktığım yok.

—Sizler gençsiniz, hiçbir şey bilmiyorsunuz. İşte, zavallı çocuğu gösterip duruyorsunuz. Yalandan, boşu boşuna ağlar mıydı? Demek ki canı acıyordu ki ağlıyordu. Bana verin! O kundaktaki bebeği eline alıp başında “ ha opp oopp” diye ağzını kocaman açarak bebeğin acısını alıp atıyor gibi olurdu. Ağlayan bebek çok kötü morarmaya başladı. O bebeği yine annesine verdi. Kerime bebeğini kucaklayıp eve girdi. O gece boyu gözlerini kırpmadığından, sabahleyin gözkapakları sarkıp, sersemleşmiş bir şekilde kapıya çıktı. Yorulup uyuya kalan bebeğin gözünü açmasıyla teyzenin gece ezip, hazırladığı köknar suyundan iki kaşık içirdi.

—Doktora getirsem, anne?

—Ne doktoru? Seni hastaneye götürür. Yarın geçip sonraki gün hastalığı geri gelir. Herhangi bir derdin gelişi üç gün, dönüşü de üç gündür. Bu dert denilen lanet olası büyük gelip, çok az çıkardı.

İki kaşık köknar suyu içen bebek yine uyumaya başladı. Gece olduğunda, ciğerinin hırıldamasına ek olarak aynı zamanda isal oldu. Topallayarak yürüyen Kerime elleriyle başını tutar halde kaynanasını yeniden kebab gibi yanmakta olan bebeğin başucuna getirdi.

—Ağlama! diyerek horladı, — Ömrü uzunsa bin kez hasta olsa da hiç bir şey yapılamaz. Ömrü kısa ise yakanızı yırtsanız bile faydası yok! Siz oturun, ben babanıza söyleyip geleyim.

Teyze “Allah...” diyerek dışarıya çıktı. Bir müddet sonra Emeki’yi getirdi. Emeki sarığını takıp, ateşler içinde yerde yatan bebeğin tepesinde diz çöküp okumaya başladı; her seferinde sürekli bebeğe “üfffff” diyerek üflerdi. Bir müddet sonra teyze dirseğiyle Kerime’yi sakince dürttü: “Gelin, inancımıza göre babanıza üç dört som vermeniz gerek...”

Emeki dinlenip, yerinden kalktığında, Kerime çantasından üç somu kaynatasına uzattı. Emeki “şifa versin” dedi, parayı alıp, bir iki öksürüp evden çıktı.

3

O sabah erkenden bebeğin yanına gelen kaynata, içinde bir şeyin ukde kaldığını söyledi. Kerime doğumhaneden geldiği gün çocuğu üç kilo yüz gram doğduğunu söylemişti. Akrabalarından biri o zamanda “Kurban olduğum Kerimecim, iyi kilolu doğurmuşsun” deyince teyzenin “hey hey, tu tu tu” deyiver, “tu tu tu” dediğini hatırladı.

- Onun gözü değdi. Kendisinin bir tane bile çocuğu olmadığı için, dedi.
- Ne yapayım şimdi?
- Sabret!
- Vay, şimdi nasıl yaparım...
- Ağır ol, gelin! Sabretmek lazım.

Kaynana yerinden kalkıp dışarıya çıktı. Küçük kürekte tütsü yakıp içeriye girdi. O ev içinde iki üç kere döndürüp evin içine acımsı bir duman doldurup gitti. Nefes nefese kalan bebek iki defa öksürdü.

Geceleyin Kerime çocuğunun yanında yalnız kaldı. İşten gelen komşusu Nefise teyze bir soluk yanına gidip bebeğin nasıl olduğunu sordu.

- Doktor geldi mi?
- Yok.
- Neden çağırmadılar?
- Babamlar...

—Siz nasıl insansınız? Cahil desem, cahil değilsiniz, bu aydınlık günde karanlık içinde kalıyorsunuz, Kerimecim!

O hemen evden dışarıya çıktı, yorgunluğuna bakmadan sokağa yönelip gitti. Yarım saat sonra poliklinikten nöbetçi doktoru alıp getirdi. Doktor hemen hastaneye gelmelerini söyledi, doktor avluya çıkıp, Emeki ve Kerime'nin önünde Nefise'yi bebeğin annesi zannederek azarladı.

—Nasıl ki siz akıllı insana benziyorsunuz ve çocuğun bu hale geldiğini görüp hiçbir şey yapmadınız. Bu nasıl vahşilik! Sizde vicdan var mı? Nerede çalışıyorsunuz?

—Fabrikada, dedi Nefise'nin rengi beyazlaşıp.

—İşçi misiniz?

—Evet.

—Sizin gibi karanlıkta kalan ilk işçi sizi gördüm. Böyle güzel şehrimizde küflenmiş insanlarda varmış ya! Çocuğun hayatına neden olduğunuz!

Kerime'nin vücudu titreyip, tüm kanı çekildi. O ses çıkarmadan durdu... Duran Emeki de bu sözleri duyup sesini çıkarmadan giden doktorun arkasından bakakaldı.

Aradan çok geçmeden kapıda hemen ambulans durdu. Beyaz önlük giyen iki kadın avluya girdi. Onların biri doktor olsa gerek, hasta yatan çocuğun başına geldi. O çocuğu dikkatle alıp annesiyle birlikte hastaneye alıp gitti...

Aradan bir ay geçtiğinde, o çocuğunu kucaklayıp hastaneden çıktı. Bu sefer cahil geyiğin çocuğu gibi çocuğu pençeleriyle altına alıp, kemiren olmadı, Kerimen'in şansına doktorlar ölümü def etti. Kerime çok uzun düşündü, o cehaletin soğuk ve dehşetli yüzünü çok iyi gördü.

3.15. SİDKÎ'NİN KADERİ

1

Nisan'ın on üçünde Mahfuz Muhammet Sıdkî'ye iftira atıldı. Artık o “istenmeyen adam”dı. Elçilikte çalışanlardan biri: “Sıdkî Bey şimdi siyasette ölü bir adam” dedi. Yine birisi: “Elçilik danışanı, Mühendis Sıdkînin ışığı söndü...” dedi. Bu sözlerin hepsi Bay Mahfuz Muhammet Sıtkî'nin kulağını geldi. Onun iki şakağı tığ batar gibi sancıyıp

sızlardı. Hap yutar, koltuğa uzanıp dinlenir, sinirden yumruklarını sıkar... ne fayda! Her türlü gamı ve kaygının üstesinden gelebilen Sıtkî bu sefer yenilmişe benziyordu. Mesele ciddi olduğundan kendi kendini teselli etmesi mümkün değildi. O yirmi dört saat içerisinde Britanya'dan çıkıp gitmesi gerek! Elçi Feyzi el Şefî Bey'in bu olayın sonunda kırılganlığı ve sonunda tüm elçilik binasında hüküm süren itibarsızlık, Sıdkî'yi etkilemişti. Elçi kalbinde Britanya memurlarına karşı nispeten hoşnutsuzluk hissetse de asla sezdirmezdi. Öğleden sonra büyük salona Kral Faruk'un resmi asılıp milli bayrama hazırlık yapılıyordu. Sıdkî, elçi olan eş-Şefî'nin biraz gamsız, dünya yansa umurunda olmayan rahat bir adam olduğunu bilirdi. Fakat o gitmeden önce vatandaşı ile konuşmayı çok istiyordu.

Aslında olay şöyle oldu: Lord Gordon Michael atalarının adetlerini yapıp, avcı sıfatıyla Afrika'ya gitti. Büyük bir para karşılığında fil vurdu. Geyik boynuzu ve öldürülen kaplanın başına saman doldurup evindeki duvarına astı! Uydurma dergilerin birinde “beyaz tenlilerin (yani kendisinin) kahramanlığı” adında betimleyici uzun bir maceraname yazdı. Aradan yine bir yıl geçtiğinde, o eşi ve iki kızını alıp Afrika'ya vahşi hayvanlar avına gitti. Bu sefer onun Çangali-mazenderandaki “kahramanlıkları”nı kameramanları filme çekti. Eline mızrak tutan yerli halkın göçebe olduğunu, onların aklın çığdışı-maymun ile insan arası bir canlı olduğunu gösterdi. O zencilere para verip, bir süre filleri pat pat vurup, devirmelerini de filme çekti. Onun gezisinde zenciler “sadık köle” olarak etrafında dört döndü... Zencilerin aşağılanıp, hakaretlere uğraması bazılarını rencide etti. Gordon Michael'ın kitabını okuyup, filmini izleyen Sıdkî'nin kan beynine sıçradı ve sonunda çok sinirlendi. Bu rezillik hakkında büyük bir makale yazıp, Mısır'a gönderdi. O sinirle yazılan makale basıldığında, bu işten haberdar olan çevreler Sıtkî'ye iftira atmaya başladılar. Elçilik binasından birisi Gordon Michael'ın Winston Churchill'in bakanlarından birine çok yakın biri olduğunu söylemiş. Eski bir medeniyete sahip insan olmakla gurur duyan Mahfuz Sıdkî sonraki yıllarda Hyde Park toplantılardan birinde Michael'ın filmde ırkçılığı propaganda ettiğini, Afrikalıları aşağılayarak sömürdüğünü söyledi.

Bütün olay bu.

Sıtkî'yi Britanya Dış İşleri Bakanlığı “istenmeyen kişi” olarak ilan edip, memleketten hemen çıkıp gitmesini istedi. O günlerde “Sıdkî vakası” birçok gürültü

patırtıya da sebep oldu: Öncü fikirli İngiliz yazarlarından Shou ve Aldridge onun gönderilmesine karşı çıktılar.

2

Sıdkî sabahleyin Kahire uçuşuna hazırlık yaptı. Eşi Suriye Hanım koltukta konuşmadan oturur bir halde, ölü çıkan evdeki odalar gibi sessiz ve üzüntü içindeydi. Kocasının sürekli Mısırlıların yanında olmasından hoşlanmazdı. “Bıraksa, kendi Araplarımız birbirlerini yerdı. Bu kaba, serserilerden, İngilizler bin kat daha iyi. Kendinize hayrınız yokken? Ne yapacaksınız onlarla ters düşüp” derdi. Londra hayatına alışan Suriye Hanım, gitmek istemezdi. O Londra ile değil, aslında Elçi Şefî ile vedalaşmak asla istemezdi... O bu işin önünü almak için, Kahire’ye babasına mektup yazıp bu işi engellemesini istiyordu fakat elçiden bunun bir faydası olamayacağını öğrenince vazgeçti.

Sabahleyin uçak uçu. Sıdkî, Suriye Hanım, kızı Nagua ile Avrupa üstünde uçtular. Onlar son derece üzgündü. İçlerinde lamba yakılsa da aydınlanmazdı. Michael’in ırkçılıktan ibaret kitabını eleştireyim derken kendi kendini karalamış oldu. Sıdkî adalet nerede diye düşünür ve hızlı hızlı sigara içerken uçağın rahatsız edici bir şekilde uçtuğunu umursamazdı. Ne gariptir ki doğruyu söylemekle kendi itibarı yerle bir oldu. O bu saygınlığa gelmek için iğneyle kuyu kazımış ve kendini yetiştirmişti. Koleji bitirdiğinde, inşaatta çalıştı, ondan sonra üniversiteyi ne meşakkatlerle bitirdi. Genç mühendis İskenderiye’de, liman inşaatında çalıştı. “Enerjik, şık, kabiliyetli delikanlıyı Hamdi Bey kendine damat yaptı. Daha sonra o Avrupa’ya elçiliğe görevli gönderildi. Mısırlıların menfaatlerini gözlemeyi kendine bir borç bilirdi. İşte, akıbeti ne oldu! Sıdkî’nin gözünün önünde Kahire’deki dostu ve düşmanı canlanıverdi. Bir kısmı: “Çiftçi çocuğuna yazık oldu zorlanmıştı, tam başaracakken kaybetti.” diyormuş gibi hissetti. Artık Huha köyündeki akrabaları, omuzları çöken annesi de kaygılanır. Huha’dan çıkan okumuş birisi yalnızca Sıdkî idi. Onun adı bir gazetede çıktığında, büyükten küçüğe herkes onunla gurur duyardı. Köyde herkes kendini Sıdkî ile “akraba” sayardı. Birileri Sıdkî’yi kendine düşman görürdü. Fakat Kahire’deki rakipleri “bir çiftçi oğluna fazla güvenmişlerdi, işte akıbeti!” diyorlardı elbette. Hatta “Sıdkî denilen alçak vatanını sattı” şeklindeki sözlerin de yayılması mümkündü. Özellikle Abdul Tevfik’in istediği oldu. Artık ortalığı velveleye verip durur. O bu ideolojik rakip İngilizlerden de düşmandı; o, Sıdkî’nin öksürüğünü bile

takip ederdi. O günlerde Kahire’ye gitmek İsmailiye şehri yakınındaki Timsah Gölü’nde yüzmek gibi bir şeydir. Onu parçalamayı bekleyen timsahlar var. Fakat yine de kayıtsız vatanına gitti!..

Sıdkî gökyüzünde bir yığın gri bulutlar üstünde ilerledi. Çok geçmeden uçak hızlıca yere inince biraz titredi.

Havaalanından onları eniştesi tek başına karşıladı, o da ablası Suriye Hanım için gelmişti. Sıdkî “kılıcı kırılıp, kalkanı delinen mağlup” diplomat iki dolu valizi kaldırıp kaynatasına gitti. Konuşulanları Hamdi Bey’e söylemedi, çünkü o bütün söylenenleri duymuştu. Birkaç kez Dış İşleri Bakanlığı’na gitti. Fakat Bay Hemedani onu kabul etmedi. Küçük memurların söylediğine göre “Bakan Bey meşgulumuş. Aradan üç dört gün geçtiğinde İskenderiye’ye gitmek için hazırlandı. Bir yolunu bulup kralın kabulüne girecekti. Fakat kaynatası donuk bir şekilde: “Çabalamanın bir faydası yok. Ben size söyleyeyim, aptal olmasanız İttifakçımız İngilizler ile savaşır mıydınız? Sizi kral da bakan da kabul etmedi, siz siyasetçiler için bitmiş bir kişisiniz” dedi. Sıdkî şaşırıp kaldı. O, memleketi Luksor’a gideceğini Suriye Hanıma söyledi. Kadın da ondan öğrenir gibi cevap verdi:

—Ben Kahire’de kalacağım...

—Kızım Nagua benimle gelsin, dedi. Sıdkî problemi anlayıp —Ya, ben kızım olmadan duramam, üzülürüm. —Nagua hiçbir yere gitmiyor! O benim de kızım!

Sıdkî sabahleyin valizini alıp, büyük salona girdi. Burada üzgün duran Suriye’ye yanaşıp, bir yastığa baş koyduğu eşini son bir kez öpüp vedalaşmak istedi. O “buna gerek yok...” deyip yüzünü çevirdi. Sıdkî cehenneme düşmüş gibi oldu, dudakları beyazlaşıp yere baktı. Sonra, dışarıya çıktı: Fıskiye’nin yanında yürüyen kızını kucaklayıp, alnından öpüp, tren garına doğru yol aldı...

3

Büyük, gürültülü şehir parklardaki insanlarla dolu... Asfalt sokaklarda arabalar vızır vızır giderdi. Mağazalar, daireler... Kaldırımlar dolu insan...Önceden bu insanlardan ayrı olarak Ford markalı arabalarda ağırbaşlı bir şekilde oturan “Bay Sıdkî” şimdi işte zar zor, bavulunu çekip gitmekte. Onun yanında on funtu, cebinde pasaportu

ve mühendislik diploması. Diğer evraklarını teslim etmişti. O an annesinin: “Ateşin ki ateşe, suyun ki suya...” diye anlattığı bir hikâyesi aklına geldi. Evet, o da sandalı devrilip, malı ve mülkünden olmuş tüccar durumuna düştü. Bunlar neyse de Suriye’nin ondan yüz çevirmesine kalbi kırıldı. Ne gariptir ki ona kocasının makam ve mevkisi gerekliymiş meğerse! Bunca yıl onula yaşayıp, güzel Suriye’nin kalbini bilememiş. Safmış! Onun gözüne her şey sahte göründü: Tüm Kahire ona, kâğıttan yapılan tiyatro dekorasyonlarına, insanların hepsi de düzenbaza benziyordu.

Sıdkî ertesi gün hava karardığında Luksor’a geldi. Nil Nehri’nden feribotla geçip, arabayla köyü Huha’ya gitti. Kapıda kucağını açmış onu bekleyen annesi altı yıl içerisinde işte, ilk defa oğlunu kucaklayıp alnından öptü. Halini hatırlı sorduktan sonra “Üzölme...” dedi. Gazetede onun hakkında çıkan haberlerden dolayı tüm köyün haberdar olduğunu hemen anladı.

Sonraki gün Mahfuz Sıdkî’nin geldiğini duyan akrabalar, komşular, tanıdıklar gelip hal hatır sordular. Köyün muhtarı da ona gönlünü hoş eden sözler söyledi. O Sıdkî’nin “günahının” ne olduğunu anlamadan: “Kardeşim, sen çiftçilikten çekilmişsin, biz de öyle büyük para yok. Bu zamanda zenginler devlet memurları oldu. Otur, üzölme” dedi.

Aradan bir yıl geçti. Sıdkî köy hayatına alışmıştı. O eskiden giydiğı gibi giyilmeyen ütölü gömleğini giymiyor, şimdi basit, hatta fakir gibi giyiniyordu. Sonraki günlerde yavaş yavaş sakal da bırakmaya başladı. O her şeye alışıkı. Fakat bir şeye asla alışamadı; kızı Nagua’yı görmeden hiç duramadı. Onu hatırladıkça hüngür hüngür ağlardı. Her zaman yanında kızının güldüğü fotoğrafıyla dolaşırdı. O iki kez Kahire’ye gidip, kızını gördü. Bu buluşmanın biri, Hamdi Bey’in avlusunda çeşmenin yanında, ikincisi ise, sokakta oldu. Daha sonra bekçi eve bile girmesine izin vermedi.

O yıl yaz aylarında Mısırlıların hayatında yeni bir olay meydana geldi. Faruk Saltanatı devrilip, cumhuriyet kuruldu. Bu olay Sıdkî’nin buz gibi tenine ateş verdi; o diğer genç aydınlar gibi memleket işlerine çekildi. Büyük yer sahipleri heyecanlanıp çiftçilere can geldi. Süveyş kanalı üstünde olan savaşta Sıdkî eline silah alıp, Port Said müdafaasını katıldı. Savaştan sonra o, Asvan’a, Sadd el Ali şantiyesine gönderildi. Burada mühendis Sıdkî baraj inşaatında Sovyet uzmanları ile birlikte çalışıyordu.

Sonsuz kumluklarda ebedi sessizliği yavaş bir şekilde akan Nil'in uykusu bozuldu. İki tarafta iş makinelerinin, otobüslerin gürültüsü... İki bin beş yüz yıl önce tam burada firavunlar savaşı olmuştu. Köleler, esirler Nil boyunca Ramses için Karpak Kalesi için savaşmışlardı... Ilık, usul usul dönerek akan Nil harekete geçti. Savaş ve cenkin içinde binlerce insan çalışıyordu; onların içinde Sıdkî de var. Kolları kısa bir gömlek giyip, başına hasır şapka takan Sıdkî akıntının güzergâhını çevirmek için yapılan kanalda inşaatçılara rehberlik ederdi. O dinlenmeden çalışır, yorulurdu. Dudakları post değiştirip yarılr, omuzlarına is çökerdi. O ruhen çok canlı, çok hareketliydi. Bunun çalışan halk için önemli olduğunu bildirdi. Sovyet uzmanlarının alçak gönüllülüğü, onun gayretine gayret katardı. İş bittiğinde, Sovyet Birliğine seyahat etmek niyeti de vardı onda. Evet, o Sovyet insanları için “istemeyen” biri değil, o arkadaş, o bir dosttu...

O günlerde Birleşik Arap Emirlikleri ve SSSC tarafından madalya ile mükâfatlandırılan Sıdkî'nin resmi “El Cumhuriyet” gazetesinde basıldı. Aradan üç gün geçtiğinde, o Kahire'den mektup aldı. Mektup üç kelimedenden ibaretti. Bir hesap defterinin sayfasına yazılmıştı: “Baba, tebrik ediyorum, Nagua”. Sıtkıy bir müddet bu üç kelimeye takılı kaldı. Küçük Nagua'sının birinci sınıfta okuduğunu anladı. Ansızın gözlerinden yaş geldi. Sevgili minik kızı, ona ilk defa “baba” diyordu. Onun şakır şakır sesi kulağına geldi. Hemen yanından Nagua'nın üç yaşlarındaki resmini aldı. Kızının gülüp duran gözlerine, saçındaki kurdeleye, kelebek çiçekli gömleğine baktı. “Nagua! Canım kızım. Babanın yüzüne kara sürünmedi, Bay Michael hata yaptı. Senin baban “istenmeyen insan” değil. O vatanını sevdi. Yurdunun menfaatini gözetlemek insanın vazifesidir” dedi içinden. Büyüyüp aklı başına yeten Nagua da: “Sizin yüzünüze hiç kimse kara süremedi, yüzünüz Mısır'ın gökyüzü gibi her zaman parladı” diyecek gibi olurdu.

1964

3.16. YIKILMAZ KAYA

Saçı örgülü küçük kız çizmesiyle kapıyı tekmeleyip, gevezelik ederek Cörebek'in yatağının yanına geldi. O küçük parmaklarıyla bir şeyi sıkıcı tutuyordu. Akşamleyin bir yusufluğu kanadından tutup, böyle güzel bir şeyi dedesine hediye etmişti. Yine yusufluğu alıp geldiğini zannederek: “Uçur onu güzel kızım” dedi Cörebek. Küçük kız ise onu dedesinin burnuna, bıyıklarına sürttü. “Hey, öldüreceksin, uçur onu canım

kızım...” dedi o bir tarafa dönüp. O küçük kızın minik elinde yusufçuk değil, bir tane menekşe baş eğip, gülerdi. Cörebek canlanıp: “Kurban olduğum canım kızım, hadi bir getir de koklayayım... Ah ah, ne huzur verici, ne güzel...” Dede hem torununa hem menekşeye baktı. Dünyada bundan güzel bir şey var mı? O, torunun saçlarını usulca okşadı; kendince bugün, çok iyi geçmişe benziyordu. Uzun uzun hayallere daldı. Gençliğinde sepet sepet üzüm alıp, pekmez yaptığı zamanları, pekmezin baldan daha güzel olduğunu hatırlamıştı. Sarraf Zuhur’un bakır bir kap içerisindeki yemeği yiyip, kendini havuza attığını, suyun üzerinin bir gaz yağ parladığını da hatırladı. O zamanlar kendisi de yemeğini güzelce yerd. Çok ilginç zamanlardı ya.

Saçı örgülü küçük kız menekşeyi dedesine hediye verip, yine geyik gibi sekerek dışarıya çıktı; dedesinin bu odada olmasından sadece bu küçük kız memnundu. Çünkü artık hiç sıkılmıyordu. Dolanıp gelip sevgili dedesiyle konuşurdu. Ya böyle iyi bir dede kimde var?

Bundan bir hafta önce Cörebek’i hastaneden eve getirdiler. Çoluğu çocuğu yanında olması çok iyi dedi doktorlar. Altı ay zarfında iki ameliyat oldu. Moskova’dan Profesör gelip ameliyatına girdi, fakat netice o kadar iyi olmadı. Doktorlar eve gitmesine izin verdiğinde o, kendini çok iyi hissediyor gibiydi. İştahı olmadığından boğazından bir lokma geçmese de kendi o kadar ağır değildi. Bazen karnı çok ağrıyordu. Hastaneden çıkış sebebini eşi, oğlu, kızları çok iyi biliyordu. Bunu Cörebek’in kendisi de çok iyi biliyordu ama kendi bildiğini de çocuklarına asla sezdirmede. Aile bireyleri ise, bu kötü durumu babalarından mutlaka saklardı. Cörebek onların sakladığını da bilirdi. Vedalaşma saatlerinin de yakınlıştığını iyi bilirdi. Fakat o bunu bilmezliğe vurup, gittikçe iyileştiğini eşine, oğluna ve kızlarına söylerdi.

Cörebek başını yastığa koyarken çok korktu, birden kalbi küt küt attı, gerçekten o ölüyor muydu!

Açılan kapıdan bahar rüzgârı girdi, Cörebek eve baktı, etrafta parça parça karlar yağıp yere uzanıyordu. O dutun tepesinde bir karga boynunu uzatıp ses çıkarıp karın yağacağını haber veriyordu. Onu yine hayal etti; 1930’lu yıllarda Şehrihan’da köyler kurşuna dizildi. Kurşun böğründen girip arkasından çıktı. Fakat düşman onu öldüremedi. Cörebek istediği amacına ulaştı. Büyük çiftçiler ile birlikte kolhoz düzenledi. 1941 yılında Cörebek palto giyip, eline silah alıp Ulu Vatan savaşına katıldı. Göğsünü kalkan

edip, yurdunu korudu. Berdiçev şehrini kurtardığında, yanında patlayan bomba onu toprağa karıştırdı. Omuzunu, bir ayağını sakat bıraktı. Çok yakınından onun tenine metal kırık parçaları girdi. Faşistler onu öldüremedi. Onlar tank ile savaşmış, uçaktan atış yaptılar, her yeri parçaladılar fakat Cörebek ölmedi. Ona zırh vücutlu derlerdi. Yani öldürülemeyen insan. Onun teni zırha sarılmıştı sanki. O göğsüne kızıl yıldız madalyası takıp, galibiyetle Özbekistan'a dönüp, çok sevdiği mesleği öğretmenliğe devam etti. O bilimsel tezi üzerine çalışıyordu...

İşte, küçük torunun hediyesi olan bir tane menekşeyi yastığına koyduğunda o hoş koku odaya yayılırdı. Dünya yeşermekte, filizler büyüüp, kuşlar ötmekteydi...

—Ben iyileşiyorum, dedi onu görmeye gelen arkadaşına, — Bugün kendimi iyi hissediyorum. Biraz yemek de yedim.

Onlar uzun bir zaman sohbet edip oturdular. Bir zamanlar Mirzaabdulla'nın küçük hanımını boşadığını, bu işlere Cörebek'in de karıştığını hatırlayıp donakaldılar. “Şşşş... yavaş konuş...” diyerek parmağını dudağına doğru bastırdı Cörebek. Gençliğinde bıldırcın baktığını, asker pehlivanın bıldırcını kaçırarak ne kadar şaşırtıcı olduğunu, koynuna saldıığında göğsündeki beneğini galeladığını anlatıp güldü.

Sonraki gün Cörebek sakince yerinden kalkıp avluya çıktı. Tatildeki büyük oğluna demir kürek verip, toprak kazdırdı. Sonbaharda köklerini gömdüğü vişne fidanlarını sokağa, yol kenarına ektirdi. Avluya da birkaç kök fidan ektirdi. Kökleri hava almazsın diye toprağa sıkıca basıp sıkıştırdı.

—Size ne oldu, oturun, dedi üzülerek Sabohathan.

—Çok panik yapma, neden, ben yatan hasta mıydım? Hasta dediğin şeyde tembellere yakışır, dedi Cörebek eşiyle şakalaşıp.

Sabohathan'ın yüreğinde şaşkınlık ve üzüntü vardı. O Cörebek'e bir şey söylemeden, eve girdi. Cörebek oğlu ile vişne ekip yoruldu; o eteğinde ki toprakları silkeleyip, elini yüzünü yıkayıp yatağına uzandı. Sonraki gün sabah erkenden yine demir küreği alıp sokağa çıktı; iki kök vişne fidanı ekip, yine yorulup yattı. Sonraki gün eminlikle yolunu engelleyen Sabohathan'a sinirlenip: “Benim yedek subay olduğumu biliyor musun? Savaşta emirlerimin gerçekleştirilmediği an cephede emrimi yerine getirmeyenleri anında vurup öldürme yetkim vardı!” Sabohathan hızlı bir şekilde eve

girdi. Biraz sonra sakinleşen Cörebek'e kendi sözü tesir etti: “Hey, Sabohathan dışarı çıkın, kıymetlim, üzölmeyin, bir an sinirlendim de...” Sabohathan gülererek avluya çıktı: “Anladım babası yine de beni kurşunlamayın dedim...” Onlar kakhahalarla güölüp: “E, canına kurban olduğum eşim, ben de tabanca ne arasın, şimdi iki elimden başka ağırlığıım yok...”

Cörebek toprağı kazıyan oğlunun tepesine dikildi. Oradan geçen komşusu bir şey diyecek gibi oldu. Cörebek sakin bir şekilde güldü: “Bir düşününce söyledikleriniz doğru, ümitle dikiyorum. Elbette meyvesini yeriz. Meyve veren ağaçlarım da çok. Evet, ben uzun yıldan beri fidan dikiyorum, evimde kitap biriktiriyorum. Bazıları gibi altın süslemeler, kristal cam eşyalar toplamadım...”

Cumartesi günü birden hava kararıp, rüzgâr esmeye, sonrasında da yağmur yağmaya başladı. Akşama doğru yağmur kara dönüştü. Sonraki gün saç örgülü küçük kız pencerenin yanına gelip avluya baktı; her tarafta bembeyaz kar. Küçük kız çok mutlu oldu. Kızağını alıp kaymaya başladı. Cörebek canlandı; iyi ki üzümü açmamıştı. Fakat vişne fidanlarını dikmesi iyi oldu! Günün ortalarına doğru dostu Profesör Vahidov geldi. Bu adamı çok severdi. Onlar yirmi yıldan beri çok iyi arkadaş olup birbirleriyle senli benlilerdi.

—Azizim, iyi istirahat edebildin mi?

—Nereden baksam, galiba hakkını vererek hiç yatmadım. Zamanında yapılmayan işleri yapıyorum...

—Aferin, aferin! Bütün mesai arkadaşlarının sana selamı var! Kendini çok yorma, bey. Öyle olsun sorun değil. Çiftçilik güzel bir şey, fakat kendinize de biraz bakınız! Hastalığı hesaba katmazsak bile yaşıınız zaten hayli ilerlemiş durumda...

—Siz, diye hitap ederek bana hakaret mi ediyorsunuz?

—Size kızmak mümkün mü, hemen gülmeye başlarsınız.

—Ha ha ha ha ha ha... Sen de hastalığımı endişe etmiş benziyorsun. Sana da hastalığımı abartarak anlatmışlar gibi.

—Aferin, vesveseye düşmek hiç sana yakışmıyor!

Cörebek'in bugün keyfi yerindeydi, aziz dostunun yanında biraz yemek de yedi, özellikle akademik Grekoz kitabının yeni neşrini alıp gelmesi onu çok memnun etti. Vahidov gittikten sonra uzunca bir süre kitabın sayfalarını gözden geçirdi. Yarı gece olduğunda yine ağrısı tuttu. Hanımı ve kızı da sabaha kadar uyumadı. Cörebek yine üç gün dışarıya çıkmadı, dördüncü gün havanın açışını, karların eriyip gitmesini zevkle izledi; karnındaki ağrıya bakmadan, dışarıya çıkıp, berrak mavi gökyüzüne baktı; ilkbahar havasından derin derin içine çekti. Her tarafa yayılan güneşe baktı, her yer ıslıl ıslıl. Bahar ne kadar güzel... Pırpır uçan serçelere gözü takıldı. Bugün ya da yarın leylek de gelir, bir ihtimal gelmiştir bile... O, Sabahathan'ın çıkardığı yumuşak sandalyeye oturdu. Adı batasica eskiden hiç böyle hastalık olmamış mıydı? Onu yutsa bile karnını yarıp dışarı çıkardı fakat şimdi şu bedenine dolanmış küçücük yilandan bir türlü kurtulamıyordu!..

Sonraki gün bir grup öğrenci Cörebek'i görmeye geldiler; onların söylediğine göre, yerine giren Doçent Almasbayev bir zamanlar kendisinin de bir profesörün elinde okuduğunu gururla söylemiş. Bu söz Cörebek'i çok memnun etti. Gençler vedalaşıp gittiğinde, yerinden kalkıp çalışma odasına girdi; salondan yukarıya kadar kitaplar, kitaplar... O yine balkona geçip, yumuşak sandalyesine oturdu. O an iki büküm şeklinde iki kadın geldi. Onlar uzaktan akrabalarıydı. Hal hatır sorduktan sonra Sabahathan onları içeriye buyur etti. Sofrayı kurdu... Kadınlar sohbet etmeye başladı. "Kardeşimizi hasta diye duyduk... Ameliyat olmuşlar, kanserde çok yaman illetmiş. Ne olursa olsun Allah şifa versin..." Onların biri bin yaparak konuşmalarını nispet yapar gibi Cörebek'e böyle işittirdiler. İçerideki odalara girip evin mobilyaları da gözden geçirdiler.

Cörebek'in nedense yüreği sızladı; evet bu kötü bir hastalık, onun sayılı günlerinin kaldığı doğru. Fakat bu iki akrabasının nispet verir gibi konuşması "Neleri varmış" der gibi her tarafa bakması onu sinirlendirdi. Geçen ömründen şikâyet etmiyorum, onlar boşuna geçmedi, anlamlı geçti..." dedi Cörebek içinden.

O gün akşamleyin Sabahathan yokken rastgele kapı çaldı. O hemen yerinden kalktı. "Molla amca lütfen doktor çağırın". Kekeme, esmer çocuk merdivenlerde duruyordu. "Ne oldu oğlum?" Cörebek çocuğu alıp sokağın diğer tarafına geçti. Kapının yanında duran yaşlı hemen Cörebek'e rica etti: "Oğlum, zahmet olmazsa doktor çağırın, gelinim hastalandı..." Cörebek o an arkasına dönüp telefon etti.

Dünyaya sürekli insan geliyor, demek ki ölmüyoruz.

Aradan çok zaman geçmeden sokağa ambulans geldi.

Cörebek yine koltuğa oturdu. Böylece gönlü teselli buldu. O düşünceye daldı; genç ağaçlar yeşillendi, çocuklar büyüdü... Fakat insan hemen ölmüyormuş. Dünyanın kanunu ne kadar acımasız! Ben ölmüyorum, ben toprağa karıştığımda da yine çiçeklerin damarlarından yükselip, gonca açıyorum. Ömür boyu bakıp alıştığım güneşimi görüyorum. Ben bahar damlalarında yere düşüyorum. Yeni bitkilerin damarlarından yukarıya çıkıp parlak dünyaya bakıyorum. Evet, ben hiç yok olmuyorum!

Bu hafta Cörebek kendini çok ağır hissetti, kendini çok yormadan dinlendi. Bazen avluya çıkıp dalları büyüyen çiçeklere baktı, kendini güneşe saldı. Doya doya yemek yiyemediğinden, doya doya nefes aldı. Pazartesi, salı günleri istifra edip, ruhu canlanan birisi gibi ancak hafıfledi. Dokuzuncu sınıfta okuyan torunu bugün okulda veliler toplantısının olduğunu söyleyip, dedesiyle birlikte gitmek istediğini söyledi. Annesi hemen itiraz etti: “Aklın var mı çocuğum, deden hasta ya... “Cörebek güldü: “Ben hasta değilim, kendimi çok iyi hissediyorum. Yorulmam bu yaşlılıktan kaynaklanıyor. Nedenmiş tay gibi zıplayarak büyüdüğümde sağ oluyorum da böyle yatınca hasta mı sayılıyorum? Gideceğim...”.

Cörebek akşama yakın torunu ile birlikte okula gitti. Okulun öğretmenleri hasta profesörü izzeti ikram ile karşılayıp, rahat bir koltuğa oturturdu. Toplantı başlayana kadar, birkaç genç öğretmen Cörebek’in etrafını sarıp, onu konuşmaya tuttu. Görünüşe göre, onların biri tarih öğretmeni olsa gerek. Üst sınıf öğretmenlerinden de bazıları sohbe kulak kesilmişti.

—Benim bir şey hoşuma gitmiyor, dedi Cörebek gözlüklerinin üstünden etrafı gizlice gözetleyip, —Bu söyleyeceğim sözler için önceden hepinizden özür diliyorum...

—Estağfurullah hocam, dedi genç tarihçi delikanlı. —Sizinle sohbet etmeyi çok çok istiyoruz...

—Diğer halkların tarihi gibi bizim tarihimiz de çok zengin ve çok uzun yıllara dayanıyor. Onu özetleyip, eksik bir şekilde anlatıyorlar. Çocuklarımız gurur duysa buna değecek tarihimiz var. Eski Taşkent etrafındaki kazıda çıkarılan taşla dönüşen ağaçların tarihi seksen bin yıl... Milattan çok önceleri bu toprağın çocuğu olan Şırak, yabancı baskıncıların yolunu kesti. Bin yüzyıl önce Firdevsi “Eline Taşkent’in yayını aldı, Kendinde geyiğin gücünü hissetti.” diyerek Taşkent’in zanaatkârlarını yücelmişti. Beş

yüz yıl önce Uluğ Bey'in hazırlamış olduğu cetvel günümüzde modern uzay biliminin temelini oluşturdu. Bunu tespit ettiği zaman dilimi günümüzdekinden sadece birkaç dakika farklı. İki bin yıl önce de vadide pamuk ekilmiş. Bunları daha geniş bir şekilde anlatmak gerek. Belçikalı Holbert adlı âlim elli yıl önce yirmi şifalı bitki bulup, kullandığı için Brüksel'de onun büyük heykelini diktiler. Fakat batılılar “El Kanun”⁴⁰ da bin yıl önce yazılmış olan şeyleri dillendirmek almak istemiyorlar. Bunu açıkça düşünüp söylemek, batılıların gerçek tarihimizi ayakaltına almalarına yol vermemiz gerek! (Cörebek bir an sessiz kaldı.) — Ben fazla ileri gitmedim değil mi? Yanlış bir şey söylemedim değil mi?

— Asla. Çok doğru söylediniz.

Cörebek uzun bir süre sohbet etti. Gönlü sakinleşmeden arkasından gelen Sabahathan dışarıda onu bekliyordu.

Sonraki günler Cörebek tamamen yemek yiyemedi. O gün boyunca gül kokularıyla uyurdu. O sonunda zayıflayıp bir deri bir kemik kaldı. Zihni halen çok keskindi. Yüreğindeki tek istek kendisine sarılarak boğmaya çalışan yılanı öldürmekti. O bunu yapabiliirdi, fakat keşke bütün yılanları öldürebilse. Ne kadar iyi olurdu. O pencereden bakıyordu... Vişneler beyaz çiçek açmıştı.

İlkbahar günlerinin birinde saçlı örgülü küçük kız her gün yaptığı gibi, bugün de kapıyı çizmesiyle tekmeleyip, içeriye girdi. Fakat o an annesinin onu uyarması aklına geldi. O dedesini uyandırmamak için ayağının ucu ile yürüyüp dedesinin başucuna geldi. Her zaman yüzüne beyaz mendilini kapatıp uyuyan dedesinin yastığının kenarına bir tane gül koyardı, dedesi uyandığında gülü alıp koklardı: “Appak kızım, kıvrıcık saçlı kızıma kurban olurum, dünyanın en güzel kızı...” derdi.

Fakat sevgili dedesi uyanmadı. O gün bütün şehir ayağa kalktı, sokaklar insanlarla dolup taşı. Sokaklarda tramvaylar, otobüsler durdu, insanlar denizinin üstünde gelen küçük kayığa herkes yol verdi. Bu kalabalık içinde iki kişi başı aşağıda birbiriyle konuşurdu:

—Mum gibi son ana kadar ılık saçarak yıkıldı...

⁴⁰ El- Kanun fi't-Tıp: İbni Sina tarafından yazılan 14 ciltlik bir tıp ansiklopedisidir.

—Yıkılmadı, o büyük dalgalara karşı direnen yıkılmaz kaya. Kendisinin söylediği gibi o bir yılanı ezip öldürdükten sonra öldü. Niyeti tüm yılanları ezmekti...

1964

3.17. DOLANDIRICI

Güzel sesli şarkıcının şarkıları istirahat,

Sen nasıl şarkıcısın sessizliğin bile cana rahat.

Sa'dî

1958 yılının şubat ayıydı. Mısır, Suriye boyunca yaptığımız seyahatin son günleri Kahire'deki "Semiramis" otelin Nil Nehri'ne bakan tarafında bulunan güzel balkonda bir grup Terakkiperver Arap yazarlar ile karşılaştık. Ziyafet sırasında Doğu Arabistan'ın meşhur edebi ve âlimi Taha Hüseyin bir olayı hatırlayıp kahkahayla güldü. Onun yanında oturan Tevfik El Hâkim ile Mahmud Teymur bu kahkahanın sebebini anlayıp, söze karıştı: "Ahadî döneminden söz etmektesiniz, öyle değil mi, büyük hoca? "Evet" der gibi başını salladı gözleri aciz düşünür. Sonra o sözüne devam etti: "Onun devri caiz olsa hadi diyelim! Fakat o dolandırıcı ve soytarıydı. Doğrusu o güzel evimizin tuzu oldu..."

Ziyafette oturan genç, düzgünce bir yazar Arapça: "Bu kendi içimizde söylenen bir söz hocam. Yabancılar için bu olayın o kadar ilginç bir yanı yok." dedi. Sürekli gülümseyen edip ciddileşti: "Emperyalizme karşı güreş hali devam ediyor, bunu herkesin bilmesi gerek, beyefendi! Biz ihtiyarları boş konuşsun, hataya yol versinler, diye koymadık. Edebiyatımıza o zamanlarda hakaret ediliyordu. Yaşadığım sürece, böyle anlatacağım bu korkuyu."

Genç edip özür diledi.

... El Ahmar Medresesinin tığ gibi ince minareleri üstünde yeni ay uzunca bir kayık gibi görünüyordu. Yatsı namazından dönenler aya bakarak fatiha okuyup yüzlerine sürdüler. Nedense "ayın kendilerine verdiği huzur" hepsinin gönlünü hoş etti. Meydan

tarafındaki sokaklardan birinde kapı çalan kısa boylu, kalın gözlük takan çocukta gayri ihtiyari baktı, fakat hiçbir şey anlamadı. O yine kapıyı çalmaya devam etti.

— Kim o?

— Kimi soruyorsunuz?

— Ben, Ahadî, büyük üstat, size bir mektup getirdim...

— Hoca içerideler, dedi hizmetkâr ona dik dik bakarak. — Siz üstadı tanımıyor musunuz? İsmi neydi?

— Adım Ahadî, size bir kere söyledim! — Siz Arap’a benzemiyorsunuz, fakat Arapçayı iyi biliyorsunuz.

— Evet, doğru. Bu sözünüz için size istediğiniz kadar mükâfat vermeye hazırım.

Böyle iltifatın dilencisiydim. Bunları söylediğiniz için minnettarım.

Hizmetkâr hiçbir şey anlamadan öylece gülümsedi. Onlar güler yüzle edibin yanına girdi.

— Tefvîk hazretlerinden size mektup ve kitap getirdim.

— Teşekkür ederim, dedi Edib. — Hazretleri nasıllar, sağ selametler mi? Bu hediyeleri beni gayet memnun etti.

Yazar bir saniyelik sessizlikten sonra yine konuştu:

— Mektupta yazdığına göre siz bana ilaç bulup verecekmışsiniz. Bu durumda ben sizi rahatsız etmiyorum değil mi? Doğrusunu söyleyin?

— Asla! Bunu düşünmeyin bile, dedi Ahadî sakinlikle.

Hasta edib minnettarlık bildirdi.

... Faruk Saltanatı’nın yıkıldığı yıllarda marifetperverler değil, polis güçlendi. Edebiyatçılar, ressamalar, editörler, sanatkârlar (“Fontana” Restorantı’nda yarı çıplak oynayan dansçılar ve caz bundan istisna.) Darülfünun muallimleri, hor görülen garip-gurabalar topluluğuna giren devirdi. Bazıları o yılları Mısır’da edebi hareketliliği durduran zaman, diyordu. Aslında muhalefetin, emperyalizme karşı güreş tuttuğu devirdi. O yıllarda Ahadî adında yapılı bir yiğit çıkıp, Arapça sözler, birkaç manzume hikâyeler yazıp, insanlarla sıcak sohbetle bulunur, kendi girişken olduğu için mi onun ileri geri

ifadelerine, bazı sözlerin sözlükteki manasını anlamadan yazmış olmasına da pek itibar etmezdi. Nedense bu yıllarda tatsız kavunun tohumu gibi orta derecede şairler aşırı derecede çoğalmıştı. Bu kadar meddah içinde bir tane kötü olsa olurdu dediler. Fakat yaşlılar bazen bu yeniliğin rezilliği, edebiyatımızı nereye kadar sürükledi diyerek sinirlenirlerdi.

Ahadî kendisinin hangi ırka ait olduğunu bilmezdi. Arap mı, Türk mü, Fars mı? Nereli olduğu belli değil. İskenderiye tarafından gelen bir vatandaş olduğuna ihtimal vermiyordu...

Günlerden bir gün Ahadî yine Edip'in kapısını çaldı. Ama bu sefer yeni yazdığı kıssasını alarak, Adib'in fikrini alıp neşriyata tavsiye etmesi için rica etti. Edip onun hatırını kıramadığı için söz verdi. Bundan sonra, o gece Kahire Darülfünun'da Bay Tevfik'in konuştuğunu, Edib'in adını ağzına almadığını, aksine "dünyanın değiştiğini görmeyen insanlarda var" dediğini söyledi. (Edib'in iki gözü kör olduğundan "göremez" denilen söz zoruna gitti) Bu sözü duyan Edib'in şakakları sancıyıp, kan basıncı yükseldi. O neredeyse öfkesinden kendinden geçecekti. O an onun aklına arkadaşının önceden yaptığı "kötülük"leri de gelip, ruhen azap çekti. Ahadî çıkıp gittiğinde, kendine yakın bulduğu kişileri çağırıp, arkadaşının "münafıklığı"ndan dert yandı. Bu durumda hem fikir olduklarından Bay Tevfik'e zarar vermeyi planladılar. O yazdığı kitapların "sahteliği" hakkında gazetede makale yazmayı da planladılar.

Tamda o hafta Ahadî Cevdet Efendi kahvehanesinde Tevfik'in yakın arkadaşlarından olan Muhammet Mahfuz ile karşılaştı. Söz arasında Edib'in grubunun onları yakında gizlice yenilgiye uğratacaklarını söyleyip, bu sözün ondan çıktığını asla ve asla açığı çıkarmayacağını tembihledi. Aradan üç dört gün geçtiğinde, gerçekten gazetede makale basılıp, Tevfik'in kitabının "sahte"liği gösterildi. Yazarlar iki gruba ayrılıp, birbirlerine iftira atmaya başladılar.

Kurnaz düşman gizlice iş görürken, bundan böyle birbirlerine güvenen iki arkadaş arasındaki muhabbetin parçalanmaması elde değil! Daha sonra malum olduğunca, Arapların safdilliği, özellikle aydınların misafirperverliği-dostluğu Ahadî'nin bu toprakta yoğun bir kökten büyüyüp çıkan küçük bir kök değil, derin bir kök oluşuna büyük imkân verilmişti. Ahadî hangi grup güçlüyse, o tarafa geçirdi. O güzel sanatları ve edebiyatı menfaati için kullanırdı. Onun için şöhret ve para gerekliydi.

Kendisinin ikiyüzlü davranışlarını gözlemleyen, Araplardan korkan Ahadî birkaç ay kaplumbağa gibi başını içeri saklayıp, evden çıkmadan gizlendi. Bu arada yatsı namazından sonra hasta Edip’i görmek için gitti. (Akşamleyin hasta ziyaretinin iyi bir şey olmadığını idrak edemezdi.) O Edip’in muhtaç olup, bulamadığı ilacını bulup onu çok sevindirdi. Ahadî bununla yetinmeyip, Edip’e yeni bir ev de aldı. (Ahadî’nin akrabalarından biri Kültür ve Eğitim yönetiminde çalışırdı.) Edip’nin yeni bir eve taşınması Kahire’deki ehli kalem grubunun kulağına bir hafta içerisinde ulaştı. Onlar ona yapılan bu iyilikten çok memnun oldu. Bundan sonra Ahadî yeni topluluklarda bir kenara saklanmıyor, herkesin önünde göğsünü gerip oturuyordu. İleri geri şiirlerin de “Mübarek Nil’im” diye söylediğinde, Maşe denilen Mısırlı bir çiftçi yüzüne hayranlıkla bakardı.

Bu sıralarda Rim’de dünya yazarlarının toplantısı oldu. Bu toplantıda Maksim Gorki, Rabindranath Tagore, Lu Sin, Roman Polanski, Muhammed İkbal, Ernest Hemingwaylar da katıldı diye konuşmalar yayıldı. Emperyalizme karşı güreş, edebiyatlar arasındaki iş birliği esas mevzu idi. Bu büyük toplantıya ne olduysa, Mısır Edebiyatı’nın temsilcisi olarak Ahadî geldi. O şimdiki Mısır Öncü Edebiyatı ve Ebu’l El Maarri hakkında bildiri sundu. Bu konuşmayı dinleyen ihtiyar, genç yazarlar hayran olup kaldı. Bazıları dizine vurup katıla katıla güldü: “İşte bu şarlatanlık!”

—Yok, gülmeyin! dedi Edib aciz gözlerinden çıkan yaşı mendili ile silip — Ağlamak gerek, o güzel evdeki dolandırıcı... Bilemedim, bilemedim... Bu lanet şeytan bizim adımıza neler söyledi. Ey Allah’ım bu nasıl rezalet!

Ahadî’ye alınan ev de Edip’in gözlerine sahte ve haram göründü. Bu farenin ne maksatla zaman harcadığını anladılar. Edip’in balkonunda oturan büyük kalem sahipleri çaresizce yere baktılar.

Daha sonra gazete başlıklarında: Emperyalizmin meleği Ahadî Roma’da konuşma yaparak, Mısır edebiyatı hala ilkel devirde, fikirleşme dairesi dar, İngiliz ve Fransız edebiyatını taklit ederek ilerleyen edebiyat, emperyalizmle mücadele bizim neyimize gerek, demiş. Bu sözü duyanların tüyleri diken diken oldu.

... Ahadî Mısır’a döndüğünde, ona hiç kimse dönüp bakmadı. Yaramaz ve soysuz, şu anda bilmem hangi şehirdeki noterde kâtiplik yaparak geçimini sağlıyormuş. Edipler, aydınlar değil, halk onun boynuna lanetini asmıştı. O da yerli halka olan kötü hislerini saklardı. Şimdi bazı kendine benzeyen haramilerle saklanmadan iş tutar olmuş...

3.18. BAY PİTTS

Wold Pitts denilen minyon bir Amerikalı uzun yıllardan beri Hindistan'ın Mumbai şehrinin Marin-Drayv sokağındaki evlerden birinde yaşırdı. O küçük olduğuna bakmadan çok hızlı hareket eder ve başkalarından daha hızlı yürürdü. O uzun boyluların yanına gitmez, kısa boylu kişilerin yanında ise boyunu uzatıp yürürdü. Adının yanında "Mister" kelimesinin kullanılmasını ısrarla talep ederdi. Farklı ülkede farklı insanların içinde olduğundan mıdır, İngilizce bilen bir Hintli ile konuşacak olsa tükürükleri sıçratarak ve oldukça yüksek sesle konuşurdu: Texas eyaletinin dünyada en güzel yer olduğunu, onun karşısında Keşmir'in beş para etmediğini, Broadvay pazarının dünyada tek olduğunu, Ganj, Hudson ve East River Nehirlerinin çok değersiz olduğunu yüzüstü anlatırdı. Sıradan Hintliler: "Bu seni sevindirecekse peki öyle olsun" dercesine alay edip gülüşürlerdi.

Hindistan'da olan insanlar iyi bilirlerdi ki, Mumbai etrafındaki mahallelerden birinde "Avome Adora" denilen bir kulüp var. Ondan biraz ötede "Bank of Amerikan" bankası var. Bay Wold Pitts bu bankada çalışırdı. O buraya Hintlilere yardım etmek için değil, para kazanmak niyetiyle geldi. İşten çıktığında, her gün âdetince başını dik tutup "Avome Adora" yanındaki Marin-Drayv tarafına gidiyordu. O bazen bu kulübe de girerdi. Beyaz tenlileri över, yerli insanların yüzüne bakmadan, at gözlüğü takmış gibi sağa sola bakmadan doğruca giderdi... (Doğu memleketlerinde İngiliz ve Amerikalılar yerli halkın yüzüne bakmaz, aksine, yerlilerin onların yüzlerine bakması gerekmiş.)

Günlerden birinde bu kulüpte "Amerika Birleşik Devletleri'nde Irkçılık Meseleleri" konusu üzerine konferans verileceği Wold Pitts'nin kulağına geldi. O işten çıkıp, kulüp duvarlarındaki ilanları okudu. Kulüp üyesi, iş yeri nöbetçisi Satxe ile sinirli bir şekilde konuştu. Sathe: "Sevgili Wold, o kadar sinirlenmeyin, siz bir küçük çalışansınız, milyarderler Amerikası'nın sizle alakası yok..." dediği sözlerine de kulak asmadı. Sinirlenen Wold Pitts arkadaşını da küçümseyip, böyle anlamsız işlerle uğraşılmasını kulüp başkanına söylemesini tembih etti.

Hayır, iş pek de öyle olmadı. Sonraki gün o ilanda gösterilen saatte insanlar kulüpte toplandı. Amerika’da “İrk eşitsizliği” ni bizzat yaşayan, bunun zorluğunu çeken zenci bir profesör konferansa başladı. Geniş salonda insanlar tıklım tıklım... Konuşma başlamadan biraz önce Bay Pitts de işi bırakıp buraya gelmişti. Ötede onunla birlikte bankada çalışan Hintliler de oturup profesörü can kulağıyla dinliyorlardı. Beklenmeyen bir anda Wold Pitts ayağa kalkıp, kulüp başkanı ve profesöre yüksek bir sesle:

—Ben Amerikalıyım, böyle saçmalığa izin vermiyorum!

—Bu saçma değil, bu gerçek! dedi kulüp başkanı. Bay Pitts biz sizi vicdanlı ve dürüst biri diye tanıyorduk... Tertip ve edebinizi korumanız gerek!

—Yok, bu sözler benim vatanıma karşı iftira ve hakaret! Ben buna izin vermiyorum! Wold Pitts, çömelen, bağdaş kurup oturan insanları bir o tarafa bir bu tarafa itip, onların omuzlarından ayağını kaldırıp geçerek, kürsüye yakınladı. Elini profesöre doğru kaldırıp: — Bu zenci haddini aşır, benim Amerika mı kirletti, nankörlük yaptı. Konferans durdurulsun!

—Siz, Bay Pitts, bu sözü nerede konuştuğunuzu biliyor musunuz? Kulüp başkanı yerinden kalktı. —Burası Texas Eyaleti değil, bağımsız Hindistan Devleti! Ben sizi iyi biri diye bilirdim, çok yazık!

—Siz de iftiracısınız! Bu işe yaramaz zenci kürsüden insin! Yoksa...

—Bu çok büyük bir saygısızlık! dedi yerinden kalkan birkaç Hintli. Bazıları siyah, kuvvetli elleriyle Wold Pitts’in yakasından sağlam bir şekilde yakaladı. Bekçi oturduğu yerde başını sallayıp, hayıflandı...

Şimdi dayak atmaya hazır yumruklar ve sinirli bakışlara gözü takılan Wold Pitts salonu terk edip kaçtı.

Karıncaya bile kötülüğü reva görmeyen, yarı fakir Hintlilerin Bay Pitts’e olan güvenleri kayboldu: “İnsan dediğin böyle olur mu ki! Sen burada onları tüm gücünle savunurken, Wall Street’teki göbekli adamlar sana minnettar olur muydu? Vatanım, vatanım... diye bağırsaydın onlar sana ayağını bile temizletmezdi... Cahil!”

Daha sonra Pittse burada yalnız kaldığını, fazla duramayacağını anlayıp, eşi ile o “cennet mekân” dediği Amerika’sına doğru yola çıktı.

—Ne kadar tuhaf oldu burayı terk etmek dedi, şaşırın eşi, —Hintlilerden bir kötülük görmemiştik...

—Saçma sapan konuşma! Amerika'mız hakkında konuşsalar, biz ses çıkarmadan mı duracaktık! Onların hepsini boğup öldüresim geldi. Biz büyük memleketin insanlarıyız!

Böylece, Bay Wold Pitts New York'a geldi. Yüksek binalar arasından bir küçük çukura fare gibi girip, kayboldu. Onu hiç kimsenin bekleyip alacağı da yok. Onunla hiç kimsenin işi de yok. Aradan bir hafta geçtiğinde, kendisi yani "Bay Pitts" eşinin ricasıyla sepeti alıp, markete gitti. Yol boyunca telegraf binasına uğradı, orada tanıdıkları vardı, girip sorduğunda istifa ettiklerini öğrendi. O marketin yanındaki kasaptan et satın alırken bilerek sordu:

—Bay Wold Pitts Hindistan'dan geldiler, haberiniz var mı?

—Hangi Pitts? dedi kasap, —Pitts'i falan bilmiyorum.

Aradan yine üç dört gün geçtiğinde, Wold Pitts gökyüzüne değen bir gökdeleninden çıkıp kaldırımlarda karınca gibi kaynayan insanlar arasında ilerledi. O kaldırımda ite kaka geçen insanlara gözünü dikerek bakardı. Gerçekten onlar "Bay Pitts"ın bu sokakta yürüdüğünü fark etmiyorlar mıydı acaba? Hâlbuki o bu insanlar için ta Hindistan'da kavga etmişti. "Ey yüksek binalar, sizin Pitts'iniz geri geldi..." der gibi bakardı. Fakat yüksek binalar donuk, burnunu buruşturmuş gibi olurdu. Bu sokaktaki küçük bir bankada okul arkadaşı çalışırdı. Onunla karşılaşp tüm olanları baştan aşağıya anlattı.

—Önceden aptaldın, şimdi de o aptallığınla devam ediyorsun, dedi o gülerek. Sonra maymunu izler gibi o Pitts'e doğru dikilip baktı, para bulmak gerek, para...

Wold Pitts oradan üzülerek çıkıp gitti. Geçip giden zaman içerisinde, nasıl olduysa, gayri ihtiyari devlet departmanının bir bölümüne girdi. Herkesin içeriye girip tüm söylemek istediklerini söyledi. Memur onun sözlerine o kadar itibar etmedi. Bir şeyler yazıp oturuyordu. Pitts sözünü bitirdikten sonra da sesini çıkarmadan işine devam etti... Wold Pitts: "Peki bayım, ne diyorsunuz?" der gibi memura baktı. O mektuptan başını kaldırıp:

—Konuşmanız bitti mi? dedi.

—Evet.

—Şimdi burayı boşaltır mısınız, biraz çalışsak.

—Bir şey demediniz ki!

—Neden bana böyle saçma sapan şeyleri bir saattir anlatıyorsun?

—Sizi şikâyet edeceğim!

—Defol git buradan! Aptal!

Wold Pitts'nin gözü kızarıp, odadan çıkıp gitti.

Onun kan basıncı düştüğünden, bir hafta odasından çıkmadan yattı. Eşi kıyafetlerden bazılarını sattı. Wold Pitts yine sepetini alıp markete gitti. Yolda kasaptan et alıyordu. Kasap Pitts'ye tuhaf baktı ve sonra Pitts'nin kulağına bir şey fısıldadı:

—Arkanızdan FBA ajanları sizi takip ediyor farkında mısınız? Siz kimsiniz?

Wold Pitts'nin rengi beyazlaştı.

—Ajanların ne işi var? Şaşkınım, dedi hayret içinde. Omuzlarını sıkıp, kala kaldı. Gerçek şu ki, bazı hoş olmayan yüzlerin onu takip ettiğini kendisi de epeydir hissediyordu. Tövbe bu nasıl bir durum! Wold Pitts hayrete düştü, kuyruğunu kısıp, hemen evinin yolunu tuttu.

SONUÇ

Sovyet yazarı olan Mirmuhsin Mirsaidov'un ele aldığımız on sekiz hikâyesinin incelenmesiyle elde edilen sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1. Hikâyelerde geçen temalar genellikle Sovyet dönemindeki Özbekistan'ın, Mısır'ın etrafında gelişen olaylar ve çevre üzerinden verilmiştir. Mirmuhsin, sınıf farklılıkları, kültürel düzey, ekonomik düzey, aile ve toplum yapısı, siyasi düzey, ırkçılık, asimile olmak, savaş ve çatışma, kadın, uyuşturucu madde kullanımı, ezilen ve hor görülen insanlar temalarını ele almıştır. Halk kültürü unsurlarında ise yeme içme, gelenek ve görenek, kıyafetler, halk mimarisi, halk inanışları teması işlenmiştir.

2. Mirmuhsin'in ele aldığımız hikâyelerinde betimlemelere çok fazla yer verilmemiştir. Yazarın bu eserlerindeki asıl amacı halkı bilinçlendirmek ve Sovyet ideolojilerinden biri olan edebiyatı kullanarak halka sosyalizmi aşılamaktır. O nedenle halkların yaşayış şekilleri, dönem olayları, dayatılan ideoloji yazarların üsluplarını da etkilemiştir. Yaşadığı dönemlerde içinde bulunduğu sosyal, siyasi, ekonomik sorunları ele almış ve bu hikâyeleri gelenek ve görenek, mitolojik ve tarihi unsurlar, mekân zaman, kişiler ve olay örgüsü ile birleştirerek metinler oluşturmuştur. Edebi bir dil kullanan Mirmuhsin yer yer Rusça ve İngilizce kelimelere yer vermektedir. Buradaki amacı da asimile olan insanları gözler önüne sermektir. Halkın günlük konuştuğu ikilemeler, deyim ve atasözlerini de kullanarak anlamı zenginleştirmiştir.

3. Yazarın ele aldığımız eserlerinde, diyalog tekniği, geriye dönüş tekniği, özetleme tekniği, tasvir tekniği, anlatma gösterme tekniği, iç diyalog tekniği, iç monolog tekniği ve montaj tekniği bulunmaktadır.

4. Mirmuhsin'in ele aldığımız hikâyelerin çoğunun konusu, İngiliz emperyalizmi olduğu için halk unsurlarına pek yer verilmemiştir. Halk unsurlarının fazla olduğu hikâyeye Cehalet Pençesidir. Bu eserde Sovyet döneminde yaşayan ve hala cahil kalan insanların hayatını konu edinmiştir.

5. Mirmuhsin bazı hikâyelerinde İngiliz siyasetini halkı asimile etmekle suçlamaktadır. Gelenek ve göreneklerin bozulduğu bir toplumu eleştiren yazar, aslında Sovyetler Birliğindeki insanların da geldiği noktayı da bize yansıtmaktadır. Nasıl ki Orta Doğu'da İngilizlerin etkisi altında kalan insanlar asimile olmuşsa, Orta Asya'da da Rusların etkisi altında kalıp asimile olan insanları görmekteyiz. Ele aldığımız hikâyelerdeki en güzel örnek Nil Üstünde Ay adlı hikâyedeki Vika karakteridir. Vika bir Arap olmasına rağmen Arapça pek bilmemekle birlikte İngilizce konuşmakta ve Avrupai tarzda giyinmektedir.

6. Mirmuhsin incelediğimiz eserlerinde gerçek kişi ve mekânlara da yer verdiğini görmekteyiz. Ele aldığı mekânları çok güzel bir şekilde betimleyerek gözümüzde canlanmasını sağlamış ve eserlere böylelikle zenginlik katmıştır. Bu gerçek kişilerin ve mekânların anlatıldığı olay örgüsü gerçek olabileceği gibi kurmaca da olabilir. Fakat bir hikâyeye anlatıldığı için kurmaca olduğu unutulmamalıdır.

7. Ele aldığımız bu eserlerin bazıları 1959 yılında basılmış, bazıları ise 1972, 1983 yıllarında "Tenlengen Asarlar" adı altında basılmıştır.

8. II. Dünya savaşında fabrikaların yapımının hızlanmasından dolayı Özbek halkı çok çalışmıştır. Erkeklerin cephede olmasından dolayı kadınların ve çocuklar fabrikalarda çalışmışlardır. Mirmuhsin'in ele aldığımız eserlerin de kadınları ve çocukları dâhil ettiğini görmekteyiz. Kadının bir eğlence aracı olarak kullanılması gibi fabrikalarda küflenen bir işçi olarak da görmekteyiz.

9. Mirmuhsin'in ele aldığımız bazı hikâyelerinde simgesel yapıyı kullandığını görmekteyiz. Nil Üstünde Ay adlı hikâyesinde suyun üzerinde yansıyan dolunayın dalgalar vurarak kaybolması Vika'yı simgelemektedir. İbis Kuşları adlı hikâyede fabrika kurulacak olan köyden göçmelerini ibis kuşlarına bağdaştırmaktadır.

10. Ele aldığımız eserlerde yer yer mitolojik öğelere de yer verilmiştir. El Mehdî adlı hikâyede yazar Subh'un kanının akmasını Nil Nehri'nin kıvıllı renge boyanmasıyla bağdaştırmıştır. Aslında bu olay bir simgeseldir. Eserde İngilizlerden para dilendiği için dedesi tarafından ellerine çekikle vurulan Subh'un kanı akarak Nil Nehri'ne kadar ulaşmıştır. Mısır Mitolojisinde Mısır firavunun başına gelen on büyük beladan biri olan Tanrı'nın Musa'ya asasını Nil Nehri'ne tutmasını buyurması ve Musa'nın asayı nehre tutunca kana bulanması verilir. Bu iki olayı şöyle bağdaştırabiliriz. Mısırdaki Nil'in önemi büyüktür. Hal böyle iken Nil'in kana dönüşmesi Mısırlılar için kötü olur. Sonu kuraklığa kadar gider. Hikâyeye gelecek olursak Mehdî o kadar sömürölmekten ve küçük çocukların dilenmesinden, ekonomik kaygıdan bıkmış olacak ki en sevdiği torununun canını acıtmayı göze almıştır. Mirmuhsin burada Subh'un kanını akıtarak Nil Nehri'nin değerini kaybetmeye çalışmak ve Mısır'ın sömürölmesini durdurmak amacıyla bu olayı simgesel bir şekilde yansıtmıştır.

11. Yıkılmaz Kaya adlı hikâyede yazar, Cörebek'in kanser hastalığı üzerinden gerçek bir mesaj verirken aynı zamanda bu hastalıkla birlikte batıyı, batı emperyalizmini ağır bir şekilde eleştirmiştir. Yazar gerçek anlamda batıya dair düşünceleri kansere benzetmiştir. Cörebek üzerinden ölmeyecek olan Sovyet düşüncesini, Sovyetler için her zaman umut olduğunu işaret etmiş ve bunu okuyucuya bahar adı altında bu mesajı vermiştir. Hikâyede hep bir yeniden doğuşun, dirilmenin vurgusu yapılmıştır. Baharın gelmesi, Cörebek'in diktiği fidanların büyüyüp çiçek açması, dünyaya bir bebeğin gelmesi yeniden doğuştur. Hikâyede yılan metaforu da simgesel bir özellik taşıırken, yeniden dirilme ve yaratılış anlamı taşımaktadır. Bu kavram üzerinden Sovyet düşüncesinin hiçbir zaman ölmeyeceğini vurgular.

12. Mirmuhsin ele aldığı konulardan birisinde de anne baba kültüründen yoksun, sadece Sovyet ideolojisi için çalışan gençleri de yansıtmaktadır. Bu dönemde kurulan komsomol teşkilatı gençleri yetiştirerek kendi ideolojilerinde kullanmayı hedeflemişlerdir.

13. Tarihte durgunluk dönemde pamuk üretiminin artmasıyla beraber çeşitli zararlara neden olmuş, Aral Gölü'nün kurumasıyla birlikte topraktaki verimlilik düşmüştür. Çeşitli böcekler yüzünden hem pamuk tarlaları hem de insanlar zarar görmüştür. Yazar bu olayı Nukre adlı hikâyede gözler önüne sermiştir.

14. Yazar Sovyetler’de kurulan kolhoz sistemini bize Sevginin Doğuşu adlı hikâyede yansıtmaktadır. 1920’li yıllarda ilk örnekleri görülen kolhoz sistemi 1930 yılının başında yayılmaya başlanmıştır. SSCB’nin kurduğu bu kollektif çiftlikleri halkın topraklarına el koyularak oluşturuluyordu. Sovyetler bununla kalmayıp ekonomisini daha güçlü bir hale getirebilmek için hidroelektrik santralleri de kurmuştur. Kolhoz işçileri bazen de hidroelektrik santralleri inşaatında kazı alanlarında çalıştırılıyordu.

KAYNAKÇA

Akay, Recep , “Dil Değişiminin Dilsel ve Toplumsal Nedenleri”
Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, C.4, S.1, 2007, 1.

Aktaş, Şerif, *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili (Teori- Uygulama)*,
Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2017.

Alptekin Mehmet, Kaplan Tuba, “Bamsı Beyrek Destanında Selamlaşma”
Uluslararası Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 6(4), 2017, 2522-2544.

Apaydın, Huriye “Mısır Mitolojisinde Hz. Musa’nın İzleri” *İslam Tetkikleri Dergisi*, 12(1), 2022, 537-542.

Aytaç, Bedrettin, “Mahmud Teymur”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,
İstanbul 2003, 27, 386-387.

Başoğlu, Tuncay, “Uyuşturucu”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,
İstanbul 2012, 42, 248-253.

Bayburtlu, Yavuz, Selim, “Metin Yapılarının İnceleme ve Eleştirmedeki Önemi”,
Kesit Akademi Dergisi, 5(18), 2019, 183-193.

Baydemir, Hüseyin, “Özbekistan’da İskender, Zülkarneyn, Lokman Hekim ve Hatem Tay ile İlgili Halk Anlatıları”, *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.41, 2009, 109-130.

Bilge, L.Bilge, “Kral Faruk”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, C.12, 326-327.

Bozdağ, Özge Soylu, “İffet’te Emile Zola ve Naturalizm Etkisi”
Folklor/Edebiyat, 19(76), 2013, 233-239.

Çalışkan, Gazi, “Ayhan Bozfırat’ın Dörtyol Ağzındaki Ev Romanında Mekân”
MECMUA- Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi ISSN: 2587-1811, 5(10), 2020, 162-179.

Çıplak, Nilgün, “Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar”, *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*. S.15, 2004, 103-125.

Daver, Bülent , “Savaş ve Barış Üzerine”, Atatürk Yolu Dergisi, 3(10), 1992, 181-186.

Dıykanbayeva, Mayramgül, *Uzun Yol İlk Kırgız Romanı Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir İnceleme*, Kömen Yayınları, 2017.

Doğaner, Suna “Mısır’da Coğrafyanın Turizme Etkileri”, Türk Coğrafya Dergisi, S.29, 1994, 83-113.

Efe, Ayşe Hümeýra, *Tağay Murad’ın Aydınlıkta Yürüyen İnsanlar Romanı Üzerine İnceleme*, (Yayılanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erzurum, 2020.

Eliuz, Ülkü, “Kemal Tahir Öykülerinde Labirent Mekânlar”, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Y.6, S.11, 2014, 7-19.

Elmalı, Hüseyin, “Tasvir”, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2011, C.40, 135-136.

Emet, Erkin, “Uygur Türklerinde Lakap Verme Geleneği”, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi 17(3), 2020, 42-438.

Erdem, Ezgi, Gafur Gulam’ın Seçilmiş Hikâyeleri Üzerine Dil ve Üslup İncelemesi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2019.

Fazlıoğlu, Şükran , “Tevfik el- Hâkîm” “Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C.41, 13-14.

Gökler, Rıza, Koçak, Recep, “Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığı”, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1, 2008, 89-104.

Görgün, Hilal, “Pord Said”, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2007, C.34, 326-327.

Kazmaz, Süleyman, “Halk Kültürüne Toplu bir Bakış Düşünceler ve Değerlendirmeler”. Erdem 13/38, 2001, 295.326.

Koç, Fatma, Koca, Emine, “Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım”, *İdil*, 5(19), 2015, 237-262.

Korkmaz, Ramazan (2007), “Romanda Mekânın Poetiği”, Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen’e Armağan, (Haz. Aynur Kulhanlıoğlu, Süer Eker), Grafiker Yayınları: Ankara.

Kurtoğlu, O“Divan Şiirinde Mahlas Değiştiren ve Birden Fazla Mahlas Kullanan Şairler. Bilig/ Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi 0(38), 2006, 71-91.

Merhan, Aziz, “Yazılı Özbek edebiyatı”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, C.31, S.2, 2007, 16.

Mirsaidov, Mirmuhsin, Hikoyalar- Qissalar, Adabiyot va San’at Nashriyoti, Taşkent, 1972.

Mirsaidov, Mirmuhsin, Tenlengen Asarlar, Gafur Gulam Nomidagi Adabiyot va Sanot Nashriyoti, Taşkent, 1959.

Mirsaidov, Mirsaidov, *Asarlar (To’rt Jildlik)*, Gafur Gulom Nomidagi Adabiyot va Sanot Nashriyoti, Taşkent, 1983.

Musahan, Ali Yıldız, “Sovyet Rejiminin Müslümanlar Üzerindeki İnanç, Ahlak ve Aile Politikası”, İLTED, Erzurum 2015/ 2, 44, 227-246.

Narlı, Mehmet, “Romanda Zaman ve Mekân Kavramları, Balıkesir Üniversitesi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(7), 2002, 98.

Polat, İrfan, “Dede Korkut Kitabı’nda İç Konuşma/Monolog Tekniği” A.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 0(55), 2016, 43-57.

Serbest, Bürkan.M., “Süveyş Kanalı’nın Ulusallaştırılması Sorunu ve Süveyş Bunalımı”, Manas Sosyal Bilimler Dergisi, 6(4), 2017, 689-711.

Şentürk, Recep, Canatan, Kadir, “İrkçılık”, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul,1999, C. 19, 124-131.

Şomoqsudov, Ş. , Ş. Şorahmedov, Zikmatnoma (O’zbek maqollarining izohli lug’ati), O’zbek Sovet Entsiklopediyasi Bosh Redaktsiya, Taşkent, 1990.

Tekin, Mehmet, Roman Sanatı (Romanın Unsurları) 1, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2020.

Tekin, Mehmet, Roman Sanatı (Romanın Unsurları), Ötüken Neşriyat, İstanbul 2020.

Tekin, Mehmet, Roman Sanatı(Romanın Unsurları) 1, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2020.

Tiken, Servet, “Fakir Baykurt Yılanların Öcü adlı Romanına Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım”, Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13 (1), 2009, 43-56.

Top, Hüseyin. Mesnevi-i Manevi Şerhi (7.cilt), Rumi Yayınları, 2015.

Uçar, Abdullah, “Talip Apaydın’ın Romanında Halk Bilimi Unsurları”, Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 5 (9), 2017, 128-143.

Yavuz, Yasin, “ Lucien Goldmann’ın Oluşumsal Yapısalcı Yöntemi Bağlamında Reşit Hanadan’ın “Sel” Romanının İncelenmesi” , Edebi Eleştiri Dergisi, 2(2), 2018, 168-183.

Yıldırım, Hüseyin, Özbek Türkçesi (Dil Bilgisi- Alıştırmalar- Konuşma-Metinler), Gazi Kitabevi, Ankara 2012.

Yivli, Okan, “Kavram ve Sembol”, İlk yaz, 20(3), 1994, 5.

İnternet kaynakları

<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-80213/halk-mimarisi.html>

<https://saviya.uz/ijod/publitsistika/sharq-yulduzi-da-kechgan-kunlarim/>(E.T. 30.05.2018)

<https://telegra.ph/Ozbekiston-Milliy-kutubxonasi-Mirmuxsin-Mirsaidovning-Qalb-va-qalam-sohibi-deb-nomlangan-kitoblar-korgazmasi-ochildi-05-03> (E.T. 03.05.2021)

<https://kuran.diyonet.gov.tr/tefsir/A'r%C3%A2f-suresi/1086/132-133-ayet-tefsiri>

<http://www.antiktarih.com/2018/05/05/kralice-nefertiti/> (E.T. 05.05.2018)

Diğer Kaynaklar

Özbek Tilining İzahlı Lüg’atı (A-Z), (Hazırlayan A. Madvaliyev), Devlet İlmiy Neşriyatı, Taşkent, (?)

Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara, 2011.

Üşenmez, Emek, Saidbek Boltabayev, Gülşah Tuğlacı, Özbekçe-Türkçe Sözlük,
Türk Dünyası Vakfı, İstanbul 2016.

DİZİN

A

Adıgüzel, 79
 Ali Tilbe, 9
 Antik Mısır, 81, 82
 Arap, 17, 25, 27, 42, 66, 68, 70, 72, 73
 Arap edebiyatı, 83
 Arapça, 78
 Arkeoloji, 27

B

Bakırcılık, 88
 Boratov, 97

C

Cemal Abdünnasır, 83
 Cemal Abdünnâsır, 86
 Cumhuriyet, 66

Ç

Çalışkan, 35
 Çeçen, 67
 çiftçi, 16, 42
 Çiftçi, 70, 88, 91

D

Dıykanbayeva, 10
 dolunay, 79, 80

E

Ekici, 87
 Ekim devrimi, 22
 El Azhar, 35
 El Kantara, 30, 65
 emperyalist, 74
 emperyalizm, 44, 74

F

Fabrika, 29
 Faruk Saltanatı, 40, 63
 Faruk Saltanatı, 39, 47

G

Gafur Gulam, 12, 14, 15
 Gize Sfenksi, 84

H

Hatşepsut Tapınağı, 85
 HES, 25, 34, 41, 61, 77, 85
 hikâye, 17
 Hikâye, 64, 68
 Hüseyin Tevfik, 83

I

ırkçılık, 77

İ

İbis Kuşları, 36, 47, 95

İngiliz, 25, 32, 43, 48, 62, 67, 71

İngiliz sömürgeciliği, 49

İslam ansiklopedisi, 60, 83

İslam Ansiklopedisi, 78

K

Kahire, 26, 30, 33, 59, 73, 85

Kâhire, 85

Kaplan, 53

Karataş, 73

Keops, 36, 60

kıtlık, 72

Kolhoz, 39, 49, 69

Komsomol, 50

Korkmaz, 33

Kral Faruk, 38, 42, 67, 83

Krallar Vadisi, 28, 42, 81, 84, 85

Küba, 51

L

Lucien Goldman, 9

Lucien Goldmann, 9

Luksor, 26

M

Mahmud Teymur, 82, 95

Mahmut Teymur, 45

Merhan, 13

Mısır, 33, 35, 39, 45, 65, 66, 67, 81

Mirmuhsin, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 33, 61, 63, 64, 73

Mirsaidov, 14, 34, 35, 37, 38, 40, 41, 57, 58, 59, 60, 62, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 84, 89, 90, 91, 93, 96, 98

mitoloji, 102

Mitolojik Unsurlar, 100

Moskova, 44

Musahan, 73

N

Narlı, 39

Nasır dönemi, 38

Nil, 27, 37, 38, 62, 80, 101

Nil Nehri, 36, 46, 49, 85, 102

Nil Vadisi, 89

O

Orta Doğu, 65

Ö

Özbek, 12, 14, 16, 91

Özbek edebiyatı, 15

Özbekistan, 18, 21

P

piramit, 43, 69, 84

Piramit, 25, 60, 87

Pord Said, 39, 65, 86

Port Said, 84

Port Sait, 74

R

Ramazan, 94

S

Sfenks, 84

Shakespeare, 83

Sovyet, 11, 15, 21, 65, 66, 77

Sovyet Devri, 11

Sovyet edebiyatı, 15

Sovyetler Birliği, 18, 73

Sovyetler Dönemi, 38

sömürge, 67

SSCB, 12, 18

Süveyş, 38, 45, 65

Süveyş kanalı, 26, 65, 86

Süveyş Kanalı, 39, 44

Ş

Şark yıldızı, 22, 23

Şark Yıldızı, 19

T

Tautankahmon, 81

Tekin, 41, 53, 56, 58, 59, 63, 64

Tepebaşı, 64

Terakkiperver, 28, 47

Tevfik El Hüseyin, 96

Tevfik el-Hâkim, 83

Tevfik el-Hakim, 83

Tilbe, 9

Tutankamon, 81

Tutankhamon, 81

Y

Yozlaşma, 78

Yozlaşmak, 78

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ezgi PEKŞEN
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Yüksek Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İletişim	
E-Poasta Adresi	
Cep Telefonu	